

19

maja

82

4

NPT-4104-0-81

Minister
Nauki, Szkolnictwa Wyższego
i Techniki
Obywatel Prof. Benon Miśkiewicz

W a r s z a w a

Przesyłam w załączeniu informacje o wynikach kontroli celowości zakupu oraz prawidłowości wykorzystania licencji nabytych w latach 1971-1980.

Badania kontrolne ujawniły wiele bardzo poważnych nieprawidłowości zaistniałych w toku programowania i realizacji zakupów oraz zagospodarowywania i wykorzystywania licencji. W świetle zadań i obowiązków Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w całości polityki i działalności licencyjnej - Ministerstwo należy do tych instytucji, które ponoszą istotną odpowiedzialność za powstałe nieprawidłowości. Odnosi się to przede wszystkim do Kierownictwa Ministerstwa, które w okresie objętym kontrolą nie przejawiało należytej działalności w sprawach licencji.

Wobec powierzenia Ministerstwu zasadniczej roli w sprawach decydowania o zakupach licencji oraz wynikających z tego obowiązków i odpowiedzialności za realizację polityki licencyjnej, proszę Obywatela Ministra o podjęcie decyzji niezbędnych dla należytego wykorzystania wyników kontroli w wypełnianiu koordynacyjnych zadań związanych z działalnością licencyjną.

Proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli o sposobie wykorzystania przedstawionej informacji oraz podjętych działaniach i decyzjach.

1 egz. Informacji
wraz z załącznikiem

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI

[Signature]
(Roman Miśkiewicz)

[Handwritten mark]

2

N A J W Y Ż S Z A I Z B A K O N T R O L I

Nr NPT-4104-0-81

Tylko do użytku służbowego

Nr ewid. 52/81/82

I N F O R M A C J A

o wynikach kontroli celowości zakupu
oraz prawidłowości wykorzystania
licencji nabytych w latach 1971-1980.

3

Spis treści

	Strona
I. Wstęp	1
II. Podstawowe ustalenia kontroli	4
III. Wnioski	11
IV. Syntetyczne informacje o wynikach kontroli 18 licencji zbadanych w I etapie	13
V. Syntetyczne informacje o wynikach kontroli 26 licencji zbadanych w II etapie	17

Załącznik:

Szczegółowe opracowania wyników kontroli
44 licencji

I. WSTĘP

Najwyższa Izba Kontroli zajmuje się kontrolą działalności licencyjnej od szeregu lat. Wyniki kontroli były systematycznie przedstawiane Kierownictwu Rządu i właściwym komisjom sejmowym - w październiku 1980 r. NIK prezentowała je b. Prezesowi Rady Ministrów, a 20 listopada wym. roku, w syntetycznym ujęciu, na posiedzeniu Sejmu.

W wyniku informacji i sygnałów Najwyższej Izby Kontroli o nieprawidłowościach w realizacji polityki licencyjnej wydane zostało zarządzenie nr 44 Prezesa Rady Ministrów z 1980 r. w sprawie dokonania oceny licencji nabytych w latach 1971-1980 przez Zespoły Ekspertów. Dokonana przez te Zespoły ocena licencji była przedmiotem wystąpienia Prezesa Rady Ministrów Obywatela Wojciecha Jaruzelskiego na posiedzeniu Sejmu w dniu 10 IV 1981 r., który wskazał równocześnie na potrzebę przeprowadzenia przez Najwyższą Izbę Kontroli dalszych, pogłębionych badań celowości zakupu oraz prawidłowości wykorzystania zakupionych licencji.

Ze względu na postulat Kierownictwa partyjnego, aby pierwsze ustalenia NIK udostępnione zostały przed IX Zjazdem Partii, badania kontrolne podzielono na dwa etapy. Opracowanie wyników kontroli I etapu, obejmującej 18 licencji zakończono w czerwcu 1981 r. i przekazano Kierownictwu politycznemu oraz państwowemu.

W etapie II skontrolowano 26 licencji.

Niniejsze opracowanie obejmuje wyniki kontroli 44 licencji zbadanych w I i II etapie.

Kontrolą objęto badanie zasadności techniczno-ekonomicznej zakupu licencji, przebieg przygotowania wniosków, trafność doboru licencjodawcy, zagospodarowanie i wykorzystanie licencji oraz działalność postlicencyjną.

Według danych GUS w latach 1971-1980 zakupiono 452 licencje.

Dalsze informacje przedstawione we wstępie, odnoszą się do 428 licencji rozpatrzonych przez w/w Zespoły Ekspertów. Najwięcej zakupów /80 %/ dokonano dla dwóch działów gospodarki: elektromaszynowego łącznie z metalurgią oraz chemii. Do głównych licencjodawców należą RFN - 102 licencje, Francja - 63 licencje, Stany Zjednoczone AP - 48 licencji. Zakupy w tych krajach obejmują 48 % licencji nabytych w latach 1971-1980.

Ogólne wydatki dewizowe w latach 1971-1980 na opłaty licencyjne, import inwestycyjny oraz import zaopatrzeniowo-kooperacyjny wyniosły 18,2 mld zł dew. /w tym 16,3 mld zł dew. przypada na II obszar płatniczy/. Opłaty licencyjne wyniosły 1,5 mld zł dew. - 8,2 % całości wydatków dewizowych /w tym II obszar płatniczy - 1,4 mld zł dew./. Import inwestycyjny wyniósł 8,9 mld zł dew. - 49 % /w tym na II obszar płatniczy przypada 8,1 mld zł/, a import kooperacyjno-zaopatrzeniowy 7,8 mld zł dew. - stanowi to 42,8 % całości wydatków dewizowych.

Wartość produkcji licencyjnej w om. okresie wynosiła 864,6 mld zł, co stanowi 4 % ogólnej wartości produkcji przemysłowej kraju. Wartość eksportu wyrobów wytwarzanych na podstawie zakupionych licencji w latach 1971-1980 wynosiła 19,1 mld zł dewizowych /w tym 12 mld zł dewizowych do II

obszaru płatniczego - 63 %/. W wartości tej uwzględniono także wpływy za eksport miedzi, wyprodukowanej na urządzeniach licencyjnych, wynoszące 2,8 mld zł dewizowych /w tym 2,2 mld zł dew. z II obszaru płatniczego/. Porównanie wpływów i wydatków dewizowych w obrocie handlowym z krajami kapitalistycznymi, obejmującym zakupy licencyjne oraz sprzedaż produkcji realizowanej na podstawie zakupionych licencji wykazuje saldo ujemne w wysokości 4,3 mld zł dew. - przy uwzględnieniu wpływów za eksport miedzi /a 6,5 mld zł dew. bez tych wpływów/.

Na koniec 1980 r. spośród 428 nabytych licencji wdrożono do produkcji 342, tj. 80 %, z tego w planowanym terminie wdrożono 236, a 106 z opóźnieniem w stosunku do założonych terminów. Z pozostałych 86 licencji: w 46 przypadkach wstrzymano wdrażanie, 31 licencji realizowanych jest z opóźnieniem, a 9 zgodnie z planowanym terminem.

Liczba licencji sprzedanych w latach 1971-1980 wynosi 113, a ogólne wpływy uzyskane z tej sprzedaży około 90 mln zł dewizowych. Licencje na niektóre rozwiązania techniczne były przedmiotem kilkakrotnej sprzedaży, z tego względu liczba rozwiązań objętych sprzedażą licencji była mniejsza od liczby licencji sprzedanych. Z porównania samych opłat licencyjnych wynika, że stosunek wpływów uzyskanych ze sprzedaży licencji do wydatków poniesionych na zakupy licencji kształtuje się jak 1 do ponad 16. /w latach 1971-1980 uzyskano około 90 mln zł dewiz. a wydatkowano 1,5 mld zł dewiz./ . Wydatkowana kwota 16,7 mld zł dew. na import inwestycyjny oraz import kooperacyjno-zaopatrzeniowy, nie znajduje porównania z uwagi na znikomy eksport związany bezpośrednio ze sprzedażą polskich licencji i nie wydzielanie w opracowaniach statystycznych odpowiednich informacji na ten temat.

II. PODSTAWOWE USTALENIA KONTROLI

Przeprowadzone w I i II etapie badania licencji wykazały:

- 6 licencji zakupiono mimo braku uzasadnienia technicznego - istniała bowiem możliwość zastosowania w ich miejsce polskich opracowań naukowo-technicznych;
- 17 licencji zakupiono mimo braku dostatecznej motywacji zakupu z wielorakich powodów a w szczególności: nieprawidłowego ustalenia - w stosunku do realnych możliwości naszego kraju - priorytetu potrzeb społecznych; nienowoczesnego poziomu uzyskanych w drodze zakupu licencji rozwiązań produkcyjnych; dużej zawodności urządzeń technicznych nabywanych w związku z zakupem licencji; gospodarczej bezzasadności zakupu wynikającej z braku możliwości realizacji produkcji licencyjnej w warunkach gospodarki krajowej; konieczności wysokich wydatków dewizowych na import kooperacyjno-zaopatrzeniowy, braku zapotrzebowania na wyroby licencyjne itp.;
- 21 licencji nie wzbudziło zastrzeżeń w aspekcie techniczno-ekonomicznym, ale większość z nich /18/ nie została właściwie zagospodarowana i wykorzystana, a z tego powodu nie zapewniła spodziewanych efektów ekonomiczno-gospodarczych i możliwości spłaty dewizowych kredytów.

Kontrole NIK ujawniły wiele poważnych nieprawidłowości w polityce i działalności licencyjnej na etapie programowania zakupów, w procesie przygotowywania wniosków o podjęcie decyzji zakupu, wyboru licencjodawcy i zawierania kontraktów licencyjnych. Przede wszystkim uwidoczniły się nie-

8

prawidłowości w zagospodarowywaniu i wykorzystaniu licencji. Zjawiskiem szczególnie uwypuklającym się w całokształcie nieprawidłowości był brak korelacji między decyzjami w sprawie zakupów licencji a decyzjami w sprawie przeznaczania środków na realizację zadań wynikających z tych zakupów. Niepokojący jest zwłaszcza fakt podejmowania decyzji zakupu nowych licencji, wymagających wielkich nakładów inwestycyjnych i wydatków dewizowych wówczas, gdy nie starczało środków i sił na realizację licencji już nabytych. Decyzję w sprawie zakupu licencji i uruchomienia produkcji odbiorników TVC podjęto np. już po ujawnieniu się trudności w realizacji licencyjnej produkcji antybiotyków, central telefonicznych i wielu innych nie przynoszących efektów, głównie w sensie spłaty kredytów.

Uchwała nr 225/76 RM o NPSG na rok 1976, wbrew przyjętym zasadom o finansowaniu inwestycji wieloletnich, dopuściła do realizacji kompleksu A-F w Policach w 1977 roku - poza planem inwestycyjnym. W marcu 1979 r., kiedy szczególnie jaskrawo uwidoczniła się już konieczność ograniczeń inwestycyjnych i gwałtownie narastały dewizowe trudności płatnicze, zawarto kontrakt w sprawie produkcji włókien poliestrowych. Po wydatkowaniu kwoty około 100 mln dolarów i około 1,3 mld zł na rozpoczęcie budowy - nie uwzględnionej w NPSG - wytwórni, prace inwestycyjne dotyczące omawianej licencji przerwano. Nie mogło to oczywiście pozostawać bez negatywnych skutków zarówno dla wymienionych tu inwestycji, jak i dla ogólnych problemów gospodarczych kraju.

Brak właściwego koordynowania i kierowania całością przedsięwzięć w działalności licencyjnej, niedostateczne

rozpoznawanie możliwości realizacji i wykorzystania nabywanych licencji w warunkach gospodarki krajowej, dopuszczenie do powstania rozbieżności pomiędzy zadaniami i środkami na ich realizację jest podstawową przyczyną poniesionych przez nasz kraj strat. Źródła tych nieprawidłowości pojawiają się już na etapie programowania zakupów licencyjnych. Resorty gospodarcze, zgłaszając tematy do programu nabywania licencji, często nie dokonywały pogłębionej analizy celowości zakupu, zwłaszcza w konfrontacji z możliwościami terminowej realizacji wynikających z tego zadań.

Kontrola przeprowadzona w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki wykazała, że Ministerstwo to zbyt biernie odnosiło się do określonego przepisami wymagania techniczno-ekonomicznego uzasadnienia zakupu licencji. W rezultacie, przedstawiano pod obrady Prezydium Rządu projekty programów nabywania licencji bez dokonania uprzednio ich wnikliwej analizy merytorycznej i odpowiedniego powiązania z tokiem prac nad planami krajowych prac naukowo-badawczych i rozwojowych. Nie wykorzystywano dostatecznie w tym celu pracowników nauki, specjalistów NOT itp.

W programach nabywania licencji znalazły się tematy licencji, których zakup był nieuzasadniony. Na 43 licencje uznane przez Zespoły Ekspertów jako niecelowe 15 uwzględnionych było w zbiorczych programach nabywania licencji, opracowanych przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Podobne nieprawidłowości stwierdzono także w procesie opiniowania zakupów licencji. Opracowywane przez resorty gospodarcze wnioski, często nie spełniały określonych przepisami wymagań należytego uzasadnienia celowości zakupu a Ministerstwo Nauki,

Szkolnictwa Wyższego i Techniki zbyt formalnie traktowało przysługującą mu funkcję opiniodawczą.

W grupie 43 licencji, których zakup uznany został przez Zespoły Ekspertów za niecelowy, znajduje się 13 licencji opiniowanych przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Opinie Ministerstwa w odniesieniu do 12 licencji były pozytywne, natomiast stanowisko w sprawie 13-tej licencji /busoli giroindukcyjnej/ nie zostało jednoznacznie określone. Wnioski w sprawie zakupu pozostałych licencji /om. grupy/ nie zostały przedstawione MNSzWiT do zaopiniowania. Należy jednak podkreślić, że Ministerstwo nie zdołało przedstawić dowodów świadczących o reagowaniu na naruszenie przepisów w sprawie zasad opiniowania licencji. Jednym z przejawów niedostatecznego powiązania programów nabywania licencji z planami prac naukowo-badawczych i rozwojowych był bardzo mały udział placówek naukowo-badawczych i rozwojowych w doskonaleniu rozwiązań nabytych w drodze zakupów licencji. W odniesieniu do zdecydowanej większości licencji objętych kontrolą Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki nie zdołało wykazać na czym polegała jego rola jako insiratora i koordynatora działalności postlicencyjnej.

Znaczna część umów licencyjnych nie zabezpieczała należycie interesów strony polskiej. Nieprawidłowości polegały głównie na nieokreślaniu bądź niejednoznacznym określaniu zakresów i warunków gwarancji licencjodawcy, parametrów ilościowych i jakościowych produkcji licencyjnej, sposobu i terminów dostarczania dokumentacji, informacji, urządzeń i materiałów, uprawnień licencjobiorcy w zakresie eksportu

wyrobów licencyjnych itp. Zastrzeżenia budzi także sposób dokonywania zakupów licencji i dobór licencjodawców. Stwierdzono przypadki nieprowadzenia akcji ofertowej np. przy licencjach nr 1508 - na produkcję górniczych kombajnów chodnikowych, nr 1129 - na produkcję ładowarek do pobierki spągu, nr 1325 - na produkcję obuwia skózanego.

Na szczególne podkreślenie zasługuje nieuzasadnione lansowanie angielskiej firmy "Petrocarbon" na pośrednika i kontraktora zakupów licencyjnych mimo negatywnych doświadczeń we współpracy z tą firmą /obrazują to m.in. wyniki kontroli licencji nr 1200, 1201, 1298 na produkcję tworzywa sztucznego polichloroku winylu "PCW", nr 555 - na produkcję epichlorohydryny/. Rażąco niski jest stopień zagospodarowania i wykorzystania większości skontrolowanych licencji, spowodowany na ogół brakiem dostatecznych środków inwestycyjnych i mocy wykonawczych na realizację produkcji licencyjnej. Brak korelacji między decyzjami w sprawie zakupu a przeznaczeniem środków na realizację produkcji licencyjnych systematycznie pogłębiał tę niekorzystną sytuację, a Rząd i poszczególni ministrowie nie wyciągali z tego na bieżąco właściwych wniosków. Partykularyzm cechujący postawę kierownictw niektórych resortów /a zwłaszcza przemysłu maszynowego/ doprowadził do swoistego wyścigu - kto więcej zakupi. W rezultacie bardziej koncentrowano uwagę na zakupach licencji, niż na ich wykorzystaniu. Podkreślenia wymaga wysoki udział tzw. wsadu dewizowego w produkcji licencyjnej, wynikający z konieczności importu części, zespołów i materiałów do wytwarzania - na podstawie licencyjnej technologii - wyrobów finalnych. Przypadki konieczności importu części, zespołów i materiałów w wymiarze przekraczającym 50 % wartości produkcji finalnej nie

należą do wyjątków. W 1980 r. udział importu materiałów i elementów - w stosunku do wartości produkcji licencyjnej wynosił około 38 % dla 61 licencji czynnych, a ok. 35 % dla 30 licencji już po wygaśnięciu gwarancji. W świetle wyników kontroli, główną odpowiedzialność za nieprawidłowości w polityce i działalności licencyjnej ponosi b. Kierownictwo Rządu i Komisja Planowania przy RM, zarówno za bezpośrednie podejmowanie błędnych decyzji, jak również za brak właściwego nadzoru nad całokształtem zakupów, zagospodarowywania i wykorzystania nabytych licencji.

Poważna odpowiedzialność spada na ówczesne kierownictwo resortów gospodarczych i zjednoczeń nabywających licencje. Inicjując bądź akceptując nowe zakupy nie mogły one bowiem nie wiedzieć o trudnościach wykorzystania licencji już nabytych. Znaczny stopień winy i odpowiedzialności spada również na kierownictwo przedsiębiorstw inspirujących i wnioskujących zakupy licencji za nadmierne i nie zawsze uzasadnione dążenia do zakupu licencji, a nikłe zainteresowanie rozwojem i wykorzystaniem krajowych rozwiązań naukowo-technicznych. Należy jednak podkreślić, że placówki naukowo-badawcze nie często przedstawiały konkurencyjne rozwiązania w stosunku do życzeń w kwestii zakupów, nie wykazały również należytej troski o wykorzystanie swoich opracowań w gospodarce. Wiele niecelowych zakupów licencyjnych uzyskało pozytywną opinię pracowników nauki. Przypadki negatywnego zaopiniowania przez pracowników nauki wniosków w sprawie nabycia licencji należą do wyjątków.

13.

Za nieprawidłową realizację zakupów, liczne przypadki niewłaściwej ochrony interesów naszego kraju /w zawieranych umowach licencyjnych/ główną odpowiedzialność ponoszą centrale handlu zagranicznego i koordynujące działalność w tej dziedzinie ówczesne Ministerstwo Handlu Zagranicznego. Ministerstwo to nie reagowało dostatecznie na znaczne uzależnienie naszej gospodarki od wysokiego udziału w finalnej produkcji licencyjnej, importowanych z krajów kapitalistycznych elementów i materiałów.

Na negatywną ocenę zasługuje działalność Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki /a przede wszystkim pion Ministerstwa zajmujący się problematyką działalności badawczej i postępu technicznego/. Oprócz wykazanych już nieprawidłowości, wymaga podkreślenia brak dostatecznego reagowania tego Ministerstwa na występujące w omawianej dziedzinie zjawiska negatywne - mimo obowiązku opracowywania dla Prezydium Rządu okresowych analiz i ocen realizacji polityki licencyjnej. Indywidualna odpowiedzialność za nieprawidłowości powstałe w procesie zakupu i gospodarowania licencji, wykazana jest w opracowaniach wyników kontroli poszczególnych licencji stanowiących załączniki do opracowania syntetycznego. Należy zaznaczyć, że część osób wymienionych w szczegółowych sprawozdaniach jako odpowiedzialnych za programowanie, opiniowanie oraz podejmowanie decyzji - oświadczała w składanych wyjaśnieniach, że ich podpisy na oficjalnych dokumentach były wynikiem:

- kolektywnych ustaleń,
- uprzednich decyzji, zapadających w wyższych organach polityczno-państwowych,

- wcześniej powziętych zobowiązaniach w czasie spotkań międzynarodowych - bez uprzedniego przeprowadzenia analiz techniczno-ekonomicznych.

III. WNIOSKI

1. Ranga i znaczenie działalności licencyjnej dla gospodarki kraju stwarza konieczność ścisłego jej powiązania z Narodowym Planem Społeczno-Gospodarczym, w szczególności w dziedzinie planowania inwestycji i obrotu handlowego z zagranicą.
2. Wysoki stopień udziału importu kooperacyjno-zaopatrzeniowego w finalnej produkcji licencyjnej przyczynił się do znacznego uzależnienia gospodarki krajowej od państw kapitalistycznych i stanowi obecnie jeden z głównych czynników obezwładniających naszą gospodarkę. Z tego względu należy ustalić ogólnokrajowy program prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych, których celem byłoby maksymalne wyeliminowanie importu kooperacyjnego.
3. Należy zapewnić właściwe powiązanie działalności licencyjnej z działalnością placówek naukowo-badawczych i rozwojowych, m.in. poprzez odpowiednie włączanie tych placówek do postępowania opiniodawczego w procesie przygotowywania decyzji zakupu licencji, uwzględnianie w programach działalności naukowo-badawczej problematyki dotyczącej rozwoju licencji. Nikła dotychczas działalność postlicencyjna wymaga zintensyfikowania prac służących możliwie najpełniejszemu wykorzystaniu potencjału wiedzy technicznej uzyskanej poprzez zakupy licencji.

4. Konieczne jest udoskonalenie funkcjonowania jednostek handlu zagranicznego w zakresie działalności licencyjnej. Popełnione błędy, stwierdzone przypadki niedostatecznej ochrony interesów naszego kraju stwarzają konieczność odpowiedniej koordynacji i nadzoru działalności tych placówek w sprawach licencji.
5. Dotychczasowe zakupy licencji łączyły się w przeważającej mierze z koniecznością podejmowania nowych zadań inwestycyjnych - zarówno dla potrzeb produkcji finalnej jak i kooperacyjnej. Tylko w nielicznych przypadkach dominujące znaczenie posiada wiedza techniczno-technologiczna. Jest to jedna z przyczyn trudności zagospodarowania licencji. Należy w związku z tym krytycznie przeanalizować koncepcję polityki zakupów licencji i dostosować ją do realnych warunków gospodarki krajowej.
6. Niekorzystny dla naszego kraju stosunek zakupów do sprzedaży licencji, wymaga wzmocnienia działań na rzecz eksportu polskich innowacji technicznych.
7. Niezbędne jest podjęcie prac dla dostosowania przepisów w sprawie licencji do obecnego etapu wprowadzenia reformy gospodarczej i zapewnienie pełnej adekwatności tych przepisów do docelowych warunków funkcjonowania gospodarki krajowej.
8. Ustalenia kontroli wskazują, że źródłem poważnych nieprawidłowości w działalności licencyjnej było nienależyte stosowanie się do obowiązujących przepisów. Stwarza to konieczność określenia mechanizmów zapewniających stosowanie i egzekwowanie zasad zakupów i wykorzystania licencji.

IV. SYNTETYCZNE INFORMACJE O WYNIKACH KONTROLI 18 LICENCJI
ZBADANYCH W I ETAPIE

A. Zakup trzech niżej wym. licencji uznano za niecelowy ze względu na możliwość zrealizowania produkcji w oparciu o rozwiązania krajowe, mianowicie:

- licencje nr 1077/1275 na produkcję ścianowych kombajnów węglowych - wykonano 12 nieudanych kombajnów za 2,9 mln zł obiegowych i 970,4 tys. funtów szterlingów; ponadto udostępnienie licencji uwarunkowane było zakupem 26 kombajnów za kwotę 4.137.205 f.s., które nie wykazały pełnej przydatności do pracy w warunkach polskich;
- licencja nr 730 na produkcję elementów stropowych, łączne wydatki dewizowe w wysokości 6.270 tys. zł dewizowych należy zaliczyć do strat, niecelowe nakłady na inwestycje krajowe wyniosły 9,4 mln złotych;
- licencja nr 1294 na produkcję wrotek dwurzędowych nieopłacalny eksport spowodował straty w wysokości około 3,8 mln zł.

Ustalenia kontrolne NIK w ostatnim przypadku nie pokrywają się z opinią ekspertów powołanych na podstawie zarządzenia nr 44 Prezesa Rady Ministrów z dnia 31.10.1980 r., w której nie zakwestionowano celowości zakupu tej licencji.

Niski stopień złożoności konstrukcyjnej i technologicznej wyrobu oraz brak ochrony patentowej w tej dziedzinie stwarzały możliwości podjęcia produkcji wrotek bez zakupu licencji. Celowość tego zakupu podważają także względy ekonomiczne /znaczne uzależnienie produkcji od importu kooperacyjnego i surowców/.

B. Stwierdzono brak dostatecznego uzasadnienia dla zakupu dziewięciu licencji.

1. Nabycie dwóch licencji /nr 1342 i 1343/ na produkcję odbiorników telewizji kolorowej uznano za nieuzasadnione z punktu widzenia priorytetu potrzeb społecznych i ze względów gospodarczych. Istniała bowiem wówczas możliwość bardziej racjonalnego zaspokojenia potrzeb w zakresie OTVC poprzez współpracę ze Związkiem Radzieckim /planowane koszty 11 mld zł obiegowych i 425 mln zł dewizowych/. Wielkość strat można odnieść do proporcji nieosiągnięcia planowej produkcji tylko - 24,3% oraz wzrostu kosztów budowy obiektów produkcyjnych o 5 mld zł obiegowych i 100 mln zł dewizowych.

2. Zakupienie czterech licencji wzbudziło istotne zastrzeżenia ze względu na niski, nienowoczesny poziom prezentowanych rozwiązań produkcyjnych lub brak właściwego opanowania proponowanej technologii i dużą zawodność nabywanych urządzeń technicznych. Dotyczy to:

- licencji nr 555 na produkcję epichlorohydryny /straty w wyniku opóźnienia realizacji produkcji, niespłacony kredyt w wysokości 25,5 mln zł dewizowych oraz odsetki, podwojony koszt inwestycji z 612 mln zł do 1.250 mln zł obiegowych, produkcji nie ma/;
- licencji nr 280 na produkcję malaminy /planowane wydatki 459 mln zł obiegowych oraz 126,2 mln zł dewizowych, na skutek opóźnień w realizacji, nieprawidłowości w procesie technologicznym i usterek instalacji produkcja nie osiąga założonej wielkości - tylko 27% do 30%, z proporcji tych wynika wielkość strat gospodarczych/;
- licencji nr 1418 na produkcję wody utlenionej /koszty dewizowe 8.980 tys. rubli, łączna wartość zakupionego obiektu produkcyjnego 316 mln zł obiegowych, z budowy wytwórni zrezygnowano/.
- licencji nr 898 na produkcję kaprolaktamu /poniesione nakłady

2.192 mln zł, w tym wydatki dewizowe około 66,7 mln zł dewizowych, odzyskano z tytułu kar umownych 2.325 tys. zł dewizowych, straty gospodarcze są pochodną stopnia niezrealizowania planowej produkcji, aktualna produkcja wynosi 70% planowanej wielkości/.

3. W dalszych dwóch przypadkach uwidoczniła się szczególnie niegospodarcza bezzasadność dokonanego zakupu licencji, ze względu na brak realnych możliwości realizacji produkcji licencyjnej w warunkach gospodarki krajowej i konieczność wysokich wydatków dewizowych na import kooperacyjno-zaopatrzeniowy. Odnosi się to do:

- licencji nr 1174 na produkcję elementów hydrauliki wysokociśnieniowej /produkcja nierentowna, ujemne saldo wynosi 30.333 tys. zł dewizowych/;
- licencja nr 1132 na produkcję silników elektrycznych do napędu pomp głębinowych /wysokość strat z tytułu opłat licencyjnych wynosi 700 tys. dolarów, brak produkcji/.

4. Jaskrawym przykładem beztroski i braku odpowiedzialności było zawarcie umowy kooperacyjnej na produkcję sztucera, noszącej wszelkie cechy zakupu licencji. Jest to zakup nieuzasadniony zarówno ze społecznego, jak i gospodarczego punktu widzenia. Wymaga podkreślenia, że decyzja w sprawie tego zakupu podjęta została w trybie niezgodnym z obowiązującymi przepisami /straty dewizowe 257 tys. zł dewizowych z tytułu utraty zaliczki i kar umownych, poniesione nakłady na opracowanie dokumentacji, wykonanie narzędzi itp. 10,8 mln zł, straty z tytułu nieodpłatnego przekazywania sztucerów i nieuzasadnionego obniżenia ceny - 500 tys. zł/.

C. Ocena pozostałych 6 licencji była bardzo złożona, jednakże ich nabycie nie budzi zasadniczych zastrzeżeń ze względów społeczno-

gospodarczych. W dwóch przypadkach ujawniono natomiast istotne nieprawidłowości w realizacji i wykorzystaniu licencji.

1. Licencja nr 820 na produkcję wózków inwalidzkich /koszt kontraktu licencyjnego 531,2 tys. zł dewizowych, nieprzewidziane w kontrakcie koszty importu kooperacyjnego 10-13 tys. zł dewizowych, produkcja około 10 tys. szt. rocznie wobec planowanych 12 tys., eksportu brak; mimo to wartość zakupu i wykorzystanie tej licencji należy ocenić pozytywnie ze względu na duże znaczenie społeczne produkcji uzyskanej bez nakładów inwestycyjnych; planuje się dalszy rozwój produkcji w drodze rozbudowy wytwórni za kwotę 194 mln zł/.

2. Licencja nr 1021 na produkcję czekolady mlecznej /łączne wydatki dewizowe około 2.800 tys. zł dewizowych, natomiast oszczędności z tytułu mniejszego importu surowców szacuje się na kwotę około 3.900 tys. zł dewizowych, opłaty licencyjne z tytułu przedłużenia kontraktu wynoszące w 1980 r. 43,4 tys. dolarów należy uznać jako wydatek nieuzasadniony/.

3. Przygotowania i realizacja licencyjnej produkcji central telefonicznych: Pentaconta - li nr 139 i E-10 - li nr 1034 do 1976 r. przebiegała zgodnie z kontraktem. W roku 1977 wystąpiły jednak trudności w utrzymaniu planowanej wielkości produkcji na skutek ograniczenia środków inwestycyjnych i niedoborów kooperacyjnych, w tym również z importu /brak pełnych danych do kalkulacji kosztów, wielkość strat pozostaje w proporcji do zmniejszonej, w stosunku do planu produkcji, aktualna produkcja wynosi central typu "Pentaconta" - 75%, a central typu E-10 - 40,2% wielkości zakładanej/.

4. Licencja nr 1176 na produkcję antybiotyków /brak produkcji, dewizowe koszty inwestycyjne na skutek zmiany cen, dodatkowych opłat licencyjnych, spłaty odsetek wzrosły z 18,3 mln dolarów

do 50 mln dolarów, nastąpił wzrost planowanych nakładów inwestycyjnych z 4.615 mln zł do 5.401,2 mln zł, straty te powiększają konieczne wydatki na import antybiotyków/.

5. Licencja nr 1329 na produkcję nawozów fosforowo-azotowych w Policach /pełna wartość kontraktu wynosiła 1.274 mln zł dewizowych, planowany na lata 1977-80 koszt robót budowlano-montażowych 12.865 mln zł, wartość niezagospodarowanych maszyn i urządzeń wynosi około 1 mld zł/.

V. SYNTETYCZNE INFORMACJE O WYNIKACH KONTROLI 26 LICENCJI
ZEADANYCH W II ETAPIE

A. Stwierdzono brak uzasadnienia zakupu trzech niżej wymienionych licencji ze względu na możliwość wykorzystania krajowych rozwiązań, a mianowicie:

1. Licencja nr 1129 na produkcję ładowarek do pobierki spągu. Zakupu dokonano w okresie, kiedy były już pozytywne wyniki, prób ruchowych krajowej ładowarki "Sawa", nie odbiegającej w sposób znaczący jakością i funkcjonalnością od rozwiązań zagranicznych. Produkcja licencyjna wymuszała import zespołów sięgający ponad 70 % wartości każdej ładowarki. Wydatkowano ponad 12,5 mln zł dewizowych na import zespołów, które mogły być zastąpione produkcją krajową.

2. Licencja /bez numeru/ na produkcję kolejek podwieszanych. W czasie zakupu licencji krajowy przemysł węglowy dysponował już dwoma typami kolejek. Zobowiązania kontraktowe zakładały przekazanie licencji w ramach zakupu zespołów o wartości 8 mln zł DM. W rzeczywistości na import uzupełniający do produkcji licencyjnej wydatkowano 40 mln DM.

3. Licencja nr 1481 na technologię wykonania podłoży anhydrytowych pod posadzki. Podejmując decyzję zakupu licencji nie wzięto pod uwagę zaawansowanych badań nad krajową metodą produkcji mieszanek anhydrytowych, zakończonych w 1979 r. wynikami pozytywnymi. Nie dokonano ponadto analizy przydatności licencyjnej technologii, która okazała się nieprzydatna przy zastosowaniu surowców krajowych.

B. Zakup 8 niżej wymienionych licencji nie znajduje dostatecznego uzasadnienia z punktu widzenia priorytetu potrzeb społecznych i ze względów gospodarczych.

1. Licencja nr 1410 na produkcję wysokościomierza lotniczego. We wniosku licencyjnym zakładano produkcję 950 szt. wysokościomierzy w latach 1979-81 i po 500 sztuk w latach następnych. Wykonano 21 sztuk wysokościomierzy, sprzedano tylko 13. Na pozostałe nie ma nabywców. Wydatki na uruchomienie produkcji wyniosły 42,1 mln zł, w tym 2,1 mln zł dewizowych. W świetle ustaleń kontroli działalność WSK II nie gwarantuje zwrotu poniesionych kosztów, w związku z tym koszty te należy uznać jako stratę.

2. Licencja nr 1409 na produkcję girobusoli lotniczej. Seryjnej produkcji nie uruchomiono, brak zamówień nie stwarza perspektyw rozwoju produkcji licencyjnej. Wynikające z tego straty wynoszą około 60 mln zł, w tym 2,6 mln zł dewizowych. Za wydatkowane dewizy można było zakupić ponad 200 busoli, które pokryłyby zgłoszone zapotrzebowanie krajowe do 1985 r.

3. Licencja /bez numeru/ na produkcję rezonatorów kwarcowych. Zakupiona technologia i urządzenia produkcyjne okazały się przestarzałe i nieekonomiczne. W połowie 1979 r. /po 9-ciu miesiącach eksploatacji/ produkcję przerwano a rezonatory są przedmiotem dalszego importu. Poniesione koszty w wysokości 52 mln zł

/w tym 42,4 mln zł na zakup licencji/ przy wykonaniu zaledwie 47 tys. rezonatorów, należy uznać jako stratę.

4. Licencja nr 1030 na produkcję dezodorantów aerozolowych "BAC". Niekorzystna dla Polski umowa licencyjna spowodowała zawyżenie opłaty licencyjnej o ok. 400 tys. DM oraz nadpłatę za import surowców o około 1 mln DM. Od 1978 r. produkcja licencyjna została zaniechana.

5. Licencja /bez numeru/ na produkcję włókien poliestrowych. Kontrakt zawarto w marcu 1979 r. kiedy istniała już konieczność drastycznych ograniczeń inwestycyjnych i gwałtownie narastały dewizowe trudności płatnicze. W tej sytuacji nie zapewniono wystarczających środków na zagospodarowanie zakupionej licencji, maszyn i urządzeń za kwotę około 100 mln dolarów. Wydatkowano na rozpoczęcie nie uwzględnionej w NPSG budowy wytwórni kwotę 1,3 mld zł, po czym jej realizację przerwano.

6. Licencja nr 1134 na produkcję przyczep segmentowych "Nicolas" została zakupiona w ramach umowy kooperacyjnej. Wyprodukowano 9 przyczep przy wkładzie dewizowym od 90% w 1975 r. do 49% w 1978 r. Wartość zakupionych zespołów do 9 przyczep wyniosła ok. 2 mln zł dewizowych, a wartość 9 gotowych przyczep zakupionych w firmie "Nicolas" wyniosłaby około 3 mln zł dewizowych. Natomiast koszt gotowej przyczepy firmy "Cometto" był o 32,7% niższy od kosztu zespołów do montażu przyczepy firmy "Nicolas". Strona francuska nie dostarczyła podstawowej dokumentacji technicznej i nie zakupiła u nas żadnego wyrobu mimo zobowiązań w umowie. Po 1979 r. zaprzestano produkcji.

7. Licencja nr 1385 na produkcję wieżowych żurawi budowlanych "Potain". Umowę kooperacyjną /o znamionach umowy licen-

cyjnej/ zawarto bez dokonania wszechstronnej analizy wskaźników techniczno-ekonomicznych i właściwego zagwarantowania interesów Strony polskiej. Założenie równowagi importu i eksportu nie zostało dotrzymane. Koszt zakupionych we Francji zespołów wyniósł 14.993.963 zł dew., a wartość elementów sprzedanych Stronie francuskiej tylko 902 tys. zł dew. W latach 1976-1980 planowano produkcję 570 żurawi, a wyprodukowano 127 sztuk.

8. Licencja nr 1325 na produkcję obuwia skórzanego.

Założone cele zakupu licencji - tj. wzrostu wydajności pracy, poprawy jakości i wzrostu eksportu - nie zostały osiągnięte. Z tego względu poniesione nakłady na podjęcie produkcji licencyjnej w wysokości 18,8 mln zł dewizowych /zakupy maszyn i opłata licencyjna/ stanowią w części stratę. Ponadto wydatkowano kwotę 11,5 mln zł dew. na zakupy surowców do produkcji licencyjnego obuwia.

Trzydzieści maszyn na zakupionych 308 jest aktualnie zbędnych /ich koszt szacowany jest około 800 tys. zł dewizowych/. Planowany w latach 1976-1980 eksport obuwia do USA zrealizowany został w 7,3%, a średnie ceny dewizowe eksportu obuwia nie pokrywały w całości kosztów surowców zużytych na jego produkcję.

C. Zakup 14 kolejnych niżej wymienionych licencji nie budzi zastrzeżeń z punktu widzenia priorytetu potrzeb społeczno-gospodarczych, nie zostały one jednak prawidłowo zagospodarowane i wykorzystane.

1. Licencja nr 1070 na produkcję młynów wentylatorowych N230.45 została zakupiona w ramach umowy kooperacyjnej. Produkcji nie uruchomiono ze względu na brak środków niezbędnych do rozbudowy zakładu. Nieuruchomienie produkcji licencyjnej spowo-

dowało konieczność wydatkowania 15.690.581 dolarów na zakup młynów w Jugosławii.

2. Licencja nr 1191 na produkcję autotransformatorów 500 MVA i transformatorów 426 MVA. Produkcji licencyjnej nie uruchomiono. Poniesione do czasu kontroli wydatki wynosiły 86.856 tys. zł. W przypadku nieuruchomienia produkcji, koszty te będą stratami. Ponadto na skutek braku krajowej produkcji wydatkowano w 1979 r. kwotę 29.786 tys. zł dewizowych na zakup 4 szt. autotransformatorów w Rumunii.

3. Licencja nr 1448 na produkcję urządzeń do zmechanizowanego procesu napełniania butli stalowych gazami sprężonymi. Wydatkowano 7.131 tys. rubli na zakup maszyn i urządzeń oraz 45,5 tys. rubli za nabycie licencji. Środki te nie przyniosły gospodarce narodowej żadnych efektów, ponieważ nie podjęto budowy wytwórni gazów technicznych, w których zamierzano zagospodarować zakupione urządzenia i licencję.

4. Licencja nr 1147 na produkcję szkła płaskiego metodą "float" nie została zagospodarowana w odpowiednim terminie. Inwestycję rozpoczęto dopiero w 1979 r. to jest w 4 lata od zakupu licencji. Poniesiono dotychczas wydatki na nakłady inwestycyjne - 447.811 tys. zł /stanowi to 10% nakładów planowanych w zte/ oraz opłaty licencyjne - 2.528 tys. zł dewizowych, co stanowi 55% opłat przewidzianych w umowie licencyjnej. W 1980 r. inwestycja została wstrzymana.

5. Licencja nr 1471 na produkcję resorbowalnych nici chirurgicznych. Do czasu kontroli wydatkowano już 2,3 mln dolarów z tytułu opłat licencyjnych /wysokość całkowitej opłaty licencyjnej ustalono na 3 mln dolarów/, mimo że sprzedający za-

strzegł sobie udostępnienie stronie polskiej technologii wytwarzania polimeru kwasu poliglikolowego /stanowiącego podstawę produkcji nici chirurgicznych/ dopiero w latach 1985-1986, a okres opracowywania pełnej produkcji wyrobu licencyjnego rozciągnięto aż na 10 lat. W okresie tym strona polska zmuszona jest ponosić znaczne koszty zakupu gotowego produktu, półproduktów, opakowań i surowców niezbędnych do uzyskania wyrobu finalnego. Ta niekorzystna sytuacja wynika z ustalenia w umowie licencyjnej niekorzystnych warunków dla strony polskiej.

Decyzje w sprawie lokalizacji zakładu w Poznaniu podjęto dopiero w 1981 r., tj. w 3 lata po zakupie licencji.

6. Licencja nr 1181 na produkcję samochodów ciężarowych "Steyr". Wysokość poniesionych do końca kwietnia 1981 r. opłat licencyjnych i opłat za import kooperacyjny wynosiła 894 mln szylingów. Wpływy za eksport kompensacyjny osi przednich do firmy "Steyr" wynosiły w latach 1977-80 /netto po odliczeniu kosztów importowanych elementów/ około 55 mln szylingów na planowane 225 mln szylingów. Realizacja inwestycji nie przebiegała zgodnie z planem. Do końca 1980 r. wykorzystano tylko 4% nakładów przewidzianych ogółem na to zadanie w MPM /11,7 mld zł/. Uchwałą nr 133/80 RM z dnia 17.11.1980 r. wstrzymano rozpoczętą inwestycję. Utracona została w ten sposób możliwość spłaty wyrobami licencyjnymi uzyskanego kredytu w wysokości 4,3 mld szylingów /wykorzystanego w 65%/.

7. Licencja nr 1508 na produkcję węglowych kombajnów chodnikowych. Produkcję kombajnów podjęto na podstawie ramowego porozumienia o kooperacji, które zakładało udział zespołów importowanych w wyrobach finalnych w 1978 r. w 50%, a 30% w 1981 r.

Ważność porozumienia wygasła z końcem 1981 r.

Dalszą produkcję uzależniono od zawarcia kontraktu licencyjnego. Kontrakt podpisano, lecz nie jest on prawomocny ze względu na brak zgody MHZ. Realizowanie produkcji w tej sytuacji naraża stronę polską na konsekwencje z tytułu bezprawnego korzystania z patentów. Wymaga podkreślenia, że w wyniku braku koordynacji produkcji licencyjnej niepotrzebnie wydatkowano ok. 4,4 mln szylingów na zakup części, które były produkowane w kraju.

8. Licencja 1422 na modyfikację produkcji szkła płaskiego cienkiego metodą "Asahi". Nakłady na uruchomienie produkcji wynosiły 38.959 tys. zł i 7.313 tys. zł dew. Nie osiągnięto planowanych efektów w postaci zwiększenia wydajności i poprawy gatunkowości szkła. W okresie 1978-1980 planowano produkcję o wartości ok. 525 mln zł, osiągnięto produkcję mniejszą o 99.865 tys. zł /czyli o 19%/. Zakładane parametry produkcji /wydajność i gatunkowość/ były osiągnane jedynie w okresie kiedy obsługę ciągarek prowadzili specjaliści japońscy.

9. Licencja nr 1100 na produkcję dwusiarczku węgla została wdrożona z 20 miesięcznym opóźnieniem. Osiągnięto tylko 50% planowanej zdolności produkcyjnej. Postanowienia kontraktowe nie zabezpieczały strony polskiej przed długotrwałym wdrażaniem całego przedsięwzięcia inwestycyjnego i przewlekłym dochodzeniem do pełnej zdolności produkcyjnej, co spowodowało przekroczenie kosztów o 278,8 mln zł w stosunku do zte. Występują ciągle trudności w eksploatacji wytwórni, które zmniejszyły wielkość planowanej produkcji o 56.000 ton, wartości 434.000 tys. zł.

10. Licencje nr 1200, 1299, 1298, i 1201 na produkcję tworzywa sztucznego /polichlorku winylu/. Koszty niezakończonych do-

27

tychczas inwestycji wynoszą ponad 38 mld zł, co oznacza przekroczenie planowanych kosztów realizacji o 14,3 mld zł, w tym o 578,6 mln zł dewizowych. Przekroczenie kosztów wynika z niekorzystnie zawartego dla strony polskiej kontraktu, który nie zabezpieczał określonego terminu zakończenia budowy i wymiernego kosztu. Brak produkcji PCW, monomeru chlorku winylu i rozpuszczalników organicznych. Termin zakończenia budowy przewiduje się na koniec 1982 r. /planowano na I kw. 1979 r./.

11. Licencja nr 322 na produkcję chlorofenwinfosu. W kontrakcie zawartym z firmą "PetraCarbon" nie określono warunków finansowania kosztów związanych z usuwaniem usterek i dokonywaniem przeróbek. Cykl budowy wytwórni przedłużono o 20 miesięcy /nastąpił wzrost kosztów budowy o 20 %/. W okresie rozruchu stwierdzono około 30 różnych błędów i usterek wynikających z błędów projektowych, niesprawności rozwiązań technologicznych, wadliwego doboru materiałów. Opóźnienie budowy spowodowało utratę planowanej produkcji o wartości blisko 480 mln zł, której brak uzupełniano importem.

Aktualnie wytwórnia nie pracuje z powodu braku środków na zakup surowców za granicą.

D. W pełni wykorzystano licencję nr 1283 na produkcję papierosów "Marlboro". Licencję wdrożono w ramach modernizacji przemysłu tytoniowego bez budowy nowych obiektów produkcyjnych. Wyprodukowano 8 razy więcej papierosów licencyjnych niż przewidywał wniosek o zakup licencji. Ponieważ produkcja licencyjnych papierosów oparta jest na tytoniu importowanym /80 %/ ogólny bilans wpływów i wydatków dewizowych jest ujemny; w okresie od uruchomienia produkcji do 30 VI 1981 r. wydatki wyniosły 128.011 tys. zł dew., a wpływy 46.915,6 tys. zł dewizowych.

Dyrektor Zespołu
Kadra i Forsteri Technicznego
(Grzegorz Dąbrowski)

28

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Nr NPT-4104-0-81

Tylko do użytku służbowego

Nr ewid. 52/81/82

Z A Ł A C Z N I K

do Informacji o wynikach kontroli celowości
zakupu oraz prawidłowości wykorzystania
licencji nabytych w latach 1971-1980, zawie-
rający szczegółowe opracowanie wyników
kontroli 44 licencji.

LICENCJI OBJĘTYCH KONTROLA

I - ETAP

str .

1. Licencja nr 1077/1275 - Anglia	
Produkcja ścianowych kombajnów węglowych	5
2. Licencja nr 730 - Dania	
Produkcja wielootworowych płyt stropowych systemu W-70	
wg technologii gorącego betonu firmy Thomas Schmidt ...	11
3. Licencja nr 1294 - RFN	
Produkcja wrotek młodzieżowych	13
4-5. Licencja nr 1342 i 1343 - USA	
Produkcja kineskopów kolorowych i szkła do kineskopów..	19
6. Licencja nr 555 - Wielka Brytania	
Produkcja epichlorohydryny	25
7. Licencja nr 280 - Austria	
Produkcja melaminy	29
8. Licencja nr 1418 - ZSRR	
Produkcja wody utlenionej w Alwerni	32
9. Licencja nr 898 - konsorcjum firm: Anglii, Szwajcarii,	
Włoch	
Produkcja kaprolaktamu w Zakładach Azotowych w Puławach..	35
10. Licencja nr 1174 - USA	
Produkcja elementów hydrauliki wysokociśnieniowej	38
11. Licencja nr 1132 - USA	
Produkcja indukcyjnych silników elektrycznych do napędu	
pomp głębinowych	44
12. Licencja nie zarejestrowana w CRL - Austria	
Produkcja sztuczerów	47

13. Licencja nr 820 - RFN	
Produkcja wózków inwalidzkich	54
14. Licencja nr 1021 - Holandia	
Produkcja czekolady mlecznej firmy "Van Houten"	57
15-16. Licencja nr 139 i 1034 - Francja	
Produkcja central telefonicznych systemu "Pentaconta" i E-10	60
17. Licencja nr 1329 - Francja	
Produkcja nawozów fosforowo-azotowych w Zakładach Chemicznych "Police"	67
18. Licencja nr 1176 - USA	
Produkcja antybiotyków	74

II - ETAP

19. Licencja nr 1129 - RFN	
Produkcja żadwarek do pobierki spągu	80
20. Licencja /bez numeru/ - RFN	
Produkcja kolejek podwieszanych	85
21. Licencja nr 1481 - NRD	
Technologia wykonania podłoży anhydrytowych	88
22. Licencja nr 1410 - Francja	
Produkcja wysokościomierzy lotniczych	94
23. Licencja nr 1409 - Francja	
Produkcja busoli lotniczych	99
24. Licencja /bez numeru/ - Szwajcaria	
Produkcja rezonatorów kwarcowych zegarkowych	102
25. Licencja nr 1030 - RFN	
Produkcja dezodorantów aerozolowych "BAC"	108

26. Licencja nr 1385 - Francja	
Produkcja żurawi wieżowych	112
27. Licencja /bez numeru/ - Japonia	
Produkcja włókien poliestrowych "Piża"	117
28. Licencja nr 1325 - USA	
Produkcja obuwia skózanego	121
29. Licencja nr 1134 - Francja	
Produkcja przyczep segmentowych	126
30. Licencja nr 1508 - Austria	
Produkcja węglowych kombajnów chodnikowych	131
31. Licencja nr 1422 - Japonia	
Produkcja szkła płaskiego metodą "Asahi"	137
32. Licencja nr 1070 - RFN	
Produkcja młynów wentylatorowych N230.45	140
33. Licencja nr 1191 - Japonia	
Produkcja autotransformatorów 500 MVA i transformatorów 426 MVA	145
34. Licencja nr 1448 - NRD	
Produkcja urządzeń do zmechanizowanego procesu napełnia- nia butli stalowych gazami technicznymi	149
35. Licencja nr 1147 - Anglia	
Produkcja szkła płaskiego metodą "float"	152
36. Licencja nr 1471 - USA	
Produkcja resorbowalnych nici chirurgicznych "Dexon" ...	156
37. Licencja nr 1181 - Austria	
Produkcja samochodów ciężarowych "Steyr"	161

38. Licencja nr 1100 - Francja
 Produkcja dwusiarczku węgla167

39-42. Licencja nr 1200, 1201, 1298, 1299 - Anglia, USA,
 Japonia
 Produkcja tworzywa sztucznego - polichlorku winylu
 /PCW/171

43. Licencja nr 322 - Anglia
 Produkcja chłorfenwifosu183

44. Licencja nr 1283 - USA
 Produkcja papierosów Marlboro187

Licencja nr 1077 - Anglia
1275

Produkcja ścianowych kombajnów węglowych

Licencję na produkcję górniczych kombajnów ścianowych od angielskiej firmy Anderson Mavor /AM/ nabyto na drodze niepieniężnej w ramach zakupów w tej firmie w latach 1971-1973 kombajnów wraz z przenośnikami /26 kpl/ na wartość 4.137.205 funtów szterlingów /f.s.

Na kwotę wymienioną składały się następujące kontrakty:

Lp.	Nr kontraktu	Data zawarcia kontraktu	Ilość kpl. /kombajn + przenośnik/	Wartość kontraktu w f.s.	Srednia cena 1 kpl w f.s.
1.	459/6459/1	15 IX 71	1	79.002	79.002
2.	45-062/20177	23 IV 72	8	1.194.485	149.311
3.	45-062/30444	20 IV 73	10	1.645.574	164.557
4.	45-062/30503	20 IV 73	7	1.213.144	174.021
			26	4.137.205	-

Kontraktację w poz.1 przeprowadziła Centrala Handlu Zagranicznego CENTROZAP, a pozostałe nowoutworzone Przedsiębiorstwo Budowy Zakładów Górniczych za Granicą KOPEX podległo MGIE. Tryb postępowania przy zakupie licencji regulowały wówczas: uchwała nr 311/72 RM z dn. 9 XII 1972 r. w sprawie nabywania licencji na stosowanie zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych i doświadczeń produkcyjnych w gospodarce narodowej oraz zarządzenie nr 17 Ministra Handlu Zagranicznego z dn. 14 III 1966 r. w sprawie zasad postępowania przy opracowywaniu wniosków, nabywaniu licencji i zasad współpracy organów handlu zagranicznego z licencjodawcami.

Cytowane wyżej przepisy zobowiązywały do opracowania wniosku na zakup licencji wraz z niezbędnymi uzasadnieniami techniczno-ekonomicznymi oraz uzyskania akceptacji Komisji Planowania przy Radzie Ministrów. MGIE nie uzyskało zgody na zakup licencji /z wnioskiem nie występowało/, a decyzją z dn. 29 I 1973 r. b.podsekretarza stanu MGIE mgr inż. J.Kuczmy zobowiązano KOPEX, aby w ramach zakupów kombajnów ścianowych w firmie AM, wynegocjować otrzymanie licencji na kombajny produkowane przez tę firmę. Takie postawienie sprawy określało że nie będzie to "klasyczne" nabycie licencji /royalties/.29

Z prowadzonych od początku 1972 r. rozmów z zagranicznymi producentami kombajnów, a to: wspomnianą firmą AM, angielskim producentem British Jeffrey Diamond /BJD/ oraz zachodnio-niemiecką firmą Eickhoff wynika, że zakupując pierwsze egzemplarze kombajnów w tych firmach ujawniono zainteresowanie zakupem licencji. W tym celu dokonano zakupów w wymienionych firmach kombajnów i przenośników /produkowane krajowe przenośniki ścianowe typu Grot i Samson nie nadawały się do współpracy z zagranicznymi kombajnami/, a ocena wyników próbnej eksploatacji tych kombajnów miała stanowić podstawę dla wyboru licencjodawcy.

Firma BJD, w której zakupiono 5 maszyn, okazała się niesumiennym partnerem /dostawy nieterminowe, złej jakości, nie nadawały się do pracy w warunkach polskich kopalń/ sama zdyskwalifikowała się. Oceny porównawczej maszyn pozostałych potencjalnych licencjodawców pod względem przydatności w warunkach górnych oraz technologiczności wykonania, materiały i importochłonności produkcji nie dokonano. Dodać należy, że tak AM jak i Eickhoff jako formę zapłaty za odstąpienie licencji proponowały: zapłatę jednorazową /royalties/ lub zryczałtowaną opłatę płatną ratami.

Strona polska /MGiE/ przedstawiła propozycję zapłaty zakupami u licencjodawców.

W wyniku tej propozycji firma AM w kwietniu 1973 r. udzielenie licencji warunkowała zakupem na wartość 5 mln f.s. w efekcie godząc się na wartość podaną na str.1 niniejszego opracowania.

Firma Eickhoff natomiast zawarcie umowy licencyjnej warunkowała /w listopadzie 1972 r./ zakupem 44 kombajnów typu EDV-3404. Propozycje firmy Eickhoff nie były przedmiotem dalszych negocjacji tak w odniesieniu do wartości jak i zakresu licencji.

Umowę licencyjną na produkcję kombajnów z firmą AM zawarto w dniu 1 VI 1973 r., a podpisana została ze strony polskiej przez b.dyr.handlowego KOPEX inż. Jerzego Stasiaka oraz przez b.dyr.technicznego Zjednoczenia Przemysłu Maszyn Górniczych POLMAG mgr inż. Stanisława Ronika.

Powyższą umową AM zobowiązała się przekazać stronie polskiej licencję na produkcję wg dokumentacji i korzystanie z know-how oraz użytkowanie i sprzedaż:

- kombajnów w wariantach ujętych w kontraktach zakupu,
- nowych typów kombajnów, które będą projektowane przez AM w okresie ważności umowy /do 31 V 1980 r./ łącznie z kombajnem AM500, który wówczas był w stadium doświadczeń,

- wszystkich zespołów kombajnu, które były projektowane i produkowane przez AM, a to: silnik elektryczny o mocy 200 kW, ciągnik, ramię typu wydłużonego przystawką FIDD oraz wyposażenie pomocnicze do produkcji ww. maszyn.

Umowa licencyjna nie obejmowała zespołów i części, które produkowane były przez kooperantów AM, jak również wyrobów zastrzeżonych patentami innych firm. Wykaz zespołów i elementów, na które AM nie udzieliła licencji, obejmował 173 pozycje, w tym 31 opatentowanych przez poddostawców.

Do głównych zespołów kombajnu, na których produkcję nie udzielono licencji, należały:

- zespoły hydraulicznego i elektronicznego sterowania, regulacji, obciążenia, kontroli i sygnalizacji kombajnu,
- ognioszczelny stycznikowy wyłącznik manewrowy na napięciu 1000V i prąd znamionowy 400A,
- kabel zasilający /3x95 mm² + 3x2,5 mm²/ o specjalnej konstrukcji.

Przedmiotową umową AM zobowiązała się dostarczyć stronie polskiej w terminie do 30 XI 1973 r. dokumentację techniczną w układzie metrycznym. W rzeczywistości AM dostarczyła dokumentację techniczną w układzie metrycznym jako przeliczenie cali na milimetry /z 3 miejscami po przecinku/, wg której to dokumentacji nie można było podjąć wykonania w metalu. Było to następstwem braku w umowie licencyjnej szczegółowego sprecyzowania warunków, jakim winna odpowiadać dokumentacja wykonawcza /zgodność z Polskimi Normami w zakresie wymiarowania, tolerancji i pasowań, obróbki skrawaniem, ulepszeń, klas dokładności itp/.

Decyzję o wdrożeniu licencji do produkcji już 11 VII 1973 r. podjął wiceminister dr inż. J. Strzebiński, polecając Piotrowickiej Fabryce Maszyn FALUR wykonanie do końca listopada 1973 r. 2 kombajnów typu AM-400, a w 1974 r. następnych 20 szt. Dla szybkiego opóźnienia produkcji kombajnów wg licencji AM, wspomniany decydent powołał 19-osobowy zespół koordynacyjno-robotniczy, do zadań którego należało zorganizowanie i koordynacja wszystkich prac i środków dla terminowego uruchomienia produkcji w FALUR.

Dla dotrzymania terminu FALUR rozebrała na części angielski kombajn AM-400 i poprzez pomiar każdego elementu wykonała dokumentację techniczną, gdyż jak już wcześniej podano licencjodawca zobowiązał się dostarczyć dokumentację do 30 XI 1973 r.

36

Koszt opracowania dokumentacji przez FAMUR wyniósł 1.478.822 zł, a wykonanie w metalu 2 szt. kombajnu /prototypów/ w 1973 r. wyniosło 14 mln zł, w tym import 6.840 tys. zł. Dla prototypowych 2 kombajnów licencyjnych w FAMUR oraz w kooperacji wykonano jedynie kadłuby i część mechaniczną, natomiast całą hydraulikę siłową i sterowniczą, silniki elektryczne, elektryczną i elektroniczną aparaturę sterowniczą oraz osprzęt elektryczny sprowadzono z importu /dla jednego kombajnu import wynosił ok. 37.170 f.s/

W 1974 r. z zakładanych 20 szt. wykonano tylko 10 kombajnów, a importochłonność ich wykonania nie odbiegała od poziomu prototypów. Powodem takiego stanu był brak możliwości szerszego wprowadzenia do produkowanych kombajnów zespołów i elementów produkcji krajowej. Wiązało się to z faktem, że przed przystąpieniem do wdrożenia licencji nie rozeznano technologicznych, materiałowych i importowych potrzeb dla wyrcbu licencyjnego.

Dla obniżenia importu podjęto - ale dopiero w grudniu 1973 r. - rozmowy ze zjednoczeniem EMI w sprawie wykonania przez jednostki tego zjednoczenia niektórych zespołów elektrycznych, ale bez rezultatu.

CELMA Cieszyn jako producent silników kombajnowych przyjęła zlecenie na wykonanie silników wg dokumentacji AM w terminach: prototyp IV kw. 1975 r., a produkcja seryjna od 1977 r., pod warunkiem zabezpieczenia przez MGIE środków dewizowych w wysokości 1.400 tys. zł dewiz. w 1974 r. na zakup niezbędnych maszyn i urządzeń i od 1976 r. po 1.850 tys. zł dewiz. corocznie na zakup drutów nawojowych i materiałów izolacyjnych. Podobnie jak FAMUR opracowała dokumentację wykonawczą silnika 200 kW, lecz nie doszło do wykonania prototypu z powodu braku środków dewizowych. Z tego m.in. powodu CELMA w styczniu 1975 r. przerwała dalsze prace nad uruchomieniem produkcji silników licencyjnych. Koszty poniesione na wykonanie dokumentacji warsztatowej, sprawdzianów i przyrządów oraz wykonania modelu zamykały się wielkością 1.392 tys. zł.

Również APATOR Toruń odmówił wykonania w najbliższych latach /rozmowy prowadzono w styczniu 1974 r./ ognioszczelnego stycznikowego wyłącznika manewrowego na napięcie 1000V/400A. Nie było również żadnych gwarancji, że na przestrzeni najbliższych lat zostanie uruchomiona krajowa produkcja silnika momentowego do sterowania kombajnem. Takie same perspektywy rysowały się w odniesieniu do aparatury elektronicznej, zespołów hydrauliki oraz przewodu oponowego.

Te właśnie trudności będące następstwem błędnej oceny możliwości produkcyjnych tak zakładów MGIE jak i innych resortów oraz brak środków dewizowych na kosztowny import uzupełniający, spowodowały wstrzymanie produkcji licencyjnych kombajnów na etapie wykonania serii informacyjnej.

Sprawę nie bez znaczenia w przedmiocie wstrzymania produkcji licencyjnych kombajnów była również ich przydatność dla warunków występujących w polskich kopalniach.

Tak kombajny angielskie jak i licencyjne były jednostkami awaryjnymi, o czym sygnalizowali użytkownicy, a m.in. Rybnickie Zjednoczenia PW, KWK Sosnowice, KWK Bolesław Śmiały i inne, a potwierdza to całkowite wycofanie ich z eksploatacji.

Uruchomienie produkcji kombajnów licencyjnych nie znajdowało uzasadnienia zważywszy, że krajowy przemysł maszyn górniczych produkował w 1973 r. zunifikowany typoszereg ścianowych kombajnów typu KWB-3Ds, -3R, -3D FANUR i -3 RDS do pokładów o miąższości 0,9 ÷ 3,0 m. Ponadto w fazie prób znajdował się nowy kombajn dla węgla trudnourabialnych typu KWB-6, który produkowany jest do chwili obecnej. Wprowadzenie do produkcji nie typowego kombajnu powodowało odpowiednie kłopoty też u producenta jak i u użytkowników.

O skali trudności w produkcji kombajnu licencyjnego świadczy pracochłonność jednostkowa. Na wykonanie jednego kombajnu KWB -3Ds w 1974 FANUR zużywał 3.574 roboczogodziny, zaś na wykonanie egzemplarza licencyjnego 7.767 rbg.

Reasumując, należy podkreślić, że wdrożenie licencji kombajnów spowodowało niepotrzebne koszty omówione wcześniej w wysokości około 2,9 mln zł, a także wydatki dewizowe na import uzupełniający dla 12 szt. tych kombajnów w wysokości 970,4 tys. f.s.

Odpowiedzialność za wdrożenie licencji ponosi Podsekretarz Stanu w MG dr inż. Janusz Strzemiński.

Streszczenie - Podsumowanie

1. Zakup licencji nieuzasadniony, ponieważ:

- krajowy przemysł górniczy produkował szereg podobnych kombajnów,
- w fazie prob był nowy kombajn dla węgla trudnourabialnych,
- produkcja licencyjna wymagała importu 173 pozycji zespołów i części do produkcji kombajnu, ze względu na niemożliwość wyprodukowania ich w kraju,

2. Licencje zakupiono bez uzyskania zgody Komisji Planowania /nie występowało z odpowiednim wnioskiem/. W/w licencja nie była również ujęta w zbiorczym programie zakupów licencji, nie zwracano się o opinię do MNSZWIIT.
3. Po wyprodukowaniu 12 kombajnów /w tym 2 szt. prototypów/ produkcję wstrzymano. Koszt tego wdrożenia wyniósł około 2,9 mln zł i 970,4 tys. f.s.
4. Umowę podpisał b.dyr. handlowy KOPEX inż. J.Stasiak i b.dyr. techniczny Zjednoczenia Przemysłu Maszyn Górniczych POLMAG mgr inż. St.Romik.
5. Mimo iż zgodnie z umową licencyjną firma zobowiązana była dostarczyć dokumentację techniczną do dnia 30 XI 1973 r., produkcję kombajnu podjęto już w dniu 11 VII 1973 r. na podstawie decyzji wiceministra dr inż. Jantsza Strzemińskiego. W tym celu rozebrano na części egzemplarz kombajnu importowanego i na podstawie pomiaru każdego elementu wykonano dokumentację techniczną, której koszt wyniósł 1.478.822 zł.

Licencja nr CRL - Li-730 Dania

Produkcja wielootworowych płyt stropowych systemu W-70 wg technologii gorącego betonu firmy Thomas Schmidt

W celu przyspieszenia budowy wytwórni prefabrykatów dla budownictwa mieszkaniowego, w 1971 r. rozważono możliwość wykorzystania doświadczeń firm zagranicznych.

Pracownicy Centralnego Ośrodka Badawczo-Rozwojowego ZREMB: mgr inż. G. Jarochowski, mgr inż. R. Osiński oraz mgr J. Sobecki ocenili, że spośród 4 ofert, najbardziej nowoczesną i postępową oraz konkurencyjną, w porównaniu do pozostałych ofert była oferta firmy duńskiej Thomas Schmidt.

Na podstawie opracowanej oceny techniczno-ekonomicznej sporządzono wniosek o wydanie decyzji w sprawie zakupu licencji. Wniosek podpisany był przez ówczesne kierownictwo Zjednoczenia PRMiUB ZREMB.

- W uzasadnieniu wniosku o zakupienie licencji m.in. podano, że:
- wyposażenie 16 zakładów w licencyjne linie stropów otworowych oraz urządzenia do wytwarzania gorącej masy betonowej wraz z układem dozowania pary i transportu przyniesie "w najbliższych latach" oszczędności w nakładach inwestycyjnych w wysokości 432 mln zł, a w nakładach eksploatacyjnych 131 mln zł,
 - instalowanie licencyjnych linii w 16 zakładach zmniejszy nakłady inwestycyjne o 87 mln zł w porównaniu do nakładów przy zastosowaniu rozwiązań krajowych, a także przyniesie oszczędności ok. 27 mln zł w kosztach eksploatacji.

Produkcję licencyjną uruchomiono w 1973 r. i po wyprodukowaniu w 1974 r. 3 kompletów urządzeń linii - produkcję przerwano, ograniczając się do wytwarzania części zamiennych dla zainstalowanych 4 linii.

Decyzję o zaniechaniu produkcji dalszych linii licencyjnych podjęto m.in. wobec:

- nie osiągnięcia gwarantowanej zdolności produkcyjnej ustalonej na 42.000m³ stropów rocznie,
- nadmiernej "głośności" urządzeń wibracyjnych wynoszących w granicach 111-120 dB, przy dopuszczalnej do 80 dB,
- znacznie dłuższego od zakładanego czasu trwania operacji formowania elementów,
- dużej ilości awarii urządzeń, dostosowanych przez licencjodawcę w rozwiązaniach klasycznych dla stropów o zwiększonej szerokości.

Wydatki na zakup licencji, dokumentacji technicznej wraz z wzorcowymi maszynami i urządzeniami wyniosły ok. 4,5 mln D kr, tj. 2.453 tys. zł dewizowych, zaś części zamiennych i komponentów do licencji maszyn i urządzeń 3.817 tys. zł dewizowych. Nakłady inwestycyjne na wdrożenie licencji wyniosły 9,4 mln zł. Ponadto na zastąpienie urządzeń licencyjnych urządzeniami krajowymi oraz modernizację niesprawnych urządzeń licencyjnych wydatkowano ponad 7 mln zł.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Decyzję zakupu licencji należy uznać za nieuzasadnioną ze względu na to, że:
 - transakcję importową zawarto pochopnie bez właściwego rozpoznania przydatności licencji adaptowanej dla systemu W-70,
 - wzorcowe maszyny i urządzenia nie zostały w zamierzonym zakresie wdrożone do produkcji, bowiem jako prototypowe rozwiązania dla systemu W-70 nie osiągnęły gwarantowanych parametrów techniczno-ekonomicznych,
 - licencyjne urządzenia i maszyny po ich zainstalowaniu w wytwórniach okazały się gorsze od rozwiązań krajowych,
 - znaczne zaawansowanie badań i prac projektowych w zakresie rozwiązań własnych.
2. Gospodarka narodowa obok nie uzyskania przyspieszonych efektów rzeczowych, poniosła straty na zakup licencji, urządzeń, części zamiennych i komponentów ogółem 6,3 mln zł dewizowych oraz ponad 16 mln zł obiegowych na wdrożenie licencji, a także na zastąpienie urządzeń licencyjnych urządzeniami krajowymi.
3. Wniosek w sprawie zakupu licencji podpisali ówczesi:
 - naczelny dyrektor Zjednoczenia Przedsiębiorstw Remontowych Maszyn i Urządzeń Budownictwa ZREMB inż. J. Woliński,
 - z-ca dyr. d/s produkcji w/w Zjednoczenia inż. J. Golian,
 - dyrektor CHZ Polimex-Cekop mgr inż. J. Górcki, który zamieścił uwagę, że ocenę techniczno-ekonomiczną opracowano na podstawie nieaktualnych danych ofertowych.Do wniosku załączono również pozytywną opinię inż. S. Szewczyka, z-cy dyrektora Zjednoczenia Przemysłu Betonów.
Na zawarcie umowy licencyjnej z firmą Thomas Schmidt wyraził zgodę Minister Budownictwa i PMB ob. Andrzej Giersz.

Licencja nr LI - 1294 - RFN

Maszyny i urządzenia do produkcji wrotek dwurzędowych

W dniu 30 czerwca 1976 r. podpisano w Warszawie umowę między firmą "Mertens" /RFN/ oraz Stroną Polską reprezentowaną przez:

- Przedsiębiorstwo Handlu Zagranicznego "Universal" - Warszawa, Al. Jerozolimskie 44,
- Zjednoczenie Przemysłu Sprzętu Sportowego "Polsport" - Warszawa, ul. Jagiellońska 5,
- Wrocławską Wytwórnę Sprzętu Sportowego "Polsport" - Wrocław, ul. Długa 16a.

Przedmiotem umowy było:

- odpłatne udzielenie Stronie Polskiej przez "Mertensa" licencji i know-how na produkcję, montaż, używanie i sprzedaż wrotek dwurzędowych,
- odpłatne przekazanie Stronie Polskiej przez "Mertensa" dokumentacji technicznej oraz maszyn i urządzeń do produkcji wrotek,
- udzielenie Stronie Polskiej przez "Mertensa" pomocy technicznej w montażu maszyn i uruchomieniu produkcji, szkolenie polskiego personelu w zakładzie "Mertensa" oraz udzielenie instruktażu przez specjalistów "Mertensa" w zakładach "Polsport",
- wzajemne dostawy - ze strony "Mertensa" niektórych części do wrotek, a ze Strony Polskiej wrotek dla "Mertensa".

Spłata należności w wysokości 1.243.500 DM miała być dokonana przez Stronę Polską do 31.01.1978 r. w pięciu ratach, z których 3 pierwsze w łącznej wysokości 310.875 DM miały być zapłacone gotówką, a dwie pozostałe dostawami 130.812 par wrotek dla "Mertensa".

Ponadto "Mertens" zobowiązał się zakupić 49.188 par wrotek w celu skompensowania Stronie Polskiej wydatków dewizowych poniesionych na zapłacenie rat gotówkowych oraz rozliczać dostarczane części do wrotek dodatkowymi dostawami wrotek przez Stronę polską. Na 180.000 par wrotek ustalono stałą cenę na poziomie 1976 r. Rozpoczęcie produkcji licencyjnej nastąpiło z półrocznym, a spłata zobowiązań produkcji z dwuletnim opóźnieniem. Umowa zakończona została 30.06.1980 r., a wynikające z niej ostateczne wydatki importowe w wysokości 1.423.563,50 DM skompensowane zostały eksportem 205.489 par wrotek do "Mertensa" na wartość 1.458.776,30 DM. Nadwyżka wartości eksportu nad importem wyniosła 34.212,80 DM przy zakładanej 38.100 DM.

Zaciągnięty w Banku Handlowym SA w Warszawie kredyt dewizowy w wysokości 1.574.370 zł dew. spłacony został z jednorocznym opóźnieniem, co spowodowało podwyższenie oprocentowania o 2 punkty /z 9% do 11%/ oraz zastosowanie przez Bank sankcji dewizowych wobec GKKFiS.

Efekty ekonomiczne nabytej licencji ograniczają się tylko do dokonanej samospłaty, przy czym z analizy opłacalności eksportu w okresie dokonywania spłaty należności wobec "Mertensa", tj. w latach 1978 i 1979 wynika, że był to eksport nieopłacalny /WF = 1.10 + 1.30 zamiast zakładanego WF = 0,99/ i spowodował straty w wysokości 3.798.125 zł/.

Nie osiągnięto zakładanej we wnioskach uzasadniających zakup licencji wielkości produkcji i eksportu za waluty wymienialne i tak:
- w latach 1976-80 zamierzano wyprodukować łącznie 1.632.000 par wrotek, wyprodukowano natomiast 415.124, tj. 25,4%,
- w tym samym okresie zakładano wyeksportowanie za waluty wymienialne 830.000 par wrotek, eksport ten wyniósł 206.739 par, tj. 25%.

Planowana wielkość produkcji w 1981 r. wynosi 200.000 par przy całkowitym braku zamówień eksportowych z krajów kapitalistycznych i zarysowującej się dopiero możliwości eksportu do Bułgarii 20.000 par wrotek.

Przy zakładanej produkcji 200.000 par wykorzystanie zdolności produkcyjnej zakupionych urządzeń wyniesie w 1981 r. 54,1%. W okresie trwania umowy licencyjnej przekroczone koszty importu kooperacyjnego o 33 tys. zł dew. /planowano 416 tys. zł dew., rzeczywiste 439 tys. zł dew./ oraz poniesiono nieplanowane koszty importu surowców w wysokości 55,6 tys. zł dew. /w obu przypadkach import wyłącznie z II obszaru/.

Uzyskano spadek procentowego udziału importu kooperacyjno-zapotrzeniowego w wartości produkcji na jednostkę wyrobu z 30,1% w 1977 r. do 4,8% w 1980 r., nie mniej nie zdołano go wyeliminować całkowicie i w 1981 r. produkcja nadal limitowana jest koniecznością importu tworzywa sztucznego z RFN wartości 117,3 tys. zł dew. oraz detali do wrotek /"Mertens"/ wartości - 60 tys. zł dew. Według wniosku o zakup licencji - części z importu powinny być zastąpione krajowymi w ciągu 1977 r.

Wykazane powyżej znikome efekty ekonomiczne zakupu licencji oraz szereg nieprawidłowości w przygotowywaniu i zawieraniu umowy licencyjnej, wdrażaniu i realizowaniu produkcji, rozwoju i doskona-

leniu uzyskanych w drodze zakupu rozwiązań budzi zastrzeżenia co do zasadności zakupu licencji.

W trakcie kontroli przeprowadzonej w ZPSS "Polsport" oraz w PHZ "UNIVERSAL" ustalono, co następuje:

- w połowie 1974 r. "Mertens" za pośrednictwem delegatury PHZ "Universal" w Bydgoszczy usiłował ulokować w Polsce kooperacyjną produkcję wrotek, deklarując zakupy rzędu 200 tys. par rocznie,
- ZPSS "Polsport" wyeliminowało ubiegające się o podpisanie kontraktu Jeleniogórskie Zakłady Metalowe Przemysłu Terenowego w Cieplicach, wykorzystując fakt posiadania uprawnień zjednoczenia wiodącego w produkcji artykułów sportowych,
- interwencja w GKKFiT dokonana przez Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług, w której popierał zakład w Cieplicach jako jedyne dotychczas w Polsce producenta wrotek /130 tys. rocznie/ mającego doświadczenia, odpowiednie zaplecza i wyspecjalizowaną kadrę, nie mogła przynieść skutku, gdyż Z-ca Przewodniczącego GKKFiT Andrzej TROJNAR rozstrzygnięcie problemu zalecił osobiście dyr. nacz. Zjednoczenia "Polsport" Eugeniuszowi ADAMSKIEMU, który jedynie w oparciu o nie udokumentowaną znajomość zakładu w Cieplicach przez pracowników Zjednoczenia, wydał w dniu 27 maja 1975 r. dla zakładu w Cieplicach w przedmiotowej sprawie opinię negatywną,
- wcześniej, bo już 2 maja 1975 r. Zjednoczenie nawiązało bezpośrednie rozmowy z "Mertensem" zdecydowanie zmierzające do podpisania kontraktu,
- oficjalna oferta "Mertensa" jest datowana 3 czerwca 1975 r.,
- strona polska /"Universal" i "Polsport"/ nie przeprowadziła skutecznych starań o uzyskanie innych ofert w celu dokonania analizy porównawczej,
- tym samym ; proces doboru licencjodawcy zastąpiony został procesem doboru licencjobiorcy, przeprowadzonym ponadto w sposób nie gwarantujący obiektywności wyboru. Z dokumentów obrazujących przebieg rozmów z "Mertensem" w okresie poprzedzającym umowę wynika między innymi, że należało się liczyć z:
 - a/ koniecznością oddzielnego importu tworzyw sztucznych z II obszaru płatniczego,
 - b/ trudnościami w bazie uruchamiania produkcji, gdyż oferowany przez "Mertensa" model wrotek był dopiero w trakcie opracowania, a technologia przewidywana przy jego produkcji /zastosowanie tworzyw sztucznych/ nie była dotychczas przez "Mertensa" stosowana.

44

- Elementów tych nie uwzględniono przy sporządzaniu i uzasadnianiu wniosków o zakup licencji i uzyskania kredytu dewizowego. Optymistycznie założono szybkie uruchomienie produkcji, a także wzrost produkcji i eksport do II obszaru płatniczego, podczas gdy realność tych założeń podważają dane będące wówczas w dyspozycji "Polsportu", a mianowicie ocena zapotrzebowania krajowego i wielkość dotychczasowej produkcji "Mertensa" dająca pogląd na możliwości eksportowe. Zakładając wysoką dynamikę wzrostu produkcji, wykazano w latach 1979 i następnych wielkości produkcji większe od możliwości technicznych linii produkcyjnej.

Wnioski opracowane zostały we Wrocławskiej Wytwórni Sprzętu Sportowego "Polsport" we Wrocławiu przez z-cę dyr. ds. techn. inż. Jana MOSKWE i zaaprobowane w Zjednoczeniu przez z-cę dyr. ds. produkcji inż. Mirosława JAKACKIEGO.

- Wniosek na zakup licencji od "Mertensa", za pośrednictwem Z-cy Przewodniczącego GKKFiT Andrzeja TROJNARA zaaprobowany został przez:

- a/ Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej - Ryszarda STRZELECKIEGO,
- b/ Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki - Walerego KUJAŃSKIEGO,
- c/ Pierwszego Zastępcę Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów - Kazimierza SECOMSKIEGO,
- d/ Ministra Finansów - Henryka KISTELA.

W uproszczonych uzasadnieniach odpowiednich wystąpień GKKFiT, zasadniczym argumentem była szybka /1,5-2 lata/ spłata należności eksporterem wrotek oraz wielkość produkcji pozwalająca wyeliminować dotychczasowy import z krajów socjalistycznych i przejąć rolę eksportera do obu obszarów płatniczych.

- W umowie z "Mertensem" podpisanej ze strony polskiej przez J. SOBKIEWICZA i B. CYLKE z PHZ "Universal", z-cę dyr. ZPSS "Polsport" M. JAKACKIEGO i dyr. WWS "Polsport" T. MICHAŁSKIEGO nie zagwarantowano należycie interesów strony polskiej i tak:

- a/ zgodzono się na stałe ceny eksportowanych do "Mertensa" wrotek /na poziomie 1976 r./, co było w następstwie przyczyną nieefektywnego eksportu w latach 1978/79,
- b/ pozwolono wycofać się "Mertensowi" z pierwotnych deklaracji zakupu 200 tys. par wrotek rocznie i ograniczyć zobowiązanie jedynie do ilości kompensującej wartość kontraktu,

- 45
- c/ wyrażono zgodę na zakaz eksportu przez Polskę do RFN, Holandii, Belgii, Szwajcarii, Austrii,
 - d/ zawarto umowę licencyjną mimo, iż wyrób nie był chroniony patentem,
 - e/ przyjęto nierównoprawne zobowiązania jak ograniczenie strony polskiej do wprowadzenia zmian w produkcji wrotek oraz ograniczenie w reprodukcji nabytych maszyn i urządzeń,
 - f/ nie zróżnicowano płatności "za myśl" i płatności za dostawy maszyn i urządzeń,
 - g/ nie zagwarantowano rekompensaty za dodatkowe koszty wprowadzenia niesprawdzonej w produkcji technologii.
- Nie wyegzekwowano właściwego i zgodnego z umową przeszkolenia polskiego personelu w zakładzie "Mertensa" /w trakcie szkolenia linia była częściowo zdemontowana i niesprawna/.
 - Z obustronnie zawinionych przyczyn nastąpiło bardzo znaczne opóźnienie rzeczywistego uruchomienia produkcji, przy czym błędem ze strony WWS "Polsport" we Wrocławiu było:
 - a/ samodzielne podjęcie się montażu urządzeń,
 - b/ mało dokładny odbiór techniczny /protokół odbioru został podpisany przez z-cę dyr. ds. technicznych inż. J. MOSKWE 17.01. 1977 r. natomiast wskutek awarii i niedopracowania części i urządzeń oraz opóźnionej ich dostawy zamiast planowanej ilości 250 tys. par wrotek, wyprodukowano w 1977 r. zaledwie 13,6 tys. par
 - W wyniku opóźnień produkcji wrotki "Mertensa" zostały wyparte z rynku przez nowocześniejsze lub modniejsze modele innych firm. Natomiast ZPSS "Polsport" nie podjęło skutecznych działań, aby z chwilą wywiązania się z obowiązków wobec "Mertensa" mieć przygotowany własny model wrotek odpowiadający tendencjom mody i nadający się do wyeksportowania. Prace prowadzone w tym zakresie we Wrocławiu nie wynikają z kompleksowego planu badań, lecz są narzucane bieżącymi potrzebami.
- "Mertens" z chwilą sprzedania licencji na wrotki wraz ze sprzedażą używanych dotychczas maszyn i urządzeń zaprzestał własnej produkcji wrotek, ograniczając się do dystrybucji dostaw z Polski i zapewniając sobie w ten sposób ponad trzyletnią obecność na rynku sprzętu sportowego z tym asortymentem.
- Do prowadzenia spraw związanych z zakupem licencji w PHZ "Universal" powołano zespół pod przewodnictwem B. CYLKE. Zespół ten nie przedstawił sprawozdania z negocjacji wraz z wnioskami.

Analogicznym zespołem powołanym w ZPSS "Polsport" kierował z-ca dyr. ds. produkcji M. JAKACKI.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Decyzja w sprawie uruchomienia licencyjnej produkcji wrotek jest nieuzasadniona ze względu na:
 - nierealność szybkiego opanowania produkcji nowego dla wytwórcy asortymentu przy zakupie niesprawdzonej technologii i używanego parku maszynowego,
 - wybór asortymentu wrażliwego na zmianę upodobań klienta,
 - brak wyprzedzających własnych opracowań wrotek zapewniających utrzymanie się na rynku zachodnim,
 - uzależnienie się od importu kooperacyjnego z RFN,
 - uzależnienie się od importu surowców z II obszaru płatniczego a w rezultacie nierealność osiągnięcia podstawowego celu, jakim było wejście na rynek zachodni,
 - brak ochrony patentowej umożliwił inne korzystniejsze niż licencja rozwiązania.
2. Nieodpowiednie rozeznanie wstępne i niekorzystne warunki umowy spowodowały spłaty dokonane nieefektywnym eksportem. Ponadto opóźnienie produkcji przekreśliło możliwości wejścia na rynek zagraniczny z produktem, który stał się niemodny.
3. Brak wyprzedzających i permanentnych prac badawczo-rozwojowych nie pozwala na odwrócenie trudnej sytuacji i skuteczne ponowienie prób eksportowych.
4. Malejący popyt w kraju spowodował, że w 1981 r. wykorzystane mogłoby być tylko 54% zdolności zakupionej linii, lecz tylko pod warunkiem uzyskania detali i surowców z importu lub zastąpienia ich krajowymi.

Podstawowe nieprawidłowości, które spowodowały nieosiągnięcie celów zakupu licencji powstały na etapie negocjowania warunków i podpisywania umowy. Decyzję zakupu licencji kierownictwo ZPSS "Polsport", wg uzyskanych wyjaśnień, podjęło kolegialnie, na co nie przedstawiono udokumentowania. W tej sytuacji odpowiedzialnością należy obciążyć dyr. naczelnego Zjednoczenia ż. Eugeniusza ADAMSKIEGO oraz przewodniczącego zespołu ds. zakupu licencji - z-cę dyr. Mirosława JAKACKINGO.

Licencja nr 1342 - USA - kineskopy kolorowe
Licencja nr 1343 - USA - szkło do kineskopów TVC

W programie produkcji odbiorników telewizji kolorowej założono - zgodnie z decyzją Prezydium Rządu nr 155 i uchwałą Rady Ministrów nr 152 z 1976 r. - wyprodukowanie w 1980 r. 300 tys. sztuk odbiorników. Faktyczna produkcja w tym roku wyniosła 72,9 tys. odbiorników. Globalna wysokość nakładów inwestycyjnych określona została w w/w aktach normatywnych na około 11 mld złotych, a niezbędne wydatki dewizowe na zakupy w II obszarze płatniczym 425 mln. zł dew. /zakup licencji, urządzeń do produkcji itp./.

W końcu 1980 r. przewidywano konieczność zwiększenia nakładów inwestycyjnych dla realizacji założonego programu produkcji o co najmniej 5 mld zł, a wydatków dewizowych /II obszar płatniczy/ o 100 ml zł dewizowych.

Terminy uruchomienia produkcji telewizorów kolorowych ulegały poważnemu opóźnieniu. Z tego względu kolejnymi uchwałami ustalano nowe terminy zakończenia inwestycji /np. uchwała nr 41/79 Rady Ministrów/.

Początkowo rozwój produkcji telewizorów kolorowych miał być realizowany na zasadzie samospłaty dewizowej /decyzja nr 155/75 Prezydium Rządu/. Po opracowaniu wniosku importowo-kredytowego okazało się, że brak jest możliwości spłaty tego przedsięwzięcia eksportem do kk. W związku z tym założono, że zwrot środków dewizowych nastąpi głównie w drodze eksportu wewnętrzznego i eksportu na rynki ks. Zakładano, że "po wejściu w życie kontraktów licencyjnych" zostaną podjęte rozmowy z tymi krajami /głównie NRD i CSRS/, w celu nawiązania współpracy przy realizacji przedsięwzięcia i partycypacji partnerów w kosztach.

Do chwili obecnej nie uzgodniono jednak współpracy z ks i nie zapewniono partycypacji tych krajów w kosztach przedsięwzięcia. Z otrzymanych informacji wynika, że Związek Radziecki zakupił licencję na produkcję kineskopów kolorowych w tych samych firmach amerykańskich, w których my dokonaliśmy zakupu i nie jest zainteresowany polską produkcją w tym zakresie. NRD zakłada rozwój produkcji telewizorów kolorowych w oparciu o kineskopy produkcji radzieckiej. CSRS

zakupiła japońską licencję na produkcję kineskopów kolorowych, a WRL montuje telewizory kolorowe w oparciu o kineskopy importowane z państw zachodnich.

W umowie 5-letniej zawartej między Polską i ZSRR na lata 1976-1980 mogliśmy mieć zagwarantowane dostawy kineskopów kolorowych w następujących ilościach: w 1977 r. 150 tys. szt., w 1978 r. i 1979 r. po 200 tys. szt. i w 1980 r. 250 tys. szt. Jednak ze względu na postanowienie podjęcia krajowej produkcji telewizorów kolorowych, w protokołach rocznych rezygnowaliśmy w zasadzie z kineskopów z ZSRR /np. w 1977 r. zakupiliśmy zaledwie 8 tys. szt., a w 1978 r. 13 tys. szt. kineskopów kolorowych/. Wg posiadanych informacji kineskopy przewidziane w umowach wieloletnich pomiędzy Polską i ZSRR dla naszego kraju - dostarczone zostały NRD.

W tej sytuacji budzi poważne wątpliwości zasadność podjęcia w kraju licencyjnej produkcji telewizorów kolorowych, skoro potrzeby mogłyby być zaspokojone znacznie tańszym importem z ZSRR. Uzupełnieniem tego importu mogłyby być telewizory wysokiej jakości np. marki "Sony", które sprowadzane były na nasz rynek po 326 \$ za sztukę, a więc znacznie taniej niż płacono za montowane u nas z całkowicie importowanych zestawów montażowych. Wątpliwości budzi również nadmierny optymizm w sprawie naszych możliwości zapewnienia odpowiedniego poziomu i jakości tak wysoko skomplikowanych technicznie wyrobów elektronicznych, których produkcją zajmowało się dotychczas zaledwie kilka firm z krajów wysoko rozwiniętych gospodarczo ze znacznymi tradycjami w tej dziedzinie.

Wymaga ponadto podkreślenia, że w produkcji telewizorów kolorowych w świecie istnieje poważna konkurencja i niektóre kraje o poważniejszym potencjale gospodarczym niż Polska i o wyższej kulturze technicznej nie wytrzymują konkurencji /np. japońskiej/.

Z tego względu minimalne są szanse eksportu produkowanych przez nas telewizorów kolorowych do KK za uzasadnioną ekonomicznie cenę.

Biorąc pod uwagę wysokie nakłady /w tym dewizowe/ oraz występujące od dłuższego już czasu w naszej gospodarce trudności np. w transporcie, energetyce, budownictwie mieszkaniowym oraz brak wystarczających środków na rozwój tych dziedzin i wynikające z tego straty - tym większe wątpliwości budzi /od strony priorytetów naszych potrzeb/ zasadność podjęcia produkcji telewizorów kolorowych.

Niestarannie prowadzona dokumentacja oraz krótki czas przeznaczony na postępowanie kontrolno-wyjaśniające umożliwiły tylko częściowe odtworzenie przebiegu przygotowywania decyzji w sprawie produkcji odbiorników telewizji kolorowej i zakupu w tym celu licencji. W związku z tym w świetle zebranych dowodów można ustalić:

1/ Pierwsza oficjalna inicjatywa produkcji odbiorników kolorowych znajduje wyraz w "Notatce w sprawie rozwoju produkcji odbiorników telewizji kolorowej" oznaczonej datą: październik 1975 r. Notatka opracowana została przez zespół pod kierunkiem wiceministra PM Stanisława Paszkowskiego i uzyskała akceptację ówczesnego Ministra PM T. Wrzaszczyka. Dalsza analiza sprawy wykazała, że ową notatkę opracowano w Zjednoczeniu Przemysłu Elektronicznego pod kierunkiem Dyrektora Rozwoju i Inwestycji dr inż. Wiktora Sielanki /obecnie Prezesa CZSP/. Stanowisko Dyrektora Generalnego ZPE pełnił wówczas mgr Lucjan Jaskólski /obecnie wiceminister Handlu Wewnętrznego i Usług/, który w dniu 19.11.1975 r. otrzymał upoważnienie Ministra PM oraz Ministra HZiGM do podpisania wynegocjowanych i parafowanych zgodnie z instrukcją z dnia 4.10.1975 r. kontraktów na produkcję kineskopów dla telewizji kolorowej i hutę szkła do produkcji tych kineskopów.

W/w notatka stała się podstawą wymienionej na wstępie Decyzji Prezydium Rządu nr 155/75. W tajnym protokole nr 34/75 z posiedzenia Prezydium Rządu pod przewodnictwem Prezesa RM Piotra Jaroszewicza odnotowano m.in. "Omówiono zagadnienia dotyczące sfinansowania nakładów inwestycyjnych w ramach planu 1976 roku oraz związane z zapewnieniem wykonawstwa robót budowlano-montażowych dla obiektów produkcyjnych odbiorników telewizji kolorowej w rejonie Warszawy. Postulowano maksymalne przyspieszenie cyklu realizacji tego przedsięwzięcia oraz opracowanie zasad udziału środków ludności w kosztach uruchomienia i rozwoju produkcji odbiorników telewizji kolorowej.

Prezydium Rządu decyzję powzięło aprobując równocześnie przedłożoną "Notatkę ...", a dalej "przepisowi ust. 5 nadano brzmienie: Przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów na wniosek Ministra PM określi w porozumieniu z Ministrami resortów kooperujących w NPSG na lata 1971-80 środki rzeczowo-finansowe i dewizowe na inwestycje związane z realizacją zadań wynikających z postanowień decyzji".

Nie zdołano jeszcze wyjaśnić, czy Ministerstwo Przemysłu Maszynowego przeprowadziło /przed podjęciem wym. decyzji/ niezbędne konsultacje z resortami i jednostkami przewidzianymi do współuczestnictwa w realizacji programu rozwoju produkcji odbiorników telewizji kolorowej oraz z Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Stwierdzono natomiast, że w skład Zespołu Koordynacyjnego do spraw przygotowania i uruchomienia produkcji OTVC, kineskopów i podzespołów /zgodnie z decyzją nr 155 Prezydium Rządu/ powołano przedstawicieli omawianych resortów; z Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki powołano wiceministra Mieczysława Kazimierczuka

Konsekwencją w/wym. ustaleń i działań było podjęcie uchwały RM nr 152/76 z dnia 9 lipca 1976 r. w sprawie uruchomienia produkcji odbiorników telewizji kolorowej, kineskopów kolorowych i podzespołów specjalistycznych. Projekt tej uchwały opracowany został pod kierunkiem Dyrektora Departamentu Elektroniki MPM doc. dr hab. K. Badzimirowskiego i uzyskał akceptację Podsekretarza Stanu w MPM prof. St. Paszkowskiego oraz Z-cy Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów mgr inż. J. Chylińskiego. Po uzgodnieniu z Komisją Planowania przy RM projekt ów przedstawił do akceptacji Prezydium Rządu Minister Przemysłu Maszynowego Aleksander Kopeć. Projekt uchwały Rady Ministrów w sprawie uruchomienia produkcji odbiorników telewizji kolorowej, kineskopów kolorowych i podzespołów specjalistycznych rozpatrzyło Prezydium Rządu, na posiedzeniu w dniu 9 lipca 1976 r. pod przewodnictwem Wiceprezesa Rady Ministrów Mieczysława Jacielskiego - "uznano celowość podjęcia produkcji odbiorników telewizji kolorowej, jako jednej z pierwszoplanowych inwestycji bieżącej 5-letki związanej z zapewnieniem atrakcyjnego, masowego artykułu dla potrzeb zaopatrzenia rynku wewnętrznego i na eksport. Przeanalizowano program inwestycyjny wynikający z założeń projektu uchwały i rozważono sposób jego sfinansowania oraz realne możliwości wykonania na tle planu inwestycyjnego.

Stwierdzono konieczność zapewnienia przez wszystkie zainteresowane resorty sprzyjających warunków dla szybkiej i harmonijnej realizacji przedsięwzięcia, z uwzględnieniem odpowiednich zasad preferencji w procesie inwestycyjnym i w systemie wynagrodzeń pracowników.

Prezydium Rządu wstępnie aprobowало założenia projektu uchwały, z uwzględnieniem następujących kierunkowych wytycznych:

- 1/ zawinkulowane w projekcie planu 5-letniego środki i nakłady inwestycyjne na rozwój produkcji i urządzeń telewizyjnych należy w pierwszym rzędzie przeznaczyć na realizację przedsięwzięć związanych z telewizją kolorową;
- 2/ pozostałe potrzeby inwestycyjne dla produkcji urządzeń i odbiorników telewizji kolorowej muszą być uwzględnione w ramach ogólnych, planowanych nakładów poszczególnych resortów, ewentualnie kosztem innych przedsięwzięć o mniejszej skali ważności;
- 3/ należy urealnić program i terminy realizacji zadań inwestycyjnych oraz wielkości niezbędnych nakładów; a także opracować zbiorcze zestawienie kosztów całego przedsięwzięcia - "uruchomienie produkcji odbiorników telewizji kolorowej, kineskopów i podzespołów specjalistycznych";
- 4/ trzeba uwzględnić odpowiednie preferencje płacowe dla załóg produkcyjnych, ze względu na rodzaj pracy i potrzebę do niej kwalifikacje, związane z wysokim poziomem technicznym wyrobów dla telewizji kolorowej.

Zobowiązano Komisję Planowania przy Radzie Ministrów oraz Ministra Przemysłu Maszynowego do uzgodnienia treści uchwały - z uwzględnieniem powyższych wytycznych - przy udziale zainteresowanych ministrów i przygotowania w terminie do dnia 16 lipca 1976 r. ostatecznego tekstu dokumentu. " /wg protokołu nr 18/76 podpisanego przez Prezesa RM P. Jaroszewicza/.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Decyzja w sprawie uruchomienia licencyjnej produkcji OTVC nie-uzasadniona ze względu na:

- ustalenie zadania przekraczającego realne możliwości jego realizacji w warunkach gospodarki krajowej,
- brak możliwości rozwijania produkcji OTVC na zasadzie samospłaty dewizowej,
- niewłaściwy wybór priorytetu potrzeb społecznych /dla odnośnego okresu/,
- możliwość mniej kosztownego zaspokojenia potrzeb w zakresie odbiorników telewizji kolorowej poprzez współpracę ze Związkiem Radzieckim /wprawdzie bardziej skromnego ze względu na poziom techniczny tych odbiorników ale ściślej odpowiadającego możliwościom gospodarczym/.

2. Nieprawidłowy przebieg realizacji ustalonych zadań: znaczne opóźnienie terminów uruchomienia produkcji, nieuzyskiwanie założonego jej poziomu i wielkości /w 1980 roku wyprodukowano tylko 72,9 tys. odbiorników TVC zamiast przewidzianych w harmonogramie rozwoju ich produkcji 300 tysięcy/, wzrost kosztów realizacji zadania o 5 mld zł i 100 mln zł dewizowych /wg szacunków dokonanych w końcu 1980 r./.

W świetle wyników skróconej kontroli i zebranych dowodów znajduje uzasadnienie opinia, że głównym inicjatorem i wnioskodawcą licencyjnej produkcji odbiorników telewizji kolorowej był ówczesny Minister Przemysłu Maszynowego Tadeusz Witaszczyk. Ostateczną decyzję w sprawie produkcji OTVC ustaliła uchwała RM nr 152/76 podpisana przez Prezesa RM P. Jaroszewicza. Główną odpowiedzialność za nieprawidłowy przebieg realizacji ustalonych zadań ponosi Aleksander Kopec, pełniący w decydującym dla tej realizacji okresie, funkcję Ministra Przemysłu Maszynowego.

Licencja nr 555 - Wielka Brytania

Produkcja epichlorohydryny

W ramach kompleksowego programu rozwoju produkcji tworzyw poliuretanowych w latach 1971-1976 kosztem około 2 mld zł zrealizowano 5 zadań inwestycyjnych, w tym m.in. instalację do produkcji epichlorohydryny o koszcie budowy ponad 1 mld zł /wobec preliminowanych początkowo 617 mln zł/.

W toku akcji ofertowej, prowadzonej przez centralę handlu zagranicznego "Polimex-Cekop" w Warszawie, otrzymano zgłoszenia z trzech firm zagranicznych: Comprimo-Holandia, Mitsubishi - Japonia i Petrocarbon - Anglia.

Zakładowa komisja w Zakładach Chemicznych "Organika-Zachem" w Pydgoszczy pod przewodnictwem zastępcy dyrektora ds. inwestycyjnych inż. Bogdana Dzierzbickiego odrzuciła ofertę włoskiej firmy Comprimo ze względu na brak doświadczenia tej firmy w budowie instalacji technicznej epichlorohydryny /oferowano technologię opartą na wynikach prac badawczych/. Tylko licencjodawca japoński w czasie składania oferty posiadał pracującą instalację do produkcji epichlorohydryny o wydajności 24 tys. ton rocznie i półproduktu - chlorku allilu uruchomionych w 1970 r.

Natomiast firma Petrocarbon nie posiadała takich instalacji. Stała się ona oferentem licencji zakupionych od amerykańskiej firmy Union Carbide, która zdemontowała w 1970 r. prototypową instalację epichlorohydryny o wydajności 8 tys. ton rocznie, to jest trzykrotnie mniejszej od żądanej przez stronę polską. Komisja Zakładowa pod przewodnictwem inż. B. Dzierzbickiego w sierpniu 1972 r. dokonała oceny pozostałych dwu ofert na instalację epichlorohydryny to jest firm: Mitsubishi i Petrocarbon. Analiza porównawcza wykazała, iż pewniejszą technicznie jest oferta firmy Mitsubishi, lecz cena zakupu instalacji była wyższa o 1.169,3 tys. dolarów USA. Dlatego Komisja Zakładowa w składzie: zastępca dyrektora ds. inwestycyjnych - inż. B. Dzierzbicki, kierownik pracowni projektowej - inż. W. Żychowicz, kierownik Elektrociepłowni w budowie - mgr inż. Z. Sajdak i st. projektant - mgr inż. E. Wójcik wniosowała zakup instalacji epichlorohydryny od firmy Petrocarbon, licząc się z ewentualnością wystąpienia

trudności w rozruchu instalacji i osiągnięciu wskaźników gwarancyjnych.

Minister Przemysłu Chemicznego - Jerzy Olszewski podjął ostateczną decyzję o wyborze oferty firmy Petrocarbon, biorąc pod uwagę korzystniejsze warunki techniczne i finansowe, a mianowicie:

- nowocześniejsze rozwiązania inżynierskie i sposób wytwarzania, a także wyższe wskaźniki efektywności produkcji i korzystniejsze warunki płatności,
- niższą o 500 tys. dolarów kwotę kontraktową i niższą o 570 tys. dolarów sumę dodatkowych wydatków dewizowych do poniesienia w trakcie realizacji kontraktu,
- niższe o 123 mln zł nakłady inwestycyjne bezpośrednie i koszty zakupu urządzeń z dostaw krajowych,
- niższy koszt własny produkcji o 550 zł/tonę, a także niższy wsad surowcowo-energetyczny o 136 zł na tonie produktu.

Należy jednak nadmienić, że f-ma Petrocarbon nie przedstawiła żadnej rekomendacji, czy też danych z pracującej instalacji, że oferowane wskaźniki techniczno-ekonomiczne są w ogóle możliwe do osiągnięcia. Z przeprowadzonej w 1977 r. kontroli NIK wynikało, że nie dotrzymano terminu realizacji tej wytwórni, wyznaczonego na koniec 1976 r. uchwałą Biura Politycznego KC PZPR i Prezydium Rządu z dnia 20 stycznia 1976 r. W grudniu 1976 r. dyrektor Bydgoskiego Przedsiębiorstwa Budownictwa Przemysłowego - mgr inż. W. Bartowiak /generalny wykonawca/ przekazał niezakończoną budowę wytwórni epichlorohydryny, którą odebrał zastępca dyrektora do spraw inwestycyjnych Zakładów "Zachem" - inż. Reszka, podpisując odpisujący protokół odbioru. Przekazanie do eksploatacji instalacji epichlorohydryny dokonane zostało wskutek interwencji II sekretarza KW PZPR w Bydgoszczy tow. Ludwinkowskiego.

Od połowy 1977 r. do chwili obecnej podejmowane próby uruchomienia instalacji epichlorohydryny okazały się nieskuteczne.

Na skutek występowania ewidentnie zawinionych przez firmę Petrocarbon zahamowań w procesie inwestycyjnym, a także rozruchu nie uzyskano dotychczas produkcji epichlorohydryny, produktu niezbędnego dla zaspokojenia potrzeb krajowych /stanowiących 25% projektowanej produkcji/. Zapotrzebowanie na epichlorohydrynę pokrywane jest obecnie importem ze strefy dolarowej. Brak jest również środków na spłatę zaciągniętego kredytu w wysokości 25,5 mln zł dew. Spłata ta miała

być realizowana wpływami dewizowymi netto z eksportu epichlorohydryny do krajów II obszaru płatniczego, już od II kwartału 1977 r. Za eksport epichlorohydryny w latach 1977-1980 Zakłady "Zachem" zakładały uzyskanie dochodów w wysokości 46,8 mld zł dew. Nakłady poniesione na budowę, wymianę urządzeń, uzupełnienia instalacji wraz z karnymi odsetkami i kosztami wielokrotnie podejmowanego rozruchu technologicznego poszczególnych węzłów wytwórni, do końca 1980 r. osiągnęły już 1.250 mln zł, co dwukrotnie przewyższa pierwotnie przewidywane nakłady.

Z dokonanej w toku kontroli szczegółowej analizy wynika, że mimo dotychczasowych niepowodzeń w opanowaniu procesu produkcji epichlorohydryny i konieczności dalszych znacznych wydatków w okresie najbliższych 1-2 lat, wskazane jest kontynuowanie prac zespołu badawczo-wdrożeniowego z udziałem specjalistów z Polskiej Akademii Nauk, Politechniki Szczecińskiej oraz Instytutu Ciężkiej Syntezy Organicznej.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Celowość zakupu nie została zakwestionowana, niewłaściwy był natomiast wybór licencjodawcy oraz jakość zakupionego rozwiązania:
 - zakupiono niedopracowaną technologię,
 - firma nie przedstawiła żadnej rekomendacji lub danych z pracującej instalacji, potwierdzających realność oferowanych wskaźników techniczno-ekonomicznych.
2. W wyniku powyższego podejmowane od połowy 1977 roku do chwili obecnej, wielokrotne próby uruchomienia instalacji do produkcji epichlorohydryny okazały się nieskuteczne.
3. Na realizację om. produkcji zaciągnięto kredyt w wysokości 25,5 mln zł dewizowych. Zapowiadana spłata kredytu eksportem epichlorohydryny siłą rzeczy nie nastąpiła.
4. Dotychczasowe koszty budowy wytwórni, wymiany urządzeń, instalacji itp. osiągnęły już 1.250 mln zł, co dwukrotnie przewyższa pierwotnie planowane nakłady.

Wniosek o nabycie licencji od firmy Petrocarbon przedstawiła Zakładowa Komisja Zakładów Chemicznych "Organika-Zachem" w Bydgosz-

czy w składzie: z-ca dyrektora d/s inwestycyjnych inż. B. Dzierzbicki, kierownik pracowni projektowej inż. W. Żychowicz, kierownik elektrociepłowni w budowie mgr inż. Z. Sajdak i st. projektant mgr inż. E. Wójcik.

Ostateczną decyzję o wyborze oferty firmy Petrocarbon podjął ówczesny Minister Przemysłu Chemicznego Jerzy Olszewski.

Licencja nr 280 - Austria

Produkcja melaminy

Na podstawie decyzji nr 174/74 Prezydium Rządu /pod przewodnictwem Premiera Piotra Jaroszewicza/, Minister Przemysłu Chemicznego Jerzy Olszewski upoważniony został do podjęcia decyzji budowy wytwórni melaminy na bazie mocznika w Zakładach Azotowych "Puławy".

W lutym 1974 r. dyr. ZA "Puławy" Jerzy Studencki opracował wniosek na zakup wytwórni melaminy o zdolności produkcyjnej 32 tys. ton/r. Wniosek ten został zaakceptowany przez dyr. Zjednoczenia "Petrochemia" Adama Bazana i dyr. Departamentu Inwestycji MPChem. Jana Zdebika i przekazany do PIZ "Polimex-Cekop".

"Polimex-Cekop" zapytania ofertowe dotyczące zakupu wytwórni melaminy przesłał do 6 firm w II obszarze płatniczym. Zainteresowanie dostawą i budową wytwórni wyraziła jedynie firma Voest Alpine z Austrii. Przyjęto więc ofertę ww. firmy oferującej instalację wg procesu austriackiej firmy Chemie-Linz i przeprowadzono wizytację tego Zakładu. W marcu 1975 r. polska delegacja w składzie: Jerzy Studencki - dyr. ZA "Puławy", Edward Wołoszyn z-ca dyr. d/s inwestycji w ZA "Puławy", Bogdan Kaszubowski główny inżynier w Zjednoczeniu "Petrochemia" i dwóch projektantów z Biur Projektowych Kędzierzyna i Puław, dokonała w przeciągu 3 dni lustracji zakładu w Chemie-Linz. Podczas pobytu ww. delegacji w Chemie-Linz produkcja melaminy przebiegała bez zakłóceń, co uznano za potwierdzenie opanowania procesu technologicznego. Na tej podstawie sformułowano wnioski /opinie/ że cechą charakterystyczną wizytowanej wytwórni jest:

- wysoka jakość produktu, odpowiadająca najwyższym wymaganiom światowym,
- brak szkodliwych ścieków i gazów, które są zagospodarowywane w procesie,
- możliwość poprawiania nieudanych partii produktu poprzez rekrytalizację,
- rozdzielenie produktu ubocznego na czyste składniki /amoniak i dwutlenek węgla/.

Ustalenia kontroli wskazują, że w zasadzie opinia delegowanych specjalistów do Chemie-Linz miała decydujący wpływ na podpisanie przez PIZ "Polimex-Cekop" kontraktu z firmą Voest-Alpine na dostawę kompletnej wytwórni melaminy wykonanej w systemie "pod klucz". W listopadzie 1974 r. Minister Przemysłu Chemicznego Maciej Wirowski zatwierdził

58

założenia techniczno-ekonomiczne I etapu rozbudowy ZA "Puławy", wprowadzając do planu budowę wytwórni melaminy o zdolności produkcyjnej 2x16 tys. ton/r. i określił nakłady inwestycyjne na ten cel w wysokości 2.352 mln zł, w tym dostawy i usługi z KK o wartości 1.893 mln zł /126,2 mln zł dew./. Cykl realizacji wytwórni określono na 37 m-cy, w tym 12 m-cy na osiągnięcie zdolności produkcyjnej.

Kontrola wykazała, że po zrealizowaniu zadania, dyr. ZA "Puławy" Jerzy Studencki przyjął wytwórnię melaminy do eksploatacji wstępnej w terminie wynikającym z cyklu dyrektywnego budowy, lecz bez udziału w odbiorze przedstawicieli firmy Voest-Alpine. Przyjęto więc wytwórnię bez rozruchu technologicznego, nie przeprowadzono prób testowych z udziałem licencjodawcy, potwierdzających możliwość osiągnięcia projektowanej zdolności produkcyjnej i uzyskania produkcji melaminy o parametrach ustalonych kontraktem. Naruszono tym samym przepisy dotyczące warunków i trybu przejmowania zadań inwestycyjnych do eksploatacji. /Uchwała Rady Ministrów nr 122 z dnia 25 lipca 1977 r., Zarządzenie Ministra Przemysłu Chemicznego Henryka Konopackiego z dnia 19 lutego 1977 r./.

Od początku rozruchu do końca II kw. 1978 r., tj. w okresie 12 miesięcznego cyklu dochodzenia do projektowanej zdolności produkcyjnej, wyprodukowano 12.000 ton melaminy, co stanowiło 38% zdolności kontraktowej. W okresie 1978 r. wyprodukowano zaledwie 8.700 ton melaminy, co nie wystarczyło na zrealizowanie w tym okresie należnej spłaty kredytu dewizowego eksportem melaminy. W latach następnych również nie osiągnięto ofertowej zdolności produkcyjnej.

Przyczyną nieosiągnięcia założonej wydajności i przekraczania wskaźników zużycia surowców są częste awarie poszczególnych urządzeń wytwórni melaminy, które powodują konieczność wymiany urządzeń i elementów aparatury. Powstałe z tego tytułu zaburzenia w procesie technologicznym znajdują odbicie w niekorzystnym kształtowaniu się kosztów własnych produkcji.

O niskim stanie technicznym urządzeń świadczy wykaz -- "praca i zobowiązań do wykonania" przez sprzedającego -- który stanowi załącznik do protokołu odbioru. Protokół odbioru wytwórni melaminy podpisano bowiem dopiero w sierpniu 1979 r. z opóźnieniem ponad 2 lat /w stosunku do terminu ujętego w kontrakcie/, przy udziale już przedstawicieli firmy Voest-Alpine. Załącznik do protokołu odbioru, o którym mowa wyżej, zawierał długą listę błędów konstrukcyj-

nych i wykonawczych na wytwórni melaminy, których nie tylko, że nie usunięto do końca listopada 1979 r. jak przewidywano w porozumieniu, lecz w I kw. 1980 r. wystąpiły dalsze awarie jak np. uszkodzenie pieca Betrandu, jednego z podstawowych urządzeń wytwórni.

Analiza realizacji omawianego przedsięwzięcia wskazuje, że główną nieprawidłowością było nie wyegzekwowanie zasadniczego postanowienia kontraktu, tj. przejęcia zakończonej i uruchomionej wytwórni "pod klucz". Usiłowano włączyć się aktywnie w rozwiązywanie przewlekających się trudności wykonawców zagranicznych, dążąc jednocześnie do przyspieszenia efektów produkcyjnych. Spowodowało to nieformalne przejęcie wytwórni do eksploatacji i nie wywiązanie się dostawcy, wykonawców i licencjodawcy z warunków kontraktowych.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Z punktu widzenia potrzeb gospodarczych celowość zakupu licencji nie jest kwestionowana.

Nie została natomiast zapewniona realizacja zawarowanej w kontrakcie, rocznej zdolności produkcyjnej zbudowanej wytwórni - 32 tys. ton melaminy. W roku rozruchowym osiągnięto 38%, a w roku 1978 tylko 27% założonej zdolności wytwórczej. Również w latach następnych nie osiągnięto kontraktowej wielkości produkcji.

2. U źródeł powyższych niepowodzeń leżały podstawowe błędy i zaniedbania popełnione w trakcie przygotowania i realizacji zadania, a w szczególności:
 - powierzchowne potraktowanie obowiązku sprawdzenia u licencjodawcy stopnia opanowania oferowanej technologii,
 - uruchamianie produkcji - wbrew ustaleniom kontraktu - bez udziału licencjodawcy, w wyniku czego pozbawiono Stronę Polską szeregu podstawowych uprawnień, a licencjodawcę w znacznym stopniu zwolniono z odpowiedzialności za sprawność wytwórni i za terminowe i pełne osiągnięcie kontraktowej zdolności produkcyjnej.
3. Odpowiedzialność za bezpośrednie doprowadzenie do powyższego stanu rzeczy ponosi przede wszystkim dyrektor Zakładów Azotowych w Puławach, Jerzy Studencki.

Licencja nr 1418 - ZSRR

Produkcja wody utlenionej w Alwerni

W latach 1972-1973 "Polimex-Cekop" rozesłał na życzenie Zjednoczenia Przemysłu Nieorganicznego "Nieorganika" zapytania ofertowe odnośnie zakupu licencji na produkcję wody utlenionej zlokalizowanej w Zakładach Chemicznych "Alwernia". W ciągu 1973 r. oferty złożyły następujące firmy: Degussa RFN, Nissho Iwai Japonia, Catalytic FMC USA, Sim-Chem. Wielka Brytania. Po przeprowadzeniu rozmów techniczno handlowych z przedstawicielami firm i porównaniu ofertowych danych technicznych i ekonomicznych, dokonano w 1974 r. wyboru oferenta - firmy Catalytic FMC ze Stanów Zjednoczonych.

W lutym 1975 r. ZCh. "Alwernia" opracowały formalny wniosek importowy na zakup:

- instalacji do produkcji wody utlenionej metodą chemiczną o zdolności produkcyjnej 10.000 t/r,
- części urządzeń instalacji do produkcji nadboranu sodu o zdolności 30.000 t/r /wg technologii opracowanej w kraju/.

Wydatki dewizowe wg oferty f-my Catalytic ustalono na 15.000 tys. dol., a na zakup indywidualnych urządzeń instalacji nadboranu sodu 1.000 tys. dol. Zawarty w powyższej kwocie koszt licencji stanowił 2.275 tys. dol.

Wniosek importowy wraz z analizą ekonomiczną, wymaganymi opiniami i załącznikami, w tym z pozytywną opinią Banku Handlowego, Zakł. Chem. "Alwernia" złożyły w dniu 28.03.1975 r. w Departamencie Inwestycji Ministerstwa Przemysłu Chemicznego. Wniosek ten nie został przez MPChem. zatwierdzony.

Natomiast "Polimex-Cekop" pismem z dn. 4.04.1975 r. poinformował ZCh. "Alwernia" o gotowości radzieckiej firmy Nieftechimpromeksport do zaprojektowania oraz realizacji dostaw urządzeń dla wytwórni wody utlenionej 15 tys. t/r. Żadnej oferty firma Nieftechimpromeksport nie złożyła w "Polimex-Cekop".

Z kolei Dep. Inwestycji MPChem. powiadomił Zjednoczenie "Nieorganika" pismem z dn. 8.01.1976 r. o ujęciu w planie na lata 1976-1980 budowy wytwórni wody utlenionej wraz z pokryciem dewizowym na import urządzeń z ZSRR. W lutym 1976 r. odbyły się w Moskwie rozmowy

67

robocze delegacji polskiej z przedstawicielami Nieftechimpromeksportu, Sojuzzarubieżchimstroj, i Biura Projektów GWICHTBOS w sprawie warunków zakupu, zakresu projektowania, terminów realizacji i in. warunków niezbędnych do sporządzenia projektu kontraktu. Ze strony polskiej w rozmowach uczestniczyli m.in. P. Rozwadowski z-ca dyr. Zjednoczenia "Nieorganika", J. Dziadur dyrektor ZCh. "Alwernia", J. Woźniakowski dyr. Biura Projektów "Biprokwas" - Gliwice oraz przedstawiciel delegatury "Polimex-Cekop" w Moskwie mgr W. Miąsek.

Dep. Inwestycji MPChem. pismem z dnia 29.04.1976 r. powiadomił Zjednoczenie "Nieorganika", że dostawa instalacji do produkcji wody utlenionej została uwzględniona na liście obiektów budowanych w PRL przy pomocy ZSRR, na podstawie protokołu rozmów Min. Handlu Zagr. i Gosp. Morskiej PRL z Komitetem Rady Ministrów ZSRR d/s łączności z Zagranicą /pocpisano 12.04.1976 r./.

8 listopada 1976 r. Minister Przemysłu Chemicznego M. Wirowski zwrócił się do Wiceprezesa Rady Ministrów T. Wrzaszczyka z prośbą o wyrażenie zgody na zakup w ZSRR licencji na proces technologiczny wytwarzania wody utlenionej w skali 15 tys. t/r w przeliczeniu na 100% H₂O₂, za kwotę 1.280 tys. rbl. Wiceprezes T. Wrzaszczyk pismem z dnia 2.12.1976 r. powiadomił Ministra M. Wirowskiego, że wyraża zgodę na zakup licencji procesu wody utlenionej i podpisanie kontraktu z "Nieftechimpromexportem", a ponadto zalecił objęcie kontraktem również dostaw aparatury i urządzeń oraz usług technicznych. Po rozmowach przeprowadzonych w ZSRR na początku 1976 r., w których uzgodniono zakres i terminy dostaw urządzeń, dokumentacji i in. form współpracy, w marcu 1977 r. podpisany został kontrakt w przedmiotowej sprawie pomiędzy "Nieftechimpromeksportem" a "Polimex-Cekop", na ogólną kwotę dostaw, usług projektowych i licencji 8.980 tys. rbl. w której opłaty licencyjne stanowiły 830 tys. rbl.

Technologia radziecka produkcji wody utleniczej metodą chemiczną, w stosunku do oferowanych aktualnie technologii zachodnich, w warunkach porównywalnych różni się ponad 4-krotnie wyższym tonażem aparatury, 4-krotnie wyższym zużyciem energii, pięciokrotnie większym personelem obsługi, ponad 4-krotnie wyższym zużyciem surowców na tonę produktu, przy czym proponowany proces jest niebezpieczny, a produkt końcowy - woda utleniona jest niskiej koncentracji. W tej sytuacji zrezygnowano z decyzji budowy, a zakupiony obiekt wartości

43

316 mln zł zostanie wykorzystany tylko w niewielkiej części dla innych potrzeb /np. urządzenia instalacji azotowo-tlenowej/.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Zakup licencji w ZSRR nie znajduje merytorycznego uzasadnienia
 - brak celowości zakupu ze względu na:
 - nienowoczesną technologię,
 - niekorzystne wskaźniki ekonomiczno-techniczne /w stosunku do innych metod/
 - niską jakość otrzymywanego produktu.
2. Zrezygnowano z budowy wytwórni i zakupiony obiekt wartości 316 mln zł może być tylko częściowo wykorzystany dla innych potrzeb /np. instalacji azotowo-tlenowej/.

Inicjatorem i wnioskodawcą zakupu om. licencji instalacji było Ministerstwo Przemysłu Chemicznego.

8 listopada 1976 r. Minister Przemysłu Chemicznego M. Wirowski zwrócił się do ówczesnego Wiceprezesa Rady Ministrów, Przewodniczącego Komisji Planowania przy RM T. Wrzaszczyka z prośbą o wyrażenie zgody na zakup licencji. Prośbę rozpatrzono pozytywnie.

Licencja nr 898 - konsorcjum firm Anglii, Szwajcarii, Włoch

Produkcja kaprolaktamu w Zakładach Azotowych w Puławach

Na podstawie decyzji nr 83/70 Prezydium Rządu /pod przewodnictwem Premiera Józefa Cyrankiewicza/ oraz orzeczenia połączonej Komisji Oceny Projektów Inwestycyjnych Ministerstwa Przemysłu Chemicznego i Zjednoczenia Przemysłu Azotowego /obecnie Petrochemicznego/, zawartego w protokole nr 217/71 z dnia 19.05.1971 r., zatwierdzono założenia techniczno-ekonomiczne przedsięwzięcia inwestycyjnego "Kompleks - włókna poliamidowe - Kaprolaktam" o zdolności produkcyjnej 50 tys. ton/rok wyrobu i wartości kosztorysowej w wysokości 2.470,8 mln zł.

W dniu 18.11.1971 r. odbyło się w MPChem. posiedzenie kierownictwa resortu z udziałem Ministra Przemysłu Chemicznego Jerzego Olszewskiego i Podsekretarza Stanu Henryka Konopackiego oraz przedstawicieli Centrali Handlowej "Polimex", Zjednoczenia Przemysłu Azotowego i Instytutu Chemii Przemysłowej, na którym dokonano wyboru licencji technologii produkcji kaprolaktamu dla przewidywanej budowy wytwórni w Zakładach Azotowych "Puławy". Z notatki protokołowanej nr 52 z tego posiedzenia zatwierdzonej przez Ministra Przemysłu Chemicznego wynika, że rozpatrywano możliwości realizacji budowy wytwórni kaprolaktamu w oparciu o zakup kompletnego obiektu wg metody firmy angielskiej Stamicarbon albo wg metody firmy Inventa /Szwajcaria/, bądź zakup instalacji do produkcji laktamu bez części do produkcji cykloheksanonu - która byłaby uruchomiona na podstawie krajowej metody opracowanej przez Instytut Chemii Przemysłowej. W czasie dyskusji nad ww. ofertami stwierdzono, że dostawcy zagraniczni oferowali procesy technologiczne i urządzenia z szeregiem niedopracowanych elementów, które winny być usuwane i opanowywane w czasie uruchamiania instalacji i produkcji. W tej sytuacji postanowiono zakupić technologię i instalację do produkcji kaprolaktamu wg oferty firmy Inventa w zakresie pozwalającym w maksymalnym stopniu wykorzystać polską myśl techniczną - przyjmując produkcję cykloheksanonu wg metody ICIP. Ponadto zalecono, że przy zakupie technologii z firmy Inventa, należy dążyć do maksymalnego obniżenia ceny, nawet rezygnując z gwarancji dostawcy.

Decyzją z grudnia 1971 r. /znak IN5-21013/01-3/566/71/, Minister Przemysłu Chemicznego J. Olszewski zaakceptował wniosek impor-

towy na zakup instalacji do produkcji kaprolaktanu o zdolności 50 tys. ton rocznie na kwotę 71.490 mln zł dew. Zgodnie z podpisanym w dniu 28.02.1972 r. kontraktem nr 272/0292/0 z konsorcjum składającym się z firm Woodall-Duckham Anglia, Technipetrol - Włochy i Inventa - Szwajcaria, realizacja Wytwórni winna być zakończona w ciągu 40 miesięcy od daty podpisania kontraktu tzn. 30.06.1975 r. Termin nie został dotrzymany, natomiast w protokole przekazania do rozruchu technologicznego z dnia 30.12.1975 r., uznano że wytwórnia odpowiada warunkom przyjęcia do sukcesywnego rozruchu technologicznego. Faktycznie na dzień 1.01.1976 r. pełną gotowość rozruchu technologicznego osiągnęły tylko instalacje pośrednio produkcyjne jak pompownia woły, podstacja elektryczna itp. Podstawowe węzły licencyjne omawianej wytwórni w trakcie przeprowadzonych prób testowych nie osiągnęły założonej kontraktem zdolności produkcyjnej, przy czym na instalacji transportu pneumatycznego węzła krystalizacji w dniu 18.12.1977 r. nastąpił wybuch, który uszkodził poważną część urządzeń. W okresie od czerwca do końca sierpnia 1977 r. nie udało się ustabilizować ruchu wytwórni i nie osiągnięto zakładanej zdolności produkcyjnej. Zdaniem użytkowników - sprzedający nie angażował się dostatecznie operatywnie w rozwiązanie problemów technicznych i technologicznych.

Głównymi przyczynami nie osiągnięcia zdolności produkcyjnej była awaryjność stosowanych maszyn i urządzeń zwłaszcza w węzle otrzymywania siarczanu hydroksylaminy i krystalizacji kaprolaktanu. Rozruch podstawowych instalacji dwukrotnie przesuwany w 1977 r. nie spełnił warunków wynikających z kontraktu. Działalność dostawcy nie przyniosła widocznego postępu w opanowaniu problemów i dalsza współpraca z nimi nie rokowała pozytywnych rezultatów. Konsorcjum dostawców zagranicznych nie doprowadziło części licencyjnej wytwórni kaprolaktanu do pełnej sprawności technicznej i nie przeprowadziło prób gwarancyjnych w ostatecznie ustalonym terminie 31.08.1977 r. Wobec tego w dn. 15.09.1977 r. odbyto w ZA Puławy naradę z udziałem przedstawicieli MPChem., Polimex-Cekop i ZA Puławy pod przewodnictwem dyr. nacz. Zjednoczenia "Petrochemia" A. Bazaną, na której zdecydowano odstąpienie od dalszej współpracy z firmami zagranicznymi i ustalono sposób dalszego postępowania w zakresie uruchomienia wytwórni siłami specjalistów Zakładów Azotowych "Puławy". W związku z tym w listopadzie 1977 r. na posiedzeniu grupy specjalistów polskich

poleceno konsorcjum wycofanie pracowników i likwidację swoich placówek na budowie oraz zaprzestanie prowadzenia działalności technicznej.

Zakłady Azotowe "Puławy" opracowały program rozwiązania problemów limitujących osiągnięcie pełnej zdolności produkcyjnej. Realizacja programu wymaga jednak znacznych środków dewizowych na dodatkowe zakupy, mimo uzyskania 750 tys. dolarów z tytułu kary za niedotrzymanie warunków kontraktu. Obecnie wytwórnia osiąga zdolność produkcyjną na poziomie ok. 35 tys. ton rocznie kaprolaktanu.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Podjęcie produkcji kaprolaktanu uzasadnione z punktu widzenia potrzeb gospodarczo-społecznych kraju. Uzasadniona była również koncepcja oparcia tej produkcji na doświadczeniach zagranicznych uzyskanych poprzez zakup licencji.
2. Przygotowanie i realizacja zakupu obciążona jest jednak szeregiem błędów, a w szczególności:
 - nie zbadano w dostatecznym stopniu możliwości licencjodawcy i techniczno-technologicznego poziomu proponowanego rozwiązania produkcyjnego,
 - nie zagwarantowano w kontrakcie pełnej ochrony interesów Strony Polskiej.

U podstaw tych błędów leży wydane na posiedzeniu Kierownictwa Ministerstwa Przemysłu Chemicznego w dniu 18.11.1971 r. zalecenie maksymalnego obniżenia ceny zakupu licencji, nawet za rezygnację z gwarancji licencjodawcy. Posiedzeniu przewodniczył ówczesny Minister PCh Jerzy Olszewski.

3. W protokole przekazania wytwórni do rozruchu z dnia 30.12.1975 r. uznano, że wytwórnia odpowiada warunkom przyjęcia do sukcesywnego rozruchu technologicznego, mimo że podstawowe węzły licencyjnej wytwórni nie osiągnęły założonej w kontrakcie zdolności produkcyjnej. Decyzję o przyjęciu wytwórni do rozruchu podjął Dyrektor Naczelny Zjednoczenia Przemysłu Rafineryjnego i Petrochemicznego w Krakowie - Adam Bazan.

Licencja nr 1174 - USA

Produkcja elementów hydrauliki wysokociśnieniowej

Przeprowadzone kontrole przez Najwyższą Izbę Kontroli w I kwartale 1980 r. i ponownie w 1981 r. wykazały, iż na skutek braku prawidłowych decyzji względnie ich sprzeczności oraz niewystarczającego nadzoru ze strony kierownictwa resortu przemysłu maszynowego, wystąpiły istotne nieprawidłowości w procesie zakupu i wykorzystania wymienionej licencji. W rezultacie, zamiast wymienionych korzyści, zakup licencji doprowadził do znacznych strat finansowych, głównie dewizowych.

Porównanie założonej we wniosku o zakup licencji ilości i wartości produkcji pomp i silników w latach 1977-1980 z rzeczywiście wykonaną przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie	l a t a			narasta- jąco
	1977-78	1979	1980	
<u>Ilość wyrobów w szt.</u>				
wg wniosku	7.500	25.000	50.000	82.500
rzeczywista	2.120	2.218	1.404	5.742
% wykonania	28,3	8,9	2,8	7,0
<u>Wartość wyrobów w tys. zł</u>				
wg wniosku	287,1	957,2	1.914,5	3.158,8
rzeczywista	87,1	90,7	68,1	245,8
% wykonania	30,3	9,4	3,6	7,8

W tym samym okresie ujemne saldo dewizowe - wynikające z sumy wydatków na opłaty licencyjne oraz na import kooperacyjno-zaopatrzeniowy w łącznej wysokości 32.401 tys. zł dew., pomniejszonej o wartość eksportu pomp i silników lub ich detali w wysokości 2.738 tys. zł dew. - wyniosło ogółem 29.663 tys. zł dew. Jednakże biorąc pod uwagę obroty z USA, ujemne saldo wynosi 30.333 tys. zł dew. /wydatki 31.261 tys. zł dew., wpływy 928 tys. zł dew./.

Do 1979 r. włącznie produkcja pomp i silników licencyjnych polegała w całości na ich montażu z importowanych od licencjodawcy elementów kooperacyjnych. Dopiero w 1980 r. na skutek podjęcia produkcji

odlewów niektórych detali procentowy udział tego importu w wartości produkcji zmalał do 88%.

Uwidoczniony w tabeli spadek produkcji pomp i silników w latach 1979-1980 uległ dalszemu pogłębieniu w 1981 r. W roku tym planuje się wykonanie 904 pomp i silników, z czego w okresie pierwszych 4 miesięcy zrealizowano 200 szt., tj. 22% zadań rocznych.

Brak jest perspektyw dalszego rozwoju omawianej produkcji, zarówno na skutek ograniczeń wydatków dewizowych na import kooperacyjno-zaopatrzeniowy, jak i niewystarczające wyposażenia techniczne licencjobiorcy w niezbędne maszyny i urządzenia.

Niezależnie od tego, w ocenie zespołu ekspertów powołanego na mocy zarządzenia nr 44/80 Prezesa Rady Ministrów, ekonomiczna efektywność dotychczasowej produkcji - liczona jako różnica między wartością produkcji a sumą nakładów na jej wykonanie - zamyka się stratami około 250 mln zł. W konkluzji eksperci stwierdzają, iż zakup licencji nie posiadał merytorycznego uzasadnienia na skutek nie przygotowania licencjobiorcy do rozwoju produkcji na skalę określoną we wniosku, 3-krotnego zawyżenia wielkości produkcji w porównaniu z potrzebami oraz niemożliwości utrzymania importu tak dużej ilości elementów kooperacyjnych z II obszaru płatniczego.

Z ustaleń kontroli wynika, iż stan ten spowodowany został błędami i nieprawidłowościami w przygotowaniu produkcji wyrobów licencyjnych oraz wyborze licencjobiorcy, a mianowicie:

1. Rozmowy na temat zakupu licencji na elementy wysokociśnieniowe datują się od marca 1973 r., tj. od narady w Ośrodku Badawczo-Rozwojowym Maszyn Budowlanych, z udziałem przedstawicieli Ministerstwa Przemysłu Maszynowego, PHZ "Bumar" oraz zainteresowanych zakładów przemysłowych. W pierwszym etapie przygotowania zakupu licencji, po wstępnym rozpoznaniu warunków technicznych i handlowych firm: Hydromatik, Sundstrand, Linde i Hydraco, na naradzie odbytej w dniu 15 lipca 1974 r. pod przewodnictwem Dyrektora Technicznego Zjednoczenia "Bumar" J. Łaskurskiego uznano, iż najbardziej korzystne warunki dla strony polskiej spełnia firma Hydromatik /RFN/ z uwagi na: układ metryczny, łatwość wdrażania licencji, mniejsze opłaty, ułatwienia serwisu na rynku radzieckim /70% eksportu maszyn budowlanych/ itp.

W drugim etapie przygotowania zakupu licencji, m.in. na naradzie w dniu 22 października 1974 r. pod przewodnictwem Dyr. Tech. Kom

binatu "Bumar" w Warszawie A. Zapytkina oraz przy udziale przedstawicieli MPM /J. Galas/ i PHZ "Bumar"/Wł. Bobel i J. Duk/, ustalono w oparciu o ocenę punktową, iż najkorzystniejsze warunki spełnia f-ma Sundstrand. W ocenie tej nie uwzględniono jednakże niektórych czynników niekorzystnych, jak np.: wyższe opłaty licencyjne, konieczność adaptacji układu ciałowego na metryczny, gorsze warunki filtracji oleju itp. Na tym etapie przygotowania zakupu uzgodniono także, iż producentem elementów hydrauliki wysokociśnieniowej będą zakłady "Bumar" w Warszawie i Łodzi. Wreszcie w miesiąc później, na naradzie w dniu 28 listopada pod przewodnictwem Dyr. Naczelnego Zjednoczenia "Bumar" M. Perkowskiego z udziałem Dyrektora PHZ "Bumar" S. Olesiaka, Dyr. Technicznego Kombinatu "Bumar" A. Zapytkina i Dyrektora OBR "Bumar" E. Budnego uznano, iż problem zakupu licencji nie jest pierwszoplanowy, należy bazować na możliwościach krajowego przemysłu, przewidywana produkcja jest zawyżona w porównaniu z potrzebami itp.

2. W dniu 28 stycznia 1975 r. o stanie przygotowania zakupu licencji poinformowany został Podsekretarz Stanu MPM mgr inż. M. Nawrot. Jak wynika z notatki sporządzonej z tej narady /znak DT 909/75/ Podsekretarz Stanu M. Nawrot, ustosunkowując się do przedłożonej mu informacji, wykluczył z rozważań lokalizacyjnych Warszawę, sugerując na bezpośredniego licencjobiorcę FUB "Bumar" w Łodzi oraz polecił sfinalizowanie w pilnym trybie zakupu licencji w firmie Sundstrand.

Wniosek w sprawie zakupu licencji opracowany przez KMB "Bumar" i CHZ "Bumar" w Warszawie - podpisany przez przewodniczącego zespołu negocjującego Dyrektora Technicznego, Dyrektora Naczelnego KMB "Bumar" oraz Dyrektora PHZ "Bumar" przekazany został w dniu 3 marca 1975 r. do MPM. W późniejszym terminie, tj. 2 sierpnia 1975 r. wniosek o zakup tej samej licencji, będący powtórzeniem z niewielkimi zmianami wniosku z dnia 3 marca 1975 r., opracowany został przez nowo wytypowanego licencjobiorcę i przekazany do dalszego załatwienia do Zjednoczenia "Prema". Wniosek ten podpisali Dyrektor Techniczny Zakładu Hydrauliki Siłowej w Łodzi St. Jankowski i Dyr. Ekonomiczny PHZ "Bumar" R. Mikoda. Ostatecznie w dniu 9 października 1975 r. podpisana została umowa licencyjna z firmą Sundstrand z ważnością do 1985 r. W imieniu licencjo-

- biorcy umowę podpisał Dyrektor ZHS w Łodzi H. Ziętałak, a w imieniu PHZ "Bumar" - dyrektorzy biur tego przedsiębiorstwa W. Konecki i J. Szumski. Zgodę na zawarcie umowy licencyjnej wyraził w dniu 29 września 1975 r. Pierwszy Zastępca Ministra Przemysłu Maszynowego dr inż. A. Kopeć.
3. W okresie poprzedzającym podpisanie umowy licencyjnej, na naradzie w dniu 12.05.1975 r., w Zjednoczeniu "Bumar" opracowano założenia programu rozwoju licencyjnej produkcji elementów hydrauliki wysokieciśnieniowej. Według tych założeń producentem elementów miał być w I etapie do 1980 r. KMB "Bumar" w Warszawie, a docelowo od 1981 r. - stosownie do wytycznych MPM - Fabryka Urządzeń Budowlanych "Bumar" w Łodzi, po uprzednim jej wyposażeniu w niezbędne do tego celu urządzenia techniczne. Jednakże realizacja tych zamierzeń napotkała na nowe trudności, gdyż decyzją Ministra Przemysłu Maszynowego /zarządzenie nr 50/75/ FUB "Bumar" w Łodzi podporządkowana została z dniem 1 lipca 1975 r. Zjednoczeniu Przemysłu Precyzyjnego, a następnie na mocy zarządzenia nr 78/75 MPM zmieniła nazwę na Zakład Hydrauliki Siłowej. Decyzje w tej sprawie podjęte zostały wbrew opinii Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki wyrażonej w piśmie z dnia 23 maja 1975 r. do Urzędu Rady Ministrów. W ocenie MNSzWiT zmiana podporządkowania tego zakładu, bez jednoczesnego zapewnienia zaplecza naukowo-technicznego i podporządkowania zakładów produkujących pneumatykę i hydraulikę w innych zjednoczeniach /PZL, "Bumar", "Agromet" i "Ponar"/ nie rozwiąże problemu rozwoju hydrauliki i pneumatyki.
 4. W nowym układzie organizacyjnym Zakład Hydrauliki Siłowej /ZHS/, po zakupie licencji, przekształcony został w Kombinat Hydrauliki Siłowej "Prema-Hydros" w związku z przewidywaną rozbudową starego Zakładu oraz budową w Łodzi nowego Zakładu przy ul. Ludowej i ośrodka badawczo-rozwojowego przy ul. Praskiej. Opracowane przez "Bipromasz" założenia techniczno-ekonomiczne rozbudowy i modernizacji Kombinatów /nr arch. T-3-23226/ zatwierdzone zostały przez Zjednoczenie Przemysłu Precyzyjnego "Prema" we wrześniu 1976 r. Według tych założeń wartość kosztorysowa inwestycji dla programu produkcyjnego 50.000 pomp i silników wynosi 4.756 mln zł, w tym zakupy maszyn i urządzeń głównie z importu 2.300 mln zł. Niezależnie od tego przewidywano, że wydatki dewizowe na import kooperacyjno-zaopatrzeniowy z krajów II obszaru płatniczego przy produkcji docelowej wyniosą 13 mln zł dew. rocznie.

W praktyce, przy podejmowanych przez władze centralne decyzjach o maksymalnym ograniczeniu rozpoczynania nowych zadań inwestycyjnych, zaistniała konieczność zaniechania przewidywanej rozbudowy Kombinatu. W konsekwencji po upływie około roku od podpisania umowy licencyjnej brak było warunków techniczno-produkcyjnych dla jej sfinalizowania.

5. W związku z poleceniem służbowym nr 11/77 Ministra Przemysłu Maszynowego w sprawie rozwoju eksportu i racjonalizacji importu, dyrektorzy naczelni zjednoczeń "Polmatex" i "Prema" wystąpili z inicjatywą rozwoju produkcji elementów hydrauliki siłowej w drodze podporządkowania Kombinatu "Prema-Hydros" branży maszyn włókienniczych. Zarządzeniem nr 46/77 MPM utworzony został z dniem 1 stycznia 1978 r. Kombinat Maszyn Włókienniczych "Polmatex-Wifama", któremu podporządkowano Kombinat "Prema-Hydros" - jako Zakład Hydrauliki Siłowej. Jednakże na skutek braku środków dewizowych na import specjalistycznych maszyn i urządzeń, a jak wykazano na wstępie niniejszego pisma - również import kooperacyjny, produkcja pomp i silników pomimo zmian organizacyjnych ulegała systematycznemu zmniejszeniu.

Przedstawione wyniki kontroli wskazują, iż na skutek nieprawidłowych decyzji względnie ich zmienności oraz braku rzeźnienia możliwości techniczno-produkcyjnych i rozwojowych własnych zakładów produkcyjnych przez b. kierownictwo resortu przemysłu maszynowego wystąpiły znaczne straty gospodarcze. Tylko porównanie wysokości ujemnego salda dewizowego w latach 1977-1980 /opłaty licencyjne, import kooperacyjny itp./ z ilością wyprodukowanych w tym okresie wyrobów oznacza, że przeciętnie na jednostkę wyrobu wydatkowano około 5.166 zł dew., przy cenie zbytu, uzależnionej od rodzaju wyrobu, od 1.666 zł dew. do 4.013 zł dewizowych.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Zakup licencji nieuzasadniony ze względu na:
 - brak odpowiednich możliwości realizacji produkcji licencyjnej w warunkach gospodarki krajowej,
 - konieczność wysokich wydatków dewizowych na import kooperacyjno-zaopatrzeniowy.

2. Wystąpiły znaczne nieprawidłowości w procesie zakupu i wykorzystania licencji polegające głównie na braku ciągłości w przygotowywaniu decyzji zakupu i odpowiedzialności za realizację i wykorzystanie licencji. W rezultacie gospodarka narodowa poniosła straty. Ujemne saldo w obrotach handlowych wynosi około 30 mln zł dewizowych.
3. Budzi zastrzeżenie wybór licencjodawcy. Również wybór licencjodawcy nie był prawidłowy /wdrożenie wymagało budowy nowego zakładu/.
4. Polecenie sfinalizowania w trybie pilnym zakupu licencji w firmie Sundstrand wydał w dniu 28.01.1975 r. ówczesny Wiceminister PM M. Nawrot mimo opinii kierownictwa Zjednoczenia i Kombinatu "Bumar", że zakup licencji nie jest pierwszoplanowy i należy bazować na możliwościach przemysłu krajowego. Natomiast zgodę na zawarcie umowy wyraził w dniu 29 IX 1975 r. I-szy Zastępca Min. Przemysłu Maszynowego A. Kopeć.
Odpowiedzialnością za niewłaściwe decyzje w sprawie realizacji produkcji licencyjnej - za ich ciągłą zmienność należy obciążyć głównie ówczesnego kierownika Resortu Przemysłu Maszynowego Ministra Aleksandra Kopcia.

Licencja nr 1132 - USA

Produkcja indukcyjnych silników elektrycznych
do napędu pomp głębinowych

Przygotowanie wniosku o zakup licencji zostało przeprowadzone zgodnie z wymaganiami wynikającymi z uchwały nr 311/72 Rady Ministrów z dnia 9 XII 1972 r. oraz zarządzenia nr 52 Ministerstwa Handlu Zagranicznego z dnia 5 X 1973 r. regulujących tryb postępowania i uzasadnienia wniosku o zakup licencji.

Podjęcie decyzji o zakup licencji przez Ministra Przemysłu Maszynowego poparte było pisemnymi zgodami i opiniami decydentów, do których byli zobowiązani postanowieniami uchwały nr 311/72 RM, a mianowicie:

- Komisja Planowania przy Radzie Ministrów,
- Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki,
- Ministerstwo Handlu Zagranicznego.

Jak wynika z przebiegu procesu przygotowania i nabywania licencji, decyzja Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, Głównego decydenta, nie uwzględniała możliwości gospodarczych wynikających ze zbilansowania potrzeb i możliwości w zakresie:

- nakładów inwestycyjnych,
- nakładów dewizowych i płatniczych na II obszar płatniczy,
- zdolności produkcyjnych przedsiębiorstw,
- wykonawstwa inwestycyjnego.

Decyzja Komisji Planowania przy Radzie Ministrów o zakupie licencji nie uwzględniała możliwości gospodarczych nie tylko w momencie wydania zgody, ale również w okresie wdrażania licencji, tj. w latach 1976-1978.

Podjęcie uchwały nr 88/75 Rady Ministrów w części dotyczącej zadania inwestycyjnego dla uruchomienia produkcji licencyjnej nie uwzględniało również możliwości gospodarczych w latach 1977-1979 wynikających z bilansu szczebla centralnego i była to decyzja bez pokrycia.

Już w latach 1975 i 1976 blok inwestycyjny MPM wykluczał możliwość wprowadzenia do planu inwestycji dla produkcji licencyjnej.

Postanowienia uchwały nr 88/75 RM stały w wyraźnej sprzeczności z postanowieniami uchwały nr 224/76 RM o pięcioletnim planie

społeczno-gospodarczym w latach 1976-1980, w którym zadania inwestycyjne dla produkcji licencyjnej nie zostały uwzględnione.

Decyzja zakupu licencji nie była decyzją ciągłą od momentu zakupu do momentu wdrożenia bez wyraźnego określenia odpowiedzialności za jej realizację.

Ministerstwo Przemysłu Maszynowego po wyrażeniu zgody na zakup licencji w r. 1975 nie zatwierdziło ZTE zadania inwestycyjnego, do czego było zobowiązane i nie podjęło zdecydowanego działania mającego na celu zabezpieczenie środków przed ukazaniem się uchwały nr 224/72 RM z dnia 22 XI 1976 r. Ministerstwo Przemysłu Maszynowego nie podjęło również działania wiedząc, że inwestycja nie figuruje w wykazie inwestycji rozpoczynanych w latach 1978-1980, a mających na celu poddanie rewizji zakresu wdrażania licencji do ograniczonych środków i możliwości technicznych posiadanej bazy produkcyjnej w re-sorcie.

Również Ministerstwo Przemysłu Maszyn Ciężkich i Rolniczych po przejęciu nadzoru nad wdrażaniem licencji nie zabezpieczyło środków, nie poddało rewizji zakresu jej wdrażania i pozostawiło sprawę otwartą do r. 1979, tj. do momentu przekazania Zakładu licencyjnego i Zjednoczenia "Megat" do Ministerstwa Energetyki i Energii Atomowej

Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, kontrolujące przebieg wdrażania licencji, nie podjęło żadnego działania mającego na celu możliwość wykorzystania licencji przy pomocy środków badawczo-rozwojowych i aktualnie posiadanego zaplecza produkcyjnego w przemyśle.

Błędy wynikające z braku powiązania decyzji zakupu licencji z decyzjami zapewniającymi jej wdrożenie tkwią w strukturalnym systemie braku odpowiedzialności za podejmowane decyzje.

Warunki prawno-handlowe zawarcia kontraktu licencyjnego pomiędzy PTHZ "Elektrim" i licencjodawcą są przedmiotem oddzielnej kontroli NIK nie zakończonej do dnia podpisania protokołu. Wyniki kontroli po jej zakończeniu mogą stanowić uzupełnienie niniejszej informacji.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Zakup licencji niezasadniczy, z uwagi na to, że:
 - w fazie przygotowania zakupu licencji i w fazie jej nabycia nie uwzględniono realnych możliwości gospodarki krajowej rozpoczęcia i realizacji założonej produkcji licencyjnej,

- w rezultacie nie zapewniono nawet ograniczonego wykorzystania licencji.
2. Wysokość strat z tytułu opłat licencyjnych wynosi 700 tys. dol. USA.
 3. Z inicjatywą zakupu licencji wystąpiło Przedsiębiorstwo "EMADOLMEL" we Wrocławiu.
 4. Polecenie zawarcia umowy licencyjnej wydał I Z-ca Ministra PM Marian Nawrot w 1974 r.
 5. Propozycja zakupu licencji uzyskała pozytywną opinię Komisji Planowania przy RM, Ministerstwa NSZWiT, Ministerstwa HZiGM.
 6. Środki inwestycyjne i dewizowe na rozwój produkcji licencyjnej zapewnione zostały uchwałą nr 88/75 RM z dnia 23 maja 1975 r. na wniosek Ministra Przemysłu Maszynowego. Nie zostały one jednak potwierdzone kolejną uchwałą nr 224/76 RM i w latach następnych.
 7. Główną odpowiedzialność za nie wykorzystanie zakupionej licencji ponosi ówczesne kierownictwo MPM, które wydało decyzję w sprawie zakupu, a równocześnie nie podjęło należytych starań o właściwe jej wykorzystanie. Dotyczy to w szczególności Tadeusza Wrzaszczyka, pełniącego funkcję Ministra tego resortu, a następnie funkcję Przewodniczącego Komisji Planowania przy RM. Odpowiedzialność ta spada również na członków Prezydium Rządu odpowiedzialnych w tym czasie za sprawy gospodarcze i Kierownictwo Komisji Planowania przy RM za udzielenie poparcia dla decyzji MPM przy równoczesnym braku należytego nadzoru nad wykorzystaniem licencji i niezapewnienie ustalonych uchwałą RM nr 88 środków na jej wykorzystanie.

Licencja nie zarejestrowana w CRL - Austria

Produkcja sztucerów

W wyniku przeprowadzonej kontroli w Zjednoczeniu Przemysłu Zmechanizowanego Sprzętu Domowego "Predom" w Zakładach Metalowych "Predom-Lucznik" stwierdzono, iż t.zw. "umowa kooperacyjna" na zakup kompletów montażowych oraz dokumentacji i prawa produkcji sztucerów zawarta została w 1977 r. z firmą Steyr na niekorzystnych dla strony polskiej warunkach, głównie z powodu nieprzestrzegania obowiązujących przepisów.

Wbrew postanowieniom uchwały nr 12/76 Rady Ministrów zakup ten potraktowano jako handlową umowę kooperacyjną, podczas gdy posiadała ona wszystkie cechy umowy licencyjnej, polegające na uzyskaniu uprawnień do wykorzystania zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych i doświadczeń produkcyjnych chronionych prawami wyłączności lub stanowiących tajemnicę licencjodawcy. Ten tryb zawarcia umowy dokonany został z całą świadomością, gdyż w rzeczywistości opłaty licencyjne wliczone zostały w cenę importowanych kompletów montażowych sztucerów, pozwoliło to na ominięcie złożonego postępowania związanego z zakupem licencji, jak np. włączenie zamierzonej transakcji do planów zakupów licencyjnych, uzasadnienie celowości zakupu, a także przeprowadzenia niezbędnych uzgodnień z Komisją Planowania przy Radzie Ministrów, Ministerstwem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Ministerstwem Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej oraz Ministerstwem Finansów.

Następstwem tak zawartej umowy, zamiast pełnego zrównoważenia obrotów handlowych z firmą Steyr, zaistniała konieczność jednostonnego ponoszenia wydatków przez stronę polską na import kompletów montażowych sztucerów i opłaty licencyjne, bez możliwości realizacji eksportu kompensacyjnego na skutek braku warunków uruchomienia w kraju przewidzianych w tej umowie części i detali. W dalszej konsekwencji realizacja umowy z firmą Steyr naraziła Zakłady "Predom-Lucznik" na znaczne straty gospodarcze oraz zbędne wydatkowanie środków dewizowych.

Ważniejsze ustalenia kontroli w omawianym zakresie przedstawiają się następująco:

1. Jak wynika z t.zw. "Memorandum" /pismo z 5.07.1972 r. do Zjednoczenia "Predom"/, rozmowy w sprawie nawiązania współpracy w dziedzinie produkcji broni myśliwskiej z firmą Steyr podjęte zostały w 1972 r. na polecenie b. Ministra Przemysłu Maszynowego T. Wrzeszczyka. Po wstępnym rozpoznaniu możliwości nawiązania współpracy z firmą Steyr oraz krajowych warunków techniczno-produkcyjnych, Zjednoczenie "Predom" w notatce z kwietnia 1976 r. do MPM stwierdziło brak możliwości i celowości uruchomienia w Polsce produkcji sztucerów myśliwskich "Manlicher".

Takie samo stanowisko zajmowała wówczas dyrekcja potencjalnego producenta tych sztucerów, tj. Zakładów "Predom-Lucznik". Wskazywano przede wszystkim na brak niezbędnych do tego celu zdolności produkcyjnych oraz środków dewizowych na zakup wyposażenia technicznego i bieżący import kooperacyjny zespołów montażowych sztucerów.

Pomimo przytoczonej argumentacji b. Dyrektor Generalny Zjednoczenia "Predom" R. Mielech zaproponował w piśmie z dnia 8.09.1976 r., aby dla uniknięcia złożonej procedury przy zakupie licencji, potraktować transakcję z firmą Steyr jako umowę kooperacyjną z pominięciem zbierania ofert konkurencyjnych. Na podstawie zgody Ministra A. Kopcia na sfinalizowanie w tym trybie transakcji z firmą Steyr /odręczna akceptacja z dnia 14.09.1976 r. na piśmie Zjednoczenia "Predom"/, zostały podjęte ponownie rozmowy w sprawie zakupu przez stronę polską dokumentacji technicznej i prawa produkcji sztucerów oraz spraw związanych z wzajemnymi dostawami kooperacyjnymi.

Na zawarcie umowy nie wyraziło zgody Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej /pismo do MPM z dnia 21.05.1977 roku/, z uwagi na jej licencyjny charakter i nie dopełnienie wymogów określonych w uchwale nr 12/76 Rady Ministrów w sprawie nabywania licencji. Wkrótce później, w dniu 7.06.1977 r., na naradzie z MHZiGM z udziałem przedstawicieli Zjednoczenia "Predom", Podsekretarz Stanu tego

resortu R. Strzelecki stwierdził niemożliwość akceptacji proponowanego porozumienia z firmą Steyr "... gdyż transakcja ta nie ma żadnego sensu dla Handlu Zagranicznego w świetle wiadomych trudności płatniczych PRL".

Jednocześnie R. Strzelecki na naradzie tej wyraził pogląd, że sfinalizowanie transakcji może nastąpić przez "... podjęcie normalnej procedury licencyjnej albo wynegocjowanie takiego kontraktu, który da konkretne wpływy od pierwszego roku i zamknie się ostatecznie nadwyżką dla strony polskiej". Na brak gospodarczego i handlowego uzasadnienia zawarcia umowy z firmą Steyr - obok MHZiGM - zwracało również uwagę przedsiębiorstwo Handlu Zagranicznego "Universal", wskazując na brak uprawnień eksportowych do krajów II obszaru płatniczego, znikome możliwości eksportu do krajów socjalistycznych, a także niewielkie zapotrzebowanie krajowe - w granicach 500 sztuczerów rocznie.

2. W dniu 7.07.1977 r. Dyrektor Generalny Zjednoczenia "Prędem" R. Mielech przedstawił Ministrowi A. Kopicowi i Podsekretarzowi Stanu MHZiGM R. Strzeleckiemu zmodyfikowaną koncepcję współpracy z firmą Steyr, w myśl której miało nastąpić: skrócenie czasu trwania ważności umowy z 7 do 4 lat, osiągnięcie nadwyżki eksportowej nad importem, wypłacenie firmie Steyr zaliczki 2.380 tys. szylingów przed przekazaniem dokumentacji technicznej i płacenia kar umownych 450 szylingów na każdy nie zakupiony komplet montażowy sztucera. W końcowej fazie uzgodnień warunków umowy w dniach 21-23.08.1977 r. - mających na celu wynegocjowanie zgodnie z wytycznymi MHZiGM, optymalnych dla strony polskiej warunków współpracy - przedstawiciele firmy Steyr odrzucili propozycje PHZ "Universal". W uzasadnieniu swego stanowiska firma Steyr powołuje się na rozmowy przeprowadzone w dniu 12.07.1977 r. z delegacją polską z udziałem Ministra A. Kopcia, w toku których Dyrektor Gabinetu MPM W. Grzeškowiak poinformował, że "... warunek zaliczki w wysokości 15 % ogólnych kosztów - 2 mln a.s. będzie akceptowany przez stronę polską" wg notatki z rozmów znak SMN/DI/gi/. Również cena zestawów montażowych sztuczerów została wcześniej uzgodniona z Generalnym Dyrektorem Zjednoczenia "Prędem" R. Mielechem podczas rozmów w dniach

5-6 maja 1977 r. w Warszawie /protokół z rozmów/.

Przedstawiciele firmy Steyr nadmienili, że w cenie zestawów montażowych sztuczerów zawarta jest opłata licencyjna /za dokumentację techniczną oraz prawa do montażu, produkcji i sprzedaży sztuczerów/.

W wyniku ostatecznych uzgodnień podpisana została umowa z firmą Steyr w dniu 4.11.1977 r., w której założono między innymi:

- zakup w latach 1977-1980 w firmie Steyr 3.500 zestawów montażowych sztuczerów o łącznej wartości 15.418 tys. szylingów /3.883 tys. zł dew./,
- eksportu w latach 1978-1981 do firmy Steyr 26 tys. żół i 525 tys. stalowych odlewów precyzyjnych o łącznej wartości 15.424 tys. szylingów /3.883 tys. dew./,
- przekazanie uprawnień licencyjnych stronie polskiej po wpłaceniu zaliczki 2.380 tys. szylingów, która ulega przepadkowi z chwilą nie zakupu zestawów montażowych /po 680 szylingów za każdy zestaw/.

Ze strony polskiej umowę podpisali upoważnieni przedstawiciele PHZ "Universal", Dyrektor Biura Artykułów Sportowych A. Siemradzki i Kierownik Działu Ogólnoeconomicznego F. Banaszek, a ze strony przemysłu Dyrektor Generalny Zjednoczenia "Predom" R. Kobuz i Dyrektor Zakładów "Predom-Lucznik" M. Błoński.

Nadmienić przy tym należy, że jeszcze przed zawarciem umowy na polecenie Ministra A. Kocbia wystawiono na sympozjum międzynarodowym broni myśliwskiej w Poznaniu sztucer "Manlicher-Predom" jako produkt współpracy z firmą Steyr, co przesądziło o podpisaniu kontraktu.

3. Dotychczasowa realizacja umowy z firmą Steyr nie przebiegała zgodnie z jej warunkami, zwłaszcza w zakresie eksportu do tej firmy żół i odlewów.

W związku z trudnościami płatniczymi i brakiem zbytu w ramach eksportu wewnętrznego oraz do kraju II obszaru płatniczego jak również nie wyeksportowaniem odlewów i żół, wstrzymany został w 1980 r. import zestawów montażowych, co naraża na ryzyko zapłacenia kar umownych w wysokości 110 tys. zł dew.

oraz utratę części zaliczki w kwocie 147 tys. zł dew.
/wg pisma PHZ "Universal" z dnia 5.03.1981 r./.

W latach 1978-1980 z planowanych do eksportu 19.000 kół
o wartości 1.050 tys. zł dew. do końca maja 1981 r. nie
dostarczono firmie Steyr żadnej partii, z uwagi na niezat-
wierdzenie wzoru koła wykonanego przez Zakłady "Predom-
Lucznik". Firma Steyr zrezygnowała z dostaw kół stwierdzając,
że na istniejącym parku maszynowym nie można wykonać prawil-
dowego koła. Nie opanowano również produkcji odlewów stalo-
wych odpowiadającym wymaganiom jakościowym firmy Steyr.
Z 20 przewidzianych do dostawy odlewów, do końca 1981 r.
uzyskano zatwierdzenie przez firmę Steyr 4 odlewów.
Wartość ich eksportu oraz form do tych odlewów wyniosła
około 20 tys. zł dew. Nieterminowa dostawa wzorców odlewów
spowodowała zagrożenie przez firmę Steyr odstąpienia od
zakupu odlewów w przypadku dalszego opóźnienia o jeden
miesiąc uaktualnionych terminów dostaw.

Wobec braku perspektywy eksportu i zbytu sztuczerów przerwano
prace nad uruchomieniem produkcji seryjnej tego wyrobu.

Nakłady poniesione przez Zakłady Metalowe w Radomiu w związku
z opracowaniem dokumentacji konstrukcyjnej oprzyrządowania
wykonania narzędzi, sprawdzianów i form do odlewów wyniosły
10,8 mln zł.

4. W latach 1978-1981 /do czasu kontroli/ zmontowano z importo-
wanych zestawów montażowych 2102 sztuczerów, a w dalszym
montażu znajdowało się 424 sztuczery, co stanowiło nadwyżkę
26 zestawów montażowych w porównaniu do ilości dostarczonej
przez firmę Steyr.

W wyniku kontroli stwierdzono przesyłanie bez powiadomienia
właściwej centrali handlu zagranicznego bezpłatnych egzempla-
rzy sztuczerów, które usiłowane przyjąć do przedsiębiorstwa
bez ich fakturowania. Jak wynika z notatki służbowej z dnia
20.02.1979 r. pracownika PHZ "Universal" E. Banaszka o prze-
słaniu bezpłatnych 10 zestawów sztuczerów poinformowany był
Dyrektor Gabinetu Ministra Przemysłu Maszynowego W. Grzesko-
wiak, który interweniował w sprawie nie fakturowania tych
wyrobów przez PHZ "Universal". Dostawa ta jednak została

zafakturowana w kwocie 145 tys. zł i odprowadzona w formie zysku nadzwyczajnego.

Wyprodukowane sztucery sprzedane zostały wyłącznie na rynek wewnętrzny i po ustalonej przez Zjednoczenie "Prędem" cenie 23.000 zł i 33.600 zł za sztucer /z lunetą/. Cena ta w wyniku interwencji dystrybutora została ustalona na poziomie niższym o 1.900 zł od proponowanej przez producenta.

Z uwagi na zbyt wysoką cenę dewisową zakupu sztucera przedsiębiorstwo "Fevex" odmówiło sprzedaży sztucera za waluty wymienialne. Wysokość ceny dewisowej musiałaby wynosić około 450 dolarów USA, co nie gwarantowało ich popytu.

Stwierdzono także, iż na wniosek Ministra Przemysłu Maszynowego A. Kopia akceptowany przez b. Premiera P. Jaroszewicza, Zakłady "Prędem-Lucznik" w Radomiu sprzedały wytypowanym przez Ministra Przemysłu Maszynowego oraz Zjednoczenia "Prędem" 22 osobom uznanym za szczególnie zasłużonych dla rozwoju społeczno-gospodarczego kraju sztucery wyposażone w lunety po cenie niższej o 18.600 zł od obowiązującej. Ponadto 3 sztucery z lunetami przekazane zostały do KW PZPR oraz Urzędu Wojewódzkiego w Radomiu. Naraziło to Zakłady "Prędem-Lucznik" w Radomiu na łączne straty ponad 500 tys. zł.

STRESZCZENIE-PODSUMOWANIE

1. Zakup licencji nieuzasadniony zarówno z punktu widzenia potrzeb społeczno-gospodarczych, jak i możliwości produkcyjnych.
2. Na etapie przygotowania umowy, podejmowania decyzji popełniono szereg nieprawidłowości:
 - nie zwracano się o opinię do MNSzWiT, Komisji Planowania przy RM i MEZiGM,
 - nie zebrano ofert konkurencyjnych,
 - opłatę licencyjną wliczono w cenę importowanych zestawów mechanicznych sztucera,
 - w celu ominięcia obowiązującego trybu postępowania zawarto handlową umowę kooperacyjną w transakcji o typowych znamionach umowy licencyjnej.

- 81
3. Umowa została zawarta mimo zastrzeżeń Zjednoczenia "PreDom" /w notatce do MPM z kwietnia 1976 wskazano na brak możliwości i celowości uruchomienia produkcji sztuczerów/, potencjalnego producenta sztuczerów Zakładów "PreDom-Lucznik" oraz negatywnej opinii Ministerstwa HZiGM, Przedsiębiorstwa Handlu Zagranicznego "Universal". W negocjacjach w wyniku, których przyjęto niekorzystne warunki dla strony polskiej uczestniczyli i decyzje podejmowali Minister A. Kopeć i ówczesny Dyrektor Gabinetu Ministra FM W. Grześkowiak /obecnie wiceminister PMSR/.
 4. Produkcja sztucera została przerwana. Gospodarka narodowa poniosła ewidentne straty. Dopuszczono do bezzasadnych wydatków dewizowych. Stwierdzono nieprawidłowości wykorzystania sztuczerów zmontowanych z importowanych zestawów /przekazywanie nieodpłatnie, nieuzasadnione obniżanie ceny/. Decyzje w tych sprawach podejmował b. Premier P. Jaroszewicz i Min. A. Kopeć.
 5. Wnioskodawcą zawarcia umowy na ww. zasadach był Dyrektor Generalny Zjednoczenia "PreDom" R. Mieloch.
 6. Główną odpowiedzialność za całokształt i skutki popełnionych nieprawidłowości ponosi b. Minister PM Aleksander Kopeć.

Licencja nr 820 - RFN

Produkcja wózków inwalidzkich

Licencja na produkcję, stosowanie i sprzedaż wózków inwalidzkich składanych zakupiona została w dniu 5.10.1974 r. w firmie Krankenfahzeugfabrik Wilhelm Meyer, Vlotho RFN - przez Warszawskie Zakłady Sprzętu Ortopedycznego z siedzibą w Warszawie, Al. Bohaterów Września 9.

Kontrakt zawarty został za pośrednictwem PHZ "PolSERVICE" - za zgodą Zjednoczenia "Ortmed" i MZiOS.

Licencja zarejestrowana została w Centralnym Rejestrze Licencji pod nr RN 820. Koszt kontraktu wynosił 531,2 tys. zł dewizowych. Wg kontraktu roczna produkcja wózków /wszystkich typów licencyjnych/ zakładała 12 tys. sztuk - z chwilą rozbudowy i modernizacji zakładu. Warszawskie Zakłady Sprzętu Ortopedycznego uruchomiły produkcję w 1976 r. na bazie posiadanych warunków lokalowych - zakładane plany inwestycyjne wobec braku środków nie były realizowane.

Uruchomienie produkcji w tych pomieszczeniach umożliwiło podjęcie produkcji w wysokości ok. 10 tys. wózków rocznie /taką wielkość osiągnięto w 1980 r. - łącznie z produkcją wózków postlicencyjnych - wózków opartych na licencji wyprodukowano ponad 3 tys. sztuk/. Plan na 1981 r. zakłada wykonanie 10.600 szt. wózków.

Wg informacji uzyskanych w Zjednoczeniu "Ortmed" - zakłady wdrożyły wszystkie typy wózków licencyjnych oraz na ich bazie produkują obecnie 9 typów postlicencyjnych.

W oparciu o rozwiązania licencyjne na etapie badań i prób znajduje się prototyp wózka elektrycznego.

Rozwiązania licencyjne /w zakresie urządzeń i mechanizmów ruchu wózka/ udostępnione zostały /za zgodą licencjodawcy/ Zjednoczeniu "Ortmed" - wykorzystanie przy produkcji wózków operacyjnych i in.

Postanowienia kontraktu w odniesieniu do wysokości produkcji nie przewidują kar umownych z tytułu niewykonania zakładanych

ilości - dotychczasowa produkcja poniżej zakładanych ilości nie powodowała wydatków dewizowych.

Podobnie nie powoduje wydatków dewizowych niepodjęcie produkcji eksportowej. Eksport wózków uwarunkowany był spełnieniem określonych parametrów w zakresie wykańczania /chromowanie części metalowych/. Warunkiem podjęcia takiej produkcji było uruchomienie własnej galwanizerni w ramach rozbudowy warszawskich zakładów ortopedycznych /planowanej inwestycji/. Zakłady ponoszą wydatki dewizowe na import kooperacyjny w wysokości około 10-13 tys. zł. dewizowych rocznie. Wydatki te nie były przewidziane kontraktem - jak wynika z wyjaśnień uzyskanych w Zjednoczeniu licencjobiorca nie zakładał importu, albowiem komponenty aktualnie importowane /tj. topniki i lut/ były dostępne w kraju. Z uwagi na zmniejszone dostawy od kooperanta - Zakładów Elektrochemicznych Ena-Centra w Raciborzu/ umowy kooperacyjne dla FSM w Tychach/ - licencjobiorca zmuszony został ww. składniki importować.

Decyzjami rządowymi z przełomu roku 80/81 podjęto rozbudowę Warszawskich Zakładów Ortopedycznych.

Uruchomiona inwestycja o cyklu 4-letnim prowadzona jest przez Przedsiębiorstwo "Żelbet" w Warszawie.

Projektowa wartość kosztorysu wynosi 194 mln zł. Planowana i zagwarantowana w związku z zakupem licencji rozbudowa Warszawskich Zakładów Ortopedycznych nie była realizowana przez okres 1975-80 z uwagi na coroczne zdejmowanie z planu inwestycji przez organy planowania gospodarczego.

Wobec braku środków inwestycyjnych - licencjobiorca z własnej inicjatywy, systemem gospodarczym uruchomił dwie hale fabryczne o powierzchni 400 m² każda, w których rozpoczął produkcję w 1976 r.

Mając na uwadze społeczne potrzeby, stan techniczny i możliwości przemysłu ortopedycznego w zakresie wózków inwalidzkich trzeba stwierdzić, że zakupiona licencja była ze wszech miar trafna. Zwrócić należy przy tym uwagę na szczególne przygotowanie przemysłu ortopedycznego do zakupu licencji - licencja wózków Meyera w zakresie konstrukcji oparta jest o przekazane jej rozwiązania /części i urządzenia/ produkowane przez zakłady rowerowe "Remet".

Wprowadzenie licencji - poza bezpośrednim zabezpieczeniem potrzeb inwalidów /w podstawowych typach tzw. pokojowych - w zasadzie w pełni zaspokojono potrzeby/ - stała się bazą dla szerokiego wachlarza typów postlicencyjnych /9 typów/.

Wprowadzenie przez Zjednoczenie "Omel" konstrukcji kółek wózków inwalidzkich do wszystkich urządzeń przewoźnych stosowanych w lecznictwie spowodowało unifikację tych elementów. Podjęcie produkcji kółek przez zakłady produkcyjne Zjednoczenia "Omel" - eliminuje potrzeby produkowania ich przez przemysł ortopedyczny. Przy niewątpliwie trudnych, niezależnych od licencjobiorcy warunkach produkcji wart podkreślenia jest ponadto fakt stałego obniżania kosztów produkcji wobec zakładanych, co umożliwiło m.in. objęcie niektórych typów wózków inwalidzkich 5% obniżką ceny.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Zakup licencji był celowy i w pełni uzasadniony ze względu na duże zapotrzebowanie społeczne.
2. Mimo nie zrealizowanej z braku środków inwestycyjnych rozbudowy Zakładów Sprzętu Ortopedycznego w Warszawie osiągnięto produkcję roczną 10 tys. wózków na planowane 12 tys. wózków rocznie. W tym celu w systemie gospodarczym przygotowano 2 pomieszczenia po 400 m², w których w b. krótkim czasie uruchomiono produkcję licencyjną.
3. Z powodu braku galwanizerni nie realizuje się eksportu wózków /budowa galwanizerni nie została uruchomiona z powodu braku środków inwestycyjnych/.
4. W trudnych dotychczas warunkach produkcyjnych Zakład obniżył koszty produkcji niektórych typów wózków, a także ich cenę zbytu.
5. Działalność postlicencyjna jest realizowana prawidłowo. Rozwiązania licencyjne wykorzystano do produkcji 9 typów wózków, a także w Zjednoczeniu "Omel" do produkcji wózków operacyjnych. W badaniach jest ponadto prototyp wózka elektrycznego.

Licencja nr 1021 - Holandia

Produkcja czekolady mlecznej firmy "Van Houten"

Wniosek o zakup licencji obejmującej produkcję i sprzedaż w kraju czekolady mlecznej VAN HOUTEN opracowały wspólnie Zjednoczenie Przedsiębiorstw Przemysłu Cukierniczego i Przedsiębiorstwo Handlu Zagranicznego "Agros".

Zakres umowy licencyjnej obejmował zakup receptury, zapewnienie pomocy technicznej ze strony licencjodawcy w uruchomieniu produkcji, zapewnienie prawa używania towarowego znaku firmowego licencjodawcy wraz z oryginalną etykietą i nazwą czekolady. W/w wniosek został w dniu 12 IX 1973 r. pozytywnie zaopiniowany przez Z-cę Przewodniczącą Komisji Planowania przy RM mgr H. Kisiela i w dniu 3 X 1973 r. został zatwierdzony przez Ministra Przemysłu Spożywczego i Skupu E. Kołodzija. Do końca 1980 r. opłaty licencyjne wyniosły 1.034 tys. zł dewizowych, import inwestycyjny związany z uruchomieniem i prowadzeniem produkcji - 1.537 tys. zł dewizowych, natomiast import zaopatrzeniowy do produkcji licencyjnej - 209,5 tys. zł dewizowych. Efekty uzyskane z tytułu produkcji czekolady licencyjnej są większe od poniesionych nakładów.

W uzasadnieniu decyzji o zakupie licencji zawyżono przewidywane efekty tej transakcji, a mianowicie:

- w okresie podejmowania decyzji o zakupie licencji przemysł cukierniczy produkował asortymenty czekolady mlecznej o zużyciu ziarna kakaowego na tonę gotowego wyrobu zaledwie o 10 kg na tonę większym niż ziarnochłonność czekolady licencyjnej /np. czekoladę "Sawa" wg receptury z 1971 r./; w uzasadnieniu wniosku o zakup licencji podano natomiast oszczędność ziarna zawyżoną do 167 kg/tonę;
- wzbogacenie rynku krajowego o nowy asortyment czekolady było nieznaczne, gdyż w latach 1975-79 produkcja czekolady licencyjnej stanowiła zaledwie 5% ogólnej produkcji czekolady.

Stwierdzono ponadto, że wpływy dewizowe z eksportu czekolady licencyjnej uzyskane do 1979 r. pokryły tylko 77% poniesionych w tym okresie opłat licencyjnych. Ustalono również, że w okresie 1975-1979 r. uzyskano w wyniku zakupu wspomnianej licencji następujące efekty:

- obniżenie zużycia ziarna kakaowego;
- rozpowszechnienie w zakładach przemysłu cukierniczego poszczególnych elementów technologii i techniki licencyjnej /np. suche konuszowanie mas czekoladowych/;

- podwyższenie jakości krajowych asortymentów czekolady, produkowanych na linii licencyjnej;
- rozwój zaplecza badawczo-doświadczalnego przemysłu cukierniczego;
- wprowadzenie mikrobiologii przemysłowej do badań jakości surowców do produkcji wyrobów cukierniczych.

Ustalono, że po osiągnięciu przez przemysł cukierniczy powyższych efektów, ważność licencji przedłużono na następne 5 lat, tj. do roku 1984, przy czym Zjednoczenie Przedsiębiorstw Przemysłu Cukierniczego nie poprzedziło tej decyzji szczegółową analizą jej celowości. Wniosek PHZ "Agros" o przedłużenie ważności licencji akceptował Dyrektor Zjednoczenia Przedsiębiorstw Przemysłu Cukierniczego inż. Wiesław Siwek.

Mimo korzyści osiągniętych w wyniku zakupu licencji przedłużenie jej ważności jest nieuzasadnione. Negatywną ocenę przedłużenia ważności licencji uzasadniają następujące fakty:

- obecnie są w kraju produkowane asortymenty czekolady mlecznej o ziarnochłonności niższej w porównaniu z czekoladą licencyjną /np. "Amatorska" - 567 kg/tonę, tj. o 8,5 kg mniej niż licencyjna/;
- wartość eksportu czekolady licencyjnej /152 tys. \$/ stanowiła w 1980 r. zaledwie 0,8% wartości eksportu przemysłu cukierniczego, natomiast opłaty licencyjne wyniosły 43,4 tys. dolarów USA, tj. 28,6% wpływów dewizowych z tytułu eksportu tej czekolady.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Zakup licencji w Holandii był uzasadniony, ponieważ licencja została wdrożona i wykorzystana przy unowocześnieniu produkcji czekolady w przemyśle. Na unowocześnienie produkcji składają się głównie:
 - innowacje techniczno-technologiczne, jak np. zmiana sposobu przedmiotu śruty na miazgę kakaową, zastosowanie suchego konszowania mas czekoladowych itp.,
 - rozpowszechnienie niektórych elementów technologii licencyjnej w innych zakładach przemysłu cukierniczego.
 Ponadto uzyskano faktyczne obniżenie zużycia ziarna kakaowego.
2. Przedłużenie ważności licencji na następne 5 lat, tj. do 1984 r. nie jest uzasadnione, ponieważ obecnie produkuje się w kraju asortymenty czekolady mlecznej o ziarnochłonności niższej od licencyj-

87

nej, natomiast ewentualne korzyści z tytułu eksportu czekolady licencyjnej nie mogą być czynnikiem decydującym z uwagi na jego wielkość /w 1980 r. eksport ten stanowił 6% wielkości produkcji licencyjnej/.

3. Wniosek PHZ "Agros" o przedłużenie ważności licencji akceptował Dyrektor Zjednoczenia Przedsiębiorstw Przemysłu Cukierniczego inż. Wiesław Siwek.

Licencje nr 139, nr 1034 - Francja

Produkcja central telefonicznych systemu Pentaconta i E-10

Rozwój telekomunikacji i przemysłu teleelektronicznego unormowany został następującymi podstawowymi aktami normatywnymi:

- Decyzją nr 6/72 Prezydium Rządu z dnia 14 stycznia 1972 r. w sprawie rozwoju telekomunikacji i przemysłu teleelektronicznego, w której zatwierdzone zostały kierunki rozwoju telekomunikacji i przemysłu teleelektronicznego określone w "Kompleksowym programie rozwoju telekomunikacji i przemysłu teleelektronicznego na lata 1971-1980".
- Decyzją nr 7/72 Prezydium Rządu z dnia 14 stycznia 1972 r., w której Ministrowie Łączności oraz Handlu Zagranicznego upoważnieni zostali do zakupienia kompleksowej licencji na produkcję systemu nowoczesnych central telefonicznych oraz niezbędnego wyposażenia inwestycyjnego, elementów kooperacyjnych i materiałów. Na podstawie wniosku importowego, zatwierdzonego decyzją Ministra Łączności z dnia 29 lipca 1972 r. zawarte zostały we wrześniu 1972 r. kontrakty licencyjne:
 - na zakup systemu automatycznych central telefonicznych PENTACONTA dla Zakładów Wytwórczych Urządzeń Telefonicznych /ZWUT/ w Warszawie, oraz
 - na zakup systemu elektronicznych central telefonicznych CITEDIS /E-10/ dla Wielkopolskich Zakładów Teleelektronicznych TELETRA.

Całość prac wdrożeniowych objęta została uchwałą nr 54/74 Rady Ministrów z dnia 27 lutego 1974 r. w sprawie uruchomienia i rozwoju produkcji licencyjnej automatycznych central telefonicznych i telefonicznych tarcz numerowych. Uchwałą tą Minister Łączności zobowiązany został do zapewnienia począwszy od 1974 r. niezbędnych warunków wdrożenia do produkcji licencyjnej automatycznych central telefonicznych i telefonicznych tarcz numerowych i osiągnięcia docelowej zdolności produkcyjnej:

- 1/ 600 tys. numerów porównywalnych rocznie automatycznych central telefonicznych systemu PENTACONTA w 1980 r.,
- 2/ 100 tys. numerów porównywalnych rocznie elektronicznych central telefonicznych systemu CITEDIS w 1977 r.

Kontrakt licencyjny na centralę telefoniczną systemu PENTACONTA

1. Celowość i zasadność zakupu licencji

Celowość i zasadność zakupu licencji na centralę telefoniczną systemu PENTACONTA w aktualnym w latach 70-tych stanie techniki komunikacyjnej w PRL oraz w świetle potrzeb gospodarczych i społecznych w zakresie rozwoju telekomunikacji nie budzi zastrzeżeń.

2. Prawidłowość przygotowania i realizacji umowy licencyjnej

Umowa licencyjna była poprzedzona wnioskiem importowym przygotowanym przez zespół koordynacyjny powołany w dn. 5.2.1972 r., w którego skład wchodził przedstawiciele Ministerstwa Łączności, Ministerstwa Handlu Zagranicznego, Instytutu Łączności, przemysłu telcelektronicznego i PTHZ Elektrim.

Powołano również zespół negocjacyjny, który tworzyli przedstawiciele przemysłu, PTHZ Elektrim oraz Instytutu Łączności.

W pracach obu zespołów uczestniczył przedstawiciel MNSzWiT.

Zapytania ofertowe wysłano do firm LM Ericsson, Siemens, Bell Telephone, LMT, CGCT, Plessey i Nippon Electric Co.

Rozpatrzono oferty otrzymane z następujących firm: LM Ericsson LMT/CGCT, CIT-Alcatel, Plessey, Nippon E.Co.

W wyniku przeprowadzonego postępowania wybrano ofertę firm LMT/CGCT, odpowiadającą postawionym kryteriom technicznym i handlowym.

W dniu 28.9.1972 r. podpisano 10-letni kontrakt licencyjny na produkcję docelową 600 tys. numerów porównywalnych central telefonicznych Pentaconta rocznie /know-how, dokumentacja i pomoc techniczna, maszyny i urządzenia oraz części i podzespoły dla pierwszej fazy uruchomienia produkcji/.

Kontrakt jako wieloletni zawierał klauzulę zmienności cen.

Równolegle do kontraktu głównego podpisano umowę o współpracy handlowej - zobowiązującą licencjodawców do dokonywania zakupów kompensacyjnych w wysokości 31% kosztów zakupów bezpośrednich u licencjodawców.

Wniosek importowy był opiniowany przez MłZ, Komisję Planowania przy RM, MNSzWiT, Instytut Łączności.

W trakcie realizacji kontraktu występowały opóźnienia ze strony francuskiej dostaw dokumentacji technicznej oraz wyposażenia pro-

produkcyjnego, które sygnalizowane były m.in. na szczeblu polsko-francuskiej Komisji Międzyrządowej.

Aktualnie realizacja kontraktu jest zakończona - inwestycję przyjęto i oddano do eksploatacji w dniu 31.12.1980 r.

3. Prawidłowość zagospodarowania i stopień wykorzystania licencji

Ze strony polskiej nie było opóźnień inwestycyjnych, co umożliwiło szybkie instalowanie i uruchamianie otrzymanych maszyn i urządzeń.

Realizacja produkcji przebiegała do 1976 r. zgodnie z kontraktem.

Od roku 1977 realizowano produkcję mniejszą niż zakładana w kontrakcie - na skutek ograniczonych środków inwestycyjnych dla resortu łączności i narastających niedoborów w zakresie kooperacyjno-zaopatrzeniowym, w tym również z importu.

Łączna produkcja wg kontraktu licencyjnego powinna osiągnąć w latach 1974-1980 wielkość 1.934 tys. numerów porównywalnych. Rzeczywiście osiągnięto 1.513 numerów porównywalnych.

Zgodnie z kontraktem licencyjnym osiągnięcie pełnej zdolności produkcyjnej - 600 tys. numerów porównywalnych dla central PENTACONTA miało nastąpić w 1980 r. Faktycznie w 1980 r. zdołano osiągnąć produkcję 455,6 tys. numerów porównywalnych, co stanowiło, że stopień wykorzystania licencyjnych zdolności produkcyjnych wynosił tylko 76%.

Realizacja planowanych w decyzjach rządowych oraz we wnioskach importowych, wydatków dewizowych na zakup i wdrożenie licencji w stosunku do wydatków faktycznie dotychczas poniesionych przedstawiała się następująco:

Nakłady w mln zł dewizowych	
Planowane według	System PENTACONTA
1. decyzji rządowych	62,0 ^{1/}
2. wniosku importowego	134,3
3. kontraktu licencyjnego	131,3
4. faktycznie poniesione do 31.8.1980 r.	213,4

1/ uchwała RM nr 131/72 - bez materiałów i podzespołów.

Należy przy tym nadmienić, że wielkość nakładów na zakup i wdrożenie licencji, zaplanowanych w decyzjach rządowych była zbyt optymistyczna i nierealna.

4. Realizacja zadań w zakresie ograniczenia importu kooperacyjnego

Z ustaleń kontroli wynika, że poziom importochłonności na jednostkę wyrobu, liczony udziałem kosztów zużycia materiałów importowanych z II obszaru płatniczego w całkowitych kosztach materiałowych, jest nadal wysoki i w latach 1978-1980 odpowiednio wynosił: 36,9% w 1978 r. i 31,5% w 1979 r. oraz 23% w I półroczu 1980 r. Główną przyczyną istnienia dużej importochłonności produkcji jest niepełna i nieterminowa realizacja programów wprowadzania krajowych surowców, materiałów i elementów do produkcji central PENTACONTA ujętych we wniosku o zakup licencji i ustalonych w uchwale nr 54/74 Rady Ministrów.

5. Wykorzystanie zakupionej licencji w działalności postlicencyjnej

W produkcji krajowych systemów central telefonicznych K66 i 32AB wykorzystywane są licencyjne urządzenia obróbki cieplnej i plastycznej, galwanizerni, lakierni oraz stosowane są operacje połączeń owijanych.

W ramach działalności postlicencyjnej uruchomiono produkcję central telefonicznych kontenerowych, central miejskich dostosowanych do pracy w sieci telefonicznej ZSRR, centrale miejskie małej pojemności, skonstruowano na bazie licencyjnych central abonenckich - centrale telefoniczne hotelowe z przeznaczeniem na eksport oraz wprowadzono niektóre układy zastępcze oparte na elementach krajowych.

Kontrakt licencyjny na centrale telefoniczną E-10

1. Celowość i zasadność zakupu licencji

Zakup licencji został dokonany w ramach realizacji decyzji nr 6 Prezydium Rządu z dnia 14.1.1972 r., aprobującej kompleksowy program rozwoju telekomunikacji w latach 1971-1980.

Podstawowym założeniem programu było stworzenie silnej i nowoczesnej bazy produkcyjnej przemysłu teleelektronicznego, umożliwiającej znaczne przyspieszenie rozwoju telekomunikacji miejscowej, międzymiastowej i międzynarodowej w latach 1976-1980.

W związku z tym celowość i zasadność zakupu licencji nie budzi zastrzeżeń.

2. Prawidłowość przygotowania i realizacji umowy licencyjnej

Umowa licencyjna była poprzedzona wnioskiem importowym przygotowanym przez zespół koordynacyjny powołany w dniu 5.2.1972 r., w skład którego wchodziłi przedstawiciele Ministerstwa Łączności, Ministerstwa Handlu Zagranicznego, Instytutu Łączności, przemysłu resortowego i PTHZ Elektrim.

Powołano również zespół negocjacyjny, który tworzyli przedstawiciele przemysłu, PTHZ Elektrim oraz Instytutu Łączności.

W pracach obu zespołów uczestniczył przedstawiciel MNSzWiT.

Zapytania ofertowe wysłano do firm IM Ericsson, Siemens, Bell Telephone, LMT, CGCT, Plessey i Nippon Electric Co.

Rozpatrzono oferty otrzymane z następujących firm: IM Ericsson, LMT/CGCT, CIT-Alcatel, Plessey, Nippon E.Co.

W wyniku przeprowadzonego postępowania wybrano ofertę firmy CIT-Alcatel - odpowiadającą postawionym kryteriom technicznym i handlowym.

W dniu 28.9.1972 r. podpisano 10-letni kontrakt licencyjny na produkcję docelową 100 tys. numerów porównywalnych central telefonicznych E-10 rocznie /know-how, dokumentacja i pomoc techniczna, maszyny i urządzenia oraz części i podzespoły dla pierwszej fazy uruchomienia produkcji/.

Kontrakt jako wieloletni zawierał klauzulę zmienności cen.

Równolegle do kontraktu głównego podpisano umowę o współpracy handlowej - zobowiązującą licencjodawców do dokonania zakupów kompensacyjnych w wysokości 66% kosztów zakupów bezpośrednich u licencjodawców.

Wniosek importowy był opracowany przez MIZ, Komisję Planowania przy RM, MNSzWiT, Instytut Łączności.

Głównym problemem realizacji kontraktu przez firmę CIT-Alcatel było występowanie znacznych opóźnień dostaw dokumentacji technicznej, uniemożliwiającej we właściwym czasie produkcję niektórych asortymentów central telefonicznych.

Aktualnie realizacja kontraktu jest zakończona - inwestycję przyjęto i oddano do eksploatacji w dniu 30.9.1976 r.

93

Bazowy koszt licencji na system E-10 w 1972 r. wyniósł 38,4 mln zł dew. Rzeczywisty koszt całkowity - na skutek działania klauzuli zmienności cen - wyniesie około 46 mln zł dew.

3. Prawidłowość zagospodarowania i stopień wykorzystania licencji

Ze strony polskiej nie było opóźnień inwestycyjnych, co umożliwiło szybkie instalowanie i uruchamianie otrzymywanych maszyn i urządzeń.

Realizacja produkcji przebiegała do 1975 r. zgodnie z kontraktem. Od 1976 r. realizowano produkcję mniejszą niż zakładana w kontrakcie na skutek ograniczonych środków inwestycyjnych resortu łączności oraz niedotrzymywania terminów uruchamiania produkcji podzespołów elektronicznych przez przemysł krajowy.

Łączna produkcja wg kontraktu licencyjnego powinna osiągnąć w latach 1974-1980 wielkość 470 tys. numerów porównywalnych. Rzeczywiście osiągnięto 171 tys. numerów porównywalnych.

Zgodnie z kontraktem licencyjnym osiągnięcie pełnej zdolności produkcyjnej - 100 tys. numerów porównywalnych dla central E-10 planowano osiągnąć już w 1977 r. Faktycznie w 1977 r. zdołano osiągnąć produkcję 29,8 tys. numerów porównywalnych - co stanowiło, że stopień wykorzystania licencyjnych zdolności produkcyjnych wynosił zaledwie 30% w 1977 r. oraz 40,2% w 1980 r.

4. Realizacja zadań w zakresie ograniczenia importu kooperacyjnego

Porównanie kosztów materiałowych licencyjnych central telefonicznych wskazuje, że poziom importochłonności produkcji, liczony udziałem kosztów zużycia materiałów importowanych z II obszaru płatniczego w całkowitych kosztach materiałowych, jest nadal wysoki i w latach 1978-1980 odpowiednio wynosił: 32,5% w 1978 r. i 1979 r. oraz 26,6% w I półroczu 1980 r. Główną przyczyną istnienia dużej importochłonności produkcji jest niepełna i nieterminowa realizacja programów wprowadzania krajowych surowców, materiałów i elementów do produkcji central.

5. Wykorzystanie zakupionej licencji w działalności postlicencyjnej

Technologia wyrobów licencyjnych została zastosowana w produkcji innych wyrobów zakładu Telkom-Telettra, takich jak: urządzenia transmisji danych, telegrafii wielokrotnej i teletransmisji cyfrowej

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Pod względem technicznym i gospodarczym zakup licencji nie jest kwestionowany, natomiast zastrzeżenia budzi niezapewnienie w kraju warunków realizacji produkcji licencyjnej.
2. W wyniku powyższego nie osiągnięto zakładanej wielkości produkcji wyrobów licencyjnych. Aktualna produkcja central telefonicznych typu "Pentaconta" wynosi 75%, a central typu E-10 tylko 40,2% wielkości zakładanej.
3. Decyzje resortowe, kooperacyjne i zobowiązania międzyresortowe, wynikające z postanowień uchwały nr 54/74 RM nie były realizowane. Brak było również bieżących, skutecznych przedsięwzięć zapewniających właściwe wykorzystanie licencji.
4. Wnioskodawcą zakupu licencji był resort łączności.
5. Główni dysponenci środków realizacji przedsięwzięcia - Komisja Planowania przy Radzie Ministrów i Prezydium Rządu, akceptując propozycję zakupu kompleksowej licencji na produkcję nowoczesnych central telefonicznych /Decyzja Prezydium Rządu nr 7/72 z dnia 14 stycznia 1972 r./ nie zapewnili odpowiednich warunków realizacji zadania. Funkcję Przewodniczącego Komisji Planowania przy RM, w okresie przygotowywania i zakupu licencji, sprawował Mieczysław Jagielski, a w okresie realizacji produkcji licencyjnej Tadeusz Wrzaszczyk.

Licencja nr 1329 - Francja

Produkcja nawozów fosforowo-azotowych w Zakładach Chemicznych
"Police"

W 1973 r. Biuro Polityczne KC PZPR uznało za celowe podejmowanie realizacji dużych przedsięwzięć inwestycyjnych w oparciu o zaangażowane kredyty zagraniczne na zasadzie samospłaty dewizowej. Dotyczyło to m.in. kompleksu azotowo-fosforowego w Zakładach Chemicznych "Police". W styczniu 1974 r. Minister Jerzy Olszewski podejmuje decyzję o zakupie "pod klucz" ww. kompleksu. W wyniku akcji ofertowej prowadzonej w latach 1974-1976 przez resort przemysłu chemicznego i phz "Polimex-Cekop" ustalono jako potencjalnych dostawców dwie firmy: francuską Creusot Loire Entreprises oraz japońską Mitsui. Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej uznało francuskie warunki za korzystniejsze i zaproponowało dokonanie zakupu we Francji. Propozycję akceptowało Biuro Polityczne KC PZPR i Prezydium Rządu.

Z polecenia Prezesa Rady Ministrów ob. P. Jaroszewicza, propozycję tę przesłał Podsekretarz Stanu w URM W. Waniewski do Ministra Przemysłu Chemicznego ob. M. Wirowskiego przy piśmie z dnia 2 czerwca 1976 r. z prośbą o zapewnienie realizacji zawartych w niej wniosków.

W trakcie wizyty Prezesa Rady Ministrów ob. P. Jaroszewicza w Paryżu, podpisano w dniu 6.05.1976 r. kontrakt nr 10-751/6-31.01. pomiędzy PHZ "Polimex-Cekop", a firmą francuską Creusot Loire Entreprises oraz aneks do umowy bankowej francusko-polskiej w sprawie finansowania wspomnianego kontraktu.

Kontrakt zawarty został na zasadzie "cost-fee". W ramach części stałej kontraktu /"fee"/ zakupiono: licencję, dokumentację techniczną oraz usługi w zakresie kompletacji dostaw. W ramach części zmiennej kontraktu /"cost"/ ujęto:

- dostawę maszyn i urządzeń technologicznych oraz aparatury kontrolno-pomiarowej, a także nadzór nad ich montażem,
- dostawę szeregu materiałów i wyrobów,
- wykonawstwo przez stronę francuską robót budowlanych w zakresie uzbrojenia podziemnego, dróg prowizorycznych oraz fundamentów podstawowych obiektów.

Kontrakt przewidywał budowę wytwórni:

- 1/ amoniaku 500 tys. t/r
- 2/ mocznika 400 tys. t/r
- 3/ nawozów NPK 823 tys. t/r

z terminem uruchomienia w grudniu 1980 r.

Pełna wartość kontraktu opiewała na kwotę 1.274 mln zł dewizowych. Dalszy przebieg ważniejszych działań i decyzji w sprawie budowy omawianego kompleksu przedstawiał się następująco:

1. Uchwałą nr 225/76 Rady Ministrów o NPSG na 1977 r. dopuszczono realizację Kompleksu A-F w Zakł. Chem. "Police" w 1977 roku, poza planem inwestycyjnym, a więc odstępując od zasad finansowania inwestycji wieloletnich.
2. Uchwałą nr 146/77 Rady Ministrów z dnia 30.09.1977 r. w sprawie budowy kompleksu wytwórni nawozów azotowo-fosforowych w Zakładach Chemicznych "Police":
 - 1/ przyjęła program realizacji w latach 1977-1983 inwestycji związanych z budową Kompleksu A-F w Zakł. Chem. "Police",
 - 2/ zezwoliła na rozpoczęcie w 1977 r. realizacji 12 zadań inwestycyjnych w tym: wytwórnia amoniaku, wytwórnia mocznika, wytwórnia nawozów NPK i in. obiekty towarzyszące, niezbędne dla prowadzenia produkcji,
 - 3/ ustaliła wysokość nakładów inwestycyjnych na lata 1977-1980:

ogółem	31,0 mld zł
w tym roboty	12,3 mld zł
wydatki dewizowe /na zakupy/	1.195 mln zł dew.
 - 4/ ustaliła dla poszczególnych zadań inwestycyjnych: terminy rozpoczęcia ich realizacji i przekazania do wstępnej eksploatacji, docelowe efekty produkcyjne lub usługowe oraz generalnych wykonawców,
 - 5/ opóźniła w stosunku do ustaleń kontraktu /zawartego w dniu 6 maja 1976 r./ terminy uruchomienia wytwórni mocznika o 1 kwartał i wytwórni nawozów NPK o 2 kwartały,
 - 6/ zobowiązała Ministra Budownictwa i PMB do wykonania w latach 1977-1980 robót budowlano-montażowych o łącznej wartości 12.865 mln zł, z określeniem wielkości na poszczególne lata,
 - 7/ zobowiązała Ministra Przemysłu Chemicznego do opracowania wniosku importowego i zatwierdzenia założeń techniczno-ekonomicznych przedsięwzięcia.

3. W październiku 1977 r. rozpoczęto realizację niektórych zadań inwestycyjnych, w tym: wytwórnię amoniaku, elektrociepłownię II.
4. Minister Przemysłu Chemicznego mgr H. Konopacki decyzją nr 15/77 z dnia 28.11.1977 r. zatwierdził założenia techniczno-ekonomiczne omawianego przedsięwzięcia, na ogólną kwotę 33.141 mln zł /kwota ta nie obejmuje inwestycji współzależnych, realizowanych siłami resortów: MHZiGM, M. Górn., MBEA, M. Kom/. Decyzja ta została wydana w oparciu o opinię Komisji Planowania przy RM nadesłanej przy piśmie z dnia 14 lutego 1977 r.
5. Uchwałą nr 121/77 Prezydium Rządu z dnia 20.12.1977 r. w sprawie budowy kompleksu wytwórni nawozów azotowo-fosforowych w Zakładach Chemicznych "Police":
 - 1/ uściślono szczegółowe warunki realizacji Kompleksu A-F w Zakł. Chem. "Police",
 - 2/ zobowiązano Ministra Budownictwa i PMB cb. A. Glazura do wykonania w kraju w 1978 r. około 3,5 tys. ton konstrukcji stalowych, celem ograniczenia ich importu z Francji,
 - 3/ powołano Pełnomocnika Rządu ds. Realizacji Kompleksu wytwórni nawozów azotowo-fosforowych w Zakł. Chem. "Police", w osobie Wiceministra J. Banasika.
6. Decyzją nr 79/78 Prezydium Rządu z dnia 12.06.1978 r. dopuszczono do realizacji w 1978 r. niektóre zadania inwestycyjne w resortach budownictwa i przemysłu chemicznego, w tym: zezwolono na rozpoczęcie w 1978 r. realizacji wytwórni mocznika, wytwórni nawozów NPK, rozbudowy elektrociepłowni I.
7. W 1978 r. rozpoczęto realizację następujących zadań inwestycyjnych:

- rozbudowa elektrociepłowni I	/w styczniu 1978 r./
- wytwórnia mocznika	/w kwietniu 1978 r./
- wytwórnia nawozów NPK	/ w lipcu 1978 r./
- zaplecze hotelowe ze stołówką - dla wykonawców	/w lipcu 1978 r./
8. Decyzja nr 33 Prezesa Rady Ministrów P. Jaroszewicza z dnia 24.07.1978 r. w sprawie terminowej budowy kompleksu wytwórni nawozów azotowo-fosforowych w Zakładach Chemicznych "Police" precyzuje nowe zasady organizacyjne, obowiązki uczestników procesu inwestycyj-

cyjnego oraz określa ilości i terminy dostaw: maszyn i urządzeń technologicznych produkcji krajowej, materiałów hutniczych, sprzętu budowlanego i transportowego, importowanych maszyn, urządzeń, aparatów, sprzętu i konstrukcji stalowych.

9. Uchwała nr 41/79 Rady Ministrów z dnia 2.03.1979 r. w sprawie zapewnienia nakładów inwestycyjnych i wykonawstwa robót budowlano-montażowych niezbędnych do terminowego oddawania inwestycji do użytku w 1979 r. Uchwała ta:

1/ ustaliła nakłady inwestycyjne na 1979 r. dla podstawowych zadań kompleksu A-F w wysokości 1.846,3 mln zł /w robotach bud.-montaż./, a więc zmniejszyła je w stosunku do ustaleń § 6 uchwały nr 146/77 Rady Ministrów z dnia 30 września 1977 r. o 1.804 mln zł, tj. blisko o 50%,

2/ przesunęła o 6-18 miesięcy terminy przekazania do eksploatacji wspomnianych zadań, a więc:

- wytwórnia amoniaku z 06.1980 na 06.1981
- wytwórnia mocznika z 03.1981 na 06.1982
- wytwórnia nawozów NPK z 06.1981 na 12.1981
- elektrociepłownia II z 12.1979 na 06.1981

10. W lipcu 1979 r. odbyła się w URM konferencja pod przewodnictwem Wiceprezesów Rady Ministrów M. Jagielskiego i K. Secomskiego, w toku której:

1/ zobowiązano Ministra Przemysłu Chemicznego do opracowania programu importu z Francji i składowania w kraju uprzednio zakontraktowanych maszyn i urządzeń technologicznych,

2/ uznano za celowe przyspieszenie realizacji Kompleksu A-F w Policach /mimo podjętych uprzednio decyzji opóźniających/, a w związku z tym upoważniono resort budownictwa do przekroczenia o 200 mln zł zadań planowych w robotach na 1979 r., co nie zostało przez ten resort wykonane, w zakresie efektów rzeczowych.

11. Prezes Rady Ministrów ob. P. Jaroszewicz, mając na uwadze potrzebę zmniejszenia kosztów składowania za granicą zakontraktowanych maszyn i urządzeń, kieruje pismo /z dn. 31.07.1979 r./ do Przewodniczącego Komisji Planowania przy RM, polecając powiększenie zakresu dostaw w 1979 r. dla Zakładów Chemicznych "Police"

z krajów II obszaru płatniczego o wartości 147 mln zł dew. w ramach linii kredytowych związanych z tym przedsięwzięciem /w tym 120 mln zł dew. dla MPChem., a 27 mln zł dew. dla MPM/.

12. Decyzją nr 130/79 Prezydium Rządu z dnia 10.08.1979 r. w sprawie dopuszczenia do realizacji w IV kwartale 1979 r. niektórych nowych zadań inwestycyjnych wprowadzono do planu resortu przemysłu chemicznego na 1979 r. sześć dodatkowych zadań, stanowiących zaplecze dla wykonawców oraz określono nakłady na te zadania, jak również terminy ich realizacji. Stanowiło to zalegalizowanie uprzednio rozpoczętych - z pominięciem obowiązujących przepisów robót budowlanych na tych sześciu zadaniach.
13. Minister Przemysłu Chemicznego Ob. H. Pruchniewicz decyzją nr 9/79 z dnia 30.11.1979 r. zatwierdził rozszerzenie założeń techniczno-ekonomicznych przedsięwzięcia o 6 zadań zaplecza jako inwestycji resortu przemysłu chemicznego /dawniej zadania te były w planie resortu budownictwa/, bez zwiększenia ogólnych nakładów inwestycyjnych całego przedsięwzięcia. Uchwała nr 184/79 Rady Ministrów o NPSG na 1980 r.:
 - 1/ podtrzymała terminy przekazania do eksploatacji podstawowych zadań Kompleksu A-F ustalone uchwałą nr 41/79 Rady Ministrów z dnia 2 marca 1979 r.,
 - 2/ ustaliła nakłady inwestycyjne na 1980 r. na roboty budowlano-montażowe w wysokości 2.000 mln zł, co stanowiło około 55% nakładów przewidzianych uchwałą nr 146/77 Rady Ministrów z dnia 30 września 1977 r. /wówczas przewidywano na 1980 r. 3.790 mln zł/.
14. Z kolei ukazała się uchwała nr 38/80 Rady Ministrów z dnia 29.04.1980 r. w sprawie koncentracji w 1980 r. nakładów inwestycyjnych. Uchwała ta:
 - 1/ zwiększa o 400 mln zł nakłady inwestycyjne w robotach budowlano-montażowych na rok 1980 dla Kompleksu A-F w Policach, tj. do łącznej wysokości 2.400 mln zł,
 - 2/ zobowiązuje ministrów nadzorujących wykonawców robót /w tym przypadku MBiPMB/ do rozwinięcia frontu robót i powiększenia potencjału wykonawczego.

15. Na skutek wolniejszego tempa realizacji przedsięwzięcia inwestycyjnego "Police II", niż przewidywał to kontrakt zawarty w dniu 6 maja 1976 r., inwestor Kompleksu A-F w Policach podejmował szereg działań zmierzających do opóźnienia spływu kolejnych dostaw z importu. Działania te, podejmowane w ramach uprawnień przewidzianych kontraktem i umową kredytową, nie w pełni doprowadziły do zamierzonych opóźnień.

Wobec trudności w ustaleniu warunków samospłaty zaciągniętego w ubiegłych latach kredytu zagranicznego, dotychczas nie został zatwierdzony /złożony do Banku Handlowego przez MPChem./ wniosek importowy dot. całości omawianego przedsięwzięcia inwestycyjnego. W konsekwencji nie została też zawarta umowa kredytowa z Bankiem Handlowym S.A. w Warszawie oraz umowa z Narodowym Bankiem Polskim o finansowanie szeregu zadań inwestycyjnych, wchodzących w skład Kompleksu A-F w Policach.

Ustalone uchwałą nr 184/79 RM z dnia 7.12.1979 r. terminy dotychczas obowiązujące, przewidują zakończenie budowy wytwórni amoniaku na czerwiec 1981 r., wytwórni mocznika na czerwiec 1982 r. i wytwórni NPK na grudzień 1981 r. Zaawansowanie wytwórni amoniaku wynosi 67,6%, a wytwórni NPK w 44,7%. Opóźnienia budowy spowodowane były spadkiem tempa inwestowania w latach 1979-1980, w których pozaplanowe limity inwestycyjne Komisji Planowania przy RM były niższe o ok. 50% w porównaniu do uchwały nr 146/77 RM dot. budowy kompleksu wytwórni nawozów. Również w 1981 r. utrzymuje się niskie tempo inwestowania, co praktycznie uniemożliwi zakończenie zadań w planowanych terminach. Wobec powyższego Zakłady Chemiczne "Police" zaproponowały Ministrowi Przemysłu Chemicznego przesunięcie terminów zakończenia budowy wytwórni amoniaku o 30 miesięcy, mocznika o 12 miesięcy, a wytwórni NPK o 33 miesiące w porównaniu do pierwotnych ustaleń.

W wyniku ww. przebiegu omawianej inwestycji wartość niezagospodarowanych maszyn i urządzeń stanowi wartość ok. 1 mld zł.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Decyzja uruchomienia produkcji nie budzi wątpliwości z punktu widzenia priorytetu potrzeb gospodarczo-społecznych.

2. Istotne zastrzeżenia budzi natomiast rozpoznanie możliwości, określenie warunków i przebieg realizacji ustalonego zadania:
- uwidacznia się brak właściwego koordynowania i kierowania całością przedsięwzięcia. /Uchwała nr 225/76 Rady Ministrów o NPSG na 1977 r. zrobiła wyjątek i dopuściła realizację Kompleksu A-F w Zakładach Chemicznych "Police" w 1977 r. poza planem inwestycyjnym/,
 - nastąpiły znaczne opóźnienia realizacji planowanego kompleksu inwestycji, co spowodowało konieczność starań o opóźnianie spływu kolejnych dostaw z importu, nie w pełni zaakceptowanych przez kontrahenta. /Uchwała nr 146/77 RM z dnia 30.9.1977 r. m.in. opóźniła w stosunku do ustaleń kontraktu /zawartego w dniu 6 maja 1976 r./ terminy uruchomienia wytwórni mocznika o 1 kwartał i wytwórni nawozów NPK o 2 kwartały/.

Wynikiem takiej sytuacji są wysokie straty gospodarki narodowej - wartość niezagospodarowanych maszyn i urządzeń wynosi około 1 mld zł.

Pełna wartość kontraktu wynosiła 1.274 mln zł dewizowych; planowany na lata 1977-1980 koszt robót budowlano-montażowych 12.865 mln zł.

3. Decyzję o zakupie kompleksu azotowo-fosforowego "pod klucz" podjął ówczesny Minister Przemysłu Chemicznego Jerzy Olszewski w styczniu 1974 r.

Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej uznało za najkorzystniejszą ofertę firmy francuskiej - Creuset Loire Entreprises.

Propozycję tę zaakceptowało Biuro Polityczne i Prezydium Rządu. Pismem z dnia 2 czerwca 1976 r. powiadomiono o tym Ministra PCh - M. Wirowskiego z prośbą o realizację wniosków MIZiGM.

Podpisanie kontraktu z wym. firmą francuską nastąpiło podczas wizyty ówczesnego Prezesa Rady Ministrów P. Jaroszewicza w Paryżu w dn. 6.05.1976 r. /z naszej strony kontrakt podpisało PHZ "Polimex-Cekop"/.

Licencja nr 1176 - USA

Produkcja antybiotyków

W 1973 r. Biuro Polityczne KC PZPR zdecydowało podejmowanie realizacji dużych przedsięwzięć inwestycyjnych w oparciu o zaciągnięte kredyty zagraniczne na zasadzie tzw. samospłaty dewizowej.

Jako jedno z podstawowych przedsięwzięć w tym zakresie uznana została budowa fabryki antybiotyków w Tarchomińskich Zakładach Farmaceutycznych "Polfa". W związku z powyższym Przewodniczący Komisji Planowania przy RM M. Jagielski w I kw. 1973 r. wyraził zgodę na zawarcie kontraktu na budowę odnośnej wytwórni, w ramach uzyskanego kredytu amerykańskiego. W celu podjęcia negocjacji w tym zakresie, ówczesny naczelny dyrektor Zjednoczenia Przemysłu Farmaceutycznego "Polfa" mgr inż. H. Tarchalska powołała zespół, którego zadaniem było zbadanie możliwości i warunków zakupu licencji oraz know-how dla projektowanej wytwórni. W oparciu o sprawozdanie i wnioski pow. zespołu dokonano wyboru amerykańskiej firmy "Squibb" jako licencjodawcy oraz firmy Mc Kee jako realizatora pomocy inżynieryjno-technicznej oraz usług wdrożeniowych związanych z projektowaniem i montażem obiektu. Wspomniany zespół specjalistów, analizował oferty złożone przez firmy "Squibb", "Pfizer", "Beecham" i wnioskował zakupienie licencji firmy "Squibb", ponieważ była ona optymalna zarówno pod względem proponowanego asortymentu, technologii, wskaźników techniczno-ekonomicznych, zakresu posiadanej ochrony patentowej, a także była najkorzystniejsza pod względem finansowym. Koszt zakupu licencji wyniósł 5 mln dolarów USA, natomiast oferta firmy "Beechem" opiewała na kwotę 21,4 mln dolarów USA, a firmy "Pfizer" na 4,5 mln dolarów, ale tylko za penicylinę G. Stanowisko i wnioski Zespołu odnośnie wyboru licencjodawcy zostały poparte przez Instytut Przemysłu Farmaceutycznego. Również wybór firmy Mc Kee /prowadzono również negocjacje z firmami Austin i TP/ jako realizatora pomocy inżynieryjno-technicznej oraz usług projektowych i wdrożeniowych był wnikliwie analizowany.

We wrześniu 1974 r. Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne "Polfa" opracowały wniosek importowy, który został przedłożony przez Ministra Przemysłu Chemicznego M. Wirowskiego w Ministerstwie Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej oraz Komisji Planowania przy

Radzie Ministrów. Ministerstwo HZiGM wyraziło zgodę na zawarcie kontraktów przez "Polimex-Cekop" z ww. firmami, a zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów mgr inż. J. Hrynkiewicz zaopiniował wniosek pozytywnie, stwierdzając m.in., że zadanie kwalifikuje się do realizacji na zasadach określonych uchwałą nr 305/73 Rady Ministrów w sprawie zasad samospłaty dewizowej inwestycji realizowanych w oparciu o kredyty z krajów kapitalistycznych.

Na podstawie decyzji nr 79/75 Prezydium Rządu zakupiono we wrześniu 1975 r. w amerykańskiej firmie "Squibb" licencję na produkcję antybiotyków, przy czym w powyższej decyzji stwierdzono, że budowa wytwórni będzie realizowana w ramach nakładów inwestycyjnych określonych dla MPChem. na lata 1976-1980, a ówczesny minister Przemysłu Chemicznego Ob. M. Wirowski został zobowiązany do zapewnienia odpowiednich warunków organizacyjnych, technicznych i finansowych, pozwalających rozpocząć budowę w 1976 r.

Zawarty kontrakt obejmował również współpracę z licencjodawcą w zakresie pomocy przy uruchomieniu i wdrażaniu produkcji licencyjnej, którą ustalono na okres 5 lat /do września 1981 r./. Natomiast w kontrakcie zawartym w lutym 1976 r. z firmą Mc Kee ustalono czas trwania pomocy inżyniersko-technicznej przy projektowaniu i uruchamianiu wytwórni do końca 1980 r. Dla realizacji omawianego przedsięwzięcia inwestycyjnego ustalono 39 miesięczny cykl budowy. Na budowę wytwórni antybiotyków amerykański "Eximbank" udzielił kredytu w wysokości 28,3 mln dolarów na okres 8 lat przy rocznej stopie procentowej wynoszącej 9%. Kredyt ten przewidywano spłacić w latach 1978-1980 eksportem antybiotyków produkowanych w ww. wytwórni, w tym wyrobami pochodzącymi z produkcji licencyjnej. Program produkcyjny budowanej wytwórni o zdolności produkcyjnej 417,4 ton antybiotyków rocznie, obejmował nowoczesne, o wysokiej czystości antybiotyki m.in. cefradynę, ampicylinę, epicylinę, wytwarzane w oparciu o penicylinę G i kwas penicylinowy. Stanowiło to znaczne rozszerzenie i unowocześnienie tej grupy leków produkowanych w kraju. Docelową wartość rocznej produkcji /wg cen transakcyjnych z 1976 r./ określona 5,1 mld zł, a z tego przewidywano eksport antybiotyków za 212 mln zł dewizowych.

W latach 1976-1977 rozpoczęcie budowy wytwórni antybiotyków było zablokowane przez Komisję Planowania przy RM i nie włączano tego zadania do planu inwestycyjnego resortu przemysłu chemicznego, mimo postanowień decyzji nr 79/75 Prezydium Rządu.

Wobec opóźnień budowy wytwórni, w styczniu 1978 r. Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne "Półfa" zaktualizowały wniosek importowy wytwórni antybiotyków w związku ze wzrostem kosztów zakupu aparatury i urządzeń, co wymagało zwiększenia nakładów inwestycyjnych na realizację przedsięwzięcia o 785,9 mln zł /z 4.615,3 mln zł do 5.401,2 mln zł/, z propozycją przesunięcia okresu spłaty kredytu na lata 1981-1983 eksportem wyrobów finalnych. Powyższy wniosek został zatwierdzony przez podsekretarza stanu MPChem. - ob.J.Sidorowicza i przesłany wraz z wnioskiem o udzielenie odpowiedniego kredytu dewizowego do Banku Handlowego.

Rozpoczęcie realizacji inwestycji w ramach NPSG Komisja Planowania przy RM dopuściła dopiero w 1978 r. tj. po upływie ok.3 lat od zawarcia umów z kontrahentami zagranicznymi. Decyzją nr 79/78 Prezydium Rządu, wyznaczony został nowy termin zakończenia budowy na październik 1981 r., uwzględniając rozpoczęcie robót w cyklu inwestycyjnym w sierpniu 1978 r.

Obecnie ze względu na znaczne opóźnienia występujące w budowie wytwórni antybiotyków, jej zakończenie przewidywane jest przez Generalnego Realizatora Inwestycji dopiero w 1983 r. Przewlekła realizacja inwestycji spowoduje wzrost dewizowych nakładów inwestycyjnych z pierwotnie ustalonej kwoty 28,3 mln dolarów do ok.50 mln dolarów z uwagi na zwiększenie dewizowych kosztów zakupu aparatury i urządzeń /wzrost cen wynosi ok.12% rocznie/, opłacenie przedłużającej się współpracy i pomocy technicznej firm zagranicznych, wzrost odsetek od kredytu oraz przedłużenie okresu gwarancji na dostarczoną w ubiegłych latach aparaturę. Również z powodu opóźnień budowy stały się bezprzedmiotowe założenia spłaty kredytu eksportem wyrobów w latach 1981-1983 /według pierwotnych założeń spłata kredytu miała nastąpić w latach 1979-1981/. Natomiast przedłużony import antybiotyków na potrzeby krajowe, o wartości ok.25 mln zł dew. rocznie.

Jedną z zasadniczych przyczyn nieefektywnej działalności inwestycyjnej był brak korelacji pomiędzy wielkościami limitów, zatwierdzonych przez Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów - ob.T.Wrzaszczyka w charakterystyce decyzyjnej dla tej inwestycji, a możliwościami przeznaczenia środków finansowych na to zadanie w ramach nakładów inwestycyjnych przyznawanych przez

Komisję Planowania Ministrowi Przemysłu Chemicznego w planach rocznych. Z planowanych na lata 1978-1979 nakładów w wysokości 2.123 mln zł przyznano tylko 950 mln zł tj. 44,7%. Również z przewidywanych na 1980 r. limitów w wysokości 2.136 mln zł przyznano zaledwie 800 mln zł, a z wymaganych na rok 1981 limitów na roboty budowlano-montażowe w wysokości 727 mln zł przydzielono 600 mln zł. Również Minister Przemysłu Chemicznego nie zapewnił na tym zadaniu wystarczającego potencjału wykonawczego mimo wyznaczenia jako Generalnego Realizatora Inwestycji przedsiębiorstwa resortu chemii, tj. Przedsiębiorstwa Projektowania i Realizacji Inwestycji Przemysłu Chemicznego "Prochem". Wykonawca ten z planowanych na 1980 r. nakładów na roboty budowlano-montażowe w wysokości 350 mln zł wykorzystał tylko 229 mln zł tj. 65%

Zaznaczyć należy, że ustalony kontraktem termin zakończenia współpracy z licencjodawcą upłynie w 1981 r., a więc przed oddaniem wytwórni do eksploatacji. Za przedłużenie tej współpracy do 1983 r. firma "Squibb" żąda dodatkowej opłaty ok. 1,3 mln dolarów.

Ponadto nie podjęto dotychczas wiążących decyzji co do zapewnienia krajowej produkcji szeregu surowców i materiałów niezbędnych do produkcji antybiotyków w nowym zakładzie, a wymagających dodatkowych nakładów inwestycyjnych. Dotyczy to dostaw namoku kukurydzianego - podstawowego surowca do biosyntezy antybiotyków oraz pochodnych chlorku benzylu.

Przewidywana rozbudowa zdolności produkcyjnych namoku kukurydzianego do 3.000 t/rok w Kombinacie Rolniczo-Przemysłowym w Niechcicach wymaga nakładów ok. 500 mln zł oraz podjęcia decyzji przez Ministra Rolnictwa w zakresie zagadnień lokalizacyjnych rozbudowy i otwarcia zadania inwestycyjnego. Dokumentację projektową przygotowuje Biuro Projektów PF "Polfa". Program rozbudowy kombinatu w Niechcicach zgłoszony jest do Ministerstwa Przemysłu Chemicznego w wykazie inwestycji komplementarnych na lata 1981-1985 dla realizacji programu rozwoju Zjednoczenia Przemysłu Farmaceutycznego "Polfa". Program ten został przekazany do Urzędu Rady Ministrów do decyzji.

Również przedsięwzięcie "kompleks chlorku benzylu" znajduje się w powyższym programie Zjednoczenia "Polfa" oraz w planie resortu chemii na lata 1981-1985. Realizację przedsięwzięcia kosztem 982 mln zł przewidziano w Zakładach Chemicznych "Oświęcim" w latach 1981-1984. Ciąg chlorku benzylu zapewni kwas fenylooctowy do produkcji

penicyliny G oraz aldehyd benzoesowy do wytwarzania fenyloglicyny. Produkcja fenyloglicyny /półproduktu dla ampicyliny-półsyntetycznej penicyliny/ planowana jest w ramach Zjednoczenia "Polfa" jednak na realizację przedsięwzięcia w latach 1981-1985 nie przyznano dotychczas środków inwestycyjnych niezbędnych w wysokości 600 mln zł. W tej sytuacji przewidywany jest import w ilościach zależnych od programu produkcyjnego ampicyliny.

Nie zrealizowanie powyższych przedsięwzięć w terminie skorelowanym z budową wytwórni antybiotyków w Tarchominie może spowodować dodatkowy import surowców i półproduktów z II obszaru płatniczego o wartości 6,5 mln dolarów rocznie.

Reasumując należy stwierdzić, że zakup licencji był uzasadniony, ponieważ obejmuje wytwarzanie nowoczesnych o wysokiej czystości antybiotyków m.in. tefradyny, ampicyliny, epicyliny oraz znacznie rozszerza krajową produkcję tej grupy leków, co z kolei ograniczy import antybiotyków, realizowany aktualnie na poziomie ok. 25 mln zł dew. rocznie. Wybór licencjodawcy również przeprowadzony został zgodnie z wymogami, z uwzględnieniem aspektów technicznych, ekonomicznych, warunków gwarancyjnych i finansowych.

Nasuwa się natomiast zarzut w stosunku do Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, który mimo:

- uruchomienia kredytu "Eximbanku" USA,
 - wyrażenia w 1974 r. zgody przez Komisję Planowania przy RM na zakup licencji, kompletnej wytwórni i usług,
 - usralenia limitów inwestycyjnych /w zatwierdzonym INDEC/,
- w następnych latach, ograniczając resortowi przemysłu chemicznego środki inwestycyjne na ten cel, skutecznie opóźniał rozpoczęcie, a potem ograniczał realizację omawianego przedsięwzięcia. Doprowadził tym do podwojenia kosztów dewizowych, znacznego wzrostu nakładów inwestycyjnych, a także przedłużania niedoboru antybiotyków na rynku krajowym, uniemożliwia także terminową "samospłatę" kredytu wobec nieuruchomienia produkcji antybiotyków w budowanej wytwórni.

Z kolei Minister Przemysłu Chemicznego opóźnia decyzje podjęcia inwestycji komplementarnych dla wytwórni antybiotyków zapewniających eliminowanie importu surowców z II obszaru płatniczego oraz nie zapewniał wystarczającej mocy wykonawczej na budowie tej wy-

twórni w zakresie realizowanym przez Przedsiębiorstwo Projektowania i Realizacji Inwestycji Przemysłu Chemicznego "Prochem".

W konsekwencji nastąpiło już trzyletnie opóźnienie wdrożenia licencji produkcji nowoczesnych antybiotyków w kraju, pod znakiem zapytania stoi kolejny termin zakończenia budowy w 1983 r., a koszty realizacji przedsięwzięcia nadal wzrastają, łącznie z kwotą oprocentowania kredytów dewizowych.

STRESZCZENIE - PODSUMOWANIE

1. Zakup licencji uzasadniony z punktu widzenia priorytetu potrzeb społecznych.
2. Nie przeprowadzono natomiast dokładnej analizy możliwości realizacji zadania. Wystąpiła rozbieżność pomiędzy decyzjami określającymi zakres i rozmiar przedsięwzięcia, a decyzjami w sprawie wysokości środków i mocy przerobowej na jego realizację. Spowodowało to w konsekwencji naruszenie ustalonego harmonogramu realizacji prac inwestycyjnych oraz brak korelacji pomiędzy budową wytwórni antybiotyków i komplementarnych wytwórni surowców i materiałów niezbędnych do produkcji wyrobów finalnych.
3. W rezultacie gospodarka narodowa narażona została na wysokie straty. Dewizowe koszty inwestycyjne wzrosły z 28,3 mln dolarów do 50 mln dolarów.
4. Zgodę na zawarcie kontraktu na budowę wytwórni antybiotyków w ramach uzyskanego kredytu amerykańskiego wyraził ówczesny Przewodniczący Komisji Planowania przy RM Mieczysław Jagielski w I kw. 1973 r. Decyzje w sprawie wysokości środków na realizację tej wytwórni podejmowane były w okresie sprawowania funkcji Przewodniczącego Komisji Planowania przy RM przez Tadeusza Wrzaszczyka.

W y n i k i

kontroli licencji nr 1129 na produkcję ładowarek

do pobierki spągu - RFN

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

W latach siedemdziesiątych resort górnictwa do mechanizacji prac w przodkach korytarzowych dysponował jedynie ładowarkami zasię-rzutnymi przystosowanymi do współpracy z wozami. Nie było nato-miast maszyn, pozwalających na mechanizację robót związanych z utrzymaniem i przebudową wyrobisk chodnikowych. Maszyny dla tych celów zaczęto importować z takich firm jak: Einco, Salzgit-ter, Hausherr, Joy.

Nad krajowym rozwiązaniem maszyny tego typu prowadzone były prace od 1971 r. przez resortowe zaplecze naukowo-badawcze. W wyniku tych prac w 1974 r. zbudowano prototypowy egzemplarz ładowarki do pobierki spągu pod nazwą "SAWA". Próby ruchowe prowadzone w podziemiach kopalń wykazały, że jakość i funkcjonalność rozwią-zania tej maszyny nie odbiegały w znaczący sposób od rozwiązań zagranicznych.

W tej sytuacji nie było merytorycznego uzasadnienia dla nabycia licencji tym bardziej, że SAWA oparta była na krajowych podzespo-łach, podczas gdy produkcja licencyjna wymuszała znaczny, bo sięgający ponad 70% wartości każdej maszyny, import elementów uzupełniających. Nie sporządzono również formalnego uzasadnienia zakupu licencji, wymaganego postanowieniami Zarządzenia nr 52/73 MHZ z dnia 5.10.1973 r.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Temat zakupu licencji na wniosek Ministerstwa Górnictwa został wprowadzony przez Min.NSzWiT do programu nabywania licencji na lata 1973-1975 i zatwierdzony decyzją nr 118/72 Prezydium Rządu. W grudniu 1972 r. Zjednoczenie Przemysłu Maszyn. Górniczych "POLMAG" wyznaczyło Wytwórnię Maszyn Górniczych "NIWKA" jako licencjobiorcę, zobowiązując ją do rozpoczęcia akcji ofertowej zgodnie z obowiązującymi przepisami.

"NIWKA" wystąpiła do Przedsiębiorstwa Budowy Zakładów Górniczych za Granicą "KOPEX" o zebranie ofert, a ponadto do szeregu instytu-cji o wydanie opinii w sprawie celowości nabycia licencji.

W marcu 1973 r. b. Zakłady Konstrukcyjno-Mechanizacyjne Przemysłu Węglowego jako jedyny w resorcie górnictwa ośrodek badawczo-projektowy, prowadzący zresztą pracę nad konstrukcją ładowarki SAWA uznał zakup licencji za nieuzasadniony - technicznie i ekonomicznie.

Stanowisko to zostało podane do wiadomości dyrektora naczelnego ZPMG "POLMAG" oraz Departamentu Nowej Techniki MGIE.

Należy podać, że na tym etapie wyeliminowano WNG "NIWKA" /jako formalnego licencjobiorcę/ z prac związanych z wyborem licencjodawcy, a całokształt spraw w tym zakresie przejęły MGIE, ZPMG "POLMAG" i "KOPEX", co było sprzeczne z uchwałą nr 311/72 RM z dnia 9.XII.1972 r. w sprawie nabywania licencji i zarządzeniem nr 52/73 MHZ z dnia 5.10.1973 r. w sprawie zasad współpracy phz z licencjobiorcami przy nabywaniu licencji.

W maju 1974 r. b. Wiceminister Górnictwa Janusz Strzemiński polecił przeprowadzenie badań porównawczych ładowarek "SAWA" i "HAUSHERR" i od wyników tych badań uzależnił decyzję w przedmiocie zakupu licencji.

Nie czekając na wyniki powyższych prób, tenże J. Strzemiński 29.VII.1974 r. podpisał zgodę na zawarcie kontraktu licencyjnego z f-mą "HAUSHERR" mimo, że brak było wymaganego przepisem wniosku licencjobiorcy, którym była WNG "NIWKA".

III. Prawidłowość zakupu

Kontrakt licencyjny z f-mą "HAUSHERR" został podpisany w dniu 29.VII.1974 r. przez: z-cę dyrektora handlowego "KOPEX", kierownika działu importu "KOPEX" oraz dyrektora d/s technologiczno-konstrukcyjnych "POLMAG". Należy podać, że "POLMAG", który przejął w kontrakcie funkcję licencjobiorcy, również nie sporządził wymaganego przepisami wniosku.

Kontrakt podpisano wbrew opinii resortowego ośrodka naukowo-badawczego jakim było wówczas ZKBPW, a ponadto bez opinii Przewodniczącego Komisji Planowania przy RM, MNSzWiT oraz MHZiGII.

Zawarty kontrakt licencyjny nie pozwalał na produkcję w kraju kompletnych maszyn, gdyż zobowiązywał do uzupełniającego importu podzespołów, które licencjodawca kupował od swoich kooperantów. Import uzupełniający dla jednej maszyny wynosił około 70% wartości maszyny.

W kontrakcie zgodzono się na :

- nieograniczony czas trwania umowy,
- eksport tylko do NRD, Rumunii, Bułgarii i CSRS, tj. do krajów nie rokujących odbioru maszyn licencyjnych,
- nieprodukowanie w kraju wyrobów konkurencyjnych, co całkowicie przekreślało dalsze prace nad krajowymi rozwiązaniami /SAWA/,
- wyłączne zaopatrywanie się w części, podzespoły i zespoły do maszyn licencyjnych w firmie "HAUSHERR" i to niezależnie od tego, czy zespoły te produkuje licencjodawca, czy jego dostawcy.

Szczegółowej oceny umowy licencyjnej dokonał w styczniu 1977 r. Departament Kontroli i Koordynacji MZiGM, konkludując konieczność przenegocjowania od początku całej umowy bądź też jej wypowiedzenia.

Z dokumentów zebranych w czasie kontroli wynika, że jakkolwiek "KOPEX" zebrał oferty z kilku firm, to jednak brak jest dowodów na to, że została dokonana właściwa ocena techniczno-ekonomiczna, uzasadniająca zakup licencji z firmy HAUSHERR.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Wobec braku analizy techniczno-ekonomicznej zebranych przez "KOPEX" ofert nie ma możliwości oceny prawidłowości wyboru licencjodawcy. Natomiast z przebiegu realizacji kontraktu wynika, że wybór był nietrafny.

Przeceniono bowiem możliwości dewizowe resortu górnictwa, które okazały się hamulcem w ilościowym rozwoju produkcji licencyjnej tym bardziej, że wg ustaleń kontraktu minimalne zakupy dewizowe u licencjodawcy nie mogły spaść poniżej 30% wartości każdej maszyny.

Wybór licencjodawcy został dokonany przez b. Wiceministra Górnictwa J. Strzenińskiego.

V. Zagospodarowanie i wykerzystanie licencji

a/ Przebieg realizacji obiektów produkcyjnych

Uruchomienie produkcji licencyjnej nie wymagało nakładów inwestycyjnych na rozbudowę WMG "NIWKA". Przewidywano i zrealizowano jedynie zakup obrabiarek w ramach modernizacji istniejącego parku maszynowego.

b/ Wielkość produkcji licencyjnej

W latach 1975-1981 planowano wykonać 235 maszyn, a wykonano 152 maszyny. Podstawowym utrudnieniem w wykonywaniu planowanej ilości maszyn był brak zapewnienia przez resort górnictwa odpowiednich ilości środków dewizowych.

W toku kontroli ustalono, że niewykonanie planowanej ilości maszyn licencyjnych spowodowane zostało decyzją z dnia 5.03.1975 r. b. Wiceministra Górnictwa Janusza Strzemińskiego o zastąpieniu w maszynach licencyjnych oryginalnej hydrauliki /silniki, pompy, rozdzielacze/ f-my BRUNINGHAUS hydrauliką firmy REXROTH.

Wykonując polecenie J. Strzemińskiego WMG NIWKA sprowadziła z importu kosztem około 1 mln zł dewiz. hydraulikę REXROTH dla 100 maszyn. Decyzja ta naruszała postanowienia kontraktu i wobec braku zgody licencjodawcy na jakiegokolwiek zmiany w maszynach licencyjnych, zakupione elementy stanowiły ponadnormatywny zapas przez 6 lat, a w konsekwencji stratę WMG NIWKA. w wysokości około 13,3 mln zł naliczanych z tytułu odsetek bankowych.

c/ Efekty ekonomiczne

Z analizy efektywności produkcji licencyjnej wykonanej przez WMG NIWKA wynika, że z tytułu tej produkcji fabryka nie poniosła strat. Wydatkowano jednak w ramach resortu powyżej 12,5 mln zł dewizowych na import zespołów, które mogły być zastąpione produkcją krajową.

VI. Działalność postlicencyjna

Działalności postlicencyjnej nie prowadzono na skutek przyjętych zobowiązań kontraktowych, które uniemożliwiały praktycznie jakiegokolwiek zmiany wyrobu.

Podsumowanie

1. Zakup licencji na produkcję ładowarek do pobierki spągu należy uznać za nieuzasadniony wobec posiadania w tym czasie krajowych rozwiązań tego typu maszyn o zbliżonych parametrach do licencyjnych.
2. Tok postępowania związany z przygotowaniem zakupu i wyborem licencjodawcy prowadzony był z naruszeniem obowiązujących w tym zakresie przepisów. W konsekwencji zawarty kontrakt był wyjątkowo niekorzystny dla strony polskiej.

3. Maszynami licencyjnymi nie rozwiązano problemu mechanizacji prac w wyrobiskach korytarzowych z uwagi na ograniczoną brakiem dewiz wielkość produkcji.
4. Zawarcie kontraktu licencyjnego wstrzymało dalsze prace nad krajowym rozwiązaniem spagoladowarki SAWA.

Odpowiedzialność ponoszą:

- za arbitralne wytypowanie licencjodawcy, a w konsekwencji za późniejsze uchybienia formalne związane z zawarciem kontraktu, niezabezpieczenie środków dewizowych do produkcji, polecenie niedopuszczalnych kontraktem zmian w maszynach licencyjnych, a także wstrzymanie prac nad rodzinnym rozwiązaniem ładowarki SAWA - b. Wiceminister Górnictwa Janusz Strzemiński.
- za niezgodny z przepisami przebieg postępowania przy zawieraniu kontraktu licencyjnego - b. dyrektor "KOPEX" - Alfred Kabiesz i b. z-ca dyrektora d/s handlowych "KOPEX" - Zygmunt Noga.

W y n i k i

kontroli licencji /bez numeru/ na produkcje kolejek podwieszanych

RFN

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

W latach siedemdziesiątych do mechanizacji transportu materiałów na dole kopalń zaczęto wprowadzać kolejki podwieszane. Prace nad rozwiązaniami konstrukcji tego typu urządzeń prowadziły b. Zakłady Konstrukcyjno-Mechaniczne Przemysłu Węglowego jak również niektóre kopalnie.

W czasie zakupu licencji przemysł węglowy dysponował już dwoma typami kolejek /SKL-2500 i SKL - 5000H/.

Z tych względów zawarcie kontraktu licencyjnego z f-mą BECORIT było nieuzasadnione, tym bardziej, że kontrakt nie dawał możliwości produkcji w kraju kompletnego urządzenia licencyjnego, gdyż niektóre jego elementy, a głównie napędowa stacja hydrauliczna nie była objęta licencją.

Nie sporządzono również formalnego uzasadnienia zakupu licencji, wymaganego postanowieniami zarządzenia nr 52/73 MHZ z dnia 5.10. 1973r.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Na podstawie zebranych w toku kontroli dokumentów nie można jednoznacznie ustalić przebiegu działalności przedkontraktowej.

Z niektórych dokumentów wynika, że rozmowy z przedstawicielami f-my BECORIT prowadzone były w końcu 1971r. przez b. wiceministra górnictwa Jana Kuczmę, b. z-cę dyrektora Zjednoczenia Przemysłu Maszyn Górniczych PCLMAG Mariana Duczmę oraz b. z-cę dyrektora handlowego Przedsiębiorstwa Budowy Zakładów Górniczych za Granicą KOPEX - Zygmunta Nogę.

W trakcie kontroli nie przedstawiono żadnego z dokumentów wymaganych zarządzeniem nr 17 MHZ z 1966r. i obowiązującą wówczas uchwałą nr 101/65, RM, dla zawarcia umowy licencyjnej.

Fabryka Maszyn Górniczych PIOMA w Piotrkowie Trybunalskim - późniejszy licencjobiorca - została powiadomiona o zawarciu kontraktu licencyjnego w 6 miesięcy po fakcie.

III. Prawidłowość-ć zakupu

W toku kontroli stwierdzono, że KOPEX zawarł w dniu 23.8.1972r. kontrakt licencyjny z f-mą BECORIT, bez uzyskania decyzji Ministra Górnictwa, co było niezgodne z uchwałą nr 101/65 Z dnia 27.04.1965r. Zawarty kontrakt nie został poprzedzony zebraniem i oceną ofert od innych producentów podobnych kolejek /np. CSRS, Francja/. Zapłatą za licencję zgodnie z żądaniem f-my BECORIT był zakup maszyn, urządzeń i części w tej firmie za kwotę 8 mln DM.

W kontrakcie zawarto niekorzystne dla strony polskiej klauzule a szczególnie dotyczące:

- bezterminowego okresu trwania umowy licencyjnej, co ograniczało technologiczną swobodę produkcji,
- ograniczenia eksportu wyrobów licencyjnych tylko do krajów RWPG,
- zobowiązania strony polskiej do zakupu /nie produkowanych w Polsce a niezbędnych dla wytworzenia i remontu/ części do kolejek podwieszanych wyłącznie w f-mie BECORIT.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Wobec braku ofert innych producentów kolejek nie ma możliwości oceny trafności doboru licencjodawcy.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Zagospodarowanie licencji przebiega w wyjątkowo wydłużonym cyklu /od daty zawarcia kontraktu upłynęło prawie 10 lat/. Znamienny jest fakt, że do czasu zakończenia kontroli KOPEX nie przekazał formalnie licencjodawcy praw i obowiązków wynikających z umowy licencyjnej.

Producent nie opracował dotychczas programu zagospodarowania licencji, jej modyfikacji i ulepszeń, jak również nie określił docelowy^{ch} terminów uruchomienia krajowej produkcji podzespołów i zespołów importowanych od licencjodawcy.

Dopiero w 1978r. /po 6-ciu latach/ zaprzestano importu wózków namulicowych i wciągarek stanowiących części składowe kolejki.

Napędowy zespół hydrauliczny importowany jest do chwili obecnej.

W świetle zebranych dokumentów dalsze utrzymywanie w mocy umowy licencyjnej, która ogranicza jedynie możliwości produkcji i zbytu nie znajduje uzasadnienia.

Potwierdzeniem powyższego są również kwoty wydatkowane na import uzupełniający.

Jeżeli za samą licencję zapłacono zakupami o wartości 8 mln DM, to w okresie od zawarcia kontraktu do lipca 1981r. wydatkowano na import uzupełniający około 40 mln DM.

Liczbę tę wskazują dodatkowo na niecelowość zawarcia kontraktu licencyjnego.

VI. Działalność postlicencyjna nie była prowadzona.

Podsumowanie

1. Zakup w 1972r. licencji na produkcję kolejek podwieszanych należy uznać za nieuzasadniony wobec posiadania już wówczas własnych rozwiązań.
2. Tok postępowania związany z przygotowaniem zakupu prowadzony był z pominięciem obowiązujących przepisów.
3. Zakupem licencji nie rozwiązano podstawowego problemu jakim była hydrauliczna stacja napędowa kolejki.
4. Nabycie licencji nie ograniczyło wielkości wydatków dewizowych na import. Po zawarciu kontraktu do lipca 1981r. wydatkowano na import uzupełniający około 40 mln DM, co stanowi pięciokrotną wartość zakupów wynikających ze zobowiązań kontraktu w sprawie nabycia licencji.

Odpowiedzialność ponoszą:

- za zawarcie umowy licencyjnej na czas nieograniczony z pominięciem obowiązujących przepisów oraz brak formalnego przekazania licencjobiorcy praw i obowiązków wynikających z kontraktu - b. dyrektor KOPEX-u Alfred Kabiesz,
- za brak działania w przedmiocie skrócenia okresu utrzymywania w mocy ważności kontraktu, opieszałość w egzekwowaniu od licencjodawcy przysługujących stronie polskiej należności - dyrektor naczelny KOPEX Zygmunt Prusek oraz jego zastępcy: Marian Michalik i Zygmunt Smolec.

Za brak nadzoru nad prawidłowym zagospodarowaniem licencji odpowiedzialność ponoszą:

- b. Wiceminister Górnictwa Janusz Szczęśniński, któremu bezpośrednio podlegało Zjednoczenie "POLMAG",
- b. dyr. Zjednoczenia "POLMAG" - Stanisław Grosicki /nie żyje/ oraz jego z-ca - Marian Duczmał /aktualnie na emeryturze/.

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1481 na technologii wykonania
podłoży anhydrytowych pod posadzki - NRD

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

We wniosku zasadność zakupu motywowano:

- oszczędnością cementu 12-16 km/m² podłoża,
- zastąpieniem kruszywa klasyfikowanego piaskiem,
- obniżką kosztów wykonania podłoża z 119,54 zł/m² do 77,59zł/m²
- skróceniem czasu wysychania podłoża do 8 dni /uzyskaniem 1% wilgotności/, co umożliwił szybsze wykańczanie posadzek oraz układanie wykładzin,
- poprawę warunków pracy robotników poprzez kompleksową mechanizację zarabiania masy jej transportu i układania.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Departament Nauki, Techniki i Projektowania Ministerstwa Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych wystąpił pismem nr NP-3/23/77 z dnia 27.08.1977 r. do Centralnego Biura Wynalazczości przy Ministerstwie Budownictwa NRD z propozycją nawiązania kontaktu w sprawie zakupu licencji na stosowanie pod posadzki podłoży ze spoiwa anhydrytowego, ustalając równocześnie Zielonogórskie Zjednoczenie Budownictwa jako wiodące przy przeprowadzeniu rozmów.

Wystąpienie podpisał dyrektor Departamentu mgr inż. Jerzy Bajszczak

Dyrektor Departamentu Nauki, Techniki i Projektowania MBiPMB mgr inż. Jerzy Bajszczak pismem nr NP-3/Wz-4/24/77 z 12.09.1977 r. powołał równocześnie zespół wdrożeniowy w celu sprawnego przygotowania warunków do wdrożenia w budownictwie ogólnym podłoży pod posadzki z zastosowaniem jako spoiwa - mączki anhydrytowej. Do zadań zespołu należało między innymi:

- opracowanie w terminie do 27.09.1977 r. harmonogramu oraz przygotowanie warunków do realizacji zadania i przedstawienie tegoż harmonogramu do akceptacji przez Departament Nauki, Techniki i Projektowania MBiPMB,

- rozpoznanie i zbilansowanie krajowej bazy surowcowej oraz przeprowadzenie niezbędnych prób technicznych, na recepturę i technologię wykonywania podłoży ze spoiwa anhydrytowego,
- rozpoznanie możliwości adoptowania produkowanych w kraju agregatów do wykonywania podłoży lub uruchomienia produkcji tych urządzeń, zbilansowanie potrzeb na agregaty i środki transportowe do przewozu mączki anhydrytowej.

Na przewodniczącego Zespołu został wyznaczony dyrektor Zielonogórskiego Zjednoczenia Budownictwa inż. Andrzej Macniak. W skład zespołu włączono przedstawicieli Centrali Handlu Zagranicznego Budownictwa "Budimex", Zjednoczenia Mechanizacji Budownictwa "Zremb" i Zjednoczenia Transportu Budownictwa "Transbud" oraz placówek naukowo-badawczych resortu budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych.

Zespół wdrożeniowy opracował harmonogram prac, który akceptował dyrektor Departamentu Nauki, Techniki i Projektowania MBiPMB 25.09.1977 r.

W wyniku zebranych informacji przez CHZB "Budimex" i Zielonogórskie Zjednoczenie Budownictwa ustalono, że podłoża na bazie spoiwa anhydrytowego pod posadzki w budownictwie ogólnym wykonywane były w NRD i Czechosłowacji. Z korespondencji pomiędzy CHZB "Budimex" z Czechosłowacką firmą "Chemapol" w Pradze wynikało, że budownictwo ogólne w Czechosłowacji było w 1977 r. na etapie doświadczeń w zakresie stosowania mączki anhydrytowej jako spoiwa przy wykonywaniu podłoży. Metoda stosowania w Czechosłowacji wymagała stosowania specjalnych agregatów produkcji RFN, których koszt jednostkowy wynosił wówczas 38,0 tys. marek. CHZB "Budimex" zaproponował "Chemapol" w Pradze nawiązanie rozmów w sprawie ewentualnego zakupu licencji przez stronę polską.

Strona czechosłowacka odpowiedziała odmownie, uzasadniając swoje stanowisko zastrzeżeniami patentowymi oraz faktem znajdowania się metody w okresie prób i doświadczeń.

W NRD podłoża na bazie mączki anhydrytowej stosowane były od 1975 r. Do mączki anhydrytowej stosowano dodatek piasku /metoda stosowana w Czechosłowacji bazowała na samej mączce anhydrytowej/, a do zarabiania i tłoczenia masy anhydrytowej stosowane były agregaty produkcji polskiej z dostosowaną betoniarką.

Podczas wstępnych kontaktów strona NRD zadeklarowała sprzedaż kilkuset ton gotowych mieszanek i komponentów spoiwa anhydrytowego. W/w względy zdecydowały o wyborze przez zespół wdrożeniowy technologii stosowanej w NRD.

Wybór metody opracowanej przez firmę VEB "Leuna-Werke" zatwierdził Podsekretarz Stanu w MBiPMB inż. Jerzy Brązert pismem nr NP-15/WG/Lic/78 z kwietnia 1978 r.

Departament Współpracy z Zagranicą MBiPMB powiadomił Zielonogórskie Zjednoczenie Budownictwa pismem nr WZ-2/ZM/070/fdks/78, o przydzieleniu środków dewizowych w kwocie 500 tys. zł dew, z rezerw Ministra Budownictwa i PMB na zakup licencji.

Wniosek o wydanie decyzji na zawarcie umowy licencyjnej typu "know-how" na wykonywanie płynnych podłoży pod posadzki ze spoiwa anhydrytowego w budownictwie mieszkaniowym, ogólnym i lekkim budownictwie przemysłowym, opracowało Zielonogórskie Zjednoczenie Budownictwa w dniu 6.04.1978 r. Wniosek nr DOK-I/A/B/3216/78 skorygowano 2 czerwca 1978 r.

Ze strony licencjobiorcy wniosek podpisał naczelny dyrektor Zielonogórskiego Zjednoczenia Budownictwa inż. Andrzej Macniak a ze strony CHZB "Budimex" dyrektor Biura Handlowego d/s Obrotu Towarowego DB-6 mgr Ryszard Frubó.

Przedmiotem wniosku był zakup licencji na technologię wykonawstwa podłoży pod posadzki i warstwy nośne - z płynnej, samopoziomującej się szybko schnącej zaprawy anhydrytowej i piasku z dodatkami środków pobudzających, plastyfikatora i wody.

We wniosku uznano, że technologia wykonywania podłoży ze spoiwa anhydrytowego była procesem nowocześniejszym w stosunku do technologii tradycyjnych /podłoża betonowe/ używanych w Polsce.

Instytut Techniki Budowlanej w piśmie nr NS-3/774/78 z dnia 1.06.1978 r. w swej opinii technicznej, na temat licencji "know-how" na wykonywanie podłoży ze spoiwa anhydrytowego pod posadzki, uważał za celowe jak najszybsze załatwienie spraw związanych z nabyciem licencji i wprowadzenie na budowy podłoży anhydrytowych. Opinię podpisał z-ca dyrektora d/s naukowo-badawczych doc. dr inż. Lesław Brunarski.

Wniosek został również pozytywnie zaopiniowany przez MNSZWiT pismem z dnia 12.07.1978 r. podpisanym przez Podsekretarza Stanu M. Kazinierczuka.

Departament Nauki, Techniki i Projektowania MBiPMB pismem NP-15/W9/L/78 z 23.06.1978 r. zwrócił się do Komisji Planowania przy Radzie Ministrów z wnioskiem o wydanie decyzji w sprawie zawarcia umowy licencyjnej na wykonanie płynnych podłoży pod posadzki ze spoiwa anhydrytowego.

Decyzję na zakup licencji wydał Przewodniczący Komisji Planowania przy RM Tadeusz Wrzaszczyk w dniu 25.07.1978 r. W decyzji podano równocześnie, środki na opłaty licencyjne w I obszarze płatniczym w wysokości 0,4 mln zł dew., które miał zapewnić Minister Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej.

Na podstawie ww. decyzji Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej pismem MK PT/629/116/78 z 26.07.1978 r. poleciło CHZB "Budimex", realizację zakupu licencji.

Kontrakt na zakup licencji "know-how" został podpisany w Berlinie 23.05.1978 r.

III. Prawidłowość zakupu

W trakcie przygotowywania się do zakupu licencji nie dokonano analizy przydatności technologii NRD przy użyciu mączek anhydrytów krajowych, jak też nie brano pod uwagę technologii krajowych. Metoda NRD bazowała na aktywatorach siarczynowych i dla tej metody mączka anhydrytowa nie mogła zawierać gipsu więcej jak 2% i siarczanu wapna mniej niż 92%, podczas gdy krajowa mączka anhydrytowa zawierała:

- gipsu od 2,86 - 21,82%

- CaSO_4 od 93,0 - 39,40%

tymsamym nie nadawała się do stosowania przy metodzie licencyjnej. Brak odpowiedniej mączki anhydrytowej krajowej zmuszał do importu mączki z NRD.

Nie rozeznano również możliwości dostawczych strony NRD, która mogła do 1985 roku dostarczyć maximum 1000 ton mączki. Zastosowanie siarczanów jako aktywatorów powodowało odklejanie się wykładzin podłogowych. W NRD stosuje się bowiem wykładziny dywanowe przytrzymywane listwami podłogowymi.

Równocześnie w kraju, od 1973 roku, były prowadzone prace nad wykorzystaniem krajowego surowca anhydrytowego, między innymi do produkcji spoiw do wylewania podłoży podłogowych. W ramach tych prac Instytut Przemysłu Wiążących Materiałów Budowlanych analizował również metodę siarczanową, stwierdzającą jej nieprzydatność przy zastosowa-

niu surowca krajowego. Prace nad zastosowaniem metody siarczanowej prowadził do 8 lat również Instytut Techniki Budowlanej. Instytut Przemysłu Wiążących Materiałów Budowlanych opracował metodę produkcji mieszanek anhydrytowych, bazując na surowcu krajowym i stosując jako aktywator cementu i wapna hydralizowanego, uzyskując ostatecznie w 1979 roku pozytywne wyniki i tymczasowe świadectwo zastosowania mieszanek.

Podkreślenia wymaga, że zakupiona licencja dotyczyła jedynie "know-how". W przypadku opracowania metody wykorzystania surowca krajowego do produkcji mieszanek anhydrytowych przy użyciu aktywatorów siarczanowych strona NRD wymagała zawarcia umowy na zakup licencji na produkcję mieszanek.

Sprawa zakupu była cały czas otwarta i były prowadzone w tej sprawie wstępne rozmowy. Ostatecznie zrezygnowano w 1980 roku z zakupu.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Z uwagi na niecelowość zakupu trudno oceniać dobór licencjodawcy.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Zagospodarowanie licencji polegało na układaniu podłoży ze spoiwa anhydrytowego zakupionego w NRD, a wykorzystanie licencji uzależnione było od importu składników spoiwa anhydrytowego.

Wielkości produkcji licencyjnej

Ogółem zakupiono z NRD 1403,3 tony spoiwa anhydrytowego z czego

- w 1978 r. - 200 ton
- w 1979 r. - 903,3 tony
- w 1980 r. - 300 ton

z zakupionego spoiwa wylano łącznie 400,8 tys. m² podłoży w budownictwie mieszkaniowym z czego:

- w Zielonogórskim ZB	283,7 tys.m ²
- w Śląskim ZB	65,3 tys.m ²
- w ZB "Warszawa"	41,9 tys.m ²
- w pozostałych zjednoczeniach	9,9 tys.m ²

Efekty ekonomiczne

Całkowite koszty produkcji wyniosły 366.600 zł dewizowych, w tym opłata licencyjna 311.100 zł dewizowych.

Efektów ekonomicznych nie rejestrowano, za co odpowiedzialnym był przewodniczący zespołu wdrożeniowego inż. Andrzej Macniak.

VI. Działalność postlicencyjna nie była prowadzona

Streszczenie - podsumowanie

W świetle przeprowadzonych kontroli zakup licencji nie był zasadny. Zastosowanie importowanego spoiwa przyspieszyło jedynie wdrożenie rozwiązania krajowego. Głównym odpowiedzialnym za zakup licencji był dyr. Departamentu Nauki, Techniki i Projektowania MBiPMB - Jerzy Bajszczak.

Ponadto odpowiedzialność ponoszą:

- Podsekretarz Stanu w MBiPMB - Jerzy Brązert, który zatwierdził wybór metody,
- Podsekretarz Stanu w MNSzWiT - Mieczysław Kazimierzuk, który pozytywnie zaopiniował wniosek o nabycie licencji,
- h. Przewodniczący Komisji Planowania T. Wrzaszczyk za wydanie decyzji na zakup licencji.

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1410 na produkcję wysokościomierza
lotniczego typu 64-131 z firmy Jacger /Francja/

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Zakup licencji miał na celu rozpoczęcie przez WSK "PZL Warszawa II" produkcji przyrządów pokładowych o nowoczesnej konstrukcji. Planowano zakupić przyrządy najbardziej uniwersalne, mające bezpośrednio, lub po modyfikacji - najszersze zastosowanie, w tym do pracy w temperaturach minus 60°C.

We wniosku licencyjnym wykazano, że zapotrzebowanie na wysokościomierze wyniesie po 500 szt. rocznie.

II. Przebieg przygotowania wniosku

W 1973 r. Instytut Lotnictwa jako jednostka wiodąca w zakresie programowania w sporządzonej dla Zjednoczenia PZL analizie technicznej zabezpieczenia osprzętu pokładowego, postulował zakup licencji na wysokościomierze sugerując jako licencjodawcę firmę Jacger Francja.

W piśmie z dnia 2.08.1974r. skierowanym do PHZ-PZL i podpisanym przez Z-cę Dyr. Cz. Skoczyłasa, Instytut Lotnictwa postulował włączenie tej licencji do planu zakupów. Zjednoczenie PZL zgłosiło temat "wysokościomierz lotniczy" do resortowego planu zakupów.

Na wniosek MPM, MNSzWiT wprowadziło tę licencję do programu nabywania licencji, a Prezydium Rządu decyzją nr 13/76 z dnia 16.01.1976r. zatwierdziło temat w programie na 1976 r.

W dniu 15.03.1976 r. dyr. d/s techn. Zjednoczenia PZL-Kazimierz Brejnak powołał zespół do nabycia licencji.

Przewodnictwo zespołu powierzył Edmundowi Kowalewskiemu - z-cy dyr. d/s technicznych WSK Warszawa II.

W składzie zespołu nie uwzględnili przedstawicielei głównych odbiorców wyrobów licencyjnych, tj. przedsiębiorstw handlu zagranicznego /w kompetencji, których leży import materiałów, urządzeń i aparatury/, co było niezgodne z zarządzeniem nr 52/75 i 16/76 Ministra Handlu Zagranicznego. W dniu 7.05.1976 r. dyr. nacz. PHZ-PZL - J.Jabłoński powołał grupę negocjacyjną, której przewodniczył - St.Rowiński z PHZ - PZL. Efektem prac zespołu do nabycia licencji i grupy negocjacyjnej było przygotowanie wniosku o zakup licencji na wysokościomierze. Wniosek o zakup licencji został zaakceptowany przez Kazimierza Brejnaka z-cę dyr. Zjednoczenia PZL mimo, że:

- niedokonano pełnego uzasadnienia techniczno-ekonomicznego tj. porównania całkowitych kosztów zakupu licencji, uruchomienia produkcji i jej kontynuowania z efektami uzyskanymi ze sprzedaży tej produkcji,
- nie określono dokładnie powiązań produkcji licencyjnej z możliwościami kooperacji,
- nie uzyskano pozytywnych wyników prób wzorca wysokościomierza w zakresie temperatur - 30⁰ do 60⁰C.

W dniu 8.08.1976 r. Wiceminister MPiM St.Paszkowski przesłał do MNSzWiT wniosek w celu zaopiniowania. Pozytywną opinię MNSzWiT wyraził wiceminister - Mieczysław Kazimierczuk w piśmie znak DA/Z-7/pf 3/76 z dnia 25.08.1976 r.

Decyzję o zakupie licencji na wysokościomierz podjął I-szy Z-ca Ministra Przem. Maszynowego - J.Szotek.

III. Prawidłowość zakupu

Rozeznanie w sprawie zakupu było prowadzone z kilkoma firmami: Jaeger Francja, Kollenans, Bendix-USA i Semitch-Anglia. Oferty złożyły firma Jaeger i Kolemans. W wyniku analizy wybrane firmy

124
Jaeger z Francji. Umowa licencyjna została podpisana przez Dyr. Biura Sprzętu Lotniczego PHZ - W. Ferenstainá. Umowa jest nie korzystna dla strony polskiej, gdyż nie zawiera postanowień dot. prawa wyłączności Polski w sprawie sprzedaży wysokościomierzy poza granicami PRL.

Postanowienia umowy nie były egzekwowane, licencjodawca nie podejmował skutecznych działań na rzecz dopracowania konstrukcyjno-technologicznego obudowy wysokościomierza w celu poprawy szczelności.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Przed podjęciem negocjacji nie zebrano informacji o warunkach technicznych i handlowych na jakich oferowali sprzedawali te licencje.

Analizy ofert i typowania licencjodawcy dokonano na podstawie warunków technicznych oraz wysokości opłat licencyjnych.

Wysokościomierze licencyjne należą do grupy przyrządów ciśnieniowych stosowanych głównie w samolotach komunikacyjnych, które nie były produkowane w kraju.

Natomiast w wytwarzanych w Polsce samolotach lekkich i śmigłowcach przyrząd ten nie znajduje powszechnego zastosowania z uwagi na 13-krotnie wyższą cenę w stosunku do ceny krajowych wysokościomierzy, obecnie stosowanych na tych samolotach.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Wniosek zakładał produkcję w ilości 950 szt w latach 1979 - 1981 i po 500 szt w latach następnych:

Planowane we wniosku prace budowlano-montażowe wartości 2 mln zł nie zostały wykonane, nie dokonano również zakupu maszyn i urządzeń o wartości 20,5 mln zł, w tym importowanych z II obszaru płatniczego o wartości 0,7 mln zł dew. Decyzje o wstrzymaniu

przyznanych środków podjęła Dyrekcja Zjednoczenia PZL.

Plan zakładał wyprodukowanie 950 szt wysokościomierzy w latach 1979 - czerwiec 1981 r., natomiast faktycznie wykonano 21 szt z tego sprzedano tylko 13 wysokościomierzy /na pozostałe nie nabywców/. Wyprodukowane wysokościomierze nie uzyskały pozytywnych wyników w "próbach typu". Z uwagi na znaczny wsad importowy /50% wartości wysokościomierza/ cena ich osiąga poziom 250% ceny planowanej.

Całkowite wydatki wraz z opłatą licencyjną wyniosły 42,1 mln zł obieg. oraz 2,1 mln zł dewizowych. Z uwagi na małą możliwość rozwoju produkcji wysokościomierzy wg zakupionej licencji /brak zapotrzebowań/, dotychczasowe koszty związane z tym przedsięwzięciem należałoby zaliczyć do strat.

VI. Działalności postlicencyjnej nie stwierdzono

Streszczenie - podsumowanie W świetle uwarunkowań określonych postanowieniami uchwały nr 12/76 Rady Ministrów dotyczącej nabywania zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych i doświadczeń produkcyjnych, zakup licencji na wysokościomierze typu 64-1 /firmy francuskiej Jaeger/ nie był uzasadniony zarówno względami technicznymi jak i ekonomicznymi.

Produkcji wysokościomierzy nie rozwinięto w planowanym zakresie, głównie z powodu braku zapotrzebowania odbiorców krajowych i eksportowych jak i wysokiej ceny tych przyrządów. Wzorzec wysokościomierza nie uzyskał pozytywnych wyników prób w temperaturach minusowych od -30° do -60°C , co przekreśliło możliwość eksportu tego przyrządu do ZSRR.

Wydatki związane z zakupem licencji na produkcję wysokościomierzy typu 64-131 oraz na uruchomienie serii produkcyjnej tych przyrządów wynosiły 42,1 mln zł obiegowych i 2,1 mln zł dewizowych.

726

Z uwagi na brak zapotrzebowania poniesione nakłady na uruchomienie produkcji stanowią stratę.

Odpowiedzialność za powstałe nieprawidłowości i poniesione straty ponoszą:

- b. dyrektor techn., obecnie dyrektor naczelny Zjednoczenia Przemysłu Lotniczego i Silnikowego "PZL" inż. Kazimierz Brejnak
- b. dyrektor d/s eksportu i handlu w Przedsiębiorstwie Handlu Zagranicznego "PZL" mgr inż. Stanisław Ferenstein - aktualnie zatrudniony na stanowisku dyrektora Spółki "Melex" w USA,
- zastępca dyrektora d/s techn. w WSK "PZL" Warszawa II" mgr inż. Edmund Kowalewski,
- Wiceminister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki Mieczysław Kazimierczuk za wyrażenie pozytywnej opinii w sprawie efektywności zakupu omawianej licencji,
- b. I Zastępca Ministra Przemysłu Maszynowego - Janusz Szotek,

W y n i k i

kontroli licencji nr 1409 na produkcję girobusoli
lotniczej - typu CG 121 z firmy SFIM /Francja/

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Zakup licencji miał na celu rozpoczęcie produkcji przyrządów pokładowych o nowoczesnej konstrukcji. We wniosku licencyjnym wykazano, że zapotrzebowanie na girobusole wyniesie po 500 szt. rocznie, w tym 250 szt. miało być przedmiotem eksportu.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Propozycja zakupu licencji na girobusolę lotniczą została zgłoszona już w 1973 r. przez Instytut Lotnictwa w sporządzonej dla Zjednoczenia PZL analizie technicznej zabezpieczenia osprzętu pokładowego dla samolotów.

Zjednoczenie PZL zgłosiło girobusolę lotniczą do resortowego planu zakupów licencji na 1976 r. Na wniosek Min. PM temat girobusoli Min. NSzWiT wprowadziło do programu nabywania licencji na 1976 r., który następnie zatwierdzony został decyzją nr 13/76 Prezydium Rządu z dnia 16.1.1976 r.

W dniu 15.3.1976 r. dyrektor techniczny Zjednoczenia PZL - Kazimierz Brejnak powołał Zespół do nabycia licencji.

Przewodnictwo Zespołu powierzył Edmundowi Kwałowskiemu z-cy dyr. d/s techn. WSK "PZL Warszawa II". W składzie zespołu nie było przedstawicieli głównych odbiorców wyrobów licencyjnych i przedsiębiorstw handlu zagranicznego /do kompetencji których należał import materiałów i urządzeń/ co było niezgodne z postanowieniami zarządzenia nr 52/73 Ministra Handlu Zagranicznego. Dyrektor Naczelny PHZ PZL - J. Jabłoński powołał w maju 1976 r. grupę negocjacyjną, której przewodniczył St. Rowiński z PHZ PZL. W wyniku prac zespołu do nabycia licencji i grupy negocjacyjnej przygotowano wnioski o zakup licencji na girobusolę.

Wniosek o zakup licencji został podpisany przez: dyr. naczelnego WSK Warszawa II - B. Frydlewicza, z-cę dyr. Instytutu Lotnictwa - Cz. Skoczylasa, dyr. d/s eksportu i handlu PHZ PZL - St. Ferensteina. Wniosek o zakup licencji na girobusolę został zaakceptowany przez Kazimierza Brejnaka z-cę dyr. Zjednoczenia PZL mimo, że:

- girobusola licencyjna nie spełniała wymagań stawianych przez krajowych producentów samolotów i śmigłowców oraz przez ZSRR /brak możliwości eksportu, wysoka cena/,
- brak było możliwości ograniczenia importu materiałowego i kooperacyjnego w produkcji licencyjnej.

W dniu 30 XI 1976 r. Pierwszy Z-ca Min. Przemysłu Maszynowego J. Szotek skierował wniosek do Wiceministra NSzWiT - M. Kazimierczuka w celu zasięgnięcia opinii. W opinii MNSzWiT - Wiceminister M. Kazimierczuk zakomunikował, że: "ostateczna decyzja w sprawie zakupu powinna być podjęta po rozpatrzeniu i akceptowaniu przez władze centralne kierunków rozwoju lotnictwa lekkiego w oparciu o zakupy licencji".

Decyzję o zakup licencji na girobusolę podjął I-szy Z-ca Ministra Przemysłu Maszynowego - J. Szotek.

III. Prawidłowość zakupu

W wyniku analizy nadesłanych ofert przez firmę AGA-Szwecja i firmę SFJM - Francja zdecydowano o wyborze oferty francuskiej. Umowa licencyjna została podpisana w dniu 30.9.1976 r. przez dyr. d/s eksportu i handlu PHZ PZL - St. Ferensteina.

Dla strony polskiej umowa jest niekorzystna i nie zagwarantowano w niej interesów licencjobiorcy, gdyż przyjęto warunki zmuszające do dużego importu kooperacyjnego.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Dobór licencjodawcy był nieprawidłowy, gdyż cena busoli produkowanej w kraju jest kilkakrotnie niższa, a na drogą busolę licencyjną nie ma chętnych odbiorców.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Wniosek zakładał produkcję w ilości 950 szt. girobusoli w latach 1979-1981 i po 500 szt. w latach następnych.

Licencjobiorca nie został przygotowany do uruchomienia produkcji w takich ilościach, gdyż:

- nie dokonano zakupu maszyn i urządzeń przewidzianych we wniosku licencyjnym o wartości 27,4 mln zł, w tym importowanych z krajów II obszaru płatniczego o wartości 1 mln zł dew., z

- powodu nie przyznania tych środków przez Zjednoczenie PZL,
- nie wykonano planowanych prac budowlano-montażowych o wartości 5 mln zł,
- nie zakończono opracowania dokumentacji technologicznej na podstawowe zespoły objęte dotychczas importem kooperacyjnym,
- nie wykonano 70 przyrządów niezbędnych do uruchomienia produkcji planowanego asortymentu części girobusoli.

Wydatki poniesione przez WSK "PZL" Warszawa II" na uruchomienie produkcji girobusoli CG-121 wyniosły około 60 mln zł obiegowych, w tym 2,6 mln zł dew. Stanowią one straty gospodarcze, ponieważ nie uruchomiono planowanej produkcji.

Do końca czerwca 1981 r. wykonano w WSK - "PZL Warszawa II" zaledwie 18 szt. girobusoli. W związku z negatywnym wynikiem prób nie uzyskano upoważnienia do produkcji seryjnej. Wykonane girobusole w 75% montowane są z części importowanych z II obszaru płatniczego.

W tej sytuacji produkcja girobusoli licencyjnej jest wysocce deficytowa.

Cena 1 przyrządu stanowiła połowę ceny silnika samolotowego. Cena aktualnie produkowanej krajowej busoli jest kilkakrotnie niższa. Na skutek braku zamówień ze strony odbiorców nie ma perspektyw rozwoju produkcji licencyjnej.

VI. Działalności postlicencyjnej nie prowadzono

Streszczenie - podsumowanie

Zakup licencji na girobusolę był niecelowy ze względów technicznych i ekonomicznych. Kontrakt był niekorzystnie sformułowany dla strony polskiej.

W wyniku braku rozeznania możliwości techniczno-produkcyjnych przez kierownictwo resortu przemysłu maszynowego, Zjednoczenie PZL a także WSK "PZL Warszawa II" wystąpiły znaczne straty gospodarcze wynoszące około 60 mln zł, w tym 2,6 mln zł dewizowych. W przypadku rezygnacji z zakupu można było w tym okresie zakupić za wydatkowane dewizy 200 girobusoli, co zaspokoiłoby zgłoszone potrzeby odbiorców do 1985 r.

Odpowiedzialność za powstałe nieprawidłowości i poniesione straty ponoszą: dyr. naczelny Zjednoczenia Przemysłu Lotniczego i Silnikowego "PZL" - Kazimierz Brejnak, b. dyr. d/s eksportu i handlu PHZ - PZL - Stanisław Ferenstein, dyr. WSK "PZL Warszawa II" - B. Frydlewicz i jego z-ca Edmund Kowalewski, z-ca dyr. Instytutu Lotnictwa - Cz. Skoczylas, a także b. wiceminister MPM - J. Szotek za podjęcie decyzji o zakupie niecelowej licencji.

W y n i k i

kontroli celowości zakupu używanej linii produkcyjnej wraz z dokumentacją konstrukcyjną i technologiczną do wytwarzania rezonatorów kwarcowych zegarków elektronicznych /transakcja o znamionach ukrytego zakupu licencji/- Szwajcaria

I. Motywacja wniosku o zakup wyposażenia i dokumentacji /licencji/

W 1976 r. Zakłady Elektroniczne "Warel" uruchomiły produkcję naręcznego zegarka elektronicznego w oparciu o współpracę i import podzespołów z japońskiej firmy "WAKO-KOEKI". W celu wyeliminowania importu Pierwszy Zastępca Ministra Przemysłu Maszynowego Janusz Szotek decyzją z dnia 21.04.1977 r. zobowiązał do uruchomienia produkcji rezonatorów kwarcowych Zakład Podzespołów Radiowych "Omig". Zakład "Omig" podjął zadanie w drodze zakupu za granicą wyposażenia i technologii wytwarzania rezonatorów. Zapotrzebowanie ZE "Warel" na rezonatory zegarkowe zostało określone w 1980 r. na 210 tys.szt. a ponadto założono eksport rezonatorów do krajów RWPG w ilości 1.390 tys.szt. od 1980 r. Stwierdzono, że w przypadku niezakupienia urządzeń i technologii produkcji rezonatorów, konieczny będzie import rezonatorów za około 360 tys.dolarów rocznie. ~~Przyjęto następujące założenia: w przypadku zakupu urządzeń i technologii produkcji rezonatorów, konieczny będzie import rezonatorów za około 360 tys.dolarów rocznie.~~

II. Przebieg przygotowania zakupu

Przygotowanie zakupu nie było realizowane w oparciu o przepisy postępowania przy nabywaniu licencji nastosowanie zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych i doświadczeń produkcyjnych.

Zamiast wniosku o zakup licencji, opracowany został przez ZPR "Omig" wniosek na indywidualny import inwestycyjny urządzeń z krajów II obszaru płatniczego.

Do realizacji przedsięwzięcia uruchomienia produkcji zegarka elektronicznego jak i do uruchomienia produkcji rezonatorów kwarcowych w ZPR "Omig" przystąpiono bez opracowania założeń techniczno-ekonomicznych /pominięcie przepisów uchwały w 75 RM z dnia 10.03.1972 r. w sprawie projektowania inwestycji/, bez opracowania rachunku i oceny ekonomicznej efektywności tego przedsięwzięcia /pominięcie przepisów uchwały nr 173 RM z 12.07. 1974 r. w sprawie ekonomicznej oceny efektywności inwestycji i innych zamierzeń rozwojowych/, jak również bez uproszczonego trybu przygotowania inwestycji do realizacji. W rezultacie nie ustalono kompleksowych zadań i niezbędnych środków dla inwestycji towarzyszących i wspólnych, danych porównawczych uzasadniających poprawność przyjętych rozwiązań oraz możliwości dostaw materiałów i elementów kooperacyjnych.

III. Prawidłowość zakupu

Zebrano 3 oferty od firm - "Comtec" /USA/, "Censor" /Szwajcaria, i "Thonson" /Francja/. Analizę ofert przeprowadził ZPR "Omig". Wybrano ofertę firmy "Censor", która zapewniała dostawę używanych maszyn, urządzeń, narzędzi i pomocy warsztatowych, dokumentację konstrukcyjną i technologiczną, dostawę jednorazową materiałów i części do produkcji 100 tys.szt. rezonatorów oraz przeszkolenie specjalistów. Koszt zakupu w firmie "Censor" wyniósł 1.675 tys. franków szwajcarskich /około 715 tys.dolarów USA tj. 2.590 tys. zł dew/ i był ponad 4-krotnie wyższy od propozycji firmy "Comtec". Zakupu linii produkcyjnej rezonatorów oraz technologii ich wytwarzania dokonano z pominięciem postanowień zarządzenia nr 23 Ministra Przemysłu Maszynowego z dnia 6.10.1976 r. w sprawie wzmoczenia nadzoru i kontroli wydatkowania środków dewizowych na indywidualny import inwestycyjny z krajów II obszaru płatniczego. Do transakcji

z firmą "Censor" nie przygotowano bowiem i nie przedłożono do zaakceptowania przez Resortową Komisję MPM d/s Celowości Importu Inwestycyjnego tzw. wniosku uzasadniającego proponowany zakup. Dla usankcjonowania transakcji z firmą "Censor" dokonano przeróbek na innym wniosku rozpatrzonym i zaakceptowanym do realizacji przez tę Komisję protokołem nr 167/76 z dnia 16.12.1976 r. .

Zezwalał^{on} na zakup zestawu urządzeń do produkcji rezonatorów kwarcowych dla zadania inwestycyjnego pod nazwą "elementy piezoceramiczne realizowanego przez Kombinat "Unitra-Elpod". Wyznaczona na ten cel kwota wniosła 650 tys.zł dew. i przewidywała zakup urządzeń w firmie "Comtec".

W myśl przepisów obowiązujących w b. MPM. zakup urządzeń w firmie "Censor" powinien być nie tylko rozpatrywany i zaakceptowany przez wspomnianą Komisję Resortową, ale również przez Podsekretarza Stanu, gdyż wartość jego przekraczała 1 mln zł dew.

Ponadto odstąpiono od warunków finansowania zakupu urządzeń do produkcji rezonatorów określonych decyzją b. Departamentu Inwestycji MPM. Zamiast bowiem ze środków inwestycyjnych, zakup sfinansowano ze środków przeznaczonych na realizację prac badawczych /PR-3/ w Instytucie Tele-Radiotechnicznym.

IV. Trafność doboru sprzedawcy /licencjodawcy/

Wybór sprzedawcy /licencjodawcy/ został dokonany niewłaściwie. Linia produkcyjna rezonatorów miała wydajność 10-krotnie większą od zakładanej produkcji zegarków, gdyż zakładano podjęcie /nie sprawdzonego pod względem możliwości/ eksportu rezonatorów do państw RWPG.

Faktycznie, produkcja rezonatorów na zakupionej linii okazała się nieekonomiczna, nie tylko na eksport, ale również na potrzeby własne. Z powodu przestarzałej technologii /żaden producent w krajach

zachodnich nie wytwarza już rezonatorów wg zakupionych rozwiązań/, występuje duży wsad dewizowy i istnieje mała możliwość wyeliminowania importu kooperacyjnego i materiałowego.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie zakupionych urządzeń i rozwiązań

Montaż i rozruch technologiczny w ZPR "Omig" dokonany został w I półroczu 1978 r. Linia pracowała tylko do połowy 1979 r. wykonując zaledwie 47 tys. rezonatorów z części dostarczonych przez firmę "Cenzor". Dalsze wykorzystanie linii uniemożliwia brak elementów kooperacyjnych do produkcji rezonatorów zarówno z importu jak i z dostaw krajowych. Ponadto produkcja rezonatorów wg technologii szwajcarskiej na zakupionej linii firmy "Cenzor" okazała się nieopłacalna, gdyż wsad dewizowy na sztukę wyrobu /0,7 dolara/ był wyższy od ceny światowej kompletnego rezonatora /0,5 dolara/.

Czynione dotychczas próby przez ZPR "Omig" zagospodarowania linii bądź jej odsprzedaży /reeksportu/, nie dały rezultatów. Koszty przygotowania produkcji rezonatorów w ZPR "Omig" wyniosły do końca 1978 r. około 52 mln zł/ w tym 42,4 mln zł zakup linii/, oraz niewielkiej ilości wyprodukowanych rezonatorów.

VI. Działalność potlicencyjna nie była prowadzona.

Streszczenie - podsumowanie

Zakupiona technologia i środki produkcji rezonatorów okazały się przestarzałe i nie-ekonomiczne, w rezultacie czego zainstalowana w ZPR "Omig" linia produkcyjna rezonatorów stoi beczynnie od połowy 1979 r., a rezonatory są przedmiotem dalszego importu. Zawarcie niekorzystnej transakcji z firmą "Cenzor" spowodowane było nie-trafnym doбором licencjodawcy na skutek nieprzestrzegania obowiązku-

jących przepisów w okresie przedkontraktowym a zwłaszcza dotyczących zakupów licencyjnych i podejmowania realizacji zadań o charakterze rozwojowym. Nie opracowano założeń techniczno-ekonomicznych oraz rachunku efektywności ekonomicznej. Nie wzięto pod uwagę nawet krytycznych uwag byłego dyrektora ZPR "Omig" - Jana Szewczyka, który pismem z dnia 28.11.1977 r. do dyr. Zjednoczenia Przem. Elektr. - M. Frąckiego postulował wstrzymanie realizacji kontraktu, przewidując jego nieprzydatność i niską efektywność.

Poniesione wydatki na zakup technologii i środków produkcji rezonatorów oraz na ich zainstalowanie w ZPR "Omig" wyniosły około 52 mln zł. Podjęcie produkcji rezonatorów zamiast korzyści przyniosło straty finansowe. Niezależnie od przytoczonych wydatków inwestycyjnych, a także bieżących kosztów produkcji na wykonanie 47 tys. szt. rezonatorów wsad importowy na sztukę wyrobu /0,7 dolara/ jest większy od ceny światowej kompletnego rezonatora /0,5 dolara/.

W świetle ustaleń kontroli NIK, główną odpowiedzialność za powstałe straty gospodarcze w ZPR "Omig" ponoszą:

- dr inż. Marek Ogrodzki - dyrektor ZPR "Omig" w Warszawie, który był przewodniczącym zespołu do spraw organizacji i koordynacji działań w zakresie przygotowania i uruchomienia produkcji rezonatorów. Ponadto był członkiem specjalnie powołanego Zespołu Specjalistów dla dokonania oceny celowości i prawidłowości zakupu maszyn i urządzeń w firmie "Censor", przed ich wysyłką do Polski. Z zadań tych wywiązał się niezadowolająco, gdyż wypowiedział się za sfinalizowaniem transakcji z firmą "Censor", dopuścił do realizacji w ZPR "Omig" zadania inwestycyjnego bez wymaganej dokumentacji i rachunku ekonomicznego oraz nie zorganizował dostaw w ramach kooperacji materiałów i elementów do produkcji rezonatorów;

- mgr inż. Hanna Jankiewicz-Garwolińska gł.specj. d/s inwestycji w Zakładzie Ceramiki Radiowej w Warszawie, która od stycznia 1975 r. do lipca 1981 r. zajmowała stanowisko zastępcy dyrektora d/s inwestycji Kombinatów Produkcyjno-Naukowych Podzespołów Elektronicznych "Unitra-Elpod" w Warszawie. Ww. nie spowodowała opracowania i zatwierdzenia dokumentacji niezbędnej dla zadania inwestycyjnego w ZPR "Omig", w tym wniosku na zakup maszyn i urządzeń w firmie "Censor" w celu zaopiniowania przez Komisję Resortową MPM;
- Zenon Wojciechowski gł.specjalista d/s inwestycji Zjednoczenia Przemysłu Podzespołów i Materiałów Elektronicznych "Unitra-Elektion Wł. dopuścił się do realizacji przedsięwzięcia branżowego jakim było uruchomienie produkcji zegarków elektronicznych bez opracowania i zatwierdzenia niezbędnej dokumentacji inwestycyjnej i ekonomicznej. Ob.Z.Wojciechowski zatwierdził zamówienie z dnia 5.05.1977 r. na zakup maszyn i urządzeń w firmie "Censor" mimo, iż transakcja nie była rozpatrywana i zaakceptowana przez Komisję Resortową i Podsekretarza Stanu.

Za nietrafny wybór licencjodawcy i za przeprowadzenie niezgodnej ze stanem rzeczywistym oceny możliwości i efektywności produkcji rezonatorów na urządzeniach firmy "Censor" odpowiedzialni są ponadto: inni członkowie Zespołu Specjalistów powołani Zarządzeniem nr 41/ Dyrektora Kombinatów "Unitra-Elpod", a zwłaszcza b.zastępca dyrektora Kombinatów d/s naukowych, obecny dyrektor naczelny Instytutu Tele-Radiotechnicznego doc.inż. S.Kukacki oraz b.zastępca dyrektora Kombinatów d/s techn. mgr inż. A.Brodzki.

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1030, "know-how" na produkcję dezodorantów
aerozolowych "BAC" - RFN

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Zakup licencji dokonany w firmie Olivin-Kosmetik Wiesbaden - RFN nie został uzasadniony formalnym wnioskiem określającym techniczno-ekonomiczne motywy tego zakupu. Podstawą uzasadniającą zakup ww. licencji było sporządzenie kalkulacji importochłonności produkcji dezodorantów "BAC" oraz zamierzenie wyeliminowania tych dezodorantów z importu prowadzonego przez "Pewex" i dostarczenie na rynek dobrej marki wyrobów. Przewidywano też wykorzystanie doświadczeń i rozwiązań licencjodawcy w celu poprawienia jakości wyrobów areolozowych wytwarzanych w Fabryce Kosmetyków "Pollena-Lechia" w Poznaniu.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Jak już podano, nie sporządzono wniosku w sprawie zakupu licencji, zaś opracowana kalkulacja jednostkowego kosztu własnego /wstępna/ z dnia 6.3.1973 r. wykazywała, że udział wsadu dewizowego w dezodorantach firmy "BAC" będzie znacznie wyższy niż w wyrobach aerozolowych produkowanych wówczas w kraju. W kalkulacji na licencyjne dezodoranty "BAC" przewidziano udział wsadu dewizowego w koszcie własnym wytwarzania w wysokości 60,3%, a w stosunku do kosztów materiałowych 74,1% /w stosunku do ceny rozliczeniowej 47,6%/ podczas, gdy dla dezodorantów wytwarzanych w tym czasie przez Fabrykę Kosmetyków "Pollena-Uroda" w Warszawie wsady dewizowe wynosiły odpowiednio:

- dezodorant "Osobisty 1/396" 47,2% udziału w kosztach własnych wytwarzania i 58,2% udziału w kosztach materiałowych,
- dezodorant "Faun 1/395" w stosunku do kosztów własnych wsad dewizowy stanowił 58,9%, a w kosztach materiałowych 71,1%.

Z powyższego wynika, że importochłonność wyrobów licencyjnych była wyższa niż innych wówczas produkowanych i zawarcie takiej umowy zmuszało przemysł do zwiększenia importu. Faktyczna importochłonność omawianych wyrobów licencyjnych po uruchomieniu produkcji okazała się znacznie wyższa. W opracowaniu z 1976 r. pt. "Dewizochłonność wyrobów Zjednoczenia "Pollena", wykonanym przez Fabrykę Syntetyków Zapachowych "Pollena-Arona", wykazano, że wydatki dewizowe na zakup surowców do produkcji dezodorantów wyno-

siły średnio 3.993 zł dew. na 1 mln wartości wyrobów finalnych, natomiast dewizochłonność wyrobów "BAC" kształtowała się w granicach 6 do 9 tys. zł dew. Przed zawarciem umowy licencyjnej przez Zjednoczenie "Pollena" i CHZ "Ciech-Pollena", żadne instytucje poza bezpośrednio zainteresowanymi nie oceniały zasadności zamierzonego zakupu licencyjnego.

III. Prawidłowość zakupu

Z treści umowy licencyjnej wynika, że zapłacono za "know-how" na produkcję dezodorantów aerosolowych "BAC" włącznie z recepturą obejmującą kompozycje zapachowe i środek bakteriostatyczny oraz skład gazu pędnego. Zakupiono również prawo stosowania nazwy firmy "BAC". Ustalono opłatę licencyjną w wysokości aż 10% ceny sprzedażnej, tj. 0,17 i 0,12 DM /marek zachodnioniemieckich/ od każdej wyprodukowanej sztuki. Opłaty licencyjne miały być naliczane przez 3 lata tj. na okres ważności licencji, a następnie w miarę przedłużania czasokresu umowy, opłaty również miały być nadal utrzymywane. Kontrakt zawierał również zastrzeżenia, że składniki czynne i perfumy stosowane do produkcji dezodorantów "BAC" strona polska sprawdzać będzie wyłącznie z firmy "Olivin", bądź też od dostawcy wyznaczonego przez licencjodawcę. Konsekwencją tego warunku był fakt, że import kooperacyjny zmiaszał do płacenia dowolnie dyktowanych cen za zakupowane perfumy dla wyrobów licencyjnych, które wynosiły od 380-530 zł dew. za 1 kg, podczas gdy dla dezodorantów tej samej klasy nie objętych licencją, za import perfum płacono w granicach 22-167 zł dew. za 1 kg.

W okresie lat 1974-1977 zakupiono /z II obszaru płatniczego od wskazanych przez licencjodawcę firm/, różnych składników do produkcji ww. dezodorantów "BAC" za kwotę 2.696,6 tys. zł dew., nadpłata tylko z tego tytułu przekracza kwotę co najmniej 1 mln zł dew.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Wybór licencjodawcy należy uznać za nieprawidłowy, gdyż oferta firmy "Olivin" była wyjątkowo niekorzystna dla strony polskiej. Brak jest dowodów świadczących o tym, że rozpatrywano możliwość zakupu licencji innych firm; nie rozpatrywano innych ofert.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

a/ Przebieg realizacji obiektów produkcyjnych

Licencja wprowadzona została bez ponoszenia nakładów inwestycyjnych, a uruchomienie produkcji nastąpiło wkrótce po zakupie licencji.

b/ Wielkość produkcji licencyjnej

Licencja wykorzystana była przez okres 3-ich lat, w którym to okresie wyprodukowano około 6,6 mln szt. wyrobów /dezodorantów "BAC"/ wartości ok. 369 mln zł przy kosztach własnych 194 mln zł.

c/ Efekty ekonomiczne

Efekty ekonomiczne uzyskane z tytułu wykorzystania zakupionej licencji sprowadzały się do wprowadzenia na rynek krajowy nowej serii dezodorantów po wyższych cenach detalicznych. Nie osiągnięto natomiast spodziewanych efektów eksportowych, przy ponoszonych jednocześnie znacznych wydatkach dewizowych na zakupy kooperacyjne /składniki/ dla tej produkcji. Poniesione opłaty licencyjne były ponad dwukrotnie wyższe od planowanych i wynosiły 701 tys. zł dew. zamiast planowanych 388 tys. zł dew. ponieważ przekroczono planowaną wielkość produkcji, a opłata licencyjna ustalona była od jednostki wyrobu.

Wysokie wydatki dewizowe na import składników do produkcji dezodorantów "BAC", które w okresie trwania umowy licencyjnej wyniosły około 3 mln zł dew., były powodem zaniechania od 1978 r. ww. produkcji. Wprawdzie w umowie licencjodawca zobowiązał się do zakupu wytwarzanych w Polsce dezodorantów "BAC", w ilościach rekompensujących wydatki dewizowe na zakup surowców dla ww. produkcji, lecz brak zabezpieczenia w umowie licencyjnej interesów strony polskiej spowodował, że licencjodawca postawił wygórowane warunki dla ww. wyrobów /odnośnie opakowań/, które dla producenta były nieosiągalne.

Podpisanie umowy licencyjnej z firmą "Olivin" następnie jej realizacja w latach 1974-1978, przyczyniło się do strat w postaci zbędnych wydatków dewizowych w II obszarze płatniczym. Z mocy tej umowy strona polska płaciła wygórowane opłaty licencyjne za wykonaną produkcję dezodorantów "BAC" - łączną nadpłatę z tego tytułu ocenia się na około 400 tys. DM. Ponadto dopuszczono licencjodawcę do pozycji monopolistycznej w dostawach perfum i substancji czynnych, co spowodowało nadpłatę w zakupie surowców do dezodorantów o ok. 1 mln DM. W warunkach umowy licencyjnej nie ustalono też warunków sprzedaży eksportowej dezodorantów "BAC", co uniemożliwiło wyegzekwowanie deklarowanego przez licencjodawcę zakupu wytworzonych dezodorantów "BAC", których eksport miał w około 50% pokryć wydatki dewizowe na zakupy perfum i substancji czynnych dla produkcji ww. dezodorantów.

VI. Działalność postlicencyjna

W wyniku zakupionej licencji, w oparciu o zdobyte doświadczenia udoskonalono produkcję krajowych dezodorantów aerozolowych podwyższając poziom jakościowy tych wyrobów oraz rozszerzono produkowany asortyment.

Streszczenie - podsumowanie

Nieuzasadniony zakup licencji na produkcję dezodorantów aerozolowych "BAO" z firmy "Olivin-Kosmetik" w RFN spowodowany został przez kierownictwo Zjednoczenia "Pollena" i Biura CHZ "Ciech-Pollena", Kontrakt zawarty został bez akceptacji jednostek nadrzędnych. W zakresie warunków finansowych umowa uwzględniała wyłącznie interesy firmy "Olivin". Poza wprowadzeniem na rynek krajowy nowych asortymentów znanych już wyrobów i skorzystania z niektórych doświadczeń technologicznych, pozostałe aspekty umowy licencyjnej były dla kraju niekorzystne i naraziły gospodarkę na zwiększone wydatki dewizowe. W rezultacie - z tytułu przyjęcia w kontrakcie wygórowanych cen za komponenty nabywane u licencjodawcy nadpłacono około 1 mln DM a z tytułu ustalenia opłaty licencyjnej od sztuki wyrobu - około 0,4 mln DM.

Produkcja licencyjna od 1978 r. została zaniechana, a licencja wygasła.

Odpowiedzialnymi za decyzję zakupu zbędnej licencji oraz brak zabezpieczenia jakichkolwiek korzyści dewizowych dla kraju i przemysłu kosmetycznego są przede wszystkim: były naczelny dyrektor Zjednoczenia Przemysłu Chemii Gospodarczej "Pollena" mgr Stanisław Pużawski /nie żyjący/ oraz były dyrektor Biura "Pollena-Ciech" - Leonard Pograniczny, obecnie zatrudniony w placówce CHZ "Ciech" w Szwajcarii.

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1385 na produkcję żurawi wieżowych z f-my
"Potain" - Francja

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Zakup licencji motywowano potrzebą rozwinięcia w kraju produkcji żurawi wieżowych do transportu pionowego elementów i materiałów w budownictwie mieszkaniowym, użyteczności publicznej oraz częściowo przemyśle o wysokości XVI kondygnacji i wyższej.

Zakładano również podjęcie eksportu tych żurawi do krajów II obszaru płatniczego. Brak było jednak analizy ekonomicznej, która uzasadniałaby, że podjęcie produkcji licencyjnej żurawi było bardziej opłacalne niż zakup gotowych żurawi.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Zjednoczenie Mechanizacji Budownictwa "Zremb" wystąpiło 18.04.1973r. do Ministerstwa Budownictwa i PNB z wnioskiem o zakup w latach 1973-1977 licencji na budowlane żurawie wieżowe. Pismo w ww. sprawie podpisał z-ca dyrektora naczelnego ZMB "Zremb" mgr inż. Niedek.

Równocześnie pismem z dnia 19.07.1973 r. podpisanym przez dyrektora Z.Wolińskiego ZMB "Zremb" prosił MBiPNB o akceptację propozycji podjęcia rozmów na tematy związane z wyborem przedmiotu licencji i licencjodawcy.

W odpowiedzi dyrektor Departamentu Mechaniczno-Energetyczno-Transportowego MBiPNB w dniu 28.08.1973 r. poinformował ZMB "Zremb", że nic wnosi zastrzeżeń odnośnie propozycji podjęcia rozmów na tematy związane z wyborem przedmiotu licencji i licencjodawcy z tym, że w rozmowach tych winien brać udział przedstawiciel właściwego PHZ.

W związku z tym w dniach 23.09. - 3.10.1973 r. wyjechała do RFN i Francji delegacja złożona z przedstawicieli przemysłu w celu uzgadniania zakupu licencji na żurawie wieżowe, wytypowania modeli, które objęłaby licencja oraz wynegocjowania możliwości spłaty kosztów licencji ewentualnymi polskimi dostawami kooperacyjnymi.

Przy okazji delegacja miała zapoznać się z technologią, organizacją produkcji i ewentualnym projektowaniem nowoczesnego zakładu tej branży.

W rozmowach prowadzonych przez delegację / z przedstawicielami firm zagranicznych/ nie brał udziału przedstawiciel PHZ co było sprzeczne z postanowieniami uchwały RM nr 311/72 z dnia 9.12. 1972 r. W wyniku uzgodnień przedstawiciele firm "Liebherr"-RFN i "Potain" - Francja mieli przedstawić oferty na wytypowane przez delegację polską żurawie, obrabiarki i urządzenia specjalne oraz oprzyrządowanie do produkcji wybranych żurawi.

Oferty miały obejmować ponadto określone wysokości opłat licencyjnych i uwagi dotyczące najważniejszych rozwiązań linii technologicznych.

Delegacji przemysłu przewodniczył - Z.Woliński - naczelny dyrektor Zjednoczenia "Zremb".

W związku z ustaleniami ww. delegacji w styczniu 1974 r. ówczesny naczelny dyrektor ZMB "Zremb" mgr inż. Jerzy Malecki powołał zespół d/s przygotowania nabycia licencji na żurawie wieżowe. Przewodnictwo tego Zespołu powierzył dyrektorowi "Zremb-Famabud" w Szczecinie mgr inż. L.Wasyłowiczowi.

Równocześnie powiadomił dyrektora PHZ "Bumar" pismem GSD/65/74 z dnia 22.05.1974r. że nadzorowane przedsiębiorstwo "Zremb-Famabud" w Szczecinie wystąpi z wnioskiem o zawarcie umowy na podjęcie prac przygotowawczych związanych z nabyciem licencji na żurawie wieżowe. W piśmie tym dyrektor naczelny Zjednoczenia "Zremb" poinformował PHZ "Bumar", że posiada wstępną zgodę na podjęcie takiego działania ze strony właściwego Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Budownictwa i PNB, nie podał natomiast, że decyzją z-cy Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów mgr inż. Jana Chylińskiego, podjętą na naradzie w dniu 22.12.1973 r., nie włączono do planu nabywania licencji na rok 1974 tematu "żurawie wieżowe budowlane".

Umowę z PHZ "Bumar" w sprawie przygotowania do nabycia licencji zawarła Szczecińska Fabryka Maszyn Budowlanych "Zremb-Famabud" 19 marca 1974 r.

Podpisując w/w umowę PHZ "Bumar" zastrzegł sobie w piśmie skierowanym do dyrektora Zjednoczenia "Zremb", że nie przyjmuje odpowiedzialności za stronę handlowo-prawną, ponieważ nie wyczerpano wszystkich możliwości polepszenia warunków handlowych oferowanych przez firmę "Potain" celem zrównania czy zbliżenia

ich do warunków firmy "Liebherr". PHZ "Bumar" zwrócił równocześnie uwagę, że Zjednoczenie "Zremb" nie stosowało się do postanowień uchwały RM nr 311/72 i zarządzenia nr 52/73 Ministra Handlu Zagranicznego, włączając PHZ do spraw przygotowawczych związanych z nabyciem licencji w momencie ich zakończenia i po wytypowaniu licencjodawcy.

Pomimo podpisania umowy z PHZ "Bumar" w maju 1974r. udała się do firmy "Potain" delegacja przemysłu bez przedstawiciela PHZ "Bumar".

Delegacji przewodniczył ówczesny dyrektor naczelny Zjednoczenia "Zremb" mgr inż. J. Malecki, Delegacja ta podpisała porozumienie z firmą "Potain" w sprawie kooperacji przemysłowej.

Stanowisko Ministra Budownictwa i PMB w sprawie zaopatrzenia budownictwa w żurawie wieżowe zostało zawarte w piśmie Wiceministra inż. Jerzego Smyczyńskiego z dnia 18.12.1974r., którym zobowiązał dyrektora Zjednoczenia "Zremb" do prowadzenia rozmów z partnerami zagranicznymi przede wszystkim pod kątem nawiązania kooperacji, a ewentualny zakup licencji należało traktować jako rozwiązanie drugiej kolejności /z uwagi na koszty/.

W piśmie tym preferowano kierunek "KS" i żądano przedstawienia / w wyniku przeprowadzanych rozmów/ pełnej analizy ekonomiczno-technicznej uzasadniającej propozycje przyjęcia odpowiedniego kontrahenta i wariantu współpracy /kooperacja ewentualnie-licencja.

Pomimo, że Zjednoczenie "Zremb" takiej analizy nie opracowało jak też nie przeprowadziło postępowania ofertowego, dyrektor Naczelny Zjednoczenia "Zremb" J. Malecki wytypował firmę "Potain" jako najkorzystniejszego partnera dla kooperacji w zakresie produkcji i sprzedaży żurawi wieżowych.

III. Prawidłowość zakupu i trafność doboru oferenta

W dniu 5.12.1975 r. PHZ "Bumar" na zlecenie Zjednoczenia "Zremb" zawarł umowę kooperacyjną ważną na okres 10 lat.

Całość transakcji była przeprowadzona nieprawidłowo, bowiem nie przeprowadzono postępowania ofertowego, tym samym nie dokonano wszechstronnej analizy umożliwiającej wytypowanie optymalnego kooperanta.

Nie korzystano z usług PHZ "Bumar" przy negocjacjach z kontrahentami zagranicznymi. Nie opracowano analizy ekonomiczno-technicznej uzasadniającej propozycję przyjęcia odpowiedniego wariantu współpracy i kontrahenta, typując z góry firmę "Potain".

W ramach umowy kooperacyjnej firma "Potain" zobowiązała się m.in. odstąpić stronie polskiej dokumentację techniczną żurawia, prawa patentowe, udzielić prawa wyłącznej produkcji i sprzedaży żurawia w Polsce, prawa sprzedaży do krajów socjalistycznych i Pakistanu. Umowa kooperacyjna miała znamiona umowy licencyjnej w związku z czym PHZ "Bumar" zarejestrował ją w Centralnym Rejestrze Licencji.

Strona polska zobowiązała się podpisać, wraz z umową kooperacyjną, kontrakt na nabycie oprzyrządowania wartości 1.189 tys.fr.f. urządzeń produkcyjnych o wartości 2.275 tys.fr.f. oraz nabywania wyłącznie w firmie "Potain" elementów żurawi w tym również nie produkowanych przez firmę "Potain", których wartość w okresie pierwszych 3 lat ustalono na kwotę 14.396 tys.fr.f. Strona polska zobowiązała się również do zakupu w firmie "Potain" kompletnych żurawi wieżowych dla wszystkich krajowych użytkowników oraz udzielać tej firmie udokumentowanych informacji o cenach oferowanych przez firmy konkurencyjne przy imporcie żurawi budowlanych do kraju.

Strona polska zadeklarowała gotowość sprzedaży firmie "Potain" 16 żurawi oraz elementów konstrukcji o łącznej wartości 16.386 tys. fr.f., co nie zostało zrealizowane.

Umowę kooperacyjną podpisali:

Ze strony PHZ "Bumar":

Z-ca dyrektora d/s kooperacji-J.Winkler,

Z-ca dyrektora d/s kooperacji-J.Szumski,

Ze strony ZMB "Zremb":

- dyrektor naczelny Zjednoczenia - J.Malocki,

- dyrektor "Zremb" - Famabud" w Szczecinie -L.Wasyłowicz.

IV. Trafność doboru oferenta

W związku z brakiem analizy porównawczej nie ma możliwości oceny trafności doboru oferenta.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

a/ Wielkość produkcji

W latach 1976-1980 planowano produkcję - 570 żurawi budowlanych, a wyprodukowano w tym okresie - 127 szt.

b/ Efekty ekonomiczne

Umowę kooperacyjną podpisano przy założeniu, że wartość wpływów z eksportu elementów, względnie żurawi zrównoważy, a nawet przekroczy wartość importu. Założenia te nie zostały dotrzymane. W latach 1976-1980 zaimportowano bowiem elementów o wartości 14.993.963 zł dew., wyeksportowano natomiast elementy wózy żurawia wartości 902 tys. zł dew.

Streszczenie - podsumowanie

W świetle uzyskanych efektów ekonomicznych transakcja zawarta z firmą "Potain" nie była uzasadniona.

Tryb postępowania związany z przygotowaniem, a następnie zawarciem kontraktu był nieprawidłowy, ponieważ:

- nie dokonano wyboru optymalnego wariantu transakcji/umowa kooperacyjna czy licencyjna/, ponieważ nie opracowano ekonomicznej analizy uzasadniającej zawarcie odpowiedniego wariantu umowy, typując na kooperanta firmę "Potain",
- PIZ "Bumar" włączono do prac przygotowawczych związanych z zawarciem kontraktu dopiero po zawarciu porozumienia kooperacyjnego z firmą "Potain",
- źle zawarto umowę kooperacyjno-handlową w konsekwencji nie nastąpiło zakładane zrównoważenie importu z eksportem.

Za w/w nieprawidłowości odpowiedzialność ponoszą:

- b. naczelny dyrektor Zjednoczenia "Zremb" mgr inż. J. Malcecki
- dyrektor "Zremb"-Famabud w Szczecinie mgr inż. L. Wasylewicz.

japońskiej Wyniki
kontroli/licencji na produkcję włókien poliestrowych /bez ozna-
czenia numerem/ i zakupu maszyn i urządzeń dla ZWCh w Pile

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Z materiałów kontroli wynika, że motywacją zakupu licencji, maszyn i urządzeń dla wytwórni włókien poliestrowych w Pile były zgłoszone potrzeby przemysłu lekkiego na ten rodzaj włókien. Kontrola wykazała, że nie zachodziła jednak pilna potrzeba budowy nowych zakładów włókien poliestrowych w Pile, bowiem istniały możliwości zaspokojenia potrzeb krajowych na ww. włókna poprzez modernizację i intensyfikację istniejących zdolności produkcyjnych w Zakładach Włókien Chemicznych "Chemitex-Elana" w Toruniu. Zaznaczyć należy, że z punktu widzenia potrzeb kraju należało raczej czynić starania o zakup wytwórni włókien poliakrylonitrylowych /anilana/, których krajowa produkcja zaspokaja potrzeby tylko w ok. 30%, zaś import tych włókien występuje systematycznie od wielu lat i stale wzrasta.

W kontrakcie zawartym z japońską firmą C.ITOH-TEIJIN nieprawidłowo przyjęto wielkość produkcji włókien poliestrowych oraz ich strukturę asortymentową.

W szczególności nieuzasadnione było przyjęcie w strukturze produkcji dużego udziału produkcji jedwabiu teksturowanego /bistoru/ i włókien ciętych, gdyż są to gatunki produkowane masowo w świecie, za które uzyskuje się niskie ceny. Z tych względów wskazywane w uzasadnieniu możliwości efektywnego eksportu, nie znajdowały podstaw.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Przed zawarciem kontraktu, specjaliści ze Zjednoczenia Przemysłu Włókien Chemicznych "Chemitex" pod przewodnictwem byłego naczelnego dyrektora tego Zjednoczenia mgr inż. Zygmunta Ciesielskiego przygotowali projekt uchwały nr 125/78 Rady Ministrów w sprawie kompleksu włókien poliestrowych w Pile. Projekt ten, opiniowany był przez Komisję Planowania przy Radzie Ministrów oraz specjalistów resortu przemysłu chemicznego i Zjednoczenia "Chemitex". Pomimo negatywnych opinii niektórych członków zespołu dot. nieefektywności tej inwestycji /wskaznik "E" kształtował się poniżej

746

jedności/ - projekt umowy został przedłożony przez b. ministra H. Konopackiego RM i zatwierdzony z zaleceniem kompleksowego zakupu wytwórni włókien poliestrowych wraz z wytwórniami do produkcji podstawowych surowców tj. paraksylenu i glikolu oraz produktu - tereftalano dwumetylu /DMT/.

Kontrakt podpisano tylko na wytwórnię włókien poliestrowych bez zawarcia kontraktu na DMT i paraksylen, co uzależniło produkcję tych włókien od dostaw ww. surowców z importu. Ze strony przemysłu podpisał kontrakt były naczelny dyrektor Zjednoczenia "Chemitex" - Zygmunt Ciesielski.

Koszt kontraktu obejmującego nabycie licencji, pomocy technicznej oraz dostawy maszyn i urządzeń stanowił kwotę ok. 100 mln dol. USA. Zawarcie kontraktu z firmami japońskimi uzależniono od przyznania przez Japonię pomocy finansowej w postaci kredytu finansowego 6 mld jenów oraz 72 mln dol. USA (razem ok. 100,8 mln dol. USA) oraz kredytu dodatkowego - na wydatki lokalne 3.7 mld jenów, tj. 17,8 mln dol. USA, łącznie około 118,6 mln dol. USA.

Należy zaznaczyć, że przed zakupem nie rozważano wariantów innych możliwości zwiększenia produkcji włókien syntetycznych w kraju, a zwłaszcza poliestrowych poprzez rozbudowę i modernizację istniejącej produkcji w ZWCh "Chemitex-Elana" w Toruniu.

III. Pravidłowość zakupu

Przed zawarciem kontraktu rozpatrywano oferty 4-ch firm z KK. Wybrano ofertę firmy najdroższej, lecz w trakcie negocjacji obniżono cenę poniżej ofert firm konkurencyjnych. Istotne uchybienia kontraktu dotyczą m.in. braku wydzielenia kosztu poszczególnych urządzeń lub grup urządzeń, a także opłat za kompletację /narzutów pośrednictwa zakupu/.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

W świetle materiałów kontroli, sprawa doboru licencjodawcy związana była ściśle z warunkami kredytowymi na zakup ww. wytwórni, w tym również uprawnień licencyjnych i know-how, których koszt wynosił 1.100 mln jenów.

Wybór dostawcy nie nasuwał zastrzeżeń pod względem technicznym, lecz budził zastrzeżenia zawarcie kontraktu na wytwórnię włókien poliestrowych w marcu 1979 r., kiedy w kraju wprowadzono drastyczne ograniczenia inwestycyjne przy narastającym gwałtownie

załężeniu dewizowym. Ograniczenia te między innymi uniemożliwiły planowane zakończenie realizowanej III-ciej rozbudowy ZWCh "Chemitex-Elana" w Toruniu - tj. Zakładów podległych temu samemu Zjednoczeniu.

V. Zagospodarowanie licencji

Już podczas podpisywania kontraktu brak było zapewnienia przez Komisję Planowania przy Radzie Ministrów wprowadzenia tej inwestycji do planów gospodarczych i środków na jej realizację w terminach przewidzianych kontraktem. Ponadto zastrzeżenia budziło wyznaczenie jako generalnego wykonawcy Pomorskiego Zjednoczenia Budownictwa Przemysłowego Nr 2, które to Zjednoczenie z braku możliwości przerobowych /sprzętu, materiałów, ludzi/ opóźniło realizację rozbudowy ZWCh "Chemitex-Elana" o kilka lat.

W maju 1980 r. były Przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów Wicypremier T. Wrzaszczyk wydał polecenie wstrzymania prac projektowych i inwestycyjnych w Pile.

W związku z powyższym ZWCh "Chemitex" opracowały koncepcję zagospodarowania zakupionych maszyn i urządzeń w ZWCh "Chemitex-Elana" w Toruniu i ZWCh "Chemitex-Anilana" w Łodzi. Decyzją z dnia 11.08.1981 r. Pierwszego Zastępcy Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów J. Jabłońskiego zatwierdzono powyższą koncepcję z terminem realizacji w latach 1984-1990.

Kierownictwo Ministerstwa Przemysłu Chemicznego i Lekkiego podtrzymuje wniosek o utrzymanie kontraktu w mocy /dostawy maszyn i urządzeń rozpoczęły się w 1981 r./ wbrew opinii Banku Handlowego i Ministerstwa Finansów, które zwracają uwagę na kompletny brak środków dewizowych na wpłatę wymaganych należności warunkujących rozpoczęcie dostaw i spłatę zaciągniętego kredytu.

Ocenia się, że w przypadku zerwania kontraktu Strona Polska narażona będzie na zapłacenie kary w wysokości ok. 40 mln dolarów. Dodatkowe straty mogą wynikać z trudności zagospodarowania zakupionych maszyn i urządzeń.

Do czasu kontroli nie ustalono jeszcze ze Stroną Japońską ostatecznych warunków ewentualnego wycofania się z kontraktu.

VI. Działalność postlicencyjna nie była prowadzona

Streszczenie - podsumowanie

Zakup licencji i maszyn do produkcji włókien poliestrowych nie był uzasadniony z uwagi na:

- brak wystarczających ilości krajowych surowców do produkcji licencyjnej /paraksylenu i glikolu - produkcja krajowa zaspakajająca potrzeby istniejących wytwórni w ca 60%/ oraz półproduktu tereftalanu dwumetylu,
- brak perspektyw efektywnego eksportu wyrobów do II obszaru,
- brak mocy wykonawczych na właściwe zagospodarowanie zakupionych maszyn i urządzeń oraz licencji.

Wyniki kontroli wykazały, że podjęto decyzję w sprawie zakupu licencji oraz maszyn i urządzeń, bez zapewnienia środków na ich zagospodarowanie. Poza kosztami dewizowymi, wydatkowano na rozpoczęcie nie planowanej inwestycji 1,3 mld zł w sytuacji kiedy brakowało potencjału wykonawczego - na dokończenie wielu innych opóźnionych inwestycji w resorcie przemysłu chemicznego, np. ZWCh - Chemitex-Elana w Toruniu.

Główną odpowiedzialność za nieprawidłowości dotyczące zakupu licencji ponosi ówczesne Kierownictwo Rządu, a przede wszystkim:

- b. prezes RM - P. Jaroszewicz, który podpisał uchwałę nr 125/78 w sprawie budowy kompleksu włókien poliestrowych i zakupu licencji dla kompleksu "Piła",
- ówczesny wiceprezes RM - Mieczysław Jagielski przewodniczący posiedzenia Prezydium Rządu, na którym omawiano projekt uchwały w sprawie budowy kompleksu włókien poliestrowych i zakupu licencji.

Odpowiedzialność za podpisanie nie uzasadnionego kontraktu oraz za podjęcie nie uwzględnionej w Narodowym Planie Społeczno-Gospodarczym inwestycji w Pile i wydanie do chwili przerwania 1,3 mld zł ponosi b. dyrektor Zjednoczenia "Chemitex" - Zygmunt Ciesielski.

W y n i k i

kontroli licencji nr 1325 na produkcję obuwia skórzanego - USA

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Zakup licencji na organizację i technologię produkcji obuwia całoskórzanego z firmy "Katy" motywowano uruchomieniem w kraju produkcji obuwia klejonego o wysokich walorach użytkowych i estetycznych, dla potrzeb rynku wewnętrznego i eksportu, a w szczególności:

- wzrostem wydajności pracy na modernizowanych warsztatach produkcyjnych /w PZGS "Alka" w Słupsku i ŁZD "Łukbut" w Łukowie/ o 20%, w stosunku do wydajności osiągniętej przed modernizacją,
- poprawą jakości obuwia wytwarzanego na liniach objętych modernizacją do poziomu co najmniej 98,5% obuwia klasy eksportowej,
- wzrostem eksportu obuwia do USA w latach 1976-1980, w łącznej ilości około 13. mln par.

W praktycznej realizacji umowy licencyjnej ww. cele nie zostały osiągnięte.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Temat licencji został włączony przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki do programu nabywania licencji na wnioski Ministerstwa Przemysłu Lekkiego /pismo z dnia 21 maja 1975 r. wiceministra MPL Wł. Jabłońskiego do wiceministra NSzWiT - M. Kazimierczuka/.

Uchwałą nr 13/76 RM zatwierdzono temat w programie nabywania licencji na 1976 r.

Na tej podstawie Zjednoczenie Przemysłu Skórzanego opracowało wnioski o podjęcie decyzji w sprawie zawarcia umowy licencyjnej.

Wniosek był opracowany niezgodnie z przepisami, gdyż nie zawierał:

- informacji o sytuacji patentowej.
- sprecyzowanej istoty know-how,
- prawidłowego uzasadnienia techniczno-ekonomicznego.

Pismem z dnia 20.02.1976r. wiceminister MPL - Marian Sobolewski skierował ten wniosek do zaopiniowania do MNSzWiT i MHZ.

Pozytywną opinię MNSzWiT wyraził wiceminister M. Kazimierczuk w piśmie z dnia 27.02.1976r.

Również pozytywną opinię MHZ wyraził wiceminister Ryszard Strzelecki w piśmie z dnia 26.02.1976r.

W oparciu o powyższe opinie dyr. CIEPS "Skórimpex" - Józef Duraj przesłał do Departamentu Współpracy z Zagranicą - MPL projekt decyzji Ministra w sprawie zakupu /przez Centralę Skórimpex/ licencji z firmy "Katy".

III. Pravidłowość zakupu i dóbr licencjodawcy

Akcji ofertowej związanej z zakupem licencji nie przeprowadzono, co było niezgodne z zarządzeniem nr 52 Ministra Handlu Zagranicznego z dnia 5.10.1973r. Powodem rezygnacji z tej akcji było pozytywne stanowisko MHZ wyrażone przez wiceministra St. Długosza w odpowiedzi na prośbę wiceministra MPL - M. Sobolewskiego o wydanie zgody na prowadzenie negocjacji wyłącznie z firmą "Katy".

Decyzję o zawarciu kontraktu licencyjnego z firmą "Katy" podjął wiceminister MPL - M. Sobolewski. W wyniku tej decyzji zawarto kontrakt, który ze strony polskiej podpisał dyr. "Skórimpex" - Józef Duraj. Kontrakt licencyjny nie zabezpieczał interesów strony polskiej, gdyż nie określał warunków efektywnego eksportu przy zmieniających się cenach importowanego surowca na produkcję obuwia.

Wybór licencjodawcy był niepravidłowy /firma "Katy" nie była producentem obuwia a firmą handlową/.

IV. zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Produkcję licencyjną uruchomiono w PZPS "Alka" w Słupsku i ŁZO "Łukbut" w Łukowie, jednak nie osiągnięto zakładanych efektów /wydajności i jakości/. Nie osiągnięcie planowanych parametrów przy produkcji tego obuwia obciąża obydwie strony, tj. polską i amerykańską. Strona polska nie wykonała bowiem wszystkich

zaleceń licencjodawcy, a mianowicie:

- nie zabezpieczyła odpowiedniej jakości skór naturalnych, głównie na wierzchy obuwia krajowej produkcji,
- nie wprowadziła szwalni przygotowawczej,
- nie wprowadziła kart identyfikacyjnych, które miały na celu usprawnienie organizacji produkcji i wprowadzenie ewidencji pozwalającej na ustalanie osobistej odpowiedzialności za jakość wykonywanych operacji technologicznych.

Strona amerykańska natomiast nie wywiązała się z zobowiązań dotyczących osiągnięcia planowanej wydajności i poprawy jakości produkcji w ramach nabytej licencji /know-how/. Bazując na powyższych faktach zapłacono firmie "Katy" tytułem opłaty licencyjnej 460 tys. dolarów, wobec uzgodnionej w tym przedmiocie kwoty 850 tys. dolarów /ca 54%/.

Realizacja przedsięwzięcia polegającego na uruchomieniu produkcji obuwia całoskórzanego w oparciu o amerykańską technologię miała pozwolić na rozszerzenie możliwości eksportu tego obuwia do USA. Planowano w latach 1976-1980 przeznaczyć na eksport do USA 13.30 tys. par obuwia produkowanego na bazie licencji /"know-how"/. Faktycznie eksport tego obuwia w tym okresie wynosił 954,1 tys. par tj. 7,3% ilości planowanej.

Z analizy przeprowadzonej przez Zespół powołany w dniu 21 maja 1979 przez wiceministra Przemysłu Łódzkiego - Władysława Jabłońskiego wynikało, że średnie ceny dewizowe uzyskiwane z eksportu do USA 1 pary obuwia nie pokrywały nawet kosztów surowców zużytych na produkcję tego obuwia.

W I półroczu 1979 r. średnia cena 1 pary obuwia wynosiła bowiem 9,32 \$ a wsa : dewizowy 10,25 \$. Wg tej analizy koszt 1 pary tego obuwia powinien wynosić minimum 13,21 \$ plus cena frachtu do USA 0,33 \$ za 1 parę.

Nakłady dewizowe ogółem poniesione na podjęcie i realizację licencyjnej produkcji obuwia wynosiły kwotę 30,03 mln zł dewizowych z tego:

- zakup maszyn do produkcji obuwia 17,3 mln zł dew.
- zakup niezbędnych surowców do produkcji obuwia licencyjnego 11,5 mln zł dew.
- opłata licencyjna 1,5 mln zł dew.

Z powyższego wynika, że główną pozycję w wydatkach dewizowych stanowiły maszyny drubnicze. W strukturze wydatków stanowiły one bowiem 57,1%.

Należy podkreślić, że uniwersalny charakter większości maszyn i urządzeń zakupionych w ramach umowy licencyjnej pozwolił na ich wykorzystanie przy produkcji innego typu obuwia; jednakże /jak wynika z kontroli przeprowadzonej w PZPS "Alka"/ 30 maszyn o wartości 3,2 mln zł obiegowych zakupionych w ramach umowy z "Katy" jest aktualnie zbędnych /ogółem zakupiono 308 maszyn/.

Streszczenie - podsumowanie

Zakup licencji należy uznać za nieuzasadniony z uwagi na:

- wysoce nie efektywny eksport obuwia do USA,
- nie osiągnięcie zakładanego wzrostu wydajności i poprawy jakości obuwia.

Zakup licencji i wybór licencjodawcy został dokonany w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami /ograniczono się do jednej oferty firmy "Katy"/.

Umowę licencyjną zawarto na warunkach niekorzystnych dla strony polskiej. Ceny uzyskiwane z eksportu obuwia były niższe od wsadu dewizowego, zużywanego na produkcję ^{wanie} tego obuwia.

Eksport obuwia został przerwany, zrealizowano 7,3% ilości planowanej we wniosku o zakup licencji.

Część zakupionych w ramach umowy licencyjnej w firmie "Katy" maszyn o wartości 3,2 mln zł obiegowych okazała się zbędna.

Odpowiedzialność ww. nieprawidłowości ponoszą:

- wiceminister Przemysłu Lekkiego - Marian Sobolewski za podjęcie decyzji o zakupie licencji.
- wiceministrowie Handlu Zagranicznego - R. Strzelecki i MNSzWiT - M. Kazmierczuk za wydanie pozytywnych opinii o wniosku w sprawie zawarcia umowy licencyjnej,
- wiceminister Handlu Zagranicznego - St. Długosz za wyrażenie zgody na prowadzenie negocjacji tylko z firmą "Katy",

- b. dyr. CIPES "Skórimpex" - Józef Duraj za podpisanie kontraktu na warunkach niekorzystnych dla strony polskiej.

Wyniki

Kontroli licencji nr 1134 na produkcję przyczep segmentowych o ładowności 50-500 mG firmy "Nicolas" - Francja

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Wniosek o zakup licencji motywowano potrzebą rozwinięcia w Polsce transportu dla przewozu ciężkich maszyn i urządzeń oraz elementów konstrukcyjno-budowlanych poprzez uruchomienie produkcji licencyjnej przyczep samochodowych o ładowności 50-500 Mg oraz zlikwidowaniem importu przyczep z krajów II obszaru płatniczego i usług transportowych świadczonych przez te kraje.

Brak było analizy ekonomicznej, która uzasadniałaby, że podjęcie produkcji licencyjnej przyczep było bardziej opłacalne niż zakup gotowych przyczep lub czarter towarów.

II. Przebieg przygotowania wniosku

1. Od 1967 r. była rozważana w resorcie budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych sprawa uruchomienia produkcji przyczep o dużej ładowności. W tym celu, w końcu 1969 roku, Zjednoczenie Mechanizacji Budownictwa "ZREMB" nawiązało za pośrednictwem CHZ "Polimex" kontakt z francuską firmą Societe Industrielle Delattre - Levivier /SIDL/, producentem przyczep tego typu. Przewidywano, że współpraca w formie licencji względnie wymiany kooperacyjnej pozwoli na przyspieszenie uruchomienia produkcji przyczep segmentowych.
2. Instytut Transportu Samochodowego, do którego zwrócił się dyrektor Zjednoczenia "ZREMB" o opinię co do celowości zakupu licencji, wydał opinię pozytywną. W piśmie znak: 3030/ZB/70 z dnia 29 lipca 1970 podpisanym przez dyrektora prof. M. Madeyskiego Instytut podał, że uważa za celowe uruchomienie produkcji przyczep o dużej ładowności ponieważ:
 - zapotrzebowanie w naszym obrocie na przyczepy wzrasta szybko, a istnieje niewiele producentów nowoczesnych przyczep,
 - opłacalność produkcji będzie wysoka, z uwagi na znaczne własne ciężary przyczep /w granicach 10-35 Mg/ przy wysokim koszcie importu wynoszącym ok. 40 zł/kg,
 - powstanie możliwość eksportu przyczep o nowoczesnej konstrukcji /zaopatrzonej w hydrauliczno-pneumatyczne zawieszenie kół oraz hydrauliczny układ kierowania/ nawet do II obszaru płatniczego.

- W związku z powyższym Instytut uważa za najbardziej celowe i opłacalne dla gospodarki narodowej, zakup licencji na pneumatyczne zawieszenie kół oraz hydrauliczny układ kierowniczy. Podano przy tym, że odpowiednie patenty są niedawno ustanowione więc praktycznie niemożliwe do ominięcia.
3. W związku z uzyskaną opinią Wrocławskie Zakłady Remontu Maszyn Budowlanych i Przemysłu Materiałów Budowlanych "Zremb-Wrocław" wystąpiły w dniu 14 sierpnia 1970 r. do Zjednoczenia "Zremb" z prośbą o zezwolenie na podjęcie postępowania wstępnego w sprawie zakupu licencji na hydrauliczno-pneumatyczny układ zawieszenia kół oraz hydrauliczny układ skrętu do przyczep segmentowych projektowanych przez Biuro Konstrukcyjno-Technologiczne - Zremb Warszawa.
 4. Zjednoczenie Mechanizacji Budownictwa "Zremb" wystąpiło 22.06. 1970 r. do Departamentu Techniki MBiPMB o zezwolenie na podjęcie postępowania wstępnego w sprawie zakupu licencji na produkcję przyczep segmentowych o ładowności 50-250 Mg. W uzasadnieniu podano, że:
 - roczne zapotrzebowanie krajowe na przyczepy w latach 1971-1975 wyniesie 18 szt.,
 - z uwagi na wysoki koszt jednostkowy wynoszący około 30 tys. dolarów za przyczepę o ładowności 60 Mg, konieczne jest uruchomienie produkcji w kraju,
 - zakup proponowanej licencji umożliwi przyspieszenie uruchomienia produkcji seryjnej o dwa lata.W/w pismo podpisał z-ca naczelnego dyrektora d/s technicznych - J. Glichowski.
 5. Na wniosek Ministra Bud. i Przemysłu Materiałów Budowlanych temat licencji został przez MNSzWiT wprowadzony do programu zakupów na lata 1973-75 i zatwierdzony decyzją nr 118/72 Prezydium Rządu z dnia 27.09.1972 r.
 6. Minister Budownictwa i PMB - Alojzy Karkoszka w dniu 20.11.1972 r. wyraził zgodę na prowadzenie postępowania wstępnego w sprawie zakupu licencji. Na podstawie zgody Ministra - A. Karkoszki Zjednoczenie "Zremb" pismem z dnia 6 grudnia 1972 roku znak DWP 3/13/GST/291/72 zezwoliło Wrocławskim Zakładom Mechanizacji Budownictwa "Zremb" na podjęcie postępowania wstępnego na zakup licencji oraz nakazało dyrektorowi WZMB-Zremb zlecenie właściwemu PHZ dalsze prowadzenie postępowania licencyjnego.

7. W dniu 24 stycznia 1973 r. Wrocławskie Zakłady Mechanizacji Budownictwa - "Zremb" i PHZ Bumar zawarły umowę o przeprowadzenie postępowania wstępnego w sprawie zakupu licencji na przyczepy ciągnięte i wyposażone w napęd własny o ładowności ponad 50 Mg, przy czym zaproponowały następujących licencjodawców:

- Francja - Nicolas SIDL
- RFN - Schenrle
- RFN - Gadhofer
- RFN - Blumhardt
- Włochy - Cometto

8. O przystąpieniu do czynności związanych z uruchomieniem licencji PHZ "Bumar" zawiadomił Zjednoczenie "ZREMB" 6 marca 1973 r.

9. W odpowiedzi z-ca naczelnego dyrektora Zjednoczenia "Zremb" d/s handlowych - M. Piotrowski poinformował PHZ Bumar, że reprezentowane przez niego Zjednoczenie nie jest zainteresowane w zakupie licencji na produkcję przyczep 50-250 Mg, a jedynie w zawarciu umowy kooperacyjnej i to wyłącznie z firmą francuską Nicolas. W oparciu o w/w stanowisko dyr. M. Piotrowski, PHZ Bumar 28.03. 1973 r. zawarło umowę kooperacyjną bez zgody Ministra na zmianę przedmiotu umowy i bez uzasadnienia techniczno-ekonomicznego, z którego wynikałoby, że umowa kooperacyjna była korzystniejsza od umowy licencyjnej i że należało ją zawrzeć z firmą "Nicolas".

III. Prawidłowość zakupu

Do zakupu licencji nie doszło. Całość transakcji była przeprowadzona nieprawidłowo. Nie przeprowadzono postępowania ofertowego, a tym samym uniemożliwiono wybranie najkorzystniejszej oferty. Nie zabezpieczono środków dewizowych na import kooperacyjny. Umowę kooperacyjną /dotyczącą produkcji i sprzedaży przyczep i naczep o ładowności 50-500 Mg/ z firmą Nicolas ze Strony Polskiej podpisali:

- kierownik działu importu PHZ Bumar - Jerzy Podzucki,
- branżysta działu importu PHZ Bumar - Barbara Czarnek,
- z-ca naczelnego dyrektora d/s handlowych Zjednoczenia Mechanizacji Budownictwa "Zremb" - Michał Piotrowski,
- dyrektor Wrocławskich Zakładów Mechanizacji Budownictwa "Zremb" - Roman Witkowski.

Umowa kooperacyjna obejmowała:

- odstąpienie dokumentacji technicznej,
- udzielenie praw patentowych i praw produkcji,
- niewyłączne prawo sprzedaży eksportowej wzamian za zakup sprzętu oraz zakup zespołów za 1 mln franków /w ilości 16 wózków 4-osiowych/.

Charakter umowy nosił znamiona umowy licencyjnej w związku z czym PHZ Bumar zarejestrował ją w Centralnym Rejestrze Licencji.

W umowie nie zagwarantowano interesów Strony Polskiej, gdyż zakres przekazywanej dokumentacji został określony w sposób bardzo ogólny w wyniku czego Strona Polska nie otrzymała dokumentacji technicznej na zespół zawieszona hydraulicznego i osi jezdnych.

IV. Trafność doboru oferenta

W świetle analizy porównawczej wskaźników techniczno-ekonomicznych koszt gotowej przyczepy firmy Cometto był niższy o 32,7% od kosztu zespołów do montażu przyczepy "Nicolas".

W tej sytuacji wybór oferenta /dostawcy/ był nieprawidłowy.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

a/ Przebieg realizacji obiektów produkcyjnych

Mimo zobowiązania w kontrakcie do wybudowania fabryki nie doszło. Przyczepy montowano w istniejących halach ZREMB-Wrocław.

b/ Wielkość produkcji licencyjnej

W związku ze zmianą przedmiotu zawarcia umowy licencyjnej na kooperację podjęto bardzo ograniczony zakres produkcji, WZMB "Zremb" rozpoczął produkcję przyczep w III kwartale 1975 r., tj. w 30 miesięcy od podpisania umowy. W okresie trwania umowy wyprodukowano ogółem 9 segmentów przyczep /po 3 w latach 1976-1977 i 1979/, zaniast planowanych 35 sztuk segmentów.

Jak ustalono przyczepy kooperacyjne "Zremb-Nicolas" produkowane były na indywidualne, doraźne zamówienia klientów, posiadających limit dewizowy na zakup zespołów. Po roku 1977 zaprzestano produkcji przyczep z uwagi na brak zamówień krajowych odbiorców.

c/ Efekty ekonomiczne

Wartość importowanych zespołów do wyprodukowanych 9 segmentów przyczep wynosiła 2.750.419 FF, tj. 2.004.000 zł dew.

Wartość 9 segmentów przyczep zakupionych w firmie Nicolas wynosiła by 4.200.000 FF, tj. 3.030.000 zł dew. Wkład dewizowy w produkcję przyczep wynosi od 90% w 1975 r. do 49% w 1978 roku.

21

Stwierdzono ponadto, że umowa kooperacyjna polegała na imporcie zespołów z Francji gdyż strona francuska nie zakupiła u Strony Polskiej żadnego wyrobu mimo przekazywania przez "Zremb" firmie Nicolas wielu ofert.

VI. Działalność postlicencyjna nie była prowadzona

Streszczenie - podsumowanie

W świetle analizy ekonomicznej transakcja zawarta z firmą "Nicolas" nie była uzasadniona. Działalność związana z przygotowaniem zakupu licencji, a następnie z zawarciem umowy kooperacyjnej była nieprawidłowa, gdyż:

- nie przeprowadzono postępowania ofertowego typując z góry firmę Nicolas, uniemożliwiając tym samym wybór najkorzystniejszej oferty,
- nie zabezpieczono przydziału dewiz na zakup zespołów,
- źle zawarto umowę kooperacyjno-handlową w konsekwencji firma Jean Nicolas nie dostarczyła Stronie Polskiej podstawowej dokumentacji technicznej ani nie zakupiła żadnego wyrobu.

W efekcie nie osiągnięto podstawowego celu jakim miała być rozwinięcie w Polsce środków transportu dla przewozu ciężkich maszyn ani też eksportu tych przyczep. Po wyprodukowaniu w ciągu 3 lat 9 segmentów przyczep na indywidualne doraźne zamówienia klientów posiadających limit dewizowy na import zespołów, zaprzestano produkcji w 1979 roku.

Za niewłaściwe prowadzenie postępowania przygotowawczego, odstąpienie od prowadzenia działalności ofertowej i zmianę przedmiotu umowy licencyjnej na kooperacyjną odpowiedzialność ponosi z-ca dyr. Zjednoczenia Zremb - Michał Piotrowski.

Za źle zawartą umowę kooperacyjną w wyniku czego nie uzyskano pełnej dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej odpowiedzialność ponoszą:

- dyr. Wrocławskich Zakładów Mechanizacji Budownictwa ZREMB
- Roman Witkowski,
- z-ca dyr. Zjednoczenia Mechanizacji Budownictwa ZREMB - Michał Piotrowski,
- kier. działu importu PHZ BUMAR - Jerzy Podżucki.

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1508 na produkcję górniczych kombajnów
chodnikowych - Austria

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

W latach siedemdziesiątych resort górnictwa nie miał prawie żadnych doświadczeń w projektowaniu i produkcji kombajnów chodnikowych.

Niewielkie ilości tych maszyn importowano ze Związku Radzieckiego /średnio 25 szt. rocznie przy zapotrzebowaniu 80 szt/, przy czym strona radziecka nie była w stanie dostarczyć większej ilości kombajnów.

W tej sytuacji resort górnictwa zakupił (w latach 1975-76) w Austrii 68 kombajnów chodnikowych AM-50 firmy VOEST Alpine AG. W związku z brakiem dewiz na znaczny import dalszych kombajnów zdecydowano w resorcie górnictwa o krajowej produkcji austriackich kombajnów AM-50.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Działania związane z nabyciem licencji zostały zapoczątkowane zawarciem ramowego porozumienia o kooperacji z firmą VOEST Alpine AG, podpisanego ze strony polskiej przez dyrektora Przedsiębiorstwa Budowy Zakładów Górniczych za Granicą "KOPEX" - Zygmunta Pruska. Na mocy tego porozumienia austriacka firma przekazywała sukcesywnie dokumentację konstrukcyjno-produkcyjną /know-how/, w oparciu o którą uruchamiano w kraju produkcję części stanowiących od 50% w 1978 r. do 70% w 1981 r. ogólnej wartości kombajnu. Resztę importowano z firmy VOEST Alpine.

Po roku 1981 Polska miała otrzymać pełną dokumentację i prawo produkowania kompletnego kombajnu, pod warunkiem określonym w w/w porozumieniu ramowym, że do końca 1978 r. zostanie zawarty kontrakt licencyjny.

Warunku tego "KOPEX" nie spełnił z następujących powodów:

- "KOPEX" nie zawarł z odpowiednim wyprzedzeniem umowy - zlecenia ani z "Konstalem" - wyznaczonym w sierpniu 1977 r. na producenta kombajnów licencyjnych - ani ze Zjednoczeniem Przemysłu Maszyn Górniczych "Polmag" formalnym licencjobiorcą, będącym równocześnie głównym producentem części do kombajnu.
- Ministerstwo Górnictwa nie wystąpiło w odpowiednim czasie do MNSzWiT o ujęcie zakupu omawianej licencji w programie nabywania licencji na 1978 r., co stanowi jeden z warunków uzyskania zgody na zawarcie kontraktu.
- licencjobiorca nie opracował formalnego wniosku o uzyskanie zgody na zawarcie umowy licencyjnej.

Dopiero na przełomie grudnia 1978 r. i stycznia 1979 r. podjęto następujące działania:

- ZPiG "Polmag" w dniu 5.12.1978 r. zobligowało Piotrowicką Fabrykę Maszyn "FAMUR" do przygotowania umowy - zlecenia w sprawie nabycia licencji,
- PFM "FAMUR" zawarła dnia 9.I.1979 r. umowę-zlecenia z PBZGzG "KOPEX",
- Ministerstwo Górnictwa dopiero w dniu 31.12.1978 r. wystąpiło do MNSzWiT o wprowadzenie tematu "kombajn: chodnikowy" do programu nabywania licencji na 1978 r. /temat ten nie został ujęty w programie nabywania licencji/.

III. Prawidłowość zakupu

Kontrakt licencyjny z firmą VOEST Alpine został ostatecznie podpisany przez dyrektora PBZGzG "KOPEX" Zygmunta Pruska w dniu 1.6.1979 r. z następującymi odstępstwami od postanowień uchwały nr 58/78 RM w sprawie nabywania licencji i zarządzenia nr 16 MHZiGM w sprawie trybu postępowania przy nabywaniu licencji:

1. Podpisany kontrakt nie był parafowany przez licencjobiorcę, tj. ZPMG "Polmag".
2. Przed zakupem licencji nie zebrano ofert z innych firm na skutek arbitralnego stanowiska b. Wiceministra Górnictwa Janusza Strzeмиńskiego wyznaczającego na licencjodawcę firmę VOEST Alpine.
3. Kontrakt zawarto bez opinii /MHZ, MNSZWIT, KP przy RM/ o wniosku licencyjnym.

W zawartym kontrakcie /w § 16/ umieszczono klauzulę, że będzie on prawomocny z chwilą uzyskania zezwolenia władz PRL na jego zawarcie.

Do chwili zakończenia kontroli "KOPEX" nie uzyskał zgody na wprowadzenie kontraktu w życie. W związku z tym produkcja kombajnu realizowana była dalej na warunkach ramowego porozumienia o kooperacji z firmą VOEST Alpine. Ważność porozumienia wygasła jednak z końcem 1981 r.

Istnieje zatem obawa, że austriacka firma może żądać odszkodowania z tytułu dalszej produkcji kombajnu w Polsce bez posiadania uprawnień /patentów/ do korzystania z, ewentualnie zażądać wstrzymania dalszej produkcji.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

W związku z wcześniej opisanym "wyznaczeniem" na licencjodawcę firmy VOEST Alpine i nie zebraniem w tej sytuacji przez "KOPEX" ofert innych firm, nie można dokonać żadnej analizy porównawczej. Można natomiast uznać, że w porównaniu z uprzednio sprowadzanymi kombajnami radzieckimi, kombajn AM-50 posiada lepsze parametry, jest bardziej nowoczesny i posiada większą pewność ruchów. Nie wydaje się słusznym stanowisko ekspertów MNSzWiT powołanych zarządzeniem Nr 44 Prezesa RM z dnia 31.10.1980 r. do oceny zakupu licencji. Zakwestionowali oni zasadność zakupu licencji w firmie VOEST Alpine AG wskazując, że bardziej odpowiedni jest kombajn angielskiej firmy Dosco. Przy niewiele różniących się parametrach technicznych obu maszyn, wystąpiłyby trudności przy uruchomieniu produkcji ze względu na różne systemy miar w obu państwach, a kooperacja była by jeszcze trudniejsza, jeżeli wręcz niemożliwa.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

O pełnym zagospodarowaniu licencji można by mówić dopiero w 1982 r., gdyby kontrakt licencyjny wszedł w życie.

Do końca 1981 r. obowiązywało porozumienie ramowe o kooperacji, w ramach którego produkowano kombajny przy systematycznie wzrastającym udziale części produkowanych w kraju. Uruchomiona /decyzją b. wiceministra Górnictwa - Janusza Strzemińskiego/ produkcja kombajnów w "Konstalu" nie pokrywała potrzeb resortu mimo niewykorzystanych możliwości produkcyjnych tej wytwórni.

Wielkość produkcji ograniczały możliwości dewizowe resortu, górnictwa na zakup części kooperacyjnych w firmie VOEST Alpine AG, których udział jeszcze w 1981 r. wynosił 30% wartości kombajnu.

163

Wskutek uchybień formalnych, jakie miały miejsce przy nabyciu tej licencji i wynikających stąd błędów organizacyjnych, nie wykorzystano wszystkich możliwości ograniczenia importu. W latach 1979-1981 Jaworznicko-Mikołowskie Zakłady Naprawcze Przemysłu Węglowego, prowadzące scentralizowane naprawy kombajnów licencyjnych, sprowadziły na skład konsygnacyjny części zamiennych za około 4,4 mln szylingów austriackich, części, które były już produkowane w kraju.

VI. Działalność postlicencyjna nie była prowadzona

Podsumowanie

1. Zakup licencji i uruchomienie produkcji kombajnów AM-50 były uzasadnione potrzebami resortu.
2. Przebieg postępowania związany z przygotowaniem kontraktu licencyjnego był niezgodny z obowiązującymi przepisami uchwały nr 58/78 RM w sprawie nabywania licencji i zarządzenia nr 16 MHZ w sprawie trybu postępowania przy nabywaniu licencji.
3. Produkcja kombajnów licencyjnych poniżej potrzeb resortu i poniżej możliwości producenta spowodowana została niezabezpieczeniem przez resort górnictwa dewiz na zakup elementów kooperacyjnych. Straty z tego tytułu są nie do określenia.
Ewidentną stratą natomiast jest kwota około 4,4 mln szylingów wydatkowana na zakup (do remontu kombajnów) części produkowanych w kraju.
4. Odpowiedzialność ponoszą:

- za "wyznaczenie" licencjodawcy, a w konsekwencji za późniejsze uchybienia formalne przy zawieraniu kontraktu,
b. Wiceminister Górnictwa Janusz Strzemiński,
- za niezgodny z przepisami przebieg postępowania przy zawieraniu kontraktu licencyjnego, a w szczególności za jego podpisanie bez polecenia MHZiGM - dyrektor PBZGzG "KOPEX" - Zygmunt Prusek,
- za brak koordynacji produkcji licencyjnej, w wyniku czego niepotrzebnie wydatkowano około 4,4 mln szylingów austriackich na import części, które były produkowane w kraju - dyrektor ZPMG "Polmag" będącego licencjobiorcą - Bernard Miś.

Wyniki

kontroli licencji nr 1422-na modyfikację produkcji szkła
płaskiego metodą "Asahi" - Japonia

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Wniosek o zakup licencji motywowano:

- koniecznością podniesienia poziomu technicznego produkcji,
- poprawą jakości poprzez zwiększenie udziału szkła I-szego gatunku /do 95%/ w strukturze produkcji,
- zwiększeniem wielkości produkcji

II. Przebieg przygotowania wniosku

Na wniosek Ministerstwa Budownictwa i PMB temat zakupu licencji został włączony przez Ministerstwo N. Sz. WIT do programu nabywania licencji i uchwałą nr 13/75 Rady Ministrów z dnia 16.01. 1976 zatwierdzony do realizacji w 1976 r.

Dyrektor Naczelny Zjednoczonych Hut Szkła Budowlanego - Vitrobud - J. Zarański poleceniem służbowym nr 14-75 z dnia 15.VII. 1975 r. powołał zespół d/s nabycia licencji z zadaniem oceny zebranych ofert i przygotowania wniosku w sprawie uzyskania decyzji na zawarcie umowy licencyjnej. W maju 1976 r. zespół przygotował wniosek, który podpisali:

- A. Ciągło - główny specjalista d/s produkcji hutniczej "Vitrobud" i J. Wysocka z ramienia CHZ Polimex - Cekop. Wniosek akceptowany został przez dyrektora Zjednoczonych Hut Szkła Budowlanego - J. Zarańskiego i zatwierdzony przez generalnego dyrektora Zjednoczenia Przemysłu Szklarskiego i Ceramicznego - R. Przączka. Decyzję w sprawie zawarcia umowy licencyjnej podjął wiceminister Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych - J. Kałkowski.

III. Prawidłowość zakupu

Akcja ofertowa prowadzona była od 1972 r., uzyskano jedynie ofertę firmy "Asahi" - Japonia i "Klockner" - RFN. Oferta firmy "Klockner" opierała się w zasadzie na umiejętnościach i doświadczeniu jednego specjalisty - byłego pracownika koncernu Delag - Detag, co wyraźnie ograniczało odpowiedzialność firmy przy realizacji ewentualnego kontraktu.

Firma "Asahi" złożyła na przestrzeni lat 1973-1975 trzy kolejne

wersje oferty. Za prawo do modernizacji nieograniczonej ilości ciągarek - Forcault zażądała w pierwszej wersji opłaty 7 mln dolarów USA. Wersja ta była za droga i została odrzucona, podobnie było z wersją drugą, w której Strona japońska żądała opłaty w wysokości 4,1 mln dolarów.

Wobec tego Strona polska przyjęła ofertę na modyfikację produkcji tylko dla jednej wanny tj. dla 9-ciu ciągarek. W wyniku negocjacji ustalono wartość kontraktu na kwotę 1.430.000 \$ USA.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

W świetle analizy porównawczej wskaźników techniczno-ekonomicznych i oferowanych warunków wybór licencjodawcy był optymalny,

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji.

a/ Przebieg realizacji obiektów produkcyjnych

Realizacja zadania przebiegała zgodnie z harmonogramem dyrektywnym. Cykl realizacji obiektu zamknął się w okresie 13 miesięcy i był równy cyklowi dyrektywnemu.

b/ Wielkość produkcji licencyjnej

W wyniku zakupu licencji miała ulec poprawie wydajność i gatunkowość otrzymanego szkła.

Wg zte planowano uzyskanie 10.662,7 tys. m² w redukcji handlowej w tym 95% szkła I gatunku. Parametry te uzyskiwano, kiedy obsługi ciągarek dokonywali specjaliści japońscy /uruchomienie produkcji i odbiór techniczny/. Po wyjeździe specjalistów japońskich nie osiągnano tych parametrów. W 1980 z wyprodukowano 2 6.882 tys. m², w tym tylko 72% szkła w I gatunku.

Okazało się również, że część szkła z produkcji licencyjnej kwalifikowała się do III-ciego gatunku, którego nie było przed modernizacją technologii produkcji.

c/ Efekty ekonomiczne

Wydatki poniesione na uruchomienie produkcji licencyjnej wynosiły 38,959 tys. zł w tym 7.313,6 tys. zł dewizowych. Zakład nie osiągnął efektów ekonomicznych wynikających z planowanej wydajności i poprawy gatunkowości szkła. Wystąpiło zmniejszenie wartości produkcji szkła. W latach 1978-1980 zmniejszenie wartości produkcji wynosiło 99.865 tys. zł /co stanowi 19% w stosunku do wartości planowanej/

VI. Działalność postlicencyjna

Działalność postlicencyjna ograniczała się do opracowania harmonogramu wdrożeń metody "Asahi" w innych zakładach.

Streszczenie - podsumowanie

Zasadność zakupu licencji nie budzi zastrzeżeń jednak sposób jej wykorzystania uniemożliwia osiągnięcie:

- zakładanej we wniosku poprawy jakości szkła co również uniemożliwia eksport,
- zakładanego poziomu wydajności.

Łączne wydatki związane z uruchomieniem produkcji licencyjnej wyniosły 38.959 tys. zł w tym 7.313,6 tys. zł dewizowych.

Zakładane parametry produkcji /wydajność i gatunkowość/ osiągnięte były w okresie kiedy obsługą ciągarek prowadził zespół specjalistów japońskich. Po ich wyjeździe zakład nie osiąga planowanych w tej technologii parametrów produkcji.

Z tego tytułu w latach 1978-1980 zamiast planowanej produkcji o wartości 525 mln zł osiągnięto produkcję mniejszą o 99.865 tys. zł, co stanowi 19% wartości planowanej.

Główną odpowiedzialność za brak zakładanych efektów i za niedostateczny nadzór nad prawidłowym wdrożeniem ponoszą:

- dyrektor Zjednoczonych Hut Szkła Budowlanego "Vitrobud" - J. Zarański,
- generalny dyrektor Zjednoczenia Przemysłu Szklarskiego i Ceramicznego "Witrocer" - R. Przączak.

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1070 na produkcję młynów
wentylatorowych N230.45 - RFN

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Licencja została zakupiona na podstawie umowy kooperacyjnej zawartej z firmą EVT - RFN przez PTHZ "Elektrim" i Zjednoczenie Przemysłu Maszyn Ciężkich "ZEMAK".

Merytorycznego uzasadnienia techniczno-ekonomicznego naświetlającego zasadność nabycia licencji w drodze umowy kooperacyjnej zarówno PTHZ "Elektrim" jak również Zjednoczenie "ZEMAK" podczas kontroli nie przedstawiły.

Na podstawie "Karty wykorzystania licencji" sporządzonej przez licencjobiorcę FPM w Mikołowie stwierdzono, że wybór firmy EVT dokonany został w oparciu o wyniki dotychczasowej współpracy firmy EVT, /poprzednio KSG/ z polskim przemysłem energetycznym /elektrownie: Turów, Konin, Adamów i Pątnów/.

II. Zmiana charakteru umowy kooperacyjnej

Umowa kooperacyjna Z-280 posiadała wszystkie cechy umowy licencyjnej, lecz nie została zawarta w drodze postępowania licencyjnego zgodnego z Uchwałą nr 101/65 RM z dnia 27.04.1965 r. oraz Zarządzenia nr 17 Ministra Handlu Zagranicznego z dnia 14.03.1963r. Charakter umowy licencyjnej nadano umowie kooperacyjnej Z-280 dopiero w r. 1975, w celu uzyskania możliwości finansowania przypadających opłat licencyjnych z centralnego funduszu dewizowego przeznaczonego na licencje, czego nie można było dokonać w ramach umowy kooperacyjnej.

W tym celu MPC zgłosiło do MHZ wnioski o umieszczenie w programie nabywania licencji na r. 1975 tematu "młyny węglowe", który zatwierdzony został następnie Uchwałą Rady Ministrów Nr 40/75 z zabezpieczeniem kwoty 8 mln zł dew.

Powstałe płatności z tytułu opłat licencyjnych za wszystkie typy młynów wyprodukowanych w 1975 r. w ramach umowy kooperacyjnej w wysokości 1,562 tys zł dew. zostały sfinansowane z centralnego funduszu przeznaczonego na licencje w "drodze wyjątku" na podstawie decyzji Podsekretarza Stanu MHZ Władysława Gwiazdy, na wniosek Podsekretarza Stanu MPC Zbigniewa Sobczyka z wyraźnym stwierdzeniem

ze "w sprawie umowy kooperacyjnej licencyjnej nie przeprowadzono postępowania licencyjnego".

W ten sposób umowę kooperacyjną przekształcono po fakcie jej zawarcia na umowę licencyjną ze względów wyłącznie rozliczeniowych, tj. finansowania opłat licencyjnych z centralnego funduszu dewizowego przeznaczonego na licencję.

III-IV. Prawdliwość zakupu i trafność doboru licencjodawcy

Wobec braku postępowania licencyjnego przed zawarciem umowy kooperacyjnej nie można stwierdzić, że wybór licencjodawcy jest wyborem optymalnym.

Licencja na młyny węglowe N 230.45 jest częścią umowy kooperacyjnej, którą podpisali:

- dyr. PTHZ. - Elektrim - Jan Łata
- dyr. Zjednoczenia "Zemak" - Eugeniusz Piechota.

Młyny węglowe innych typów produkowane przez licencjobiorcę na licencji firmy EVT w ramach tej samej umowy kooperacyjnej uzyskują założone parametry i są przedmiotem eksportu.

Opłaty licencyjne mają charakter zmienny, obliczane jako "wartość różnicowe" wg tabeli stawek w zależności od ilości wyprodukowanych młynów. Warunki opłat uwzględniały w umowie tendencję zniżkową w miarę zwiększenia zamówień i dostaw.

W porozumieniach z 1979 r. przedłużających ważność umowy do roku 1988 strona polska uzyskała korzystniejsze warunki w stosunku do umowy z 1972 r.

V. Zagospodarowanie licencji

1. Brak postępowania licencyjnego spowodował, że licencjobiorca nie posiadał:

- potwierdzenia w planie resortu nakładów inwestycyjnych na rozbudowę zakładu w celu uruchomienia produkcji młynów N 230.45,
- potwierdzenia pokrycia dewizowego na import inwestycyjny i kooperacyjny,
- programu produkcji młynów N 230.45.

Przy zawieraniu umowy założono, że wdrożenie licencji nie spowoduje dodatkowych inwestycji, a mieścić się będzie w ramach rozbudowy zakładu dla zwiększenia zdolności produkcyjnych

w zakresie innych wyrobów licencyjnych, jak i wyrobów konstrukcji krajowej. Założenie powyższe nie potwierdziło się w praktyce, bowiem produkcja licencyjna innych typów młynów została uruchomiona, natomiast produkcja młynów N 230.45 wymagała rozbudowy zakładu.

Potwierdza to decyzja nr 14/75 Prezydium Rządu z dnia 7.02.1975r w sprawie inwestycji "rozbudowa zakładu w Mikołowie" / ustalająca termin realizacji w 1977 r.

Postanowienia powyższej decyzji stwarzające podstawę uruchomienia produkcji młynów N 230.45 w latach 1978-80 nie zostały jednak zrealizowane gdyż kolejne uchwały zajmowały odmienne stanowiska w sprawie tej inwestycji:

- Uchwała nr 77/76 Rady Ministrów z dnia 2.04.1976 r. w sprawie zwiększenia koncentracji nakładów i działalności inwestycyjnej w r. 1976 nie przewidywała inwestycji "rozbudowa FPM",
- Dyrektywa MPMCiR do planu na r. 1977 nie przewidywała rozpoczęcia zadania inwestycyjnego j.w.
- Uchwała nr 66/77 Rady Ministrów z dnia 29.04.1977 r. w sprawie ukierunkowania potencjału wykonawczego w budownictwie inwestycyjnym w r. 1977 wyszczególniła wspomnianą inwestycję do realizacji po 31.08.1977 r.
- Uchwała nr 90/77 Rady Ministrów z dnia 17.06.1977 r. wstrzymała rozpoczęcie nowych inwestycji wymienionych w uchwale nr 66/77.

Interwencje Zjednoczenia "Megat" kierowane do Podsekretarza Stanu MPMCiR-E.Szatkowskiemu w sprawie wyłączenia inwestycji spod rygorów wspomnianej uchwały nie odniosły skutku.

- Inwestycję wprowadzono do planu na r. 1978 z terminem zakończenia w styczniu 1981 r. dopiero na podstawie uchwały nr 84/78 Rady Ministrów z dnia 30.03.1978 r. oraz decyzji nr 64/78 Prezydium Rządu z dnia 5.05.1978 r. zezwalającej na jej rozpoczęcie, tj. po 4 latach od terminu jej zakończenia określonego decyzją nr 14/75 Prezydium Rządu z dnia 7.04.1975 r.

Uchwałą nr 184/79 Rady Ministrów termin zakończenia inwestycji przesunięto na listopad 1981 r. przy czym faktyczny termin zakończenia przewiduje się na listopad 1982r.

2. FPM w Mikołowie - jako producent młynów licencyjnych N 230.45 i dostawca dla El. Bełchatów - nie uruchomiła produkcji, wobec czego zaimportowano w Jugosławii młyny na licencji firmy EVT ponosząc opłaty licencyjne przez licencjobiorcę krajowego, tj. FPM w Mikołowie. Jugosławia wykonała młyny na podstawie dokumentacji licencyjnej adoptowanej przez firmę EVT do warunków Elektr. Bełchatów uwzględniających część urządzeń polskiej produkcji.

Koszt opłat licencyjnych za dostawę młynów z importu za okres od 1976-1980 wynosi 1.134,5 tys. DM.

Nakłady na dostawę młynów N 230.45 dla bloków El. Bełchatów wg zawartych kontraktów wynoszą 15.690.581 \$ USA.

Dla następnych bloków El. Bełchatów przewiduje się dostawę młynów N 230.45 z produkcji krajowej FPM po r. 1982, tj. po zakończeniu inwestycji.

VI: Działalność postlicencyjna nie była prowadzona

Streszczenie - podsumowanie

1. Z gospodarczego i technicznego punktu widzenia celowość zakupu licencji na produkcję młynów N 230.45 w firmie EVT nie budzi zastrzeżeń, EVT, a dawniej KSG były firmami o sprawdzonych walorach technicznych urządzeń instalowanych w kraju.
2. Nieprawidłowość zakupu licencji polega na tym, że zakupiona ona została na podstawie umowy kooperacyjnej bez postępowania licencyjnego, przez co nie zostały zabezpieczone niezbędne środki inwestycyjne.
3. Nieuruchomienie produkcji licencyjnej w kraju, spowodowało konieczność wydatkowania kwoty 15.690.581 \$ USA na zakup tych młynów w Jugosławii.
4. W podejmowanych decyzjach dotyczących produkcji młynów wystąpił wyraźny brak koordynacji - decyzje Prezydium Rządu i uchwały Rady Ministrów wyrażały odmienne stanowiska w sprawie tej produkcji. Np.: decyzja nr 14/75 Prezydium Rządu przewidywała rozbudowę FMP w Mikołowie natomiast uchwała nr 77/76 nie przewidywała rozbudowy tych zakładów w wyniku czego wydano ponad 15,5 mln dolarów na zakup młynów w Jugosławii /tych które miały być wyprodukowane w kraju/.

Główną odpowiedzialność za podejmowanie wzajemnie wykluczających się decyzji w sprawie rozbudowy FMP w Mikołowie ponosi Kierownictwo Rządu, a w szczególności:

- b. wiceprezes RM - M. Jagielski, który przewodniczył posiedzeniu Prezydium Rządu w trakcie podejmowania decyzji nr 14/75 PI i rozpatrywania projektu uchwały 77/76 RM,
- b. I-szy z-ca przew. Komisji Planowania przy RM K. Secomski, który reprezentował Komisję Planowania na Prezydium Rządu podejmującym decyzję nr 14/75 o rozbudowie FMP w Mikołowie, której realizacja w warunkach gospodarki krajowej okazała się nierealna.
- b. minister Górnictwa i Energetyki - J. Kulpiński wnioskujący podjęcie wym. decyzji Prezydium Rządu w sprawie rozbudowy FMP w Mikołowie.

173

W y n i k i

kontroli licencji nr 1191 - na produkcję autotransforma- torów 500 MVA i transformatorów 426 MVA - Japonia

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Wniosek o zakup licencji motywowany był przez licencjobiorcę pilnymi potrzebami energetyki, brakiem produkcji krajowej wyrobów licencyjnych oraz uniezależnieniem się od dostaw zagranicznych. Analizy możliwości produkcji krajowej transformatorów wielkiej mocy w oparciu o prowadzone prace przygotowawcze Oddziału Łódzkiego Instytutu Elektrotechniki w Łodzi nie gwarantowały uruchomienia produkcji autotransformatora.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Wniosek o zakup licencji sporządzony został w trybie określonym zarządzeniem nr 52 MHZiGM z dnia 5.10.1973r. bez uwzględnienia następujących wymogów:

- formalnych potwierdzeń ze strony licencjobiorcy i licencjodawcy o sytuacji patentowej do proponowanej licencji w kraju i za granicą,
- potwierdzenia o zabezpieczeniu w planach resortu nakładów na inwestycje związane z uruchomieniem produkcji licencyjnej.

Wniosek uzyskał pozytywne opinie:

- użytkownika wyrobu - Zjednoczenia Energetyki,
- Instytutu Elektrotechniki Oddział w Łodzi,
- Ministerstwa Handku Zagranicznego i Gospodarki Morskiej,
- Komisji Planowania przy Radzie Ministrów,
- Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

Decyzję w sprawie zakupu licencji podjął Podsekretarz Stanu MPM w dniu 19.06.1975r.

III - IV. Prawdopodobność zakupu i trafność doboru licencjodawcy

Na podstawie zebranych ofert z 5-ciu firm wyselekcjonowano do negocjacji firmę japońską - Hitachi i szwajcarską - BBC.

Kontrakt zawarto /z firmą Hitachi jako równorzędną z BBC pod względem technicznym - lecz korzystniejszą pod względem handlowym w dniu 12.07.1975r. z datą wejścia w życie 28.11.1975r. a wygaśnięcia 28.11.1982r.

W świetle analizy porównawczej oferowanych licencji wybór licencjodawcy należy uznać jako optymalny.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

1. W okresie od 28.11.1975r. do 31.12.1976r. licencjodawca dostarczył licencjobiorcy komplet dokumentacji licencyjnej przewidzianej kontraktem. Zgodnie z założeniami zakończono adaptację dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej, przeprowadzono rozpoznanie "know-how" pod kątem rozwiązań technicznych w ramach problemu węzłowego - 05.5; przeszkolono u licencjodawcy 19 osób. Zobowiązania licencjodawcy dotyczące nadzoru nad uruchomieniem produkcji i pomocy technicznej nie zostały wykonane, z powodu nie wdrożenia licencji do dnia dzisiejszego, co uwarunkowane było rozbudową FTiAT ELTA, a nie zostało uwzględnione we wniosku licencyjnym.

Na pracach przygotowawczych zakończyła się realizacja licencji w zakresie uruchomienia produkcji licencyjnej.

2. Pomimo umieszczenia ww. zadania inwestycyjnego "Rozbudowa FTiAT ELTA pod produkcję transformatorów dużych mocy" w:

- Uchwale nr 204/75 RM z 31.10.1975r.,
- Uchwale nr 222/75 RM z dnia 4.12.1975r. o NPSG na rok 1976 jako inwestycji szczególnie ważnej,
- Uchwale nr 77/76 RM z dnia 2.04.1976r. oraz opracowania przez licencjobiorcę czterech wersji zte inwestycji umożliwiających całkowite lub częściowe wdrożenie licencji, postanowień ww. uchwał nie zostały wykonane, a licencjobiorca do roku 1981 nie uzyskał zgody na rozpoczęcie realizacji inwestycji w przewidzianym trybie /brak decyzji Komisji Planowania przy Radzie Ministrów/.

Nakłady poniesione na zagospodarowanie licencji

1. Nakłady związane bezpośrednio z zakupem licencji i koszty szkolenia /wg wzoru GUS N-07 za rok 1980/:

a/ opłaty stałe i zmienne	1.576,5 tys.zł dew.
	29.350 tys.zł obieg.
b/ koszty szkolenia	118 tys.zł dew.
	1.786 tys. zł obieg--

2. Prace związane z adaptacją dokumentacji licencyjnej i poznaniem "know-how" wykonywane były w ramach problemu węzłowego 05.5.2. finansowanego przez MNSzWiT.

Nakłady na te prace wyniosły ogółem do końca 1980r. 40.306 tys. zł obieg. w tym: 12.376 tys. zł obieg. na prace bezpośrednio związane z przygotowaniem dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej.

3. Nakłady poniesione na opracowywanie i przygotowywanie trzech kolejnych niezrealizowanych zte /wersja I, II, III/ związanych z rozbudową zakładu dla wdrożenia licencji wyniosły 14.614 tys. zł obieg.

Łączne wydatki dewizowe wyniosły dotychczas - 1.694,5 tys. zł de a łączne wydatki w zł obiegowych wyniosły - 86.056 tys. zł.

4. Dotychczas PZH "Elektrim" wypłacił

licencjodawcy	556.800 US\$
pozostałe do zapłaty	<u>43.200 US\$</u>
łączna należność	600.000 US\$

5. Na skutek nie wdrożenia licencji w okresie ważności kontraktu licencjobiorca utracił pomoc licencjodawcy przy wdrożeniu i uruchomieniu produkcji.

Ponadto na skutek braku krajowej produkcji transformatorów dużych mocy /500 MVA i 400 MVA/ resort energetyki i energii atomowej zakupił w 1979r. 4 szt. autotrafo 400 MVA z Rumunii za 29.786 tys. zł dew.

6. Straty niewymierne:

- nie osiągnięcie zamierzonego celu gospodarczego jakim była założona produkcja transformatorów dużej mocy,
- nie osiągnięcie postępu technicznego w zakresie nowoczesnej technologii produkcji transformatorów na światowym poziomie,
- niezrealizowanie modernizacji zakładu.

VI. Działalność postlicencyjna nie była prowadzona

Streszczenie - podsumowanie

1. Zakup licencji uzasadniały potrzeby krajowej energetyki; nie zapewniono jednak nakładów inwestycyjnych niezbędnych do uruchomienia produkcji licencyjnej.

2. Mimo podjętych uchwał Rady Ministrów inwestycja warunkująca uruchomienie produkcji licencyjnej nie została wprowadzona do planu na skutek nie uzyskania zgody ze strony Komisji Planowania przy Radzie Ministrów.
3. Wobec nieuruchomienia produkcji licencyjnej poniesione koszty w wysokości 600.000 zł nie zostały dotychczas zwrócone. Jeżeli licencja nie będzie przedłużona, a produkcja licencyjna uruchomiona, koszty te będą stratami,
To samo dotyczy kosztów dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej w wysokości 40.306 tys. zł obiegowych.
Poniesione koszty na opracowanie zte w wysokości 14.614 tys. zł będą również stanowiły stratę, jeżeli inwestycja nie zostanie zrealizowana.
4. Główną odpowiedzialność za dopuszczenie do zakupu licencji w sytuacji braku możliwości należytego jej zagospodarowania i wykorzystania ponosi b. Kierownictwo Rządu, a przede wszystkim:
- b. wiceprezes Rady Ministrów - M. Jagielski przewodniczący posiedzenia Prezydium Rządu w dniu 31.10.1975r., na którym rozpatrzono i przyjęto projekt uchwały nr 204/75 RM w sprawie rozbudowy potencjału produkcyjnego i wykonawczego dla rozwoju energetyki zawodowej w latach 1976-1980. Należy także podkreślić, że ww. jako przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów pismem z dnia 30.10.1974r. zalecił Ministrowi Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej zakupienie licencji na produkcję transformatorów dużej mocy,
 - b. wiceminister Ministerstwa Przemysłu Maszynowego A. Kopec, który wydał decyzję w sprawie zakupu licencji.

W y n i k i

kontroli licencji nr 1448 na urządzenia do zmechanizowanego procesu napełniania butli stalowych gazami sprężonymi - NRD

I. Motywacja zakupu licencji

Celem zakupu licencji na wykonawstwo i użytkowanie urządzeń składających się na zmechanizowaną linię napełniania gazami sprężonymi i załadunku butli stalowych, było wyeliminowanie uciążliwej pracy fizycznej, zwiększenie bezpieczeństwa obsługi, a więc ograniczenie wypadków występujących przy pracy ręcznej oraz wzrost wydajności pracy w wytwórniach gazów technicznych. Z punktu widzenia wprowadzania nowoczesnych rozwiązań do przemysłu, motywacja ta była w pełni uzasadniona.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Temat licencji uwzględniony został przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w programie nabywania licencji na 1977 r. i zatwierdzony decyzją nr 16/77 Prezydium Rządu z dnia 4.02.1977 r.

Z inicjatywy Zjednoczonych Zakładów Gazów Technicznych "Polgaz" Prezydium Rządu podjęło decyzję nr 25/78 z dnia 18.02. 1978 r. podpisaną przez b.wiceprezesa Rady Ministrów Jana Szydłaka, którą zobowiązano Ministra Przemysłu Chemicznego do uruchomienia /w ciągu 2 lat od daty nabycia licencji/ produkcji urządzeń do zmechanizowanego napełniania i załadunku butli oraz wykorzystania ich w wytwórniach gazów technicznych począwszy od 1980 r.

III. Prawidłowość zakupu

Wybór licencjodawcy nie był poprzedzony akcją ofertową, nie sporządzano też analiz porównawczych rozwiązań technicznych. Licencja została nabyta w NRD na podstawie kontraktu z dnia 30.06.1978r. Datę wygaśnięcia kontraktu ustalono na 19.05.1981 r.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Brak analizy porównawczej innych oferentów uniemożliwia re-
latywną ocenę trafności doboru licencjodawcy. Urządzenia wg ofero-
wanej licencji były eksploatowane w NRD z dobrymi rezultatami.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Zagospodarowanie licencji przewidywane było w wytwórniach
gazów technicznych /tlen i azot/, których budowa zlokalizowana
była w Gliwicach i Warszawie, a realizację ich planowano w latach
1979-1982. Założenia techniczno-ekonomiczne budowy nowej wytwórni
w Gliwicach zatwierdzone zostały przez byłego Ministra Przemysłu
Chemicznego - Henryka Konopackiego decyzją nr 3/78 z dnia 30.09.
1978 r. oraz dla wytwórni w Warszawie decyzją nr 12/77 z dnia
30.09.1977 r. Wymienione decyzje Ministra Przemysłu Chemicznego
wydane zostały zgodnie z postanowieniami § 12 uchwały nr 75 Rady
Ministrów z dnia 10.03.1972 r. w sprawie projektowania i budowy
nowych inwestycji.

Dla potrzeb realizacji ww. inwestycji zakupiono w NRD maszy-
ny i urządzenia o wartości 7.131 tys.rubli, natomiast koszt naby-
cia licencji stanowił wartość 45,5 tys.rubli. Środki dewizowe wy-
dane na powyższe zakupy pozostają dotychczas całkowicie nie wyko-
rzystane ponieważ w planach inwestycyjnych w latach 1979-81 resort
MPCh ani Komisja Planowania nie uwzględniła budowy ww. wytwórni
gazów technicznych.

Z uwagi na to, że mechanizacja procesu napełniania i załadunku
butli stanowi tylko wycinek rozwiązań technologicznych i organiza-
cyjnych całej wytwórni tlenowo-azotowej, nie obliczono wydzielo-
nych efektów ekonomicznych dla tego rozwiązania.

VI. Działalność postlicencyjna

Dotychczas nie podjęto żadnej działalności postlicencyjnej po-
nieważ licencji praktycznie nie zastosowano.

Streszczenie podsumowanie

Dobór i zakup licencji był uzasadniony, lecz nie było zapew-
nionych warunków wdrożenia ww. licencji na skutek nie umieszcze-
nia budowy nowych wytwórni w planach inwestycyjnych przemysłu.
Odpowiedzialność za zaistniały stan ponosi poza byłym Ministrem

Przemysłu Chemicznego H. Konopackim, Przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów - Tadeusz Wrzaszczyk, który przyznając środki na zakup licencji i urządzeń nie wyraził zgody na realizację inwestycji związanych z wdrożeniem dokonanych zakupów. W konsekwencji, wydatkowane środki dewizowe na zakup tej licencji i urządzeń zagranicznych nie przyniosły gospodarce narodowej żadnych efektów.

W y n i k i

kontroli licencji nr 1147 na produkcję szkła płaskiego metodą "float" - Anglia

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Wniosek o zakup licencji motywowano koniecznością:

- podniesienia poziomu technicznego produkcji szkła płaskiego,
- stworzenia konkurencyjności polskich wyrobów na rynkach zachodnich w celu podjęcia eksportu,
- wyeliminowania importu szkła typu "float".

II. Przebieg przygotowania wniosku

Zjednoczenie Przemysłu Szklarskiego i Ceramicznego

"Vitrocet" planowało zakup licencji na produkcję szkła metodą "float" w 1974 r. Temat ten był ujęty w opracowanym przez Zjednoczenie /przełożonym Ministerstwu Budownictwa i PMB, w 1973 r./ pięcioletnim programie zakupu licencji. Wdrożeniem licencji miała być realizacja przedsięwzięcia inwestycyjnego "Budowa Oddziału produkcji szkła płaskiego metodą "float" o zdolności produkcyjnej 22 mln m² szkła w redukcji handlowej". Budowa w.w. oddziału była ujęta w programie rozwoju przemysłu szklarskiego do 1980 r. przyjętym przez Prezydium Kolegium Ministerstwa Budownictwa i PMB w dniu 5.12.1973 r. i akceptowanym przez Ministra tego resortu - Alojzego Karkoszkę.

Po akceptacji w.w. programów Zjednoczenie "Vitrocet" zwróciło się w dniu 7.02.1974 r. do Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Budownictwa i PMB - Adama Glazura o wyrażenie zgody na podjęcie postępowania przygotowawczego do zakupu licencji "know-how", maszyn, urządzeń, aparatury i materiałów do produkcji bezfalistego polerowania szkła płaskiego "float". Po uzyskaniu zgody resortowego Podsekretarza Stanu, generalny dyrektor Zjednoczenia Zbigniew Uliasz powołał w dniu 16.03.1974 r. zespół ekspertów do przygotowania wniosku w sprawie zawarcia umowy licencyjnej, zgodnie z postanowie-

181

niami uchwały nr 311/72 RM z dnia 9.12.1972 r. oraz wytycznymi Zarządzenia Ministra Handlu Zagranicznego nr 52 z dnia 5.10.1973 r. Na przewodniczącego w/w Zespołu powołany został z-ca d/s handlowych dyrektora Zjednoczenia Hut Szkła Budowlanego "Vitrobud" - Jerzy Zarański.

W skład zespołu ekspertów wchodził również przedstawiciel PHZ "Polimex-Cekop".

Zespół opracowujący wniosek stwierdził, że wraz z zakupem licencji istnieje konieczność zakupu z II obszaru płatniczego urządzeń i maszyn technologicznych poza licencjodawcą na ogólną sumę 24,3 mlz zł dew. Wyżej wymieniony wniosek akceptowany 20.05.1974 r. przez generalnego dyrektora Zjednoczenia "Vitrocet" - Zbigniewa Uliaszka został przesłany do Ministra Budownictwa i PMB - Alojzego Karkoszki. Wniosek został zaakceptowany przez b. Wiceministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych - Adama Glazura i skierowany w dniu 22.06.1974 r. do Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z prośbą o "wyrażenie opinii" o zakupie licencji na produkcję szkła metodą "float", pozytywną odpowiedź MNSzWiT wyraził Wiceminister - M. Kazimierczuk.

Na wniosek Ministra Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych temat "float" został wprowadzony do programu nabywania licencji w 1975 r., który następnie został zatwierdzony uchwałą nr 40/75 RM z dnia 14.02.1975 r.

III-IV. Pravidłowość zakupu i doboru licencjodawcy

W wyniku zapytań ofertowych PHZ "Polimex-Cekop" uzyskało pozytywną odpowiedź od jedynego właściciela patentów angielskiej firmy "Pilkington". Uruchomienie produkcji bez naruszenia praw patentowych tej firmy byłoby niemożliwe.

W dniu 8.05.1975 r. PHZ "Polimex-Cekop" zawarło umowę licencyjną, w wyniku której przemysł szklarski otrzymał dokumentację technologiczną i nabył prawo do podjęcia produkcji szkła płaskiego metodą "float".

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

a/ Przebieg realizacji obiektów produkcyjnych

Zgodnie z wnioskiem o zakup licencji akceptowanym przez b. Wiceministra MBiPMB - A. Glazura termin zakończenia wdrażania licencji przewidywano na 1979 r. Natomiast w resortowym planie 5-cio letnim na lata 1976-1980 rozpoczęcie zadania inwestycyjnego

183

nego "float" przewidzianego dopiero w 1979 r. Nie przedstawiono jednak obiektywnie uzasadnionych przyczyn tak późnego rozpoczęcia inwestycji "float"

Uchwałą nr 22/76 RM z dnia 22.11.1976 r. o 5-cio letnim planie społeczno-gospodarczym w latach 1976-1980 zadanie inwestycyjne "float" wprowadzono do planu z terminem realizacji 1979-1982.

Na podstawie decyzji Przewodniczącego Komisji Planowania przy RM - T.Wrzaszczyka z dnia 15.08.1979 r. zadanie to zostało rozpoczęte w 1979 roku i miało być zakończone w 1982 r.

/cykl inwestycyjny 41 m-cy/.

W roku 1981 na podstawie decyzji nr 133/80 RM z dnia 17.11.1980 r. podpisanej przez Prezesa RM - J.Pińkowskiego roboty budowlano-montażowe zostały zatrzymane. Również uchwałą nr 279/81 RM z dnia 21.12.1981 r. utrzymano w mocy w/w decyzję w 1982 r.

b/ Produkcja licencyjna nie została uruchomiona

c/ Skutki ekonomiczne

Wg założeń realizacja zadania miała spowodować:

- likwidację importu szkła "float" wartości 49,8 mln zł dew. rocznie,
- podjęcie eksportu szkła do II obszaru płatniczego, wartości 32 mln zł dew. rocznie,
- roczny zysk w wysokości 397,7 mln zł obiegowych.

Do dnia przerwania realizacji zadania inwestycyjnego wydatkowano tytułem:

- opłat licencyjnych - 2.528 tys. zł dew. co stanowiło 55% przewidzianych w umowie licencyjnej opłat /4.563 tys. zł dew./,
- nakładów inwestycyjnych - 447,8 mln zł obiegowych, co stanowiło około 10% przewidzianych nakładów w zte /4614,6 mln zł/ na realizację tego zadania inwestycyjnego.

W 1979 r. gwarancja licencjodawcy została przedłużona do końca 1983 r.

VI. Działalność postlicencyjna nie była prowadzona

Streszczenie - podsumowanie

1. Zasadność zakupu licencji z punktu widzenia potrzeb społeczno gospodarczych nie budzi zastrzeżeń.
2. Nie dokonano jednak dokładnego rozeznania możliwości zagospodarowania licencji, inwestycja została rozpoczęta dopiero w 1979 r. /to jest po 4 latach od chwili zakupu/, w którym upływał już okres gwarancji licencjodawcy. Wstrzymanie realizacji inwestycji spowodowało "zamrożenie" środków w wysokości 447.811 tys.zł obiegowych oraz 2.528 ty zł dewizowych.
3. Główną odpowiedzialność za niezabezpieczenie warunków terminowego zagospodarowania licencji ponosi b.kierownictwo Ministerstwa Bud. i Przem. Młt.Bud., a szczególnie - b.minister - Adam Glazur, który akceptując wniosek o zakup licencji określający jej zagospodarowanie w 1979 r., nie zabezpieczył równocześnie środków inwestycyjnych na realizację przedsięwzięcia.

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1471 na produkcję resorbowalnych nici chirurgicznych "Dexon" - USA

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Celem zakupu licencji było uruchomienie krajowej produkcji nowoczesnego materiału do szycia chirurgicznego, resorbującego się w tkankach ludzkich, w związku z zaniechaniem w 1972r. produkcji nici pochodzenia naturalnego "Catgut" oraz uniezależnienie się od importu tego typu materiałów chirurgicznych z krajów II obszaru płatniczego.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Z inicjatywy Zjednoczenia Przemysłu Farmaceutycznego "Polfa" Prezydium Rządu na posiedzeniu w dniu 10.02.1978r. pod przewodn. ówczesnego Wiceprezesa RM - M. Jagielskiego podjęło decyzję nr 17/78 w sprawie zakupu licencji i urządzeń do produkcji nici chirurgicznych "Dexon". Powyższą decyzją Minister Przemysłu Chemicznego zobowiązany został do zapewnienia odpowiednich środków dewizowych na import maszyn i urządzeń oraz import surowców i półproduktów w latach 1979-1987 ze środków przyznanych w ramach NPSG. Minister Przemysłu Chemicznego zobowiązany był również do etapowego wdrażania, poczynając od 1980 r. produkcji resorbujących nici chirurgicznych "Dexon" tak by osiągnąć w 1985r. docelową zdolność produkcyjną, tj. 12 mln mb nici rocznie oraz całkowicie uniezależnić się od importu do końca 1987 r.

Minister Przemysłu Maszynowego w porozumieniu z Ministrem Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Ministrem Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej zobowiązany został do szczegółowego rozeznania możliwości importu igieł ctraumatycznych z I obszaru płatniczego, bądź przeprowadzenia rozeznania w sprawie zakupu licencji.

Projekt decyzji nr 17/78 Prezydium Rządu został przygotowany przez Ministra Przemysłu Chemicznego, w uzgodnieniu z resortami zdrowia i opieki społecznej, handlu zagranicznego i przemysłu maszynowego. Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej opiniując w styczniu 1978 r. projekt zakupu licencji i urządzeń, przestrzegало przed niedostatecznym zabezpieczeniem interesów strony polskiej,

co wyrażało się m.in. wyjątkowo przewlekłym okresem opanowywania pełnej produkcji wyrobu licencyjnego, tj. rozciągającego się aż na 10 lat od daty podpisania umowy. Resort ten zwrócił również uwagę na zbyt długotrwałe uzależnienie się od importu gotowych wyrobów, półproduktów i materiałów od amerykańskiego licencjodawcy. Podobne zastrzeżenia wyraziło Min. NSzWiT.

Umowa na zakup licencji i urządzeń podpisana została z f-mą American Cyanamid Company /USA/, ze strony polskiej - przez b. naczelnego dyrektora Zjednoczenia PZF "Polfa" - Hannę Tarchalską oraz dyrektora CHZ "Ciech" - Z. Stefańskiego w dniu 20.04.1978 r. W treści tej umowy powyższe zastrzeżenia Ministerstwa HZiGM i MNSzWiT nie zostały uwzględnione.

III. Prawidłowość zakupu

Akcji ofertowej w sprawie omawianego zakupu nie prowadzono, ponieważ f-ma American Cyanamid Company jest monopolistą w zakresie produkcji syntetycznych nici chirurgicznych resorbowalnych, typu "Dexon". Rozmowy wstępne w sprawie nabycia licencji prowadzono z licencjodawcą co najmniej od 1972r., a negocjacje rozpoczęły się w 1975r., tj. 3 lata przed podpisaniem umowy licencyjnej. Pomimo wszechstronnego rozeznania przedmiotu licencji, umowa została zawarta w sposób niekorzystny dla strony polskiej. Okres udostępnienia dokumentacji licencyjnej, stanowiącej podstawę budowy wytwórni chirurgicznych materiałów szewnych w PZF "Polfa", wydłużony został aż do 8 lat, a okres opanowywania produkcji nici na bazie kwasu glikolowego, dotychczas nie produkowanego w kraju, ustalono na 10 lat. W okresie tym nabywca licencji zmuszony jest ponosić znaczne koszty zakupu gotowego produktu, półproduktów, opakowań i surowców z f-my "Cyanamid" niezależnie od kosztów zakupu maszyn i urządzeń pochodzących z II obszaru płatniczego, których ceny również systematycznie wzrastają. Wzrost kosztów surowców, półproduktów, maszyn i robocizny powoduje znaczny wzrost nakładów planowanych na budowę wytwórni materiałów szewnych w Poznaniu. Produkcja "Dexonu" po etapowym wdrożeniu całego cyklu technologicznego zgodnie z umową, prawdopodobnie będzie już przestarzała, bowiem od czasu jej opatentowania upłynie ponad 20 lat. Wg postanowień ww. decyzji Prezydium Rządu poczynszy od 1985 r. miała być uruchomiona krajowa produkcja kwasu poliglikolowego, a całkowite uniezależnienie nabywcy licencji od importu surowców miało nastąpić od 1988 r. Natomiast umową licencyjną sprzedający zastrzegł udostępnienie technologii wytwarzania

polimeru kwasu poliglikolowego stronie polskiej dopiero w latach 1985-1986 /85-96 m-cy od podpisania umowy/, co czyni nierealnym założony termin uniezależnienia się od importu surowców ustalony decyzją Prezydium Rządu. Ponadto w umowie licencyjnej nie zawarto żadnych gwarancji terminowej dostawy dokumentacji technologicznej, osiągnięcie licencyjnej zdolności wytwórczej, jakości wyrobu finalnego oraz nie przewidziano sankcji z tytułu niewywiązywania się licencjodawcy z zobowiązań umownych. W świetle aktualnych potrzeb lecznictwa krajowego, założona zdolność produkcji nici "Dexon" nie stwarza możliwości eksportu tego wyrobu, a nawet przewidywana jest konieczność importu uzupełniającego. Zwiększenie produkcji ponad ustaloną wielkość w umowie wiązać się będzie ze znacznymi dodatkowymi opłatami dewizowymi na rzecz f-my "Cyanamid", tj. 1,5 % od każdego tuzina ponad 1,1 mln tuzinów. Z ustalonej na 3 mln % opłaty licencyjnej, strona polska uiściła dotychczas 2,3 mln %, przy czym otrzymana dokumentacja jest jeszcze niepełna i nie daje podstaw podjęcia kompleksowego projektowania wytwórni szewnych materiałów chirurgicznych zgodnie z licencją.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Dobór licencjodawcy oparty był na rozeznaniu rynku światowego, na którym firma "Cyanamid" jest głównym dostawcą nowoczesnych resorbowalnych nici chirurgicznych.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Licencja nie posiada gwarancji terminowego wdrożenia, ponieważ jej zakup nie był skoordynowany z działalnością inwestycyjną związaną z wykorzystaniem ww. licencji.

Decyzja w sprawie lokalizacji zadania inwestycyjnego p.n. "Wytwórnia chirurgicznych materiałów szewnych w PZF "Polfa" w Poznaniu" została wydana przez Komisję Planowania dopiero 30.01.1981 r., bowiem dokumentacja dostarczona przez f-mę "Cyanamid", w terminach zgodnych z umową, nie wystarczała do sporządzenia pełnego wniosku lokalizacyjnego zgodnie z wymogami, co stało się możliwe dopiero po przeprowadzeniu z licencjodawcą szeregu uciążliwych konsultacji. Dopiero po 3 latach od momentu podpisania umowy licencyjnej Biuro Projektów Przemysłu Farmaceutycznego "Polfa" podjęło opracowanie ZTE, lecz tylko fragmentarycznie z powodu braku dokumentacji dot.

etapu polimeryzacji surowca wyjściowego, tj. kwasu glikolowego.

Natomiast PZF "Polfa" w Poznaniu w celu przyspieszenia wdrożenia zakupionej licencji rozpoczęło nielegalnie finansowaną inwestycję /z FPTiE i ze środków obrotowych/ na którą wydatkowano już ogółem 201,1 mln zł, w tym opłata licencyjna stanowi 107,6 mln zł.

Z punktu widzenia przepisów o finansowaniu inwestycji, rozpoczęcie budowy wytwórni nici "Dexon" zakwestionowano zostało w 1980 przez NBP I Oddział w Poznaniu.

W wyniku rozpoczęcia budowy i montażu urządzeń, poczynając od końcowej fazy procesu produkcyjnego, uruchomienie konfekcji początkowo w niewielkiej skali 600 tys. tuz. rocznie /ok. 7,2 mln mb/r możliwe było w 1981 r./.

Uruchomienie ww. węzła konfekcji uwarunkowane było jednak przyznaniem Zakładom "Polfa" w Poznaniu niezbędnych środków dewizowych na zakup z II obszaru płatniczego opłotu "Dexonu", opakowań oraz igieł atraumatycznych drażonych.

Osiągane efekty ekonomiczne podjętej już produkcji nici "Dexon" ograniczonej tylko do konfekcjonowania w opakowania jednostkowe, nici dostarczanych przez licencjodawcę, nie rokuje opłacalności tego przedsięwzięcia. Zatwierdzona przez Państwową Komisję Cen - cena detaliczna 400 zł za 10 saszetek /bez igieł atraumatycznych/ nie pokrywa w ogóle kosztów wytwarzania i w ramach reformy gospodarczej, PZF "Polfa" wnioskuje zaniechanie tej produkcji jako deficytowej.

VI. Działalność postlicencyjna

Z uwagi na początkową fazę realizacji przedsięwzięcia, nie podjęto jeszcze działalności w zakresie doskonalenia licencji.

Streszczenie - podsumowanie

Zakupienie licencji na nici chirurgiczne resorbujące jest uzasadnione potrzebami lecznictwa krajowego, w aspekcie celów społecznych i obronności kraju.

Natomiast zdecydowanie negatywnie należy oceniać przyjęcie w warunkach kontraktu długotrwałego wdrażania całości przedsięwzięcia w zakresie technologii produkcji "Dexonu" i przewlekłego cyklu inwestycyjnego. Rozciągnięty okres /8-10 lat/ wdrażania licencji pomyślany jest wyłącznie pod kątem korzyści finansowych dla licencjodawcy, który na wiele lat zastrzegł sobie monopol dostawy pół-

188
produktów, surowców i urządzeń. W świetle obowiązujących obecnie cen, planowanych kosztów wytwarzania i niezbędnych nakładów inwestycyjnych, przedsięwzięcie to jest nieopłacalne.

W ocenie ogólnej jest to bardzo kosztowne rozwiązanie problemu nowoczesnych resorbowalnych nici chirurgicznych, ponieważ szacunkowy koszt inwestycji wyniesie ponad 2 mld zł.

Główną odpowiedzialność za dopuszczenie do podjęcia decyzji zakupu licencji w sytuacji braku możliwości właściwego jej zagospodarowania i wykorzystania ponoszą:

- b. wiceprezes Rady Ministrów - Mieczysław Jagielski przewodniczący posiedzenia Prezydium Rządu, na którym powzięto decyzję nr 17/78 z dnia 10.02.1978 r. w sprawie uruchomienia produkcji resorbowalnych nici chirurgicznych,

- Tadeusz Wrzaszczyk b. przewodniczący Komisji Planowania przy RM, który uczestniczył w w/w posiedzeniu Prez. Rządu,

- Henryk Konopacki b. Minister Przemysłu Chemicznego.

Odpowiedzialność za podpisanie kontraktu nie zabezpieczającego właściwie interesów strony polskiej /mimo zgłoszonych przez MHZiGM i MNSzWiT zastrzeżeń/ ponosi b. dyr. Zjednoczenia "Polfa" - Hanna Tarchalska oraz dyr. CHZ "Ciech" Zygmunt Stefański.

W y n i k i

kontroli licencji nr 1181 na produkcję samochodów ciężarowych c i ężej
ładowności "Steyr" - Austria.

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Uchwała nr 44/75 RM z dnia 25.2.1975 r. zobowiązywała Ministrów: Przemysłu Maszynowego oraz Handlu Zagranicznego i Gosp. Morskiej do przeprowadzenia negocjacji z firmami zagranicznymi w sprawie nawiązania współpracy przemysłowej w dziedzinie produkcji samochodów ciężarowych dużej ładowności powyżej 12 t oraz do podpisania kontraktów na warunkach kredytowych.

Według założeń wymienionej uchwały, Jelczańskie Zakłady Samochodowe miały w 1980 r. uzyskać zdolność produkcji około 10 tys. omawianych samochodów, a Zakłady Mechaniczne im. Nowotki - około 4 tys. silników wysokoprężnych dużej mocy.

Nadzór nad całością spraw finansowo-kredytowych oraz obowiązek powołania zespołu negocjacyjnego i przygotowania kontraktu powierzony został uchwałą nr 44/75 RM Wiceprezesowi RM Kazimierzowi Olszewskiemu.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Przeanalizowano warunki w współpracy z firmami "Volvo", "Berliet", "Unic" i "Steyr". Uznano, że najkorzystniejsze rozwiązania problemu w świetle argumentów technicznych, ekonomicznych i szybkiego uruchomienia produkcji przemawiają za współpracą z firmą "Steyr".

W protokole nr 2 z 15.8.1975 r. stwierdzono, że Zespół Koordynacyjny Zjednoczenia Przemysłu Motoryzacyjnego /ZPMot/ pod przewodnictwem b. Dyrektora Generalnego ZPMot a obecnie Wiceprezesa RM Andrzeja Jedynaka akceptuje wybór f-my "Steyr" jako licencjodawcy i upoważnia Głównego Negocjatora b. Dyrektora Ekonomicznego PHZ "Pol-Mot" - Leonarda Koszowskiego /obecnie z ramienia MHZ przebywa za granicą/ do parafowania kontraktu z f-mą "Steyr".

Jednocześnie Zespół Koordynacyjny polecił wyłączyć silnik WD 1215 /dwunastocylindrowy/ z przedmiotu licencji z powodu małego zapotrzebowania odbiorców.

III. Prawidłowość zakupu

Kontrakt o licencji i techniczno-gospodarczej współpracy pomiędzy PHZ "Pol-Mot" i f. "Steyr-Daimler-Puch" został podpisany 11. 9. 1975r. przez:

- b. Dyrektora Naczelnego PHZ "Pol-Mot" /później b. Podsekretarza Stanu w b. MPM/ - Zygmunta Drozdę,
- b. Dyrektora Ekonomicznego PHZ "Pol-Mot" - Leonarda Koszowskiego.

Kontrakt podpisano w obecności przedstawicieli najwyższych władz państwowych - b. Przewodniczącego RM PRL Piotra Jaroszewicza i Kanclerza Federalnego Austrii - Bruno Kreiskiego.

Na mocy podpisanych kontraktów, polski przemysł maszynowy uzyskał m. innymi prawa produkcji, montażu i sprzedaży samochodów ciężarowych "Steyr" typ 1490 /6x4/ oraz silników widlastych wysokoprężnych 8, 10 i 12 cylindrowych o mocy od 270 KM do 500 KM. Objęcie kontraktem silnika 12 cylindrowego było sprzeczne z postanowieniami Zespołu Koordynacyjnego z dnia 15. 8. 1975 r.

Kontrakty przewidywały szeroką wieloletnią kooperację przemysłową, obejmującą dostawy kooperacyjne z f. "Steyr" w latach 1976-1980 na kwotę 850 mln szyl. oraz eksportowe dostawy kooperacyjne z Polski do f. "Steyr" w latach 1977-1990 na kwotę 5.200 mln szyl., a także zakupy w f. "Steyr" samochodów gotowych i standardów za kwotę 1.720 mln szyl. W dniu 14. 6. 1980 r. PHZ "Pol-Mot" podpisało korektę kontraktu z f. "Steyr" w oparciu o zaakceptowane w dniu 16. 5. 1980 r. przez b. Ministra Przemysłu Maszynowego - Aleksandra Kopcia zmiany i uzupełnienia. Korektę podpisał dyrektor PHZ "Pol-Mot" Edward Pietrzak i zastępca dyrektora Jan Karwacki.

W korekcie rozszerzono poprzedni kontrakt o cś przednią napędzaną do samochodów ciężarowych, wstrzymując jednocześnie prace rozwojowe nad rodziną silników WD 1215.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

W świetle udostępnionych w toku kontroli materiałów, a zwłaszcza analiz porównawczych wskaźników techniczno-ekonomicznych oferowanych licencji - wybór firmy "Steyr" jako licencjodawcy był korzystniejszy od ofert firm "Volvo", "Berliet" i "Unic".

Kontrakt licencyjny z firmą "Steyr" został objęty "Analizą licencji

Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki powołany na podstawie zarządzenia nr 44 Prezesa RM z dnia 31.10.1980 r. /, w wyniku której zakwalifikowano go do "Wykazu licencji nie posiadających merytorycznego uzasadnienia celowości ich zakupu".

Jako uzasadnienie braku celowości zakupu podano w "Wykazie", że należało opracować własne rozwiązania przy wykorzystaniu zespołów licencyjnych, przy czym niewłaścicie wybrano licencjodawcę.

W załącznikach do "Analizy", - część III "Duże przedsięwzięcia licencyjne" Zespół Ekspertów stwierdził między innymi, że z uwagi na konieczność spełniania warunków kontraktów, tj. eksportu zespołów i pojazdów, a także wprowadzenia do transportu krajowego samochodów dużej ładowności, uważa za celowe podjęcie działań dla pełnej realizacji programu inwestycyjnego określonego uchwałą nr 154/78 RM z dnia 12.10.1978 r. Zdaniem Zespołu Ekspertów, można również przyjąć rozwiązanie alternatywne, polegające na uruchomieniu produkcji samochodów "Jelcz 420 i 620" z wykorzystaniem już produkowanych w kraju zespołów licencyjnych /Zahnradfabrik - skrzynie biegów, Westinghouse - układy hamulcowe/, ze stopniowym dochodzeniem do samochodu licencyjnego przez etapowe włączanie zespołów licencyjnych "Steyr". Rozwiązanie to uniemożliwia jednak eksport kompensacyjny do firmy "Steyr" o wartości 1,0 mld zł przewidziany w korekcie kontraktu.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Do końca kwietnia 1981 r. na zadanie licencyjne wykorzystano około 65% uzyskanego kredytu wynoszącego 4,3 mld szyl., w tym na sfinansowanie opłat licencyjnych około 334 mln szyl., na import kooperacyjny około 500 mln szyl. oraz na zakup gotowych samochodów i zespołów CKD około 1.867 mln szyl.

Pozostały kredyt, w tym w wysokości 1.645 mln szyl. na zakup maszyn i urządzeń, nie został wykorzystany. Na skutek wypowiedzenia tego kredytu, możliwości zakupu maszyn i urządzeń w ramach tych usprawnień przestały być aktualne.

Realizacja uchwał nr 190 RM z 22.12.1977 r. i nr 154 RM z dnia 12.10.1978 r. w sprawie uruchomienia produkcji samochodów ciężar-

wych dużej ładowności nie przebiegała zgodnie z założeniami. Mimo upływu 2 lat od wyznaczonego terminu rozpoczęcia realizacji inwestycji w Fabryce Samochodów Ciężarowych w Starachowicach, w Jelczańskich Zakładach Samochodowych w Jelczu, w Sanockiej Fabryce Autobusów w Sanoku i w Zakładach Mechanicznych im. Nowotki w Warszawie, do końca 1980 r. wykorzystano tylko 4%, tj. 495 mln zł przewidzianych nakładów ogółem na to zadanie w MPM, wynoszących 11,7 mld zł. W robotach budowlano-montażowych wykorzystano około 8% nakładów /240 mln zł spośród przewidzianych nakładów 3 mld zł/. Uchwałą nr 133/80 RM z 17.11.1980 r. w sprawie dostosowania struktury inwestycyjnej do możliwości inwestowania w 1981 r. wstrzymano dalszą realizację rozpoczętych zadań.

Niepełne i nieterminowe były również dostawy kompensacyjne polskiego przemysłu motoryzacyjnego dla spłaty zaciągniętego zadłużenia w f. "Steyr".

W latach 1977 - 1980 określony kontraktem eksportu osi przedniej do f. "Steyr" powinien wynieść 9,000 szt. o wartości 224,7 mln szyl., a faktycznie wyniósł 4,351 szt. o wartości 78,6 mln szyl. Z powodu nie uruchomienia produkcji w kraju, do osi przedniej były sprowadzane z firmy "Steyr" /na zasadzie importu komisowego/ różne elementy stanowiące około 30% ceny tego zespołu. Stan ten obniżał efektywność spłaty zadłużenia.

Mając na względzie celowość dalszej realizacji kontraktu z firmą "Steyr" i związanego z nim przedsięwzięcia inwestycyjnego PHZ "Polmot" i ZPMot występowało w tej sprawie do MHZiGM oraz MPM. Opracowany został projekt przewidujący dwuetapową realizację inwestycji związanych z przedsięwzięciem "Steyr".

Streszczenie - podsumowanie

Z punktu widzenia potrzeb gospodarczych, określony uchwałami Rady Ministrów nr 44/75 z dnia 25.2.1975 r. nr 190/77 z dnia 22.12.1977 r. i nr 154/78 z dnia 12.10.1978 r. rozwój produkcji samochodów ciężarowych dużej ładowności oraz silników do tych pojazdów nie jest kwestionowany.

Zawarty z firmą "Steyr" kontrakt licencyjny stworzył możliwość:

- zakupu na warunkach kredytowych w latach 1976-1980 samochodów dużej ładowności, niezbędnych do realizacji takich inwestycji jak Huta Katowice, Port Północny, Rafineria Gdańska, Kopalnia Bełchatów, Budowa Rurociągu Orenburskiego i innych,
- kredytowego zakupu maszyn i urządzeń dla uruchomienia w 1980 r. produkcji samochodów licencyjnych, bez ryzyka związanego z uruchomieniem zespołów wg niesprawdzonej konstrukcji i technologii,
- całkowitej spłaty zaciągniętego kredytu dostawami kompensacyjnymi samochodu licencyjnego względnie jego zespołami na sumę 5,2 mld szylingów.

Działania te nie zostały zrealizowane w części dot. wykorzystania kredytu inwestycyjnego i podjęcia na właściwą skalę produkcji zespołów dla spłaty zaciągniętych zobowiązań. Uniemożliwiła je nie rozpoczęta w przewidzianym czasie i rozmiarze działalność inwestycyjna. Z braku środków na wydatki wewnętrzne, nie została zrealizowana kolejna uchwała nr 154/78 RM przewidująca wysokość nakładów inwestycyjnych ogółem dla 2 resortów /MPM i MPChem/ w wysokości 14,4 mld zł.

Do czasu wydania uchwały nr 133/80 RM z 17.11.1980 r., w strzymującej całkowicie rozpoczęte inwestycje, wykorzystano zaledwie około 4% przewidzianych nakładów ogółem.

Straty finansowe z tytułu poniesionych opłat licencyjnych wynoszących około 334 mln szylingów zostały częściowo zrekompensowane uzyskaną dokumentacją licencyjną i wiedzą techniczną.

Na zakup gotowych samochodów i standardów wykorzystano w ramach uzyskanego kredytu 1,867 mln szylingów.

Bardziej poważne straty wynikają ze straconej możliwości spłaty zaciągniętego zadłużenia dostawami kompensacyjnymi wyrobów licencyjnych, które w latach 1977-82 miały wynieść 730 mln szylingów.

Wskutek wstrzymania zadania inwestycyjnego, stracona zostanie możliwość dalszych dostaw kompensacyjnych do Austrii w latach 1983-90 na sumę około 4,5 mld szylingów, a tym samym zdobycia środków na spłatę nie skonsumowanego kredytu na zakup gotowych samochodów /1,867 mln szylingów/.

Odpowiedzialność za brak nadzoru i koordynacji w zakresie
• realizacji podjętych uchwał nr 44/75, 190/77 i 154/78 RM ponosi
b. kier. Rządu.

W y n i k i

kontroli licencji nr 1100 na produkcję dwusiarczku węgla - Francja

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Celem zakupu licencji, dokumentacji i urządzeń technologicznych było uruchomienie w kraju w ramach specjalizacji RWPG wielkoprzemysłowej produkcji dwusiarczku węgla jako wysokouszlachetnionego produktu przerobu siarki, wytwarzanego głównie na potrzeby przemyśłu włókien wiskozowych. Kierowano się koniecznością pokrycia potrzeb krajowych na ten produkt oraz potrzebą rozwoju efektywnego eksportu.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Koncepcja zakupu nowoczesnej technologii produkcji dwusiarczku węgla z siarki i gazu ziemnego powstała w związku z podjętą przez b.MPChem. realizacją koncepcji rozbudowy przemysłu opartego na przerobie siarki wydobywanej w kraju.

Temat zakupu był uwzględniony przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w programie nabywania licencji zatwierdzonym decyzją nr 18/74 Prezydium Rządu z dnia 8.02.1974 r.

Podstawą realizacji wytwórni dwusiarczku węgla o zdolności produkcyjnej 200 tys. ton/rocznie /wartości produkcji 1,54 mld zł/ była decyzja nr 1069/73 Komisji Planowania przy RM z dnia 5.06.1973 r. o ustaleniu lokalizacji tego zadania inwestycyjnego, a następnie decyzja nr 4/74 Ministra Przemysłu Chemicznego z 17.05.1974 r. zatwierdzająca założenia techniczno-ekonomiczne przedsięwzięcia.

III. Prawi kowość zakupu

Oferty licencyjne były złożone przez trzy firmy zagraniczne. Wytwórnia dwusiarczku węgla zakupiona została na podstawie kontraktu zawartego przez "Polimex-Jekop" w dniu 15.06.1974 r. z francuską firmą COCEJ /obecnie Compagnie Francaise Etudes Et De Construction "Technip"/ obejmującego dostawę licencji, dokumentacji i urządzeń technologicznych.

Postanowienia kontraktowe nie zabezpieczają należycie interesów Strony polskiej: nie określono gwarancji i obowiązków licencjodawcy w zakresie terminów zakończenia przedsięwzięcia i osiągnięcia pzp,

a także w zakresie kompleksowego rozwiązania problemów bhp, p.poż. i ochrony środowiska.

Zakupiona wytwórnia, według oceny specjalistów jest zakładem nowoczesnym tak pod względem technologicznym jak i technicznym, a zastosowane rozwiązania projektowe są na poziomie światowym.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Brak analizy porównawczej ofert i list referencyjnych uniemożliwia relatywną ocenę trafności doboru licencjodawcy.

Wybór dostawcy oparty był na rozpoznaniu rynku światowego, na którym francuska firma "Technip" jest znaną dostawcą tego rodzaju instalacji.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Planowany koszt budowy wytwórni dwusiarczku węgla wynoszący wg ŻTE 2.907.511 tys.zł /ceny z 1978 r./ został przekroczony, bowiem koszt realizacji tego zadania na 3.07.1980 r. osiągnął kwotę 3.186.311 tys.zł /w tym wydatki dewizowe stanowiły 1.111.344 tys.zł/. Mimo wydatkowania tak poważnych kwot na budowę wytwórni, która z uwagi na specyfikę procesu technologicznego posiada wysoki stopień zagrożenia pożarowego, wybuchowego i toksycznego, nie doprowadzono do kompleksowego rozwiązania wszystkich problemów bhp, p.poż. i ochrony środowiska.

Wpływa to na stopień wykorzystania tej wytwórni, m.in. z uwagi na częste postoje remontowe i konserwacyjne. Przebieg kontraktacji i dostaw kompletnych urządzeń oraz jakość technologii licencyjnej nie nasunęły istotnych zastrzeżeń. Problem stanowi jednak wyposażenie wytwórni w części zamienne i zastosowanie szeregu rozwiązań prototypowych, które nastroczają trudności w eksploatacji.

Wytwórnia dwusiarczku węgla budowana w latach 1975-1980 zrealizowana została z 20 miesięcznym opóźnieniem. Pomimo znacznego przedłużenia planowanego cyklu inwestycyjnego, zakład przekazano do rozruchu, a następnie do eksploatacji wstępnej z szeregiem usterek wykonawczych, nie w pełni ukończony, nie dokonano ostatecznego odbioru technicznego z udziałem licencjodawcy.

Jednostką nadzorującą i sprawującą funkcję koordynatora inwestycji jest Zjednoczenie Kopalnictwa Surowców Chemicznych.

Utrzymujący się w 1981 r. na wytwórni stosunkowo niski stan gotowości produkcyjnej wynikał głównie z przewlekłej i mało operatywnej działalności w zakresie wymiany elementów instalacji i usu-

wania usterek, braku środków dewizowych na zakup części zamiennych z importu oraz ograniczone możliwości magazynowania i transportu produktu finalnego, zwłaszcza na eksport.

Wzrastająca awaryjność maszyn i urządzeń wytwórni, pomimo przeprowadzonego w ubiegłym roku remontu instalacji, powoduje nadal zakłócenia w ruchu ciągłym instalacji, nie pozwalające na osiągnięcie projektowej zdolności produkcyjnej. Dyrektywny termin osiągania licencyjnej wielkości produkcji upłynął w sierpniu 1980 r. roku, natomiast produkcja uzyskiwana w okresie eksploatacji wstępnej nie przekraczała 50% pzp.

Zdecydowana większość produkowanego dwusiarczku węgla eksportowana jest do krajów I i II obszaru płatniczego, jest to eksport opłacalny.

VI. Działalność postlicencyjna

Doskonalenie procesu licencyjnego podjęte zostało w zakresie doskonalenia rozwiązań konstrukcyjnych istotnych elementów zakupionej aparatury, co umożliwia poprawę parametrów wydajności produkcyjnej, obniżenie kosztów wytwarzania, zwiększenie bezpieczeństwa pracy i in.

Streszczenie - podsumowanie

Zakupienie licencji na produkcję dwusiarczku węgla z siarki uzasadnione jest potrzebami krajowymi, jak też koniecznością poszukiwania dróg poprawy efektywności eksportu siarki poprzez jej przerób na półprodukty chemiczne.

Natomiast negatywnie należy ocenić przyjęcie przez stronę polską postanowień kontraktowych, które nie zabezpieczyły przed długotrwałym wdrażaniem całego przedsięwzięcia inwestycyjnego w tym również przewlekłego dochodzenia do projektowanych zdolności produkcyjnych.

Spowodowało to przekroczenie kosztów realizacji przedsięwzięcia w stosunku do zte o 278,8 mln zł tj. 9,6% wartości kosztorysowej i nie uzyskanie około 56.000 ton produkcji o wartości ponad 434.000 tys. złotych.

Z uwagi na niepełne wykorzystanie zdolności produkcyjnej i stąd wysoki koszt produkcji, efektywność eksportu dwusiarczku węgla uzyskiwana na II obszarze, jest jeszcze stosunkowo niska w porównaniu do efektywności eksportu siarki.

Odpowiedzialność za brak _____ w kontrakcie odpowiednich
zobowiązań licencjodawcy w zakresie terminów zakończenia przedsię-
wzięcia, osiągnięcia pzp, a także rozwiązania problemów bhp
ponosi - Mieczysław Benz - dyr. Biura Projektów i Realizacji
Inwestycji Kopalnictwa Surowców Chemicznych "Biprokop".
Natomiast za nieprawidłową realizację zadania inwestycyjnego
odpowiedzialność ponosi - Władysław Bezdowski - z-ca dyr. "Bipro-
kop".

W Y N I K I

kontroli licencji nr 1200, 1201, 1298, 1299 na produkcję tworzywa sztucznego - polichlorku winylu "PCW" - Anglia, Japonia, USA

I. Motywacja wniosku o zakup licencji

Budowę kompleksu wytwórni polichlorku winylu /PCW/ uzasadniono koniecznością zwiększenia produkcji pcw w oparciu o surowce krajowe /sól kamienną i węgiel/.

Na podstawie Uchwały nr 150/75 RM z dnia 1.08.1975 r. w sprawie budowy kompleksu polichlorku winylu w Zakładach Azotowych "Włocławek" zawarto kontrakt na budowę i zakup kompleksu 4 wytwórni dla produkcji pcw /chloru i żugu sodowego, chlorku winylu, rozpuszczalników i polichlorku winylu/.

Zakup kompleksu wytwórni pcw opartych o zagraniczne technologie, instalacje produkcyjne, usługi inżynierskie i projektowe uwarunkowany był zakupem licencji i know-how.

II i III. Przebieg przygotowania wniosku i prawidłowość zakupu

Tematy zakupu licencji na wniosek Min. Przemysłu Chemicznego włączone zostały przez Min. NSzWiT do programu nabywania licencji w latach 1973-1975 i zatwierdzone decyzją nr 118/72 Prezydium Rządu z dnia 27.09.1972r.

Wybór technologii i wynikających z nich instalacji i urządzeń dokonywany był na podstawie opinii zespołów krajowych specjalistów powoływanych przez Zjednoczenie Przemysłu Rafineryjnego i Petrochemicznego "Petrochemia" w Krakowie, opinii Instytutu Chemii Przemysłowej w W-wie i innych placówek naukowo-badawczych.

Na podstawie porozumienia zawartego w dniu 22.02.1974r. pomiędzy Ministrem Przemysłu Chemicznego - Jerzym Olszewskim i Ministrem Handlu Zagranicznego - Tadeuszem Olechowskim w sprawie utworzenia tzw. "Związku Celowego" dla operacji kooperacyjnych w przemyśle chemicznym, powołano Zespół Negocjacyjny dla spraw "Kompleksu pcw". W skład zespołu wchodził przedstawiciel Zjednoczenia Petrochemia w Krakowie, ZA "Włocławek", Biura Projektowego "Prosynchem" oraz phz "Ciech" i phz "Polimox-Cekop".

Funkcję przewodniczącego zespołu pełnił Witold Tarantowicz ze Zjednoczenia Petrochemia w Krakowie, a jego z-cy Tadeusz Wrzesiński z ZA "Włocławek".

W dniu 19.03.1974r. Minister Przem.Chem. Jerzy Olszewski wydał zarządzenie wykonawcze w sprawie realizacji w/w "porozumienia". Nadzór nad działalnością Zespołu Negocjacyjnego powierzono:

- b. Wiceministrowi Przem. Chem - St.Pruchniewiczowi
- i b. Wiceministrowi MHZ - W.Górskiemu.

Oferty zebrano od następujących firm: Petrocarbon /Anglia/, SPIE "Batignoles" /Francja/ i Uhde-Hüls /RFN/.

Kontrakt na budowę kompleksu PCW został zawarty przez CHZ "Polimox-Cekop" z angielską firmą Petrocarbon w dniu 4.09.1975 r.

Firma Petrocarbon występuje w kontrakcie jako generalny kompletator dostaw - organizator wykonawstwa robót, dostawca dokumentacji, ponadto pełniła rolę organizatora całego procesu realizacji oraz nadzoru inwestycyjnego.

Postanowienia kontraktowe były bardzo niekorzystne dla strony polskiej i nie zapowiadały zakończenia budowy w konkretnym terminie i przy określonych kosztach, co praktykuje się w tzw. systemie "pod klucz" do czego zobowiązywała uchwała nr 150/75 RM.; nie przewidziały również kar umownych i odszkodowań z tytułu odpowiedzialności za nieterminowe odbiory techniczne,

Kontrakt z firmą "Petrocarbon" został zawarty na zasadzie "cost+fe" w którym stałą opłatą objęto tylko koszty licencji, dokumentacji, oraz pośrednictwa w zakupach. Koszty zmienne obejmują zakupy urządzeń i materiałów, roboty budowlano-montażowe i nadzór nad budową.

IV. Trafność doboru głównego kontraktora i licencjodawców

Wybór firmy "Petrocarbon" na pośrednika i głównego kontraktora był nieprawidłowy. Mimo, że CHZ "Polimex-Cekop" miał wiele negatywnych doświadczeń we współpracy z tą firmą, b.dyr.Z.Makomask nie sprzeciwił się lansowaniu tej firmy.

Wybór licencjodawców /firmy japońskiej "Shin-Etsu i amerykańskich/ nie budzi zastrzeżeń, gdyż reprezentowali oni wysoki poziom techniczny i dysponowali referencjami w postaci fabryk w różnych krajach.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

a/ Przebieg realizacji obiektów produkcyjnych

Budowa kompleksu PCW we Włocławku prowadzona od 6 lat nie została dotychczas zakończona. Z 4 wytwórni tego kompleksu jedna jest wstępnie eksploatowana, produkując chlor i żug sodowy, przy niepełnym wykorzystaniu zdolności produkcyjnej.

W toku kontroli stwierdzono, że realizacja tej inwestycji jest wykonywana niezgodnie z opracowanymi harmonogramami. Wg uchwały Rady Ministrów nr 143/76 pierwotne terminy przekazania 4 podstawowych wytwórni kompleksu PCW do wstępnej eksploatacji przewidywano na I kwartał 1979 r. Po niedotrzymaniu ww. terminów zakończenia budowy wytwórni PCW, Zarząd Budowy opracowywał i nadal proponuje coraz to nowe harmonogramy, w których terminy przekazania instalacji produkcyjnych poszczególnych wytwórni są odraczane każdorazowo średnio o ok. 1 kwartał.

Ogółem Zarząd Budowy sporządził już 6 tzw. rewizji harmonogramów budowy zakładających łącznie ok. 2 lata opóźnienia realizacji kompleksu PCW. Nieterminowa budowa kompleksu PCW i narastające koszty wyniknęły głównie z nie zagwarantowania w kontrakcie zakończenia budowy w konkretnym terminie i przy określonych kosztach. Roboty budowlano-montażowe zostały podjęte przez angielską firmę John Laing Construction Limited na podstawie odrębnie zawartych kontraktów. Firma Laing nie zakończyła robót budowlano-montażowych przewidzianych kontraktami i po wydatkowaniu umownych kwot, na wniosek strony polskiej przerwała działalność we Włocławku zgłaszając w terminie późniejszym dodatkowe roszczenia finansowe. Kontynuowanie budowy 4 podstawowych wytwórni kompleksu PCW przejęły polskie przedsiębiorstwa budowlano-montażowe, a w kierowaniu budową firmę Laing zastąpił polski Zarząd Budowy, działający niezależnie, włącznie z upoważnienia kierownictwa Zakładów we Włocławku i Zjednoczenia "Petrochemia" w Krakowie. W celu zakupu importowanych maszyn, urządzeń i materiałów przez stronę polską, zostało utworzone na mocy kontraktu zawartego z firmą "Petrocarbon" tzw. biuro kupującego p.n. "Buko" z siedzibą w Manchester, zatrudniające polskich pracowników będących pracownikami ZAW we Włocławku, Zjednoczenia "Petrochemia" w Krakowie i Biura projektowego "Prosynchem" w Gliwicach. Biuro kupującego "BUKO" wykonywało formalną ocenę techniczną i akceptację ofert maszyn i urządzeń wskazywanych i zamawianych przez firmę "Petrocarbon" względnie jej zagranicznych podwykonawców. Przy czym uzgodniono niekorzystną dla strony polskiej zasadę, że "Petrocarbon" nie musi zgadzać się na żadne zastrzeżenia przedstawicieli "BUKO", jeśli nie są one zgodne z interesem kontrahentów angielskich. Jednocześnie w Manchester została utworzona polsko-angielska spółka handlowa wg prawa angielskiego p.n. "Polibur", która z upoważnienia i w imieniu CHZ "Polimex-Cekop" dokonywała czynności handlowych

związanych z zakupem zamówionych urządzeń, ale bez prawa uczestniczenia strony polskiej w prowizjach i rabatach pobieranych od dostawców zagranicznych. Spółka "Polibur" zatrudniała angielskich i polskich pracowników delegowanych ze Zjednoczenia "Petrochemia" i z "Polimexu". Biura "Polibur" i "Buko" były finansowane z kredytu udzielonego przez Bank Lloyd's w Londynie na realizację kontraktu i budowę kompleksu PCW w ZA. "Włocławek". Jedynym dysponentem tego kredytu jak i innych kredytów udzielonych ze strony angielskiej dla Polski jest firma "Petrocarbon". Warunki korzystania z kredytu angielskiego /Bank Lloyd's/, z kredytu /Eximbank/ i z kredytu japońskiego, udzielonych dla budowy kompleksu PCW, zostały określone w tzw. "Porozumieniu Finansowym" podpisanym ze strony polskiej przez Bank Handlowy w Warszawie. Obecnie na skutek opóźnienia budowy "Kompleksu PCW" w porównaniu do terminów założonych w kontrakcie, firma "Petrocarbon" zgłosiła dodatkowe roszczenia finansowe niezależnie od zainkasowanej już stałej opłaty/fee/ podając jako jedną z wielu przyczyn opieszłą i niesprawną działalność biura "Buko" oraz biura "Polibur", którym kierowała; jednocześnie negując potrzebę tworzenia tego ostatniego biura przez CHZ "Polimex-Cekop".

Do końca I kwartału 1981 r. kredyt dewizowy dla budowy "Kompleksu PCW"/wg miesięcznych sprawozdań ZA "Włocławek" dla Banku Handlowego w Warszawie/ był wykorzystany w wysokości 1.425 mln zł dewizowych. Wg raportu firmy "Petrocarbon" na koniec czerwca 1981 r. z ok. 220 mln funtów angielskiego kredytu wykorzystano przeszło 214 mln funtów, a pozostała kwota nie wystarczy do zakończenia budowy i już zgłoszonych dodatkowych roszczeń finansowych firmy "Petrocarbon" i firmy "Laing". Na podstawie szeregu artykułów kontraktu, w związku

z różnorodnymi przyczynami opóźniającymi realizację kontraktu, w porównaniu do nieobowiązujących dowolnie założonych w tym kontrakcie terminów, firma "Petrocarbon" w I kwartale 1981r. wystąpiła do CHZ "Polimex-Cekop" z żądaniem zwiększenia tzw. stałej opłaty /fee/ o sumę 8.458.158 funtów angielskich. Dodatkowo zwiększenie stałej opłaty /fee/ firma "Petrocarbon" obliczyła na podstawie podanych przez nią przyczyn opóźnień zaistniałych do dnia 30.5.1980 r. Te roszczenia nie zostały dotychczas przez CHZ "Polimex-Cekop" rozpatrzone, a w związku z kontynuowaniem budowy i współpracy z firmą "Petrocarbon", należy się liczyć z kolejnym zwiększeniem roszczeń tej firmy.

Dodatkowe roszczenia finansowe zgłosiła również firma budowlano-montażowa John Laing Construction Limited w Manchester niezależnie od kwot z już zapłaconych kontraktów. Dotychczas zgłoszone dodatkowe roszczenia firmy "Laing" wynoszą 1.117.273 funtów angielskich, a w przygotowaniu są dalsze roszczenia tej firmy, na sumę ok. 3 mln funtów angielskich. Sprawa roszczeń firmy "Laing" nie została dotychczas rozstrzygnięta, pomimo sprzeciwu "Polimex-Cekop" zgłoszonego do głównego kontraktora, tj. firmy "Petrocarbon". Łączne dodatkowe roszczenia strony angielskiej, od ZŁ "Wrocławek" szacuje na ok. 12, 5 mln funtów angielskich, a ich przyznanie lub oddalenie może być /wg ww. kontraktów/z urąku polubownego załatwienia między stronami rozstrzygnięte przez międzynarodowy arbitraż w Zurychu /Szwajcaria/.

Wzrost nakładów inwestycyjnych

Zgodnie z zaktualizowanymi zestawieniami kosztów, nakłady inwestycyjne ogółem na realizację przedsięwzięcia wynoszą 38.058,9 mln zł w cenach aktualnie obowiązujących, co oznacza wzrost o 14.255,9 mln zł w stosunku do założeń techniczno-ekono-

micznych /ZTE/ zatwierdzonych decyzją nr 9/75 Min.Przem. Chem. z dnia 11.12.1975 r.

W tym nakłady dewizowe wzrastają z 1.058 mln zł dewizowych do 1.636,6 mln zł dewizowych.

Główne przyczyny wzrostu nakładów to:

- wzrost cen maszyn i urządzeń	8.066,9 mln zł obieg.
- wydłużenie okresu realizacji	2.050,1 mln zł "
- zmiana zakresu inwestycji	1.605,1 mln zł "
- urzędowe zmiany cen	1.305,7 mln zł "
- inne	1.226,2 mln zł "

W okresie opóźniającej się realizacji kontraktu nastąpiła wysoka eskalacja cen maszyn i urządzeń oraz robót budowlano-montażowych, która na rynku angielskim wynosiła ok. 25% rocznie. Wzrost cen zakupów z importu stanowi ok. 60% wymienionego wzrostu kosztów.

Obecnie wydłużenie okresu realizacji inwestycji szacuje się na 33 miesiące opóźnień w stosunku do pierwotnie przyjętych terminów zakończenia budowy Wytwórni PCW. Termin projektowanego zakończenia budowy kompleksu w tym wytwórni podstawowego półproduktu monomeru chlorku winylu wyznaczono obecnie na 31.12.1982r.

Podstawowe przyczyny opóźnienia realizacji inwestycji

Nastąpiło 6-cio miesięczne opóźnienie wejścia w życie kontraktu głównego spowodowane przewlekłym zakatwieniem formalności związanych z uzyskaniem kredytu i niezbędnych gwarancji. Spowodowało to z kolei opóźnienie rozpoczęcia prac projektowych i kompletacji dostaw.

Firmy budowlano-montażowe angielskiego kontraktora weszły na plac budowy z 6-cio miesięcznym opóźnieniem, z powodu długotrwałych pertraktacji firmy "Petrocarbon" z CHZ "Budimex" dotyczących

zaangażowania polskich wykonawców do robót budowlano-montażowych. Pertraktacje zakończono wynikiem negatywnym, a zawarcie kontraktu z wykonawcą robót firmą "Laing" nastąpiło dopiero 17.09.1978 r. Firma "Laing" zakończyła swoją działalność w 1979 r., nie kończąc zadań przewidzianych kontraktami. Zadania budowlano-montażowe przejęte od strony angielskiej i inne zadania inwestycyjne realizowane całkowicie przez przedsiębiorstwa krajowe były i są wykonywane z dużymi opóźnieniami spowodowanymi brakiem dostatecznego zatrudnienia, odpowiedniej ilości sprzętu, środków transportowych i materiałów, nieterminową dostawą urządzeń i maszyn zakupywanych przez stronę polską zagranicą, lub uzupełnianą realizowanych przez krajowy przemysł. Dla firmy "Laing" zostały wydzierżawione znaczne ilości sprzętu i środków transportowych z Anglii, które zostały zwrócone względnie wyeksploatowane przed zakończeniem budowy, to jest już do 1979 r.

Opóźnienie budowy powodował także niedowład organizacyjny firmy "Petrocarbon", co skłoniło stronę polską do przejęcia kierownictwa robót budowlano-montażowych i powołanie Zarządu Budowy w kwietniu 1978 r. Jednocześnie, obok działalności Zarządu Budowy, utrzymanie nadzoru firmy "Petrocarbon" i innych zagranicznych podwykonawców skomplikowało wielotorową organizację budowy kompleksu PCW. I tak np. w 1979 r. w kierownictwie i nadzorze budowy uczestniczyło 194 pracowników umysłowych kontraktorów zagranicznych, 110 pracowników umysłowych Zarządu Budowy, 83 pracowników umysłowych służb inwestycyjnych ZA "Włocławek" i 197 pracowników umysłowych z nadzoru krajowych przedsiębiorstw wykonawczych. Ogółem w 1979 r. na etapie 1.524 pracowników fizycznych, budowlano-montażowych i innych, w kompleksie PCW było zatrudnionych 584 zagranicznych i polskich pracowników umysłowych, zajmujących się zarządzaniem względnie nadzorem budowy.

a/ Realizacja opłat licencyjnych i gwarancji technicznych

W toku kontroli ustalono, iż Zakłady Azotowe Włocławek, pomimo niezakończonych budowy kompleksu wytwórni PCW opłaciły całość kwot za ww. 4 licencje i know-how, zakupione za 7.093.059 zł dewizowych, w ramach kontraktu zawartego przez CHZ "Polimex-Cekop" z firmą Petrocarbon". W tej kwocie ZA "Włocławek" zapłaciły też 7,5% udziałów opłat za licencje USA, które miały być uiszczane po podpisaniu protokółów odbiorów poszczególnych instalacji jako forma gwarancji. W związku z opóźnieniem budowy poszczególnych wytwórni kompleksu PCW, nie sporządzeniem w roku 1980 protokółów odbioru instalacji należało w terminach przewidzianych kontraktem zapłacić pełne opłaty licencyjne. Opłata za licencję japońską dla firmy Shin-Etsu została zapłacona z góry bez klauzuli gwarancyjnej. Niezależnie od amerykańskich klauzul gwarancyjnych ZA "Włocławek" zapłaciły pełne opłaty licencyjne w wysokości 96.202.353 zł obiegowych, w tym marża dla CHZ "Polimex-Cekop" 1.793.763 zł obiegowych, bez sprawdzenia technicznej efektywności zakupionych licencji, to jest przed przeprowadzeniem rozruchu poszczególnych wytwórni kompleksu PCW.

b/ Wielkość produkcji licencyjnej

Przewidywana zdolność produkcyjna

		tys. ton/r.
- chlor ciekły	100	" "
- chlorek winylu	205	" "
- polichlorek winylu suspensyjny	200	" "
- perchloroetylen	16	" "
- czterochlorek węgla	24	" "
- żug sodowy /50% NaOH/	197	" "
- żug sodowy granulowany /100% NaOH	150	" "

208
c/ Efekty ekonomiczne

Według pierwotnie zakładanych ZTE /poziom cen 1971 r./ nakłady ogółem wynosiły:

nakłady inwestycyjne	20.167,5 mln zł
w tym: dostawy i usługi z KK	1.058,0 mln zł dew.

Po przeliczeniu na poziom cen 1976r.

nakłady ogółem	23.785,0 mln zł
w tym: dostawy i usługi z KK	1.058,0 mln zł dew.

Wartość produkcji:

- wg cen zbytu	8.334,8 mln zł obiegowych
- wg cen transakcyjnych	468,4 mln zł dewizowych

Wskaźnik efektywności ekonomicznej "E"

- wg cen realizacji	1.09 zł/zł
- wg cen transakcyjnych	1.05 zł/zł

Na skutek opóźnienia i wzrostu nakładów inwestycyjnych nastąpiło znaczne pogorszenie wskaźnika "E".

- wg ZTE /nakłady przeliczone na poziomie cen 1976r/	0,79 zł/zł
- wg obecnych kosztów /nakłady wg cen 1980 r./	0,40 zł/zł

VI. Działalność postlicencyjna

Postlicencyjnej działalności nie podejmowano.

Streszczenie - podsumowanie

1. Z punktu widzenia potrzeb społeczno-gospodarczych zakup omawianych licencji nie budzi zastrzeżeń.
2. Nieprawidłowa jednak była realizacja przedsięwzięcia, a zwłaszcza sposób zagwarantowania w zawartym kontrakcie interesów strony polskiej i wybór angielskiej firmy Petrocarbon na generalnego kompletatora i organizatora dostaw i procesu realizacyjnego;

co wobec wcześniejszych negatywnych doświadczeń we współpracy z tą firmą budzi szczególne zastrzeżenia.

3. Mimo ustalonego /w uchwałach nr 150/75 i 143/76 RM w sprawie budowy kompleksu polichlorku winylu w Zakładach Azotowych "Włocławek"/ terminu przekazania do eksploatacji kompleksu pcw /w I kwartale 1979 r./ wystąpiły 3-letnie opóźnienia i związane z tym przekroczenie kosztów budowy i zakupów o ponad 14 mld zł. w tym 578,6 mln zł dewizowych.
4. Główną odpowiedzialność za w/w nieprawidłowość ponoszą:
 - b. nacz. dyr. Polinex-Cekop - Z. Makomski, który podpisał niekorzystny dla strony polskiej kontrakt,
 - b. wiceministrowie MHZ - W. Górski i MFCh - St. Pruchniowicz za brak dostatecznego nadzoru nad pracą zespołu negocjującego szczególne warunki kontraktu,
 - przewodniczący zespołu negocjacyjnego - Witold Taranowicz /Zjednoczenie "Petrochemia" w Krakowie/ i jego z-ca Tadeusz Wrzesiński /ZA "Włocławek"/.

Należy także wskazać na odpowiedzialność b. kierownictwa Rządu za podjęcie decyzji uruchomienia nowej, wielkiej inwestycji w sytuacji występujących już w gospodarce krajowej trudności realizacyjnych, za brak należytego nadzoru i nie zapewnienie warunków umożliwiających właściwe i terminowe wykorzystanie urządzeń i licencji, a w szczególności:

- b. Prezesa Rady Ministrów - Piotra Jaroszewicza, który podpisał uchwałę nr 150/75 RM z dnia 1.08.1975 r. w sprawie budowy kompleksu polichlorku winylu w Zakładach Azotowych "Włocławek".

- b. Przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów /do dnia 23.10.1975 r./ i Wiceprezosa Rady Ministrów
- Mieczysława Jagielskiego koordynującego z ramienia Prezydium Rządu m.in. opracowywanie szczególnie ważnych dla kraju projektów uchwał i decyzji Prezydium Rządu wymagających dużych nakładów inwestycyjnych i międzyresortowych rozwiązań.

Wynikikontroli licencji nr 322 na produkcję chlorfenwinfosu - AngliaI. Motywacja wniosku o zakup licencji

Zakup licencji na produkcję chlorfenwinfosu uzasadniano koniecznością eliminowania DDT ze środków ochrony roślin, masowo stosowanych głównie do zwalczania ^{szkodliwych} stonki ziemniaczanej. DDT bardzo skuteczny w zwalczaniu szkodników roślin, odkładał się w glebie i organizmach żywych w wyniku wieloletniego stosowania, jako bardzo trwały związek chemiczny. Zaniechanie produkcji i stosowania DDT objęte było programem rządowym zatwierdzonym dn. 13.12.1970 r. przez Wicepremiera Z. Tomala. Program ten przewidywał również budowę w Polsce wytwórni koncentratu chlorfenwinfosu o zdolności produkcyjnej 500 ton/rok, jako środka o dużej skuteczności w zwalczaniu szkodliwych owadów, natomiast bezpiecznego dla organizmów ciepłokrwistych.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Koncepcja zakupu licencji na technologię produkcji chlorfenwinfosu powstała już w 1957 r. Tym niemniej Instytut Przemysłu Organicznego podjął własne badania nad procesem wytwarzania chlorfenwinfosu. Jednocześnie Instytut wyrażał pogląd, że w razie przedłużania się badań, celowy będzie zakup licencji. W oparciu o przeprowadzone badania laboratoryjne, bez pełnych badań półtechnicznych, Instytut wspólnie z Biurem Projektów Przemysłu Organicznego opracował w 1972 r. projekt procesowy produkcji chlorfenwinfosu. Nie wykonanie przez Instytut badań w skali półtechnicznej, w szczególności w podstawowych węzłach procesu technologicznego przyczyniło się do zrezygnowania z zastosowania tej metody w skali przemysłowej. Za rezygnacją z opracowanego przez IPO projektu procesowego, jednocześnie za zakupem licencji wypowiedział się m.in. z-ca dyr. ds. naukowo-badawczych IPO doc. dr Stefan Fulde oraz dyr. ZCh "Organika-Azot" w Jaworznie - Stefan Rożnowski który wystąpił do Zjednoczenia Organika z wnioskiem o zakup licencji. Wniosek uzyskał akceptację dyr. Zjednoczenia "Organika" - Z. Góreckiego oraz zgodę b. wiceministra MPCh - St. Miernika.

III. Prawidłowość zakupu

Rozpatrywano tylko jedną ofertę angielskiej firmy "Petrocarbon" Developments Limited, która przedstawiła technologię stosowaną w firmie "Shell", uznanej za monopolistę w tej dziedzinie. Z porównania procesu produkcji chlorfenwinfosu opracowanego przez Biuro Projektów Przemysłu Organicznego wynika, że lepsze wskaźniki ekonomiczne ^{/we wstępnej fazie prac nad procesem/} proponowała metoda opracowana przez Instytut w porównaniu z metodą oferowaną przez "Petrocarbon". Wskaźniki ekonomiczne, charakteryzujące metodę licencyjną przesądzały nieopłacalność w warunkach polskich budowy wytwórni chlorfenwinfosu wg tej metody. Pomimo to zdecydowano zakupić licencję na produkcję chlorfenwinfosu wg technologii oferowanej przez "Petrocarbon", uwzględniając, że jest to metoda wypróbowana w skali przemysłowej.

Kontrakt zawarty został w dniu 31.10.1974 r. Ustalono w nim, że sprzedający tj. "Petrocarbon" określa okresy gwarancyjne na urządzenia w zależności od daty dostawy urządzeń. Nie wzięto natomiast pod uwagę konieczności dokonania próby sprawności ich działania po zamontowaniu i uruchomieniu, co przy opóźnieniach budowlano-montażowych wpłynęło na utracenie przez stronę polską wszelkich gwarancji technicznych.

Wg kontraktu łączna wartość zakupów wynosiła 1.820 tys. funtów szterlingów, w tym:

- licencja /know-how/	-	350.000	funtów szterlingów
- urządzenia i maszyny	-	1.340.000	" "
- części zamienne	-	40.000	" "

IV. Trafność doboru licencjodawcy

Aktualnie, dokonanie pełnej oceny trafności doboru licencjodawcy jest niemożliwe z uwagi na trwający rozruch technologiczny wytwórni chlorfenwinfosu. Należy zaznaczyć, że licencjodawca firma "Shell" była w momencie zakupu monopolistą w tym zakresie na rynku światowym.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

Dostawy urządzeń zgodnie z zawartym kontraktem zrealizowane zostały do końca lipca 1977 r. Roboty budowlane rozpoczęto w lipcu

1976 r., a planowany termin rozruchu urządzeń ustalono na dzień 1.10.1978 r. Termin ten nie został dotrzymany. Roboty budowlano-montażowe ulegały opóźnieniom z braku zapewnienia mocy przerobowej i nieudolności wykonawcy. Cykl realizacji inwestycji z planowanego 31 miesięcy przedłużony został do 51 miesięcy. Do rozruchu technologicznego przystąpiono w okresie 9.06. - 1.08.1981 r. Rozruch technologiczny prowadzono pod nadzorem fachowców firmy "Petrocarbon". W okresie rozruchu wyprodukowano ponad 6,8 ton chlorfenwinfosu w przeliczeniu na 100% koncentratu, z tego ponad 6,4 ton odpowiadało jakości ustalonej w kontrakcie. W okresie rozruchu technologicznego stwierdzono około 30 różnych błędów i usterek m.in. wynikających z błędów projektowych, niesprawności rozwiązań technologicznych, wadliwego doboru materiałów. W kontrakcie nie przewidziano warunków finansowania kosztu usuwania usterek i dokonania przeróbek. Aktualnie wytwórnia nie może pracować z braku surowców z importu.

VI. Działalność postlicencyjna

Z powodu nie zakończenia rozruchu technologicznego i nie przekazania wytwórni do eksploatacji działalność związana z doskonaleniem procesu licencyjnego nie została podjęta.

Streszczenie - podsumowanie

Zgodnie z założeniami zakup licencji miał spowodować przyspieszenie produkcji chlorfenwinfosu. Z tego względu odstąpiono od kontynuowania prac nad wykorzystaniem technologii opracowanej przez krajowe zaplecze projektowo-badawcze. Zakup licencji nie przyspieszył jednak realizacji zamierzenia wskutek znacznego opóźnienia inwestycji.

Wyniki przeprowadzonej kontroli wykazały, że kontrakt zawarty z firmą "Petrocarbon" nie zabezpieczał należycie interesów strony polskiej, gdyż okresy gwarancyjne na urządzenia uzależniono od terminu ich dostawy, a nie terminu uruchomienia produkcji, co przy znacznych opóźnieniach inwestycji doprowadziło do utraty uprawnień gwarancyjnych.

Odpowiedzialność za ww. nieprawidłowości ponoszą dyr. Biura Importu W. Łukaszewicz i St. Sikorski z CHZ "Polimex-Cekop".

Odpowiedzialność za nieprawidłowe wykorzystanie licencji polegające przede wszystkim na opóźnieniu realizacji wytwórni chlorfenwinfosu ponoszą w szczególności:

- b. dyr. ZCh "Organika-Azot" w Jaworznie - Stefan Rożnowski,
- b. naczelny dyr. Zjednoczenia "Organika" - Z. Górecki,
- b. wiceminister MPCh - St. Miernik.

Opóźnienie budowy spowodowało utratę planowanej produkcji wartości blisko 400 mln zł, której brak musiał być uzupełniany importem. Nastąpił ponadto wzrost kosztów budowy o około 20%.

W y n i k ikontroli licencji nr 1283 na produkcję papierosów "Marlboro"
- USAI. Motywacja wniosku o zakup licencji

Zakup licencji wg. wnioskodawców tj. Zjednoczenia Przemysłu Tytoniowego i PHZ "Agros" stwarzał możliwość zapoznania się krajowego przemysłu tytoniowego z nieznaną dotąd technologią zaprawiania tytoniu środkami sycącymi i aromatyzującymi. Miał także na celu wzbogacenie asortymentu papierosów na rynku wewnętrznym i ograniczenie wydatków dewizowych na import papierosów "Marlboro" dokonywany przez PHZ "Baltona" i Bank PeKaO.

Zakup licencji uzasadniono również mniejszym o około 10% zużyciem tytoniu przy produkcji papierosów licencyjnych od zużycia przy wyrobie, zbliżonym pod względem wsadu surowcowego, papierosów "Carmen". Wykorzystanie technologii licencyjnej do produkcji krajowych marek papierosów typu "King Size" pozwalało wg. wniosku zmniejszyć zużycie tytoniu o 100 ton wartości 11,5 mln zł.

W praktycznej realizacji umowy licencyjnej powyższe cele zostały osiągnięte.

II. Przebieg przygotowania wniosku

Wniosek przygotowało PHZ "Agros" wspólnie ze Zjednoczeniem Przemysłu Tytoniowego. W opracowanym wniosku nie stwierdzono nieprawidłowości, które naruszałyby obowiązującą w okresie jego opracowywania Uchwałę nr 311/72 Rady Ministrów z dnia 9.12.1972 r.

w sprawie nabywania licencji na stosowanie zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych i doświadczeń produkcyjnych.

III. Prawidłowość zakupu

W związku z zakupem licencji, PHZ "Agros" zebrało oferty firm produkujących papierosy znacznie zbliżone do papierosów "Marlboro". Analiza ofert przeprowadzona została przez powyższe PHZ wspólnie

ze Zjednoczeniem Przemysłu Tytoniowego.

Przed wydaniem decyzji o zakupie licencji Minister Przemysłu Spożywczego i Skupu uzyskał w tym przedmiocie pozytywną opinię Ministerstwa Handlu Zagranicznego.

IV. Trafność doboru licencjodawcy

W świetle dokonanej analizy porównawczej wskaźników ekonomicznych oferowanych licencji, wybór oferty firmy Philip Morris był optymalny.

V. Zagospodarowanie i wykorzystanie licencji

a/ Przebieg realizacji obiektów produkcyjnych

Wdrożenie i zagospodarowanie licencji nie wymagało tworzenia nowych obiektów. Wniosek przewidywał dla uruchomienia produkcji licencyjnej tylko nakłady inwestycyjne na zakup maszyn i urządzeń.

Na uruchomienie produkcji licencyjnej poniesiono niższe wydatki od zakładanych we wniosku.

W związku z jej rozwojem tj. wielokrotnym zwiększeniem produkcji w stosunku do wielkości rocznej przyjętej we wniosku - wzrosły również nakłady inwestycyjne.

Obejmowały głównie zakup i montaż urządzeń produkcyjnych, a realizowane były w ramach inwestycji modernizacyjnych przemysłu tytoniowego, przy czym na zakupionych urządzeniach produkowano również inne papierosy.

Wdrożenie licencji w ramach modernizacji w przemyśle tytoniowym przewidziane było we wniosku o zakup licencji.

b/ Wielkość produkcji licencyjnej

Wniosek przewidywał roczną produkcję licencyjną w ilości 100 mln papierosów. Umowa licencyjna zawarta została na

okres 10 letni /1973-83/. Wielkość produkcji przewidzianą na powyższy okres przemysł wykonał już w 1976 r.

Do końca I półrocza 1981 r. wyprodukowano ponad 8 razy więcej papierosów licencyjnych, niż przewidywał wniosek o zakup licencji.

c/ Efekty
Eksp. ekonomiczne

Nakłady dewizowe na wdrożenie i zagospodarowanie licencji w okresie od zawarcia umowy licencyjnej do 30.VI.1981 r. wynosiły:

- import inwestycyjny	2.564 tys.zł dew.
- import zaopatrzeniowy	115.890 tys.zł dew.
- opłaty licencyjne	9.557 tys.zł dew.
razem	128.011 tys.zł dew.

Wpływy dewizowe uzyskane w tym czasie były następujące:

- wartość produkcji sprzedanej w eksporcie wewnętrznym	14.439 tys.zł dew.
- wartość tytoniu wyeksportowanego w związku z licencją	31.828 tys.zł dew.
- wartość maszyn otrzymanych przez przemysł nieodpłatnie	598,6 tys.zł dew.
razem	46.915,6 tys.zł dew.

Wartość produkcji papierosów "Marlboro" w omawianym okresie wynosiła w cenie zbytu 10.988.800 tys.zł.

VI. Działalność postlicencyjna

Ze względu na postanowienia umowy licencyjnej dotyczące technologii produkcji papierosów "Marlboro" /receptury/ oraz wymagań jakościowych dla surowców, opakowań i gotowego wyrobu, działal-

ność postlicencyjna jest ograniczona. Polegała głównie na stopniowym wprowadzaniu za zgodą licencjodawcy większej ilości krajowego tytoniu do wyrobu licencyjnego.

W 1981 r. udział tego tytoniu w papierosach "Marlboro" wynosił 20% podczas, gdy w 1973 r. stosowano tylko tytonie importowane. Ponadto przy produkcji krajowych papierosów typu "King Size" tj. "Carmen", AB, Piast i Zefir wykorzystano technologię licencyjną dla ujednolicenia długości ich filtra zwiększając długość z 15 do 20 mm. Pozwoliło to na obniżenie zużycia tytoniu.

Strzeszczenie - podsumowanie

1. Zakup licencji nie budzi zastrzeżeń.
2. Licencja została sprawnie wdrożona, przy nakładach mniejszych aniżeli planowane. Wyprodukowano 8 razy więcej papierosów licencyjnych, niż przewidywano we wniosku o zakup licencji.
3. Z uwagi na fakt, że 80% tytoniu do produkcji tych papierosów pochodzi z importu, a prawie cała produkcja była sprzedawana na rynek krajowy, ogólny bilans dewizowy jest ujemny.
4. Z braku dalszych środków dewizowych na zakup surowców i materiałów z importu w 1981 r. produkcja papierosów licencyjnych została wstrzymana.
5. Obecnie, ze względu na ujemny bilans dewizowy oraz konieczność zaniechania produkcji z powodu braku środków dewizowych można mieć wątpliwości czy zakup tej licencji był w pełni uzasadniony z punktu widzenia priorytetu potrzeb społecznych.

DK/ /82

Wiceprezes Najwyższej Izby
Kontroli
Obywatel Roman MISTEWICZ

W związku z pismem Obywatela Prezosa z dnia 19 maja 1982r., nr KFT-4104-0-81 w sprawie wyników kontroli celowości zakupu oraz prawidłowości wykorzystania licencji nabytych w latach 1971-1980 podaje co następuje:

I. Dla zwiększenia bardziej efektywnego wykorzystania nabywanych licencji Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki już podjęło względnie podejmuje następujące przedsięwzięcia:

1. Od 1979r. dla uzyskania oceny technicznej celowości zakupu licencji Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki odpowiednimi decyzjami powołuje zespoły ekspertów, w skład których wchodzi wybitni specjaliści zarówno z zakresu nauki, jak i praktyki w danej dziedzinie. Ta forma oceny w najbliższych latach będzie utrzymana, a w miarę nabywanych doświadczeń usprawniana, poszerzana i stosowana zarówno na etapie programowania, jak również oceny konkretnych wniosków licencyjnych.

2. W wyniku dokonanej analizy wykorzystania licencji nabytych w latach 1971-1980 Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki sporządziło wykaz importowanych z II obszaru płatniczego do produkcji licencyjnej podstawowych materiałów, surowców, elementów, zespołów i podzespołów, obejmujący około 700 pozycji. Wykaz został przesłany do wszystkich jednostek naukowo-badawczych i szkół wyższych z prośbą o podjęcie prac nad zamiennikami krajowymi. Z informacji, które napływają od licencjobiorców i jednostek naukowo-badawczych oraz szkół wyższych do naszego

Ministerstwa wynika, że bazując na w/w wykazie w szeregu licencjach zostały już podpisane umowy lub trwają uzgodnienia nad podjęciem prac w zakresie zamienników krajowych lub wykorzystania już istniejących rozwiązań w produkcji licencyjnej.

Nie widzimy w nowych warunkach możliwości opracowywania ogólnokrajowego programu prac naukowo-badawczych i wdrożeniowych, jak to sugeruje Najwyższa Izba Kontroli, gdyż byłoby to sprzeczne z założeniami wprowadzanej reformy gospodarczej i ograniczałoby samodzielność zarówno licencjobiorców, jak również jednostki naukowo-badawcze.

3. Ażkolwiek jednostki naukowo-badawcze i rozwojowe opiniowały i były włączane we wszystkie etapy pracy nad przygotowaniem zakupu, wdrożeniem i rozwojem licencji, to jak wykazała praktyka, część tych opinii nie była w pełni zasadna. Z tego też względu Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki podejmuje działania, aby wydawane opinie były bardziej wiążące.

Ministerstwo również będzie egzekwowało, aby każdy wniosek o zakup licencji zawierał konkretnie uzgodniony program prac nad rozwojem licencji, jak również określenie imiennej odpowiedzialności osób za realizację tego programu.

4. Ministerstwo prowadzi zaawansowane prace nad zmianą obowiązujących przepisów dotyczących zakupu licencji, a w szczególności uchwały nr 58 RM z dnia 5 maja 1978r., dostosowujące je do nowych warunków. W nowych przepisach zostaną określone odpowiednie preferencje i mechanizmy dla zakupu licencji na rozwiązania z zakresu czystej wiedzy technicznej bez podejmowania nowych zadań inwestycyjnych, a także zasady materialnej odpowiedzialności za proces nabywania, zagospodarowania, wykorzystania i rozwoju licencji.

5. Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki podejmuje permanentnie działania, zmierzające do intensyfikacji eksportu naszych rodzimych osiągnięć i usług naukowo-technicznych. Ostatnio nasze Ministerstwo opracowało, przy konsultacji szeregu jednostek, projekt nowej uchwały Rady Ministrów regulującej podstawowe kwestie przy eksporcie osiągnięć i usług naukowo-technicznych. W najbliższych dniach projekt ten zostanie

rozestłany do ankietyzacji do zainteresowanych ministerstw i urzędów.

II. Jednocześnie do niektórych stwierdzeń i sformułowań zawartych w przesłanych materiałach w części odnoszącej się do Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, które naszym zdaniem nie są zgodne ze stanem faktycznym i istniejącą dokumentacją, zgłaszam następujące uwagi:

1. Postanowienia uchwały nr 58/78 Rady Ministrów z dnia 5 maja 1978r., jak również poprzednich aktów prawnych z lat 1971-1978 w sprawie nabywania licencji na stosowanie zagranicznych rozwiązań naukowo-technicznych i doświadczeń produkcyjnych w gospodarce narodowej oraz rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego działania Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki /Dz.U.nr 31 z 1972r. poz.213 § 2 ust.5 pkt 4/, nakładają na Ministerstwo w zakresie licencji następujące zadania:

- opracowywanie zbiorczych projektów programów nabywania licencji /rocznych i pięcioletnich/, w porozumieniu z Przewodniczącym Komisji Planowania przy Radzie Ministrów oraz Ministrem Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej i przedstawianie ich do akceptacji Prezydium Rządu,
- dokonywanie zmian zbiorczych projektów programów nabywania licencji w uzgodnieniu z zainteresowanymi ministerstwami, w porozumieniu z Przewodniczącym Komisji Planowania przy Radzie Ministrów i Ministrem Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej,
- opiniowanie wniosków o nabycie licencji objętych i nie objętych rocznym programem nabywania licencji, jako jednego z trzech organów do tego zobowiązanych /Komisja Planowania przy Radzie Ministrów i Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej/,
- od 15 kwietnia 1980r. /uchwała Rady Ministrów nr 34/ podejmowanie decyzji o zakupie licencji dla licencji, zawartych w rocznym programie ich nabywania, w porozumieniu z Ministrem Handlu Zagranicznego /w tym trybie nie została nabyta żadna licencja/,

- opracowania na podstawie analiz resortowych, zbiorczych analiz oraz ocen realizacji polityki licencyjnej w porozumieniu z Komisją Planowania przy Radzie Ministrów i z Ministerstwem Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej i przedkładania ich Prezydium Rządu,

W latach 1971-1980 MNSzWiT opracowało na wszystkie lata programy roczne, dwuletnie, względnie trzyletnie i przedkładało do zatwierdzenia Prezydium Rządu. Włączenie tematu do programu nie oznaczało akceptacji zakupu, a jedynie zgodę na rozpoczęcie postępowania ofertowego dla dokonania analizy danego tematu. Podstawą włączenia tematu do programu licencji było przede wszystkim stosunkowo duże jego znaczenie dla gospodarki oraz brak możliwości jego rozwiązania w ekonomicznie uzasadnionym okresie czasu przez własne zaplecze naukowo-badawcze i rozwojowe. Na etapie sporządzania programów nie było możliwości dokonania pełnej oceny ekonomicznej danego tematu.

Wielkości ekonomiczne, prezentowane przez resorty i zawarte w kartach licencyjnych, były przybliżone z uwagi na to, że były opracowywane przed zebraniem ofert, rozmowami licencyjnymi, jak również opracowaniem szczegółowych założeń techniczno-ekonomicznych.

Z tych właśnie względów odpowiednie uchwały Rady Ministrów w sprawach licencji nakładały obowiązek sporządzania programów nabywania licencji a nie planów. Mimo takiego stanu rzeczy na podstawie wytycznych MNSzWiT tematy zgłaszane przez ministerstwa do programu zakupu licencji w poszczególnych latach tego okresu zawierały następujące, przybliżone dane techniczno-ekonomiczne:

a/ 1971-1973

- termin uruchomienia produkcji
- termin osiągnięcia produkcji docelowej
- szacunek wydatków w podziale na:
 1. Koszty licencji
 2. Import inwestycyjny
 3. Import kooperacyjny i materiałowy
- nakłady na zagospodarowanie licencji
- wartość docelowa produkcji w poszczególnych latach,

b/ od 1973r. jako uzasadnienie techniczno-ekonomiczne wprowadzenia tematu do projektu programu były karty licencyjne spełniające wymogi zawarte w odpowiednich uchwałach Rady Ministrów w zakresie licencji i zawierające podstawowe zakładane wskaźniki techniczno-ekonomiczne, a w późniejszym okresie także stanowisko właściwych jednostek naukowo-badawczych.

Należy dodatkowo podkreślić, że wszystkie programy nabycia licencji były opracowywane przez MNSzWiT przy ścisłym współudziale z Komisją Planowania przy Radzie Ministrów i Ministerstwem Handlu Zagranicznego na wszystkich etapach i szczeblach uzgadniania tego programu. W tej sytuacji stawianie zarzutu naszemu Ministerstwu, że odnosiło się zbyt biernie do wymagań techniczno-ekonomicznych w stosunku do tematów proponowanych przez resorty do programów zakupu licencji i bez ich wnikliwej analizy ekonomicznej, nie znajduje potwierdzenia w dokumentach.

Zupełnie niezrozumiałe jest również stawianie pod adresem MNSzWiT zarzutu, że 15 spośród 43 licencji uznanych przez zespoły ekspertów za niecelowe zostały nabyte tylko dlatego, że były uwzględnione w programie nabycia licencji. Biorąc pod uwagę fakt, że włączenie tematu do programu absolutnie nie oznaczało akceptacji zakupu, a jedynie zgodę na zebranie ofert i wstępne rozważanie licencji, formułowanie tego typu zarzutów oznacza albo konkretny brak znajomości problemu, albo próbę tendencyjnego, niezgodnego ze stanem faktycznym przedstawiania sprawy, jak również zamiar wprowadzenia w błąd władz politycznych i rządowych.

2. Odrębnego ustosunkowania się wymaga problem prawidłowości opiniowania wniosków o zakup licencji przez MNSzWiT i postawionych zarzutów w tym zakresie.

Zgodnie z obowiązującymi uchwałami Rady Ministrów, podstawę zakupu licencji stanowiła decyzja, wydana przez kompetentne organa, przewidziane tymi uchwałami. Do dnia 15 kwietnia 1980r. były KNiT oraz MNSzWiT nie posiadały uprawnień do podejmowania decyzji, a jedynie były zobowiązane do zaopiniowania wniosków licencyjnych. Zgodnie z materiałem, opracowanym przez MNSzWiT: "Synteza analizy licencji nabytych w latach 1971-1980" - rozdział 1, podany jest

merytoryczny zakres opinii dla trzech głównych opiniodawców, tj. Komisji Planowania przy Radzie Ministrów, Ministerstwa Handlu Zagranicznego i Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Komisja Planowania opiniowała wnioszek o zakup licencji przede wszystkim z punktu widzenia celowości gospodarczej i zabezpieczenia środków inwestycyjnych, Ministerstwo Handlu Zagranicznego - z punktu widzenia kierunków zakupu, płatności i prawidłowości zawartej umowy licencyjnej, pod względem handlowym i prawnym oraz MNSzWiT - z punktu widzenia poziomu technicznego i możliwości rozwiązania danego tematu przez krajowe zaplecze naukowo-badawcze.

Opinie MNSzWiT w podanym wyżej zakresie były przygotowywane w oparciu o opinie właściwych jednostek naukowo-badawczych i rozwojowych oraz specjalistów, zatrudnionych w Ministerstwie. Od roku 1979 dla uzyskania oceny technicznej celowości zakupu licencji, Minister Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki odpowiednimi decyzjami powoływał zespoły ekspertów. Do oceny i wydania opinii Ministerstwo żądało takich dokumentów i danych, które były niezbędne dla dokonania oceny celowości zakupu z punktu widzenia technicznego i możliwości rozwiązania przez własne zaplecze naukowo-techniczne i rozwojowe. Z tych względów postawiony zarzut, że MNSzWiT zbyt formalnie traktowało przysługującą mu funkcję opiniodawczą nie odpowiada stanowi faktycznemu.

Przyczyny braku celowości zakupu licencji podane przez Zespoły Ekspertów w stosunku do 13 licencji /pomiędzy 43/, do których były wydane przez MNSzWiT opinie pozytywne, odnosiły się przede wszystkim do samej realizacji nabytych licencji oraz przyjętych warunków handlowych zawartych w umowach licencyjnych. Trzeba także brać pod uwagę i to, że te 13 zaspiniowanych pozytywnie z punktu widzenia technicznego przez MNSzWiT licencji było opiniowanych w innych warunkach gospodarczych, w których przyjęte założenia były niekiedy zasadne i dopiero zmiana tych warunków, niewłaściwe wykorzystanie nabytej licencji, miało ze zrozumianych względów wpływ na opinię ekspertów, odnośnie braku celowości ich nabycia; np. licencje L.II 97 wtryskarki ciężkie do tworzyw sztucznych - zmiana warunków, ograniczenia inwestycyjne po nabyciu licencji spowodowały jej nie wdrożenie, co było podstawowym argumentem Zespołu Ekspertów przy ocenie celowości jej nabycia.

./.

Z dokonanej analizy dokumentów archiwalnych wynika, że na 428 licencji nabytych w latach 1971-1980 tylko 170 licencji było opiniowanych przez MNSzWiT, co stanowi 39,8%.

Kolejne uchwały Rady Ministrów dopuszczały nabywanie licencji bez opinii Przewodniczącego byłego KNiT oraz Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

3. Należy również mieć na uwadze fakt, że żadna z kolejno obowiązujących uchwał Rady Ministrów w latach 1971-1980 nie nakładała na MNSzWiT obowiązków koordynatora działalności licencyjnej i postlicencyjnej, jak również nie dawała w tym zakresie uprawnień kontrolnych w stosunku do resortów, w tym także egzekwowania, uzyskiwania od MNSzWiT opinii w stosunku do wszystkich licencji tym bardziej, że nie egzekwowały tego organa podejmujące decyzje o zakupie licencji.

Za tę działalność, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami, odpowiedzialni byli wyłącznie ministrowie, nadzorujący licencjobierców.

Nie można także zgodzić się z poglądem, że MNSzWiT nie inspirowało działalności postlicencyjnej.

W ramach działalności naukowo-badawczej było opracowywanych między innymi z inicjatywy MNSzWiT, w ramach zadań ujętych w NFSG w poszczególnych latach oraz programach rządowych i problemach węzłowych, szereg rozwiązań rozszerzających licencje względnie bardziej jej efektywne wykorzystanie, np. przy rafinacji ropy naftowej wg nabytych licencji w Płocku i Gdańsku, wyeliminowane zostały w wyniku tych prac wszystkie katalizatory importowane. Kontrolujący inspektorzy NIK, mimo składanych im informacji w kontrolach nie chcieli tego uwzględnić.

Należy jednak podać, że niedostateczne efekty w działalności postlicencyjnej wynikają i z tego, że w wielu przypadkach rozwiązania licencyjne charakteryzowały się dużą złożonością techniczną, przekraczającą możliwości naszego zaplecza oraz dosyć mocna ochrona patentowa, uniemożliwiająca obejście tych rozwiązań.

4. Nie jest prawdziwy pogląd, że Ministerstwo nie reagowało na zjawiska negatywne w działalności licencyjnej poprzez okresowe analizy i oceny realizacji polityki licencyjnej. MNSzWiT, opracowując zbiorowe analizy oraz oceny realizacji polityki licencyjnej

zwracało uwagę na negatywne zjawiska i stawiało w tym zakresie odpowiednie wnioski i zalecenia, w tym również odnośnie działalności postlicencyjnej.

Ministerstwo opracowało, względnie współdziałało przy opracowaniu, następujących analiz dotyczących działalności licencyjnej:

- działalność licencyjna Polski w latach 70-tych /Warszawa-sierpień 1977r./, wynik pracy podzespołu VI ds. międzynarodowego podziału pracy oraz Zespołu Partyjno-Rządowego ds. oszczędności w gospodarce, przy udziale MNSzWiT,
- analiza zbiorcza za 1976r., którą otrzymały zainteresowane resorty,
- ocena wykorzystania licencji i prac postlicencyjnych w poprawie jakości produkcji, wdrożenie eksperta i polepszenia zaopatrzenia - przesłana do URM /pismo DA-2/pf/65/77 z dnia 31.12.1977r./,
- analiza zbiorcza za 1977r. pt. "Wdrożenie do produkcji licencji zakupionych oraz osiągnięte efekty licencji czynnych w roku 1977" wraz z oceną ogólną i wnioskami została przesłana do Urzędu Rady Ministrów /pismo znak DA-Z6/659/78 z dnia 11.09.1978r./,
- efektywność wykorzystania licencji w latach 1971-1977. Materiał został przekazany do Komisji Sejmowej Postępu Technicznego i był przedmiotem posiedzenia tej Komisji,
- analiza zbiorcza za 1978r. pt. "Wykorzystanie licencji w 1978r." przekazana do Urzędu Rady Ministrów /pismo DK/157/pf/79 z dnia 30.11.1979r./,
- analiza licencji czynnych w 1979r., przekazana do Urzędu Rady Ministrów przy piśmie z dnia 21 lipca 1980r. /znak DK/66/pf/80/,
- synteza licencji nabytych w latach 1971-1980 - opracowanie MNSzWiT na podstawie opinii Zespołów Ekspertów, powołanych zgodnie z zarządzeniem nr 44 Prezesa Rady Ministrów z dnia 31.10.80r. przekazana do Urzędu Rady Ministrów w kwietniu 1981r.

Trzeba też podkreślić, że wielokrotnie przytoczana dane w nadesłanym materiale NIK, dotyczące wyników pracy Zespołów Ekspertów, powołanych określonymi decyzjami Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki w wykonaniu zarządzenia nr 44 Prezesa Rady Ministrów w sprawie dokonania oceny licencji nabytych w latach

1971-1980, pochodzą z opracowanej przez MNSzWiT "Syntezy Licencji Nabytych w latach 1971-1980"; która została przekazana Prezesowi Rady Ministrów i zainteresowanym ministrom oraz NIK, która był przedmiotem posiedzenia Prezydium Rządu w dniu 22.04.1981r. Wszystkie wymienione materiały były wielokrotnie udostępniane NIK, a także inspektorem kontrolującym. W tym kontekście niezrozumiałym jest dla nas tak nierzetelne przedstawienie tego problemu.

5. W materiale szczegółowym NIK - załącznik do informacji o wynikach kontroli celowości zakupu oraz prawidłowości wykorzystania licencji nabytych w latach 1971-1980, zawierający szczegółowe opracowanie wyników kontroli 44 licencji w stosunku do niektórych licencji uznanych za niecelowe, a do których były wydane pozytywne opinie MNSzWiT, w materiałach pominięto szereg istotnych elementów, które znajdują potwierdzenie w odpowiednich dokumentach.

Li 1342, Li 1343, kineskopy kolorowe i szkło do kineskopów TVC

W materiale pominięty został istotny szczegół, że powołanie Zespołu Koordynacyjnego do uruchomienia produkcji OTVC kineskopów i podzespołów miało miejsce po podpisaniu kontraktów licencyjnych. Imienne wymienienie tylko przedstawiciela MNSzWiT spośród członków tego Zespołu, bez podania eseny działalności tego Zespołu i wpływu jego członków na przebieg realizacji i uruchomienia produkcji, ma wyjątkowo tendencyjny w stosunku do MNSzWiT charakter.

Li - 1132. Produkcja indukcyjnych silników elektrycznych do napędu pomp głębinowych.

Uwaga na str.45 akapit 4 chyba omyłkowo została zaadresowana do MNSzWiT. Za wdrożenie i wykorzystanie licencji odpowiedzialny jest resort nadzorujący licencjobiorcę. Środki finansowe przeznaczone na badania i rozwój nie mogą być wykorzystane na realizację nabytej licencji.

Li 1481. Technologia wykonywania podłoży anhydrytowych pod praszkę - NRD.

Pozytywna opinia MNSzWiT zakupu tej licencji odnosiła się do innych warunków, a mianowicie: w przesłanym wniosku licencyjnym

było stwierdzenie, że produkcja płynnego podłoża wg licencji zostanie oparta o anhydryt krajowy, wydobywany w kopalni "Nowy Łąd". Wniosek zawierał również stwierdzenia, że anhydryt krajowy by przebadany i uzyskał atest licencyjny.

L1 1410. Wysekościomierz lotniczy.

Opinia z dnia 27.07.1976r. podpisana przez Wiceministra M. Kazmierczaka, skierowana do Wiceministra prof. dr hab. inż. S. Paszkewskiego bazowała na następujących stwierdzeniach:

- wysekościomierze w lotnictwie są wysoce odpowiedzialnymi przyrządami, warunkującymi niezbędną i bezpieczną eksploatację samolotu, niezależnie od ich typów /zagęszczenie ruchu powietrznego, loty w wyznaczonych korytarzach na określonej wysokości itp./,
- produkowane w kraju wysekościomierze w oparciu o dokumentację zagraniczną /ZSRR/ są z lat 50-tych, są wielkogabarytowe, ciężkie i mało precyzyjne,
- oferowane rozwiązanie ma cechy pełnej nowoczesności, jest małogabarytowe, lekkie i precyzyjne. Oferująca firma jest powszechnie znaną i cenioną w świecie,
- nie były znane, jak i nie są znane obecnie, jakiekolwiek zastrzeżenia techniczne do oferowanych wysekościomierzy, niespełnianie wymogów "prób typu", niespełnianie wymogów temperaturowych itp.,
- oferowane wysekościomierze miały być stosowane na wszystkich lekkich samolotach licencyjnych i własnych oraz śmigłowcach.

W wyżej wymienionych względów nie zgłoszone zastrzeżeń do poziomu technicznego wysekościomierza, jak i oferenta. Zastrzeżono jednak, że ostateczna decyzja zakupu powinna nastąpić po rozpatrzeniu całego awizowanego kompletu wniosków licencyjnych dla branży lotniczej, ze względu na istnienie projektu rozwoju produkcji samolotów i śmigłowców lekkich, mających wpływ na ekonomiczne uzasadnienie podjęcia produkcji. O zamiarach poważnego rozwoju produkcji samolotów i śmigłowców lekkich byliśmy informowani przez dyrektora Zjednoczenia. Z rozmów z w/w wynikało postulowane zapotrzebowanie

rzędu 400 sztuk/rok już w 1980 roku, z czego w samolotach na eksport do KK około 200-250 sztuk.

W świetle powyższego zastrzeżenia, nie można opinii MNSzWiT traktować jako przyczyniającej się do podjęcia decyzji o zakupie. Nie można również zapominać, że przedłożony wniosek nie precyzował dokładnie wydatków inwestycyjnych, gdyż licencjobiorca na etapie rozmów zasłaniał się brakiem pełnej znajomości dokumentacji konstrukcyjnej i technologicznej, decydującej o wymiarze niezbędnych inwestycji.

W piśmie licencjobiorcy ZDT/689/706 WSK PZL II, podpisanym przez zastępcę dyrektora ds. technicznych uzyskano stwierdzenie, że "nie przewidujemy trudności z importem kooperacyjnym w planowanym uruchomieniu produkcji wysekościomierza licznikowego na bazie licencji f-my Jaeger-Francja".

Li 1191. Produkcja obuwia skózanego.

Stwierdzenie, że wniosek nie zawierał informacji o:

- sytuacji patentowej,
- sprecyzowanej istoty know-how,
- uzasadnienia techniczno-ekonomicznego,

nie jest zgodne ze stanem faktycznym.

1. Zarówno we wniosku, jak i w projekcie umowy licencyjnej, zawarta jest klauzula, że wszelkie rozwiązania techniczne, usprawnienia, patenty lub znaki firmowe i towarowe są własnością licencjodawcy i nie spowodują następstw prawnych w postaci naruszenia praw należących do osób trzecich. W tej sytuacji nie było koniecznym badanie posiadanych przez licencjodawcę patentów.
2. Przedmiot i zakres know-how był sprecyzowany w projekcie umowy licencyjnej, która stanowiła integralną część wniosku.
3. Wniosek zawierał uzasadnienie ekonomicznej efektywności zakupu licencji. W aktach sprawy jest oświadczenie CHZ "Skórimpex", że licencja była kupowana z uwagi na duży eksport obuwia do Stanów Zjednoczonych i to było głównym motywem wydania przez MNSzWiT opinii pozytywnej.

6. W materiałach NIK, naszym zdaniem, niewłaściwie została przedstawiona relacja poniesionych wydatków na zakup licencji z zagranicy w stosunku do wartości sprzedaży własnych osiągnięć naukowo-technicznych.

Poniesione koszty w latach 1971-1980 z tytułu spłat opłat licencyjnych wyniosły 1.506,6 mln zł. dew. natomiast wartość kontraktów sprzedanych osiągnięć naukowo-technicznych w tym okresie wyniosła 480,7 mln zł. dew.

Definicja licencji zawarta w uchwale nr 58/78 Rady Ministrów przy imporcie odpowiada definicji osiągnięcia naukowo-technicznego, zawartej w uchwale nr 77/79 Rady Ministrów przy eksporcie.

Z tego też względu wartość poniesionych opłat licencyjnych z tytułu importu licencji powinna, zdaniem naszym, odnosić się do wartości sprzedanych własnych osiągnięć naukowo-technicznych, gdyż tylko wówczas te dane są porównywalne.

Przy takim rachunku stosunek wpływów uzyskanych ze sprzedaży do wydatków, poniesionych na zakupy licencji, kształtuje się jak 1:3, a nie jak pokazano w materiale NIK - jak 1:16.

Należy także podkreślić, że z informacji, które były przedkładane do naszego Ministerstwa wynika, że niektóre centrale handlu zagranicznego przy eksporcie kompletnych obiektów nie wydzielały wartości osiągnięć naukowo-technicznych, co w znacznym stopniu wpłynęłoby na wielkość tego wskaźnika.

Ponadto wyjaśniamy, że w latach 1971-1980 GUS wykazuje, że nabyto łącznie 430 licencji. Przy analizie nabytych licencji Zespoły Eksportów stwierdziły, że w 22 przypadkach były to umowy kooperacyjne i umowy licencyjne, które nie weszły w życie.

7. Dla wyjaśnienia całości sprawy należy podać również i to, że w 1981r. inspektorzy NIK dokonali kontroli w MNSzWiT działalności licencyjnej. Z uwagi na nie uwzględnienie w protokole istotnych zdokumentowanych zastrzeżeń, MNSzWiT odmówiło podpisania protokołu.

Zupełnie niezrozumiałym jest dla nas, dlaczego Najwyższa Izba Kontroli za wszelką cenę, wbrew istniejącemu stanowi prawnemu, jak również udokumentowanym faktom, próbuje przerzucić znaczną część odpowiedzialności za działalność licencyjną w latach 1971-1980 na MNSzWiT. Podzielamy w pełni pogląd NIK, zresztą z całą ostrością zostało to wykazane w syntezie analizy licencji nabytych w latach 1971-1980, opracowanej przez MNSz. Tym

podstawie prac Zespołów Ekspertów, że w latach 1971-1980 w działalności licencyjnej popełniono szereg błędów.

Do najważniejszych, podstawowych błędów w działalności licencyjnej, jak wynika z w/w analizy, a także potwierdzonych badaniami NIK, należy zaliczyć:

- brak zbilansowania możliwości inwestycyjnych i dewizowych kraju oraz oceny ich skutków w latach następnym, a także brak stabilizacji decyzji w tym zakresie,
- szeroki front zakupów licencji nie powiązany w stopniu wystarczającym z przedsięwzięciami inwestycyjnymi i możliwościami płatniczymi kraju,
- niewłaściwe zabezpieczenie w zawieranych kontraktach interesów naszego kraju.

Wszystkie te sprawy były poza sferą działania MNSzWiT.